ERMOGENOUS PERI IDEŌN TOMOI DYO. HERMOGENIS DE FORMIS ORATIONUM TOMI...

Hermogenes : Tarsensis

ΕΡΜΟΓΕΝΟΥΣ ΠΕΡΙ ΙΔΕΩΝ

ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ.

Εἴπερ ἄλλο τι τῶν ῥήτορσι, καὶ τὰς ἰδέας οἶμαι τοῦ λόγου τῶν ἀναγκαιοτάτων εἶναι γινώσκειν, ὅπη ποτὲ ἔχουσι καὶ ὅπως γίνονται. καὶ γὰρ τὸ τὰ τῶν ἄλλων εἰδέναι κρίνειν καθ' ὅ,τι καλῶς ἂν ἔχῃ καὶ ἀκριβῶς, καὶ καθ' ὅ,τι μή, εἴτ' οὖν τῶν ἀρχαίων εἴη τινὸς, εἴτε καὶ τῶν νεωτέρων, οὐκ ἄνευ τῆς περὶ ταῦτα ἐπιστήμης γένοιτ' ἄν. εἴτε δὲ αὐτός τις γνήσιος βούλοιτο λόγων ἐργάτης καλῶν τε καὶ γενναίων καὶ παραπλησίων τοῖς τῶν ἀρχαίων, τό γε τῆς ἐπιστήμης ταύτης ἀναγκαιότατον, εἰ μὴ μέλλοι σφόδρα τἀκριβοῦς τις πόρρω ἀπενεχθήσεσθαι. ἡ γάρ τοι μίμησις καὶ ὁ ζῆλος ὁ πρὸς ἐκείνους, μετὰ μὲν ἐμπειρίας ψιλῆς καί τινος ἀλόγου τριβῆς γινόμενος, οὐκ ἂν οἶμαι δύναιτο τυγχάνειν τοῦ ὀρθοῦ, κἂν πάνυ τις ἔχῃ φύσεως εὖ. τοὐναντίον γὰρ ἴσως ἂν αὐτὸν καὶ σφάλλοι μᾶλλον τὰ τῆς φύσεως πλεονεκτήματα χωρὶς τέχνης τινὸς, ἀλόγως ᾄττοντα πρὸς ὅ,τι καὶ τύχοι. μετὰ μέντοι τῆς περὶ ταῦτα ἐπιστήμης καὶ γνώσεως, ὅτῳ τις τοὺς ἀρχαίους ἐθέλῃ ζηλοῦν, κἂν μετρίως ἔχοι φύσεως, οὐκ ἂν ἁμαρτάνοι τοῦ σκοποῦ. κράτιστον μὲν γὰρ εἰ καὶ τὰ τῆς φύσεως συλλαμβάνοιτο. πλέον γὰρ ἂν οὕτως ἀγαθόν τις ἐργάσαιτο. εἰ δὲ μὴ, ἀλλ' ὅ γε μαθητὸν δεῖ καὶ διδακτὸν, οὐκ ἐν ἄλλοις, ἐφ' ἡμῖν δὲ ὂν πειρατέον κτᾶσθαι. τάχα γὰρ ἂν οὕτω καὶ τοὺς εὖ πεφυκότας οἱ μὴ τοιοῦτοι, μελέ-

τῇ καὶ τῇ κατ' ὀρθὸν ἀσκήσει περιέλθοιεν. οὕτω δὲ ὄντος μεγάλου τε καὶ ἀναγκαίου τοῦ περὶ τῶν ἰδεῶν λόγου καὶ τοῖς ἐργάζεσθαι ταῦτα καὶ τοῖς εἰδέναι κρίνειν βουλομένοις, τοῖς δ' ἀμφοῖν καὶ πολὺ μᾶλλον, οὐ χρὴ θαυμάζειν, εἰ μὴ ῥᾴδιον αὐτὸν μηδὲ οἷον ἁπλῆς τινὸς δεῖσθαι πραγματείας ὄντα εὑρίσκοιμεν. ἐπεὶ μηδὲ ἄλλο τι τῶν χρηστῶν ἐκ τοῦ ῥᾴστου παραγίνεσθαι πέφυκε, λόγων δὲ καλῶν τε καὶ γενναίων καὶ πάσης ἁπλῶς ἰδέας αὐτῶν, εἰ μέλλοι τι χρηστότερον ἀνθρώποις οὖσι καὶ ζώοις λογικοῖς γενήσεσθαι, θαυμάζοιμ' ἄν. μέλλων δὲ ἐπ' αὐτὸ χωρεῖν ἤδη τὸ διδάσκειν περὶ ἑκάστου τούτων, τοσοῦτον προσδιορισάμενος, αὐτὸ κρινέσθω, ὅτι νῦν ἐστὶν ἡμῖν οὐ περὶ τοῦ Πλάτωνος ἢ Δημοσθένους ἢ τοῦ δεῖνος ἰδέας ὁ λόγος, λεχθήσεται μὲν γὰρ ἐν ὑστέρῳ καὶ περὶ τούτων, τὸ δὲ νῦν, οὐ περὶ τούτων, ἀλλ' αὐτὸ ἕκαστον καθ' αὐτὸ πρόκειται, ὁποῖόν τί ἐστι σεμνότης, δεῖξαι, καὶ ὅπως γίνεται, ὁποῖόν τί ἐστι τραχύτης ἢ ἀφέλεια, καὶ τὰ λοιπὰ τῶν λόγων εἴδη. ἐπειδὴ δὲ ἐκείνων διαπορούμεθα ἕνεκα (λέγω τῶν κατ' ἄνδρα εὐδοκιμούντων) καὶ ταύτης δεόμεθα τῆς πραγματείας, ἀνάγκη προχειρισαμένους ἡμᾶς τὸν μάλιστα τῶν ἄλλων ποικίλως χρησάμενον τῷ λόγῳ, καὶ σχεδὸν ἐξ ἁπάσης ἰδέας συμμιγῆ, διὰ τούτου περὶ ἁπασῶν εἰπεῖν τῶν ἰδεῶν. ἀνάγκη γάρ τά τε μέρη καθ' ἕκαστον καὶ τὸ ὅλον εἶδος τοῦ τοιούτου δεικνῦντας, ὅθεν τε καὶ ἐξ ὧν συνέστηκεν, ὁποῖόν τέ ἐστι, καὶ δι' οὗ τὸ τοιοῦτον, περὶ πάσης τε ἰδέας λόγων ἀκριβῶς εἰπεῖν, καὶ τίς ἡ μίξις αὐτῶν, καὶ πῶς μιγνυμένων αὐτῶν, ποτὲ μὲν ποιητικὸς, ποτὲ δὲ οὐ ποιητικὸς, καὶ ποτὲ μὲν συμβουλευτικὸς, ποτὲ δὲ πανηγυρικὸς, ἢ δικανικὸς, ἢ ὅλως τοιόσδε ἢ τοιόσδε ὁ λόγος γίνεται. ἔστιν οὖν ὁ μάλιστα παρὰ τοὺς ἄλλους τοῦτον μεταχει-

ρισά

ρισάμενος τὸν τρόπον τὰ περὶ τοὺς λόγους καὶ καταποικίλας τὸν αὑτοῦ δεινῶς, οὐκ ἄλλος τις κατ' ἐμὴν δόξαν, ἢ Δημοσθένης. Δημοσθένης. διὰ τοίνυν τοῦτο καὶ τῶν πρὸ τούτου, λεκτέον ἂν εἴη διὰ σπουδῆς καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἁπασῶν ἰδεῶν τοῦ λόγου, ὧν ἐπιμελήσεται δὲ μηδεὶς μήτε τῇ μεθόδῳ ταύτῃ, μήτε τῇ κρίσει πρὸς ἅπασαν ὁμιλῆσαι τοῖς ἐντευξομένοις. οἶμαι γὰρ θαυμάσεσθαι ἂν εἰκότως μᾶλλον τινὰς ἡμᾶς διὰ ταῦτα, καὶ τὸ μέγιστον ἐπ' εὐκρινείᾳ, ἤ τινος ἐπιμελήσεως ἕνεκα τούτων, ἀξίους νομίζειν, μόνον εἰ προσέχειν τοῖς ἐφεξῆς ἐθελήσειεν. ὁ τοίνυν Δημοσθένης ὅ τι περ κεφάλαιον ἦν τῶν πολιτικῶν ἠκριβωκώς, τὸ μὲν ὡς διὰ πάντων ἥκει πανταχοῦ ταῖς μίξεσι, μήθ' ὅτι συμβουλεύει πάντη χωρίζων τοῦ δικανικοῦ τε καὶ πανηγυρικοῦ τὸν λόγον αὐτοῦ, μήθ' ὅτι τι τῶν ἄλλων ποιεῖ, τὰ λοιπὰ ἀφιείς, τάχα ἂν οὐ τῶν σφόδρα γένοιτο χαλεπῶν εὑρεῖν τοῖς οὐχ ἁπλῶς αὐτὸν μετιοῦσιν· οἷς μέν τοι καθαπερεὶ στοιχείοις τισὶ χρησάμενον εἴδεσι λόγου, τοιοῦτον εἰργάσαι τὸν ἑαυτοῦ, ἃ δὴ καὶ τὸν πανηγυρικὸν αὐτόν, καὶ τἆλλα πάντα τῶν λόγων εἴδη, ποιεῖ συνιστάμενα πρὸς ἄλληλα. τοῦτο δὲ παγχάλεπον εὑρεῖν ἔμοι γε εἶναι δοκεῖ, χαλεπὸν δὲ οὐδὲν ἧττον καὶ τὸν εὑρόντα εἰπεῖν· καὶ δεῖξαί τι σαφὲς περὶ αὐτῶν. οὐδὲ γάρ ἐστιν, ὅστις πρὸ ἡμῶν, ὅσα ἐμὲ γινώσκειν, εἰς τήνδε τὴν ἡμέραν ἀκριβές τι περὶ τούτου πραγματευσάμενος φαίνεται. ὅσοι δὲ καὶ ἥψαντο, τεταραγμένως καὶ λίαν ἀπιστοῦντες σφίσι αὐτοῖς περὶ ὧν εἶπον, εἰρήκασιν, ὥς τε αὐτοῖς συγκεχύσθαι τὰ πάντα. πρὸς γὰρ αὐτοῖς ἄλλοις, καὶ οἱ δόξαντές τι λέγειν περὶ τἀνδρός, τὸ καταμέρος διωρίσαντες καὶ τοῦθ' ὅπως ἐδύναντο, τῶν δ' ἐν τῷ καθόλου βραχέα ἢ οὐδὲν φροντίσαντες, λέγω περὶ αὐτῆς σεμνότητος, περὶ αὐτοῦ ἀφελείας,

τῶν ἄλλων ἰδεῶν· περὶ μὲν δημοσθένους τάχα ἄν τι διδάσκειν ἡμᾶς, καὶ τούτου νὴ δία τῶν μερῶν, ὧν τὰς θεωρίας συγγράψαι φασί· περὶ μέντοι παντὸς τοῦ λόγου καὶ πάσης ἰδέας, εἴτε ἐν μέτροις, εἴτε ἐν ποιήσει, εἴτε ἐν τῷ καταλογάδην εἴδει, παντάπασιν ἡμᾶς ἀδιδάκτους εἴασαν, ὅσον τὸ ἐπ' αὐτοῖς. χαλεπὸν μὲν οὖν ὅπερ ἔφην ταῦτα καὶ εὑρεῖν καὶ εὑρόντα διδάξαι σαφῶς μετ' εὐκρινείας, ἀλλὰ μὴ κατ' ἐκείνους· πειρατέον δὲ ὅμως καθ' ἣν προεθέμεθα ὁδόν. τὰ γάρ τοι τοῦ δημοσθενικοῦ λόγου καθαπερεὶ στοιχεῖα καὶ ἀρχὰς εἰ διευκρινήσαιμεν ἀκριβῶς ἂν τὰ ἕκαστα ἐφ' ἑαυτῶν πόσα τέ ἐστι λέξαι, καὶ ὁποῖα, καὶ ὅπως γίνεται, τίς τε ἡ πρὸς ἄλληλα μίξις αὐτῶν, καὶ τί δύναται τόνδε, ἢ τόνδε μιγνύμενα τὸν τρόπον, τάχα ἂν περὶ ἁπάντων τῶν λόγων εἰρηκότες εἴημεν. ἡ μὲν οὖν ὑπόθεσις καθ' αὐτὴν φανεῖ τὸν ῥήτορα, οὕτω μεγάλη, τὸ δὲ πρᾶγμα ἤδη τὸν ἔλεγχον κἀνταῦθα δώσει. κριτὴς δὲ ἡμῖν ὁ βουλόμενος ἔστω. φημὶ τοίνυν ὅτι τοῦ δημοσθενικὸν λόγον τὰ ποιοῦντά ἐστιν εἰ μέλλοι τις ὡς ἓν ἅπαν ἀκούσεσθαι τάδε, σαφήνεια, μέγεθος, κάλλος, γοργότης, ἦθος, ἀλήθεια, δεινότης. λέγω δὲ ὡς ἕν, ταῦτα πάντα, οἱονεὶ συμπεπλεγμένα, καὶ διὰ ἀλλήλων ἥκοντα. τοιοῦτος γὰρ ὁ λόγος ὁ δημοσθενικός. τούτων δὲ τῶν ἰδεῶν αἱ μὲν ἐφ' ἑαυτῶν εἰσὶ καὶ καθ' ἑαυτὰς συνεστάμεναι, αἱ δὲ ἔχουσιν ὑφ' ἑαυτὰς τινὰς ἄλλας ἰδέας ὑποβεβηκυίας, δι' ὧν δὴ γίνονται. αἱ δὲ κοινωνοῦσιν ἀλλήλαις μέρει τινὶ καὶ μέρεσιν, ὅλως τε αἱ μὲν γένη εἰσὶν εἰδῶν, αἱ δὲ ὥσπερ κατὰ διαφοράν τινα κοινωνοῦσι ἑτέραις ἰδέαις, τοῖς ἄλλοις κεχωρισμέναι πᾶσι, αἱ δέ, ὅπερ ἔφην, μόναι ἐφ' ἑαυτῶν οὐδενὸς ἄλλου προσδεόμεναι, προϊοῦσι δὲ ἔσται φανερώτερον ὃ λέγω, ὅτι καὶ καθ' ἑκάστην αὐτῶν

προχ

προχειρισόμεθα. πρῶτον δὲ ἐξ ὧν ἅπας λόγος πέφυκε γίνε-
σθαι, καὶ ὧν οὐκ ἄνευ ποτὲ συσταίη τι λόγων εἶδος ζητέον, ἵνα
ἐκ τούτων εὐμαθέστερον ἔχοντες, μᾶλλον παρακολουθοίημεν,
ὅτι καὶ τὰς ὑποβεβηκυίας τινὰς τῶν προειρημένων ἰδεῶν προτιθέντες
ἐξ ὧν πεφύκασι γίνεσθαι, λέγωμεν. ἅπας τοίνυν λόγος ἔν- λόγος.
νοιάν τε ἔχει πάντως τινὰ, ἢ ἐννοίας, καὶ μέθοδον περὶ τὴν ἔννοιαν
καὶ λέξιν, ἣ τούτοις ἐφήρμοσται· περὶ δὲ αὖ λέξεως ἐχούσης πάν-
τως τινὰ καὶ αὐτῆς ἰδιότητα, πάλιν αὖ σχήματά τε ἐστί τινα
καὶ κῶλα, συνθέσεις τε καὶ ἀναπαύσεις, καὶ τὸ ἐξ ἀμφοῖν τού-
τοιν συνιστάμενον ὁ ῥυθμός. ἡ γὰρ ποιὰ σύνθεσις τῶν τοῦ λό-
γου μερῶν, καὶ τὸ ὡδί πως ἀναπεπαῦσθαι τὸν λόγον, ἀλλὰ μὴ ὡ- ῥυθμός.
δὶ, ποιεῖ τὸ τοιόνδε, ἀλλὰ μὴ τοιόνδε εἶναι τὸν ῥυθμόν. ἐπεὶ δὲ
ἴσως ἐστὶν ἀσαφὲς τὸ προειρημένον, παραδείγματι αὐτὸ σαφηνιοῦ-
μεν. ἔστω γὰρ βούλεσθαι ἡμᾶς ποιῆσαι γλυκύτητα· οὐκοῦν ἔν- ἔννοιαι.
νοιαι μὲν γλυκύτητος αἵ τε μυθικαὶ, καὶ αἱ ταύτῃ ὅμοιαι, καὶ
τινὲς ἕτεραι περὶ ὧν ὕστερον λέξομεν ἐν τῷ περὶ αὐτῆς τῆς γλυκύ-
τητος λόγῳ. ἀλλ' ἔννοιαι μὲν αὗται, μέθοδοι δὲ τὸ προηγου- μέθοδοι.
μένως καὶ σὺν ἀφηγήσει αὐτὰς διεξιέναι· ἀλλὰ μὴ ἐξ ὑποβο-
λῆς, ἤ πως ἑτέρως. λέξις δὲ ἡ διὰ τῶν ἐπιθέτων καὶ ὅση διειμένη, καὶ λέξις.
ἡ ποιητικὴ ἡ μὴ διηρημένη, μὴ δὲ πλατεῖα τῇ φύσει· αἵ τε τῆς σχήματα.
καθαρότητος ἅπασαι. τῆς δὲ αὖ λέξεως σχήματα μὲν τὰ κα-
τὰ ὀρθότητα, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, καὶ τὰ χωρὶς ἐπεμβολῆς, κῶλα δὲ κῶλα.
τὰ ὀλίγῳ τῶν κομματικῶν μείζονα, ἢ καὶ τὰ κομματικὰ αὐτά.
συνθήκη δὲ κατὰ μὲν τὰ τοῦ λόγου μέρη μᾶλλον ἡ ἀνειμένη διὰ συνθήκη.
τὴν τοιαύτην λέξιν, οὐ μὴν ἥ γε διεσπασμένη πάντη. δεῖ γάρ
τοι καὶ κατὰ τὸν ῥυθμὸν ἔχειν τὴν γλυκύτητα ἡδονῆς, κατὰ δὲ τὰς
βάσεις, ὅσοι δακτυλικοί τε καὶ ἀναπαιστικοί. τὸν δὲ περὶ ῥυθμοῦ ῥυθμός.

τι

τὰ λέγοντα καὶ συνθήκης, ἀνάγκη περὶ συλλαβῶν καὶ στοιχείων δια-
λαβεῖν. ἐκ γὰρ τούτων καὶ τῆς ἀναπαύσεως, ὁ ῥυθμός. δῆλον
δὲ ἔσται μᾶλλον ἐκ τῶν μετὰ ταῦτα ῥηθησομένων. ἀλλὰ συν-
θήκη μὲν αὕτη γλυκύτητος, ἀνάπαυσις δὲ ἡ βεβηκυῖα μᾶλ-
λον, ὁ δὲ ῥυθμὸς, ὥσπερ εἶδός τι, ἐπακολουθεῖ τῇ τε συνθήκῃ τῇ
ποιᾷ καὶ τῇ ἀναπαύσει, ἄλλο τι ὂν παρὰ ταῦτα, καθάπερ οἰκίας
11. ἢ πλοίου, ἢ τῶν τοιῶνδε λίθων ἢ ξύλων τόνδε πως ἢ τόνδε
τὸν τρόπον συντεθέντων καὶ μέχρι τοῦδε πεπαυμένων, τοιόνδε
τὸ εἶδος ἢ τοιόνδε γίνεται, ἄλλο τι παρὰ τὴν συνθήκην καὶ τὴν ἀ-
νάπαυσιν ὄν. πάντα μὲν οὖν εἴδη λόγων ἐν τούτοις τεθεώρηται
καὶ διὰ τούτων γίνεται, ἐννοίας, μεθόδου, λέξεως, σχήματος,
κώλου, συνθήκης, ἀναπαύσεως, ῥυθμοῦ· ἐγὼ δ' ὅτι μὲν καὶ
τούτοις καὶ τοῖς προειρημένοις δεῖ σαφηνείας τινὸς οὐκ ἀγνοῶ,
οὐδ', ὡς οἴονταί τινες, γένοιτ' ἂν ἴσως ταῦτα σαφῆ διὰ τῶν πα-
ραδειγμάτων, εἰ προστεθείη, οὐ μὴν ἀλλὰ, τὸ μὲν δεῖν παρα-
δειγμάτων αὐτοῖς, ὁμολογῶ, τὸ δὲ εἴπερ θεῖεν νυνὶ παραδείγμα-
τα γένοιτ' ἂν σαφὲς περὶ οὗ ὁ λόγος, οὐκ ἔτ' ἂν συγχωρήσαι-
μι. ἐπεὶ τοὐναντίον, εἰ νῦν καὶ ἐνταῦθα καὶ καθ' ἕκαστον τῶν
προειρημένων τεθείη παραδείγματα, μηκύνοιτό τ' ἂν διὰ τοῦτο μᾶλ-
λον ὁ λόγος, καὶ τραχύτης ἂν πλείων εἰκότως γένοιτο. ἔπει-
τα μέντοι καὶ τὸ παρὸν οὐ περὶ γλυκύτητος προὔκειτο λέγειν
(ὕστερον γὰρ ἀκριβέστερον καὶ περὶ ταύτης ἐροῦμεν) ἀλλ' ὅσον
ἐμφῆναι, διὰ τίνων γένοιτ' ἂν ἀκριβὲς ἐν αὐτῷ ἕκαστον λόγων εἶ-
δος· ἵνα ἀπὸ τούτων, ὅπερ ἔφην, εὐμαθέστερον ἔχοντες, ῥᾳδίως
ἑποίμεθα τοῖς ἐφεξῆς. οὐκοῦν ἐκεῖσε ἐπάνειμι. ἐχόντων γὰρ
τούτων ταύτῃ, καὶ πάσης ἰδέας λόγων συνισταμένης διὰ τῶν
προειρημένων, ἀκριβῶς μὲν διὰ πάντων τῶν ἑνὸς εἴδους οἰκείων

εἰργασμένη

εἴδη λόγων.

ἐξειργασμένον λόγον, οἷον ἐννοίας, μεθόδου, λέξεως, καὶ τῶν λοιπῶν, σφόδρα χαλεπόν. μᾶλλον δὲ ἀδύνατον εὑρεῖν παρά τινι τῶν ἀρχαίων, τὸ δὲ πλεονάζειν τοῖς οἰκείοις ἑκάστης ἰδέας, τὸ τοιόνδε ἢ τοιόνδε ἕκαστον αὐτῶν εἶναι συμβέβηκεν. ἐξαίρωμεν τοι τοῦ λόγου τὸν ῥήτορα· οὐ γὰρ κατὰ ταὐτὰ ἐκείνοις μιᾷ τινὶ τῶν προειρημένων πλεονάσας ἰδέᾳ καὶ αὐτός, ἀλλὰ μέρει μέν τινι, μᾶλλον δὲ εἴδει, μιᾶς πλείονι χρησάμενος τῶν λοιπῶν, λέγω δὴ τῇ περιβολῇ. διότι δὲ τοῦτο πεποίηκεν, ἐν τοῖς περὶ μεγέθους ἡμῖν καὶ τῆς περιβολῆς αὐτῆς ἀκριβῶς λελέξεται, ἀλλ', ὅπερ ἔλεγον, τούτῳ γὰρ ὃ δὴ πολλοστόν ἐστι μέρος ἢ εἶδος ἰδέας μιᾶς πλείονι χρησάμενος τῶν λοιπῶν, τοῖς δὲ ἄλλοις ἅπασιν ἑκάστῳ τὸ κατ' ἀξίαν νείμας, καὶ τὰ μὲν ὑψηλὰ σφόδρα καὶ λαμπρὰ τῶν νοημάτων μεθόδοις τισὶν ἢ σχήμασιν ἤ τινι τῶν ἄλλων καθαιρῶν, τὰ δ' αὖ λεπτὰ καὶ μικρὰ διὰ τῶν αὐτῶν τούτων ἐγείρων τε καὶ ὀρθῶν καὶ ἕκαστα τῶν ἄλλων, καὶ ταῦτα μιγνὺς τοῖς οὐκ οἰκείοις οὐδὲ ἰδίοις αὐτῶν μέρεσι, καὶ καταποικίλλων οὕτω τὸν λόγον αὐτοῦ, πάντα πεποίηκεν ἁρμόττειν αὐτοῖς, καὶ τὸ ὅλον ἓν εἶναι, πασῶν αὐτῷ δι' ἀλλήλων ἡκουσῶν τῶν ἰδεῶν, ὥστ' ἐξ ἁπάντων τῶν καλῶν ἓν τοῦτο κάλλιστον ἀπείργασται εἶδος λόγου τὸ Δημοσθενικόν. ἀκριβῶς μὲν οὖν ὅπερ εἶπον οὐκ ἦν εὑρεῖν παρ' οὐδενὶ τῶν ἀρχαίων τὸ τοιοῦτον, ὅτι ἐν φύσει δήπουθεν ἁμάρτημά ἐστι τὸ μονοειδῆ καὶ μὴ ποικίλον ἐργάζεσθαι τὸν λόγον, πλεονάζειν δὲ ἔφην ἄλλον κατ' ἄλλο τι, ἐν ταύτῃ συμβαίνειν τὸ τοιόνδε ἢ τοιόνδε αὐτῶν ἑκάστῳ τὸν λόγον γίνεσθαι. τό γε μὴν πλεονάζειν λέγω οὐ τὸ τοῖς πλείστοις χρῆσθαι τῶν ἐμποιούντων ἰδέαν ἑκάστην, οἷον μεθόδῳ, σχήματι, συνθήκῃ, ἀναπαύσει, καὶ τοῖς τοιούτοις, τάχα μὲν γὰρ καὶ

BBB τοῦτο

τοῦτο ἂν εἴη τι, ἀλλ᾽ ὅ γε λέγω τοιοῦτόν ἐστι, τὸ, τοῖς κυριωτάταις ἰδέαις ἑκάστης μάλιστα χρῆσθαι. τοῦτο γὰρ καὶ τὴν ἰδέαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ποιεῖ, καὶ τὸ πλεονάζειν ταύτῃ ἦν, τὸ, τοῖς κρατίστοις χρῆσθαι τοῦ εἴδους. ἔστι δὲ ὅτε, εἰ ταῦτα παραλείποι τις τοῖς ἄλλοις χρώμενος ἅπασι, εἰ καὶ πλεονάζει κατ᾽ ἐκεῖνα, ἀλλὰ γοῦν ἧττον ἂν τυγχάνοι τοῦ εἴδους ὁ λόγος ἐκείνου οὗπερ οὐκ ἦν ἴδια οἷς ἐχρήσατο. περὶ τοίνυν τῆς δυνάμεως λεκτέον ἂν εἴη, τῶν τοιούτων, ὡς ἔφαμεν, τὰ εἴδη τοῦ λόγου. ἔστιν οὖν πρῶτον μὲν καὶ ἰσχυρότατον ἁπανταχοῦ ἡ ἔννοια, μετὰ δὲ ταύτην ἡ λέξις, τὸ σχῆμα δὲ τρίτον, λέγω τὸ τῆς λέξεως. ἐπεί τόγε τῆς ἐννοίας ὅπερ ἦν μέθοδος, τέταρτον λέγω, οὐ μὴν δύναμαι τὸ ἐν δεινότητι, ἐκεῖ γὰρ κινδυνεύει τὰ πρῶτα ἀποφέρεσθαι, ὡς ἐν τῷ περὶ δεινότητος ἔσται φανερώτερον. συνθήκη δὲ καὶ ἀνάπαυσις ἔσω τελευταῖα. γένοιτο δὲ ἂν, ἴσως ποτὲ καὶ οὐ τελευταῖα, καὶ μάλιστα ἐν τῇ κρίσει. χωρὶς μὲν γὰρ θατέρου, θάτερον μικρὰ ἂν ἢ οὐδὲν πρὸς εἶδος λόγου συμβάλλοιτο· μετ᾽ ἀλλήλων μέν τοι καὶ τοῦ ῥυθμοῦ πολλὰ καὶ οὐ μικρά. καὶ
ῥυθμός. 10. τάχα ἂν ἡμῖν παῖδες μουσικῶν ἀμφισβητήσειαν, εἰ μὴ καὶ πρὸ τῆς ἐννοίας θετέον αὐτά. δύνασθαι γοῦν φασὶ τὸν ῥυθμὸν καὶ καθ᾽ ἑαυτὸν χωρὶς ὅλως ἐνάρθρου φωνῆς, ἡνίκα οὐδεμία λόγων ἰδέα. καὶ γὰρ ἡδείας κινῆσαι ψυχάς, ὑπὲρ ἅπαντα πανηγυρικὸν λόγον εἶναί φασι τοὺς ῥυθμοὺς ἐπιτηδείους, καὶ τοὐναντίον αὖ λυπηράς, ὡς οὐδεμία ἐλεεινολογία. δύνασθαι δὲ τὸν θυμὸν κινῆσαι μειζόνως ἢ πάντα σφοδρὸν καὶ καταφορικὸν λόγον. ὅλως δὲ περὶ πάντων ἐφεξῆς, οὕτως ἡμῖν ἴσως ἂν ἐγκαλέσωσιν, ἡμεῖς δὲ οὐ διοισόμεθα πρὸς αὐτούς· ἀλλ᾽ ἔστω μὲν εἰ βούλοιτό τις πρῶτον, εἰ δὲ βούλοιτο, τελευταῖον, ἢ μέσον τῇ δυνάμει τῶν

προει

προειρημένων ὁ ῥυθμός, ἐγὼ δὲ ὁποῖοί τινές εἰσιν ἑκάστῃ ἰδέᾳ οἰκεῖοι, καθ' ὅσον ἐγχωρεῖ, λέξει πεζῇ χωρὶς τῶν παραδειγμάτων προσαρμόσαι τινὰ ῥυθμόν. τοῦτο δὲ λέξιν φημί, καὶ εἴγε δύναιντο κἀνταῦθα οἱ ῥυθμοὶ ὅσα κἂν τῇ ἄλλῃ μουσικῇ, πείθουσαν πρῶτοι, εἰ δὲ μὴ τοσοῦτον δύναιντο, πειράσονται ἡμῖν ὅπως ἂν οἶμαι, καὶ δυνάμεως ἔχουσι. φημὶ δέ, ἐστι μὲν οὖν καὶ ὁ ῥυθμὸς πολὺ συνεισένεγκε τῷ τοιόνδε γίνεσθαι τὸν λόγον, ἀλλὰ μὴ τοιόνδε, οὐ μὴν τοσοῦτόν γε, ὁπόσον ἐκεῖνοί φασι. μικρὰ δὲ ἀναλαβόντες περὶ ἁπάντων τῶν προειρημένων ὡς ἐν κεφαλαίῳ, ἐπ' αὐτὸν ἤδη τὸν περὶ ἰδεῶν λόγον χωρήσομεν. τινὰ μὲν γάρ ἐστι τὰ τὰς ἰδέας ποιοῦντα τοῦ λόγου, καὶ ποία τις ἡ τούτων δύναμις, κἀκ τίνων ὁ δημοσθενικὸς λόγος συνέστηκε, καὶ διὰ τὴν αἰτίαν τοῦτον προκρίνασθαι δεῖν τὸν ἄνδρα κρίνομεν, εἴρηται. ἐπεὶ δὲ χωρὶς μὲν αὐτὴν καθ' αὑτὴν οὐκ ἔστιν εὑρεῖν οὐδεμίαν ἐξειργασμένην ἰδέαν διαρκῶς, πλὴν εἰ τὸ ἑκάστου ἔργον ἰδέαν λέγοι τις, οἷον πλατωνικήν, ἢ καὶ δημοσθενικήν, ἀλλ' ἐπειδὴ αὐτὴ μὲν καθ' ἑαυτήν, ὅπερ ἔφην, σεμνότητα ἢ τι τῶν ἄλλων ἀδύνατον παρά τινι τῶν ἀρχαίων εὑρεῖν ἦν εἰλικρινῶς, μίξιν δὲ οὔτε λόγου, οὔτε ἄλλου τινὸς τῶν πάντων οἷόν τε ἐστὶ γνῶναι καλῶς ἤτοι ποιῆσαι, μὴ πρότερον αὐτὰ ἕκαστα ἐξ ὧν ἡ κρᾶσις γέγονεν, ἢ γένοιτο ἂν συνεγνόντα, οἷον λευκοῦ καὶ μέλανος φύσιν, ἐξ ὧν τὸ φαιόν, εἰ κρα- 11.
θείη, γίνεσθαι πέφυκεν, ἐπειδὴ οὖν ταῦθ' οὕτως ἔχει, ἀνάγκη πάντως τούτων ἀπαλλαγέντας, τῶν κατ' ἄνδρα λέγω, πλάτωνος, δημοσθένους, ξενοφῶντος, τῶν ἄλλων ἁπάντων, αὐτὰ τὰ ἐξ ἀρχῆς εἶναι, οἱονεὶ στοιχεῖα λόγου, καὶ περὶ ἑκάστου χωρὶς διαλαβεῖν. ῥᾴδιον γὰρ τοῖς γε ἐντεῦθεν ὡρμημένοις, καὶ περὶ καθ' ἕκαστα γνῶναι καὶ εἰπεῖν, τὰς ἀκριβεστέρας μίξεις αὐτῶν καταθεωμένοις, ἐάν τέ τις

τῆς ἀρχαίας, ἐάν τι ἐν τῶν κρειττόνων τινὰς ἐξετάζειν καὶ ζηλοῦν βούληται. οὐκοῦν ἐφ' ἃ προυθέμεθα ἐξ ἀρχῆς ἐλθόντες, λέγωμεν τὰς ἰδέας ἐξ ὧν ἔφην τὸν δημοσθενικὸν συγκεῖσθαι λόγον, τὰς δὲ ὑποβεβηκυίας αὐταῖς, ἢ καὶ συμπληρούσας αὐτὰς ἰδέας ἰδόντες, εὐκρινές τι ἂν περὶ ἑκάστης λέγοιμεν. εἰσὶ δὲ δήπου-

ἰδέαι. θεν αἵδε, σαφήνεια, μέγεθος, κάλλος, γοργότης, ἦθος, ἀλήθεια, δεινότης. περὶ τοίνυν τούτων λεκτέον, καὶ πρῶτόν γε σαφηνείας ἐν τῶν ἰδεῶν, αἳ ποιοῦσιν αὐτήν. θαυμάζειν δὲ οὐ χρή, ἐάν τινες ἰδέαι κοινωνοῦσαι κατά τι ἑτέραις εὑρίσκωνται· οἷον, ἢ κατὰ τὴν ἔννοιαν, ἢ κατὰ τὴν λέξιν, ἤ τι ἕτερον, ὥσπερ ἡ καθαρότης τῇ ἀφελείᾳ κατά τε ἄλλα τινὰ καὶ κατὰ τὸ τῆς ὀρθότητος σχῆμα κεκοινώνη-

84 κεν. οἷον, σαννίων ἐστὶ δήπου τις ὁ τοὺς τραγικοὺς χοροὺς διδάσκων· καὶ γὰρ καθαρὸν τοῦτο ἐν ἀφελές. καὶ πάλιν ἡ τραχύτης καὶ ἡ ἀκμὴ κοινὰς ἔχουσι τὰς ἐννοίας. αἱ γὰρ ἐπιτιμήσεις οὖσαι τραχύτητος ἴδιαι ποιοῦσι τὴν ἀκμήν, ὅτε κώλῳ καὶ σχήματι μακρῷ ἐξαγγελθεῖεν· οὕτω δὲ δήπουθεν καὶ λαμπρότητι ἡ ἀκμὴ κοινωνοῦσα εὑρίσκεται· ἀλλ' οὐ χρὴ τοῦτο θαυμάζειν. τῷ μὲν γὰρ ὅλῳ ἑκάστη ἰδέα, ἑτέρα τῶν ἄλλων εὑρίσκεται, μέρη δέ τινα οἷον διαφορὰς οὐσίας τινὸς ἔχειν ἑτέραις τὰ αὐτὰ ἰδέαν ἐνδύνασθαι

ἄνθρωπος. 11. οὐ κεκώλυται. ὥσπερ ὁ ἄνθρωπος τῷ μὲν ὅλῳ ἕτερόν ἐστι τῶν ἄλλων ζῴων, τῷ δὲ εἶναι θνητὸν, πολλοῖς κοινωνεῖ. καὶ τῇ τοῦ λογικοῦ δὲ διαφορᾷ κοινωνεῖ δήπου τοῖς θεοῖς, ὃ τοῦτο κατ' ἀρχὰς εὐθὺς διωρίσαμεν, ὡς εἰσὶ τῶν ἰδεῶν τινὲς, αἳ κατά τι κεκοινωνήκασιν ἑτέραις. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἅλις, τὸν δὲ περὶ τῆς

σαφήνεια. σαφηνείας ἤδη λόγον ἰτέον, ἣν δὴ καὶ πρώτην ἐθέμεθα, διότι ἐν παντὶ λόγῳ τούτου δεῖ μάλιστα τῆς σαφηνείας, ᾗπερ ἐναντίον ἐστὶ δήπουθεν ἡ ἀσάφεια, ἣ ὑποβέβηκε τὸ καθαρὸν ἐν εὐκρινές.

ΠΕΡΙ ΙΔΕΩΝ ΤΟΜΟΣ Α.

ΠΕΡΙ ΣΑΦΗΝΕΙΑΣ ἢ ὑποβέβηκε τὸ καθαρὸν καὶ εὐκρινές.

Σαφήνειαν τοίνυν λόγου ποιεῖ εὐκρίνεια καὶ καθαρότης. γίνεται δὲ καθαρὸς μὲν λόγος ἅπασι σχεδὸν τοῖς προειρημένοις, ἐννοίᾳ, μεθόδῳ, λέξει, καὶ τοῖς λοιποῖς, εὐκρίνεια δὲ τὸ μὲν πλεῖστον ἔχει περὶ τὴν μέθοδον, τάχα δ᾽ ἄν τι καὶ τῶν ἄλλων, εὐκρίνειαν ποιεῖ. ἀλλὰ πρῶτόν γε περὶ καθαρότητος λεκτέον, ἧ πάλιν ἐναντίον ἐστὶν ἡ περιβολὴ κατά τι· οὐ γὰρ κατὰ πάντα περὶ ἧς ἐν τοῖς περὶ μεγέθους, καὶ ἀξιώματος λόγου λέξομεν. ἔννοιαι τοίνυν εἰσὶ καθαραὶ αἱ κοιναὶ πάντων καὶ εἰς ἅπαντας ἀνήκουσαι ἢ δοκοῦσαι ἀνήκειν, σαφεῖς ἀφ᾽ ἑαυτῶν οὖσαι καὶ γνώριμοι, καὶ μηδὲν ἔχουσαι βαθὺ, μηδὲ περινενοημένον ὁποία ἦν καὶ ἡ προειρημένη, οἷον Σαννίων ἐστὶ δήπου τις ὁ τοὺς τραγικοὺς χοροὺς διδάσκων. καὶ πάλιν, λέγοντες οἱ τριάκοντα χρήματα δανείσασθαι παρὰ Λακεδαιμονίων ἐπὶ τῆς ἐν Πειραιεῖ, καὶ ὅσαι τοιαῦται· χρὴ δὲ αὐτὰς καθ᾽ ἑαυτὰς ὁρᾶν τὰς ἐννοίας ταύτας, ἀλλὰ μὴ ὧν ἕνεκα παρελείφθησαν. ἐπεὶ ἄλλο τι ὑπονοήσομεν εἶναι αὐτὰς καὶ οὐ καθαράς· καίτοι ὅτι μάλιστα καθαρωτάτας οὔσας, εἰ καθ᾽ αὑτὰς θεωροῖντο. αὗταί γε μὴν σχεδὸν καὶ πάντῃ εἰσὶν ἕνεκά γε τῆς ἐπιβολῆς καθαραί, οἷον ἀδελφὰς ἔχομεν γυναῖκας. ἐγώ τε καὶ Σπουδίας οὑτοσί. καὶ πάλιν, κοινωνός εἰμι τοῦ δανείσματος τούτου ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι· καὶ ὅλως καθαρὰ ἐν ἰδιωτικοῖς πολλά ἐστι παραδείγματα, οὐκ ὀλίγα δὲ καὶ ἐν τοῖς δημοσίοις. μέθοδος δὲ καθαρότητος σχεδὸν μία. γίνεται γὰρ μάλιστα καθαρὸς ὁ λόγος ὅταν ψιλὸν τὸ πρᾶγμά τις ἀφηγῆται, ἢ ἄρχηταί γε ἀπ᾽ αὐτοῦ τοῦ ψιλοῦ τοῦ πράγματος,

ἔννοιαι καθαραί.

83.

μέθοδος.

καὶ μηδὲν ἔξωθεν συνεφέλκηται· οἷον γένος εἶδει προσλαβών, ἢ ὅλον μέρει, ἢ ἀόριστον ὡρισμένῳ, ἢ κρίσεις δικαστῶν, ἢ ποιότητα πράγματος, ἢ τὴν πρὸς ἕτερον διαφοράν, ἢ τοι τοιοῦτον. περιβάλλει γὰρ ἅπαντα ταῦτα, καὶ εἰσὶν ἔννοιαι περιβολῆς αὗται, ἥ ἐστιν ἐναντία καθαρότητι. περιβάλλει δὲ καὶ ὅσα φύσει παρακολουθεῖ τοῖς πράγμασιν εἰ προσλαμβάνοιντο, οἷον τόπος, ἢ πρόσωπον, ἢ χρόνος, ἢ τρόπος, ἢ αἰτία, ἢ τι τοιοῦτον. ἀπηλλάχθαι οὖν δεῖ τούτων ἁπάντων τὸν καθαρὸν λόγον κατὰ τὴν μέθοδον, ἤτοι παντάπασίν γε, ἢ οὕτως ὥστε μηδὲν τούτων πρὸ αὐτοῦ τοῦ πράγματος τετάχθαι. ἐπεὶ καὶ ταῦτά τις προσλαμβάνων, ἢ τινα τούτων, ὅμως δύναται ποιεῖν φαίνεσθαι καθαρὸν τὸν λόγον διὰ τῶν ἄλλων, ἃ δὴ τὴν καθαρότητα ποιεῖ· οἷον σχημάτων, λέξεων, καὶ τῶν λοιπῶν. καί τις τοιαύτη ἐστὶ μέθοδος καθαρότητος. δόξει μὲν γὰρ λέγειν καθαρῶς, οὐ μὴν ὥστε ἀληθῶς γε ἐρεῖ. περιβάλλει δὲ οὐδὲν ἧττον, ὃ ποιεῖν ἔστι παρὰ τῷ ῥήτορι μάλιστα. ἐπεὶ καὶ τό, « ὑβρισθεὶς ὦ δικασταὶ καὶ « παθὼν ὑπὸ Κόνωνος τουτουὶ τοιαῦτα, καὶ τὰ ἐφεξῆς, τά τε προειρημένα παραδείγματα σχεδὸν πάντα, ἕνεκα μὲν τῆς περιβολῆς καθαρῶς εἴρηται. ἀπὸ γὰρ αὐτῶν ἦρκται ψιλῶν τῶν πραγμάτων, καὶ φαντασίαν ἔχει καθαρότητος καὶ ἰδιωτισμοῦ, τὰ δὲ μετὰ ταῦτα ἐφ' ἑκάστῳ ῥηθέντα, περιβολὴν ἐποίησε λεληθυῖαν. δῆλον οὖν ἐκ τούτων ὅτι καὶ φαινόμενός τις λόγος ἐστὶ καθαρὸς, οὐ μὴν ὡς ὄντως γε τοιοῦτος. μεθόδου καθαρᾶς, καὶ τὸ ἀφηγηματικῶς, ἀλλὰ μὴ ἄλλως πως εἰσάγειν τὰ πράγματα. μέθοδος γάρ τις οἶμαι καὶ ἡ ἀφήγησις, ἀλλ' οὐ σχῆμα, ὡς οἴονταί τινες· ἐπεὶ καὶ ἐν πολλοῖς σχήμασιν ἀφηγήσαιο ἄν. καὶ γὰρ ὀρθώσας καὶ πλαγιάσας καὶ μερίσας καὶ συμ-

μέθοδος.

συμπλέξας, καὶ ὅλως πολλοῖς σχήμασιν ἀφήγησις γίνεται, ὧν μὴν ἅ γε ὄντως ἐστὶ σχήματα, σχήμασιν ἄλλοις τισὶ γίνεσθαι πέφυκεν. εἴη ἂν οὖν ἴσως μέθοδός τις καὶ ἡ ἀφήγησις. εἴτε δὲ μέθοδος, εἴτε σχῆμα, εἰδέναι δεῖ ὡς χρήσιμον τοῦτο τῇ καθαρότητι. ἀλλ' ἐννοίας μὲν καὶ μεθόδους τῆς καθαρότητος ταύτας εὑρίσκομεν, λέξις δὲ καθαρὰ ἡ κοινὴ, καὶ εἰς πάντας ἥκουσα, καὶ μὴ τετραμμένους, μηδ' ἀφ' ἑαυτῆς οὖσα σκληρὰ, ὡς τὸ ἀτραπός, οἷον, προσέβη τραχεῖαν ἀταρπὸν, καὶ τὸ, κατεσθίων κατέφαγε, καὶ τὸ, ἐκνενευρισμένοι, καὶ τὸ, πεπρακὼς ἑαυτὸν, καὶ τὸ, περικόπτων καὶ λωποδυτῶν τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἁρπάζων. ταῦτα γὰρ καὶ τὰ τοιαῦτα, ἐναργῆ μέν ἐστι καὶ μέγεθος ἔχοντά πως, οὐ μὴν καθαρά. διό, τοῖς πολλοῖς αὐτῶν καὶ σαφηνισμοῦ τινὸς δεῖ· ὡς τὸ ἐκνενευρισμένοι. ἐδέησε δὲ τῶν, προειρημένων σχήματα συμμάχους, εἰς σαφήνειαν. πολὺ δὲ τὸ καθαρὸν τῆς λέξεως παρ' Ἰσοκράτει. σχῆμα δὲ καθαρότητος ἡ ὀρθότης, ἐγὼ γὰρ ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι προσέκρουσα ἀνθρώπῳ πονηρῷ καὶ φιλαπεχθήμονι. δεῖ δέ, ὅπερ ἔφην καὶ μικρῷ πρότερον, αὐτὰ ἕκαστα ἐφ' ἑαυτῶν ὁρᾶν περὶ ὧν ὁ λόγος, ὥσπερ κἀνταῦθα ὁρᾶν τὸ σχῆμα δεῖ μόνον εἰ καθαρὸν, ἀλλὰ μὴ τὰ ἐφεξῆς εἰρημένα. οὐ γὰρ εἴασεν ἐκεῖνα μεῖναι τὸν λόγον ἐφ' ἑαυτοῦ καθαρόν. τοιαῦτα δὲ ἐστὶ καὶ τὰ προειρημένα, τὸ, σαννίων ἐστί. καὶ τὸ, ἀδελφὰς ἔχομεν γυναῖκας, καὶ τὰ λοιπά. ἡ οὖν ὀρθότης τὸ σχῆμα ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ καθαρὸν, τεκμήριον δέ. εἰ γὰρ πλαγιάσαις κἂν ἀφηγῇ, πάντως περιβαλεῖς. ἐννοίας γὰρ ἄλλας ἐφέλκονται οἱ πλαγιασμοί. ὥσπερ δὲ ὁ πλαγιασμὸς τῇ ὀρθότητι σχῆμα ἐναντίον, οὕτως ἡ περιβολὴ τῇ καθαρότητι, εἶδος ὅλον εἴδει ὅλῳ ἐναντίον. ἐκεῖθεν δὲ ἔσται δῆλον ὃ λέγω· τὸ γὰρ, ἦν Κανδαύλης· καὶ τὸ, Κροῖσος ἦν, καὶ τὰ τοιαῦτα,

λέξις.

τοιαῦτα, οὕτω μὲν εἰσφερόμενα κατ' ὀρθότητα, καὶ καθαρὸν ποιεῖ τὸν λόγον καὶ σαφῆ, εἰ δὲ πλαγιάσαις, οὐ τοιαῦται ἔσται· οἷον, Κροίσου ὄντος, καὶ Κανδαύλου ὄντος, εἰ λέγοις· ταραχὴ γάρ τις εὐθὺς ἐγγίνεται, διὰ τὸ δεῖν πάντως ἐπακολουθῆσαί τι ἕτερον νόημα. καὶ ἡ περιγραφὴ τῆς ὅλης ἐννοίας μακρὰ καὶ οὐ πάνυ ἔσται σαφής· οἷον Κροίσου ὄντος Λυδοῦ μὲν γένος, παιδὸς δὲ Ἀλυάττου, τυράννου δὲ ἐθνῶν τῶν ἐντὸς Ἅλυος ποταμοῦ· ὁρᾷς πῶς ἔτι κρέμαται ἡ διάνοια. καὶ μᾶλλόν γε οἶμαι τοῦτο γενήσεσθαι, εἰ καὶ τὰ ἐφεξῆς τις τῷ αὐτῷ σχήματι ἐξαγγέλλοι. οὐ μὴν ἔν γε τῇ ὀρθότητι τοῦτο ἦν, ἀλλὰ κατὰ βραχὺ αἱ ἔννοιαι διανεπαύσαντο ἐφ' ἑαυτῶν περιγραφόμεναι. οἷον Κροῖσος ἦν Λυδὸς μὲν γένος, παῖς δὲ Ἀλυάττου, τύραννος δὲ ἐθνῶν.

ὅλως οὖν πᾶν ὅπερ ἀπήλλακται περιβολῆς σχῆμα, καθαρὸν ποιεῖ τὸν λόγον· αὐτίκα τὸ, ἐπειδὴ γὰρ οὐ καθεστηκότος χορηγοῦ. καὶ τῇ ἐννοίᾳ καὶ τῷ σχήματι περιβεβλημένον ἐὰν θελήσῃς τοῖς σχήμασι τῆς καθαρότητος μεταβαλεῖν, τὸ μὲν κατ' ἔννοιαν αὐτοῦ περιβεβλημένον οὐκ ἀφαιρήσεις, τὸ μέντοι μετὰ τὰ ἑπόμενα καὶ πάνυ. οἷον τρίτον ἔτος τουτὶ ἡ Πανδιονὶς φυλὴ χορηγὸν οὐκ εἶχε, παρῆν δὲ ἡ ἐκκλησία, ὁ δὲ ἄρχων ἐπικλήρου τοὺς αὐλητάς, λόγοι οὖν ἐγίνοντο καὶ λοιδορίαι. καὶ ὅλως πάντα ὁμοίως περιγράφων, εἰ λέγοι τὶς τὰ ἐννοήματα, σαφέστερόν τε καὶ οὐ περιβεβλημένον, οὐδὲ ἔχοντά τι μέγεθος καὶ τόνον ὅσον μέντοι τῇ λέξει καὶ τοῖς περὶ ταύτην ποιήσει τὸν λόγον. θαυμάζειν δὲ οὐ χρὴ τὸν τρόπον τῆς διδασκαλίας τοῦτον, εἰ πρὶν διδάξαι τι περὶ τῆς περιβολῆς, ὡς πρὸς εἰδότας περὶ αὐτῆς διαλέγομαι. οὐ γὰρ ἐξῆν ἑτέρως διδάξαι τι περὶ τούτων, οὐδὲ εἰ ἑτέρωθέν ποθεν ἠρξάμεθα, ἀλλὰ μὴ καθάπερ νῦν ἀπὸ τῆς σαφηνείας. σχεδὸν γὰρ

τουχὶ

ἅπασαι

ἅπασαι αἱ ἰδέαι τῶν λόγων δι' ἀλλήλων εὑρίσκονταί τε καὶ γί-
νονται καταφανεῖς, ἤτοι κατὰ ἀφαίρεσιν καὶ χωρισμόν, ὥσπερ ἐν-
ταῦθα πεποιήκαμεν, οἷον ὅτε ἐλέγομεν, ὅτι σχήματά ἐστι κα-
θαρὰ ὅσα τῆς περιβολῆς ἐστιν ἀπηλλαγμένα, ἢ κατὰ πρόσ-
θεσιν, ὥσπερ ὅτε ἔφαμεν σαφήνειαν ὑπὸ εὐκρινείας γίνεσθαι καὶ κα-
θαρότητος· καίτοι μηδὲν εἰρηκότες πω περὶ τούτων. λελέξε-
ται δὲ ἡμῖν ἐν τῷ δέοντι καὶ περὶ τῆς περιβολῆς. ἀλλὰ νῦν
ἡμῖν ἐκεῖσε ἐπανιτέον. ἐναντίον γὰρ καθαρότητι καὶ τὸ ὑπέρ-
βατον. φεύγειν οὖν ἐν αὐτῇ καὶ τοῦτο δεῖ. μετὰ δὲ τὸν περὶ σχη- κῶλα.
μάτων λόγον τῆς καθαρότητος, ὁ περὶ τῶν κώλων εἴη ἄν.
δῆλον δὲ ἀπὸ τῶν προειρημένων ὁποῖα εἶναι καὶ ταῦτα δεῖ,
ὅτι μικρὰ καὶ κομματικά, καὶ καθ' ἑαυτὰ ἀπαρτίζοντα τὰς ἐν-
νοίας. τὰ γὰρ μακρὰ τῶν κώλων καὶ αἱ περίοδοι οὐ καθαροῦ λό-
γου. συνθήκη δὲ καθαρὰ πρῶτον μὲν ἡ ἁπλῆ καὶ μηδὲν περὶ συγ- συνθήκη.
κρούσεως τῶν φωνηέντων μικρολογουμένη, ἐπιμελὲς γὰρ τοῦτό
γε, καὶ λόγου κεκαλλωπισμένου μᾶλλον ἢ ἁπλοῦ τε καὶ καθαροῦ,
ἔπειτα ἡ λογοειδεστέρα, οἷον, ἰαμβική τις ἢ τροχαϊκή· ἧττον γοῦν ἡ
τοιαύτη διήγησις· ὥσπερ τό, ἐγὼ γάρ ὦ Ἀθηναῖοι προσέκρουσα ἀν-
θρώπῳ πονηρῷ καὶ φιλαπεχθήμονι. οὐ δεῖ δὲ τὸ ἀκριβὲς ἀπαι-
τεῖν ἐνταῦθα, οὐδὲ γὰρ οἷόν τε, ἀλλ' ἐξαρκεῖ τό, τέως μάλιστα
καὶ κατ' ἀρχὰς τῶν κώλων τοιούτους εἶναι τοὺς πόδας, καὶ τὸ
πλεῖστον κατὰ τὴν ὅλην συνθήκην τοῦ λόγου τοὺς τροχαίους, καὶ
καὶ ἰάμβους τῶν δακτύλων τε καὶ ἀναπαίστων, ἢ τῶν τοιούτων
ἥττους εὑρίσκεσθαι. καὶ γὰρ ὅλως δεῖ μεμίχθαι τινὰς αὐτοῖς καὶ
ἑτέρους πόδας, ἵνα μὴ τελέως ἔμμετρος ὁ λόγος γένηται,
ἀλλ' ἔχῃ μέν τι καὶ μέτρου. καὶ λέγω δὴ τοῦ φυσικοῦ, μὴ μέν-
τοι παντάπασι μέτρον ᾖ. τὸν γάρτοι ῥυθμὸν τὸν ἐν τῷ λό- ῥυθμός.

γῷ τῷ πεζῷ, ὃν ἡ ποιὰ συνθήκη ποιεῖ μετὰ τῆς ἀναπαύσεως οὐδὲν ἄλλ' ἢ μέτρον τε καὶ μὴ μέτρον εἶναι δεῖ, καὶ μέτρον δηλαδὴ τοιόνδε μὲν καὶ τόδε εἶδος τοῦ λόγου, ποιόνδε δὲ καὶ τόδε, ὥσπερ ἐνθάδε ἰαμβικὸν ἢ τροχαϊκὸν εἶναι δεῖ. τὸ γοῦν, ὄντος ἀκρατείας ἑάλω καὶ κέχρηται συμφορᾷ, βραχεῖαν μὲν ἔχει σύγχυσιν τοῦ μέτρου, ἐν τῷ ἀκρατείας τῆς ας συλλαβῆς μακρᾶς οὔσης, τοῦτο δὲ εἴτις παραμυθήσατο, καθαρὸν εὑρίσκει τὸ μέτρον τροχαϊκὸν τετράμετρον καταληκτικόν. ἀλλὰ περὶ μὲν συνθήκης τοσαῦτα τῆς ἐν καθαρότητι, ἡ δὲ ἀνάπαυσις δῆλον κἀκ τῶν προειρημένων ὡς οἰκεία τις εἶναι τῇ συνθήκῃ καὶ ἀναγκῶν ὀφείλει, ἱστᾶσα τὸν λόγον ἐν ἰαμβικῷ τινὶ ἢ τροχαϊκῷ μέτρει τοῦ λόγου, καὶ καταλήξει τινὶ ἢ τροχαϊκῇ ἢ ἰαμβικῇ, ὅσαι εἰσὶ καταλήξεις τροχαϊκῶν τε καὶ ἰαμβικῶν μέτρων, ἵνα δὴ καὶ ὁ ῥυθμὸς τοιοῦτος γένηται. μεταξὺ γάρ, ὅπερ ἔφην, εἰδέναι δεῖ τὸν ἐν πεζῷ λόγῳ ῥυθμὸν μέτρου τε φύσει καὶ μὴ μέτρου ἀλλ' ἀκριβεῖ μέν, ὅπερ ἔφην, λόγῳ τοιαύτην εἶναι δεῖ τὴν ἀνάπαυσιν τῆς καθαρότητος. εἰδέναι μέν τοι χρὴ ὅτι πάντα ταῦτα ἡ συνθήκη ἡ κατὰ τοὺς πόδας δύο γάρ ἥ γε ἑτέρα, καὶ ἔτι ἡ ἀνάπαυσις, τό, τε ἐξ ἀμφοῖν τούτοιν ἓν πλεκόμενον, ὁ ῥυθμός, καί περ οὕτως ὄντα δυσχερῆ, καὶ εἰς τοσοῦτον ἀκριβολογηθέντα ἡμῖν ὅμως βραχεῖα σφόδρα συλλαμβάνει πρὸς καθαρότητα. συλλαμβάνει γε μήν τι εἰ καὶ βραχύ. ταὐτὸν δὲ συμβαίνει σχεδὸν καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἰδεῶν, λέγω τῶν πλείστων, εἰ καὶ μὴ πασῶν· ὃ καὶ κατ' ἀρχὰς εὐθὺς ὅπου καὶ τῶν μουσικῶν ἐμνήσθην διεμαρτυράμην, ὅτι ἔλαττον τῶν ἄλλων, ἃ δὴ ποιεῖ τὰ τῶν λόγων εἴδη, ἰσχύουσιν ἐν αὐτοῖς αἵ τε ἀναπαύσεις καὶ οἱ ῥυθμοί, καὶ νὴ δία γε καὶ αἱ κατὰ τοὺς πόδας συνθῆκαι. τὴν δὲ ὅλην

δύναμις τῶν ἰδεῶν αἵ τε ἔννοιαι ἔχουσι καὶ αἱ λέξεις, μέθοδοί τε καὶ κῶλα καὶ σχήματα. δύναται μέντοι ποιῆσαι καὶ ῥυθμὸς, καὶ ἀνάπαυσις, καὶ συνθήκη, ἐν δὲ ἐνίαις τῶν ἰδεῶν καὶ πολὺ δύναται ταῦτα· ὥσπερ ἀμέλει ἐν τῷ κάλλει καὶ τῷ κεκαλλωπισμένῳ λόγῳ. δῆλον δὲ ἔσαι τοῦτο ἀκριβῶς ὅτε περὶ κάλλους λέγοιμεν. ἐν μέντοι σεμνότητι πάνυ πολὺ ἰσχύει ταῦτα, συνθήκη καὶ ῥυθμὸς καὶ ἀνάπαυσις, καὶ περὶ τούτων γε οὐδὲν πλέον ἡμᾶς δεῖ ζητεῖν. δῆλον γὰρ νομίζω πᾶσιν εἶναι. περὶ μὲν καθαρότητος ἀρκεῖ τοσαῦτα.

ΠΕΡΙ ΕΥΚΡΙΝΕΙΑΣ.

Ἡ δὲ εὐκρίνεια ἔχει μὲν εἶναι καὶ φύσει σαφηνείας ἐργαστικά, τό γε μὴν πλεῖστον σχεδὸν ἐπίκουρός ἐστι τῆς καθαρότητος πρὸς ὅπερ ἐκείνη ποιεῖν βούλεται. ἡ μὲν γὰρ βούλεται σαφῆ ποιῆσαι τὸν λόγον ἡ καθαρότης, ἡ δὲ, εἴ τι πάσχοι ὑπεναντίον αὐτῇ κατ' ἀνάγκην τινά, ἃ δὴ πολλαὶ περὶ τοὺς λόγους εἰσὶ δι' ἁμαρτίαι, διορθοῦνται ἡ εὐκρίνεια. καὶ τὸ πλεῖστόν γε ὅπερ ἔφην ἔχει περὶ τὴν μέθοδον. τό τε γὰρ τάξαι τί πρῶτον καὶ τί δεύτερον ἀπαιτεῖν χρὴ τοὺς δικάζοντας, εὐκρινείας ὂν, μέθοδον οἶμαί τίς ἐστιν, οὐ γὰρ εἰ καὶ δεινῶς τι ποιεῖ, ὅταν λέγῃ, τίνων „ προσήκει τῇ πόλει λόγον παρὰ πρεσβευτῶν λαβεῖν, καὶ ὅτι πρῶ„τον μὲν ὧν ἀπήγγειλεν, εἶτα ὧν ἔπεισε καὶ τῶν ἑξῆς, οὐ τοῦτο νῦν σκεπτέον, ἀλλ' ὅτι διὰ δεινότητα συγχεῖν μέλλων τὰ πράγματα καὶ ἀναστρέφειν τάξιν τὴν ἐν αὐτοῖς, ὅμως τῷ γε ὡς αὐτὸς εἰπεῖν ἐβούλετο, προσήγαγε σαφήνειαν διὰ τῆς μεθόδου· τῷ δὲ μὴ τόδε τόδε πρῶτον εἰπεῖν, εἰ καὶ τῇ τάξει πρῶτον

ἦν ἀλλὰ τόδε, πολλάκις καὶ σαφέστερον ὁμοῦ καὶ δεινότερον ἐποίησε τὸν λόγον. ὥσπερ τὸ, δεῖ δὲ ὑμᾶς πρῶτον ἁπάντων ἀκοῦσαι καὶ μαθεῖν τί ποτ' ἐστὶ τὸ Χερρόννησον ὑμᾶς ἀσφαλῶς ἔχειν πεποιηκός· καὶ ὅτι ἡ πρὸς ἀλλήλους τῶν Θρακῶν διαφορά· ἢ γὰρ ἂν ἀσαφὲς αὐτῷ τὸ κατασκευαζόμενον ἔμεινεν, εἰ χαρίδημον πρῶτον διέβαλλεν ὅτι κατασκευάζει κερσοβλέπτῃ τὴν ἀρχήν, εἶθ' οὕτως ἐπήγαγε τὸ, τί ποτ' ἐστὶ τὸ Χερρόννησον ὑμᾶς ἔχειν ἀσφαλῶς πεποιηκός; νῦν δὲ τοῦτο ἐκείνου προθεὶς εὐθὺς καὶ ἐν προοιμίοις, ὅτι ἐστὶν αὐτῷ ἡ σπουδὴ ὑπὲρ τοῦ Χερρόννησον ἔχειν αὐτοὺς ἀσφαλῶς καὶ μὴ παρακρουσθέντας ἀποστερηθῆναι πάλιν αὐτῆς, καὶ μετὰ ταῦτα πάλιν εὐθὺς κατ' ἀρχὰς τοῦτο σαφηνίσας διὰ τοῦ κατασκευάσαι, τὴν ἀσφάλειαν εἶναι τῆς κτίσεως ἐν τῇ τῶν Θρακῶν διαφορᾷ, εὐκρινῆ τε καὶ σαφῆ πεποίηκε τὸν λόγον· εἰ δ' ὅτι καὶ δεινόν, ἑτέρου λόγου. ὅπερ μὲν οὖν ἔφην, εὐκρίνεια τὸ πλεῖστον ἐν τούτοις ἐστίν. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἄλλων γίνεται λόγος εὐκρινής, καὶ εἰσὶν ἔννοιαι μὲν εὐκρινεῖς, αἱ καταστατικαὶ πᾶσαι καὶ εἰς ἀρχὴν ἀνάγουσαι τὸν λόγον. οἷον, ἔστι δὲ ἀναγκαῖον ὦ ἀθηναῖοι καὶ προσῆκον ἴσως ὡς κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους εἶχε τὰ πράγματα, ὑμᾶς ὑπομνῆσαι, ἵνα πρὸς τὸν ὑπάρχοντα καιρὸν ἕκαστα θεωρῆται· καὶ αἱ διατυποῦσαι τὰ μέλλοντα ῥηθήσεσθαι καὶ τὴν ἐν αὐτοῖς τάξιν. οἷον, δίκαιον δέ ἐστιν ἴσως ἐμὲ τρία ὑποσχόμενον ὑμῖν ἐπιδείξειν, ἓν μέν, ὡς παρὰ τοὺς νόμους τὸ ψήφισμα εἴρηται, δεύτερον δέ, ὡς ἀσύμφορόν ἐστι τῇ πόλει, τρίτον δέ, ὡς ἀνάξιός ἐστι χαρίδημος τοῦ τυχεῖν, ὅτι βούλεσθε τοῦτο πρῶτον διδάσκειν ὑμᾶς· εἶτ' ἐπήγαγεν, ὅτι περὶ τοῦ παρανόμου βούλεσθε πρῶτον; τοῦτο τοίνυν ἐροῦμεν. πολλάκις δὲ διαμαρτυράμενος τοῦτο ὡς εὐ-

δὴν

δεῖν δεῖ κατηγορεῖν τῶν λεγομένων, καὶ ἄλλο τί ἐστιν ἅμα τῇ
εὐκρινείᾳ. καὶ γὰρ ἐνταῦθα πολὺ τὸ περὶ δεινότητος, ἀλλ'
οὐ περὶ ταύτης νῦν. καὶ μὴν καὶ αἱ συμπληρώσεις ταῖς ἐννοίαις
καὶ ταῖς μεθόδοις εὐκρινῆ ποιοῦσι τὸν λόγον, τὰ μὲν ἀναπαύ-
ουσαι τὰ προελθόντα, τῶν δὲ ῥηθησομένων πάντως ἔχουσαι κα-
τασκευάς τινας, ἀφ' ὧν εἰς ἀρχὴν ὁ λόγος ἀνάγεται. οἷον
ἓν μὲν τοίνυν πολίτευμα τοῦτο τοιοῦτον τοῦ νεανίου τούτου, “
ἕτερον δὲ ἀναμιμνήσκεσθε· εἶτα ἀρχὴν ἔλαβεν ὁ λόγος· “
οἷον, ὅτε γὰρ Πύθωνα Φίλιππος ἔπεμψε τὸν Βυζάντιον, καὶ “
τὰ ἑξῆς· καὶ πάλιν, οὐ τοίνυν μόνον μὴ Λεύκων ἀδικηθῇ δεῖ “
σκοπεῖν, ἀλλὰ εἴ τις ἄλλος εὖ μὲν ἐποίησεν ὑμᾶς, καὶ τὰ “
ἑξῆς· καὶ πολλὰ τούτου παραδείγματα. ἔννοιαι μὲν οὖν εἰσὶν
εὐκρινείας αὗται, μέθοδοι δὲ εὐκρινείας αἵ τε προειρημέναι, καὶ
ἔτι τὸ κατὰ φύσιν τῶν πραγμάτων χρῆσθαι τῷ λόγῳ, τὰ πρῶ-
τα τιθέντας πρῶτα, καὶ τὰ δεύτερα δεύτερα, καὶ τὰ ἄλ-
λα ὁμοίως, ὅπερ ἐστὶ πολὺ παρὰ τῷ Ἰσοκράτει, οὐ μὴν δει-
νοῦ γε τύπου ταῦτα οὐδὲ δημοσθενικοῦ. διόπερ ὡς ἑτέρως ὁ ῥή-
τωρ ποιῶν, τά γε εὐκρινοῦντα τὴν σύγχυσιν, αὐτῶν παραλαμ-
βάνει, καθάπερ ὀλίγῳ πρότερον ἐδείξαμεν. συμβαίη δ' ἂν
ἴσως ποτὲ καὶ τὸ τὴν οὖσαν τάξιν τοῖς πράγμασι φυλάττειν δει-
νότητος εἶναι, φανερὸν δὲ ποιήσομεν ἀκριβῶς τοῦτο ἐν τῷ
περὶ μεθόδου δεινότητος. ἔτι κατὰ φύσιν τῶν πραγμάτων
ἐστὶν εὐκρινὲς τὸ τὰς ἀντιθέσεις πρώτας τῶν λύσεων τιθέναι,
καὶ τοῦτο ὁ μὲν Ἰσοκράτης σχεδὸν ἀεὶ ποιεῖ, οὐ μὴν ὅ γε
ῥήτωρ ἀεί, ἀλλ' ὥσπερ καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον τῇ τάξει τίθη-
σιν, ὅπως ἂν αὐτῷ λυσιτελῇ, πρῶτον, ἢ τελευταῖον, ἢ μέσον, οὕ-
τω καὶ τὰς ἀντιθέσεις λύει, ποτὲ μὲν προθεὶς τὰς λύσεις αὐτῶν,

ποτὲ δὲ ἐπάνω, ἔστι δὲ ὅτε μέσας τῶν λύσεων ἐκείνας τιθείς. ὁ δὲ περὶ ἀντιθέσεως εἰσαγωγῶν λόγος, ἐν τῷ περὶ μεθόδου δεινότητος ἡμῖν ἀκριβῶς ῥηθήσεται. ἀλλὰ μέθοδοι μὲν εὐκρινείας αὗται, λέξις δὲ εὐκρινὴς ἥπερ καὶ καθαρά. σχήματα μὲν
„ εὐκρινείας, τὸ κατ᾽ ἄθροισιν ὡρισμένον· οἷον ἐνταῦθα δύο εἴρη-
„ κε, τόδε καὶ τόδε. οὔτε γὰρ ἀπαίτησιν ὁ ἀκούων πλείονα τῶν δύο, καὶ τὸ δεύτερον πρόσεισι ῥηθησόμενον. ὥστε ἀφ᾽ οὗπερ κατὰ ἄθροισιν ἔλεγε, προδιευκρίνει. τοιαῦτα δὲ σχήματα καὶ ὁ μερισμὸς καὶ ἡ ἀπαρίθμησις. τὸ μὲν γὰρ ἐφέλκεσθαι ἄλλα νοήματα περιβάλλει τὸν λόγον, τὸ δ᾽ εὐθὺς ἀρχομένου τοῦ λέγοντος ἐμφαίνεσθαι τοῖς ἀκούουσιν ὅτι ἔπεστι καὶ ἄλλο τι νόημα, προδιευκρίνεται τὸ πᾶν· ἄν τε γὰρ εἴπῃ πρῶτον μὲν τόδε, ὅτι καὶ
„ δεύτερόν τι ἐρεῖ, προεπίστανται. ἐάν τε τὸ, ἔδει μὲν ὦ ἀθηναῖοι
„ τοὺς λέγοντας, καὶ τὰ ἑξῆς, ἀναμένουσιν ὁμοίως ἕως ἂν ἀνταποδῷ τὸν σύνδεσμον. εὐκρινείας οὖν καὶ ταῦτα. ἔτι καὶ κατὰ τὸ σχῆμα εὐκρινὴς γίνεται ὁ λόγος, ὅταν ὁ λέγων οἷον ἑαυτὸν ἐρωτῶν, εἶτα ἀποκρίνηται κατὰ διάστασίν τινα, ὥσπερ ἐν τοῖς τοιοῖσ-
„ δε, τίνος οὖν ἕνεκα ταῦτα λέγω; καὶ πάλιν· πῶς οὖν;
„ καὶ πάλιν, διατί δέ; καὶ τὰ τοιαῦτα. πολλοῖς τοιούτοις ἐν τῷ κατὰ ἀριστοκράτους τὸ παράνομον ἐξετάζων κέχρηται ἀναγκαίως. σαφηνείας γὰρ μάλιστα κατ᾽ ἐκεῖνο τὸ χωρίον δεῖ τῷ λόγῳ. καὶ μὴν καὶ αἱ ἐπαναλήψεις μάλα χρήσιμοι πρὸς εὐκρίνειαν καὶ σαφήνειαν. ἐπειδὰν γάρ τι προθῇς σχῆμα τῶν ἐφελκομένων ἕτερον νόημα, εἶτ᾽ ἀναγκασθῇς παρεμβαλεῖν ἄλλα τινὰ νοήματα πρὶν ἀποδοῦναι τὸ ἀκόλουθον, ἀνάγκη ἐπαναλαβεῖν καὶ διευκρινῆσαι, ἵνα μή σοι ἀσαφὴς καὶ συγκεχυμένος γένηται ὁ λόγος, ὥσπερ εἴωθε ποιεῖν καὶ ὁ δημοσθένης. οἷον, τὸ μὲν

οὖν

οὖν τὴν Φιλίππου ῥώμην δεδιέναι, καὶ διὰ τούτων τῶν λόγων "
προτρέπειν τὰ δέοντα ποιεῖν ὑμᾶς, οὐχὶ καλῶς ἔχειν ἡγοῦμαι. "
διατί φησί; ὅτι διὰ τὸ καὶ τὸ· καὶ πολλὰ εἰπὼν κατασκευα- "
στικὰ τῆς προτάσεως, οὐκ ἐπήγαγεν εὐθὺς τὸ ἑξῆς νόημα, τὸ, ἃ δὲ
καὶ χωρὶς τούτων ἔνι, ἀσαφὴς γὰρ ἂν οὕτως ὁ λόγος τῆς ἀ-
κολουθίας μὴ φαινομένης ἐγένετο, ἐπαναλαβὼν οὖν, καὶ πρῶ-
τον εἰπὼν, τὸ, ταῦτα μὲν οὖν παραλείψω, εἶθ' οὕτως ἐπαγα- "
γὼν τὸ, ἃ δὲ καὶ χωρὶς τούτων ἔνι, εὐκρινῆ καὶ σαφῆ πεποίηκε τὸν
λόγον. πάλιν ἐν τῷ κατ' αἰσχίνου· τίνος οὖν φησὶν ἕνεκα ταῦ- "
τα λέγω; ἑνὸς μὲν ὦ ἀθηναῖοι μάλιστα καὶ πρώτου, ἵνα μηδεὶς "
ὑμῶν ἐπειδὰν ἄρτι λέγοντος ἀκούῃ μου, θαυμάζῃ, εἶτα πολλὰ ἐπεμ- "
βαλὼν καὶ μεσώσας τὸν λόγον, ἀναγκαίως τῇ ἐπαναλήψει κέχρη-
ται ἵνα διευκρινήσῃ. πρώτου μὲν οὖν τούτου, καὶ μάλιστα οὕ- "
περ εἶπον ἕνεκα, ταῦτα διεξῆλθον· δευτέρου δέ τινος καὶ "
οὐδενὸς ἐλάττονος ἢ τούτου. πολλὰ τούτου παραδείγματα ἔχεις "
παρὰ τἀνδρί. ταῦτα καὶ περὶ σχημάτων εὐκρινείας. κῶλα μέν τοι,
καὶ συνθῆκαι, ἀναπαύσεις τε καὶ ῥυθμοὶ εὐκρινείας οἱ αὐτοί εἰσι καὶ
καθαρότητος. καὶ περὶ μὲν σαφηνείας τοσαῦτα· καὶ γινώσκειν
γε χρή. διϊσχυρισαίμην γὰρ ἂν ὅτι λόγος σαφὴς μὴ ταῦτα
ἢ τούτων τι ἔχων οὐκ ἂν γένοιτο, λέγω τῶν ἤτοι τὴν καθαρό-
τητα ποιούντων ἢ τὴν εὐκρίνειαν. ἐναντίον δὲ εὐκρινείας σύγχυσις,
ἣ δὴ γίνεται ὅταν χωρὶς τῶν τοιούτων εὐκρίνειαν περιβάλλῃ τις
καὶ μεστὸν ποιῇ τὸν λόγον· ἥπερ καὶ κακία ἐστὶ λόγου. οὐ γὰρ ἥ γε
ἁπλῶς ἀσάφεια κακία ἂν εἴη λόγου. ἐπεὶ αἵ γε ἐμφάσεις, οἵ τε
οἱ δὲ σιωπῶντες ὅτου δή ποτε ἕνεκα. ἐῶ γὰρ τοῦτό γε, καὶ τὰ "
ἐσχηματισμένα τῶν ζητημάτων οὐ σαφῶς λέγει τὰ πράγματα,
καὶ οὐ κατὰ κακίαν φήσομεν προάγεσθαι δήπου, οὐδὲ εἶναι τοῦ λό-

γου

γου κακίαν, λεκτέον δὲ ἂν εἴη μετὰ ταύτην περὶ μεγέθους λόγου. δεῖ γὰρ τῷ σαφεῖ μεγέθους τινὸς καὶ ὄγκου. παράκειται γὰρ τῷ σφόδρα σαφεῖ τὸ εὐτελὲς καὶ τὸ ταπεινόν, ὃ δὴ ἐναντίον ἐστὶ τῷ μεγέθει.

ΠΕΡΙ ΑΞΙΩΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ ΚΑΙ ΜΕΓΕΘΟΥΣ.

Μετὰ δὲ τὸν περὶ σαφηνείας λόγον ἀκόλουθον ἂν εἴη περὶ μεγέθους εἰπεῖν λόγου, διότι καὶ ἀναγκαῖόν ἐστι, τῷ σαφεῖ μέγεθός τι προσεῖναι πάντως, καὶ ὄγκον τινὰ καὶ ἀξίωμα. παράκειται γὰρ τῷ σφόδρα σαφεῖ τὸ εὐτελές, ὃ δὴ τὸ ἐναντίον ἐστὶ τῷ μεγέθει· ὅπερ (οἶμαι) καὶ ὁ ῥήτωρ ἐπιγνούς, διὰ μὲν τὸ πάντως δεῖν σαφῆ τὸν πολιτικὸν εἶναι λόγον, διόλου κέχρηται τοῖς ποιοῦσι τὴν σαφήνειαν, διὰ δὲ τὸ κινδυνεύειν ἕνεκα ταύτης ἐκπίπτειν αὐτῷ τὸν λόγον εἰς τὸ εὐζωνότερον, κατέμιξεν αὐτῇ τὰ ποιοῦντα τὸ μέγεθος· καὶ διαφερόντως πεπλεόνακε τῇ περιβολῇ. ἀλλὰ διότι μὲν ταύτῃ πεπλεόνακεν, αὐτίκα ἐν τῷ λόγῳ τῷ περὶ αὐτῆς εἰρήσεται, νυνὶ δὲ ἀναγκαῖόν ἐστι δήπουθεν πρῶτον περί τε αὐτοῦ τοῦ μεγέθους καὶ τῶν ποιουσῶν ἰδεῶν τὸ μέγεθος, εἰπεῖν, ὧν δὴ μία ἐστὶ καὶ ἡ περιβολή, ἵνα μὴ συγχέηται ἡμῖν ὁ λόγος. μέγεθος τοίνυν καὶ ὄγκον λόγου καὶ ἀξίωμα ποιοῦσιν ἰδέαι αἵδε, σεμνότης, καὶ περιβολή, τραχύτης, λαμπρότης, ἀκμή, καὶ ἔτι ἡ σφοδρότης, βραχεῖ τῳ διαλλάττουσα τῆς τραχύτητος, ὡς ἐν τῷ λόγῳ τῷ περὶ αὐτῆς ἔσται φανερόν. τούτων δὲ ἡ μὲν σεμνότης ἐφ' ἑαυτῆς ἐστι καὶ ἡ περιβολή, αἱ δὲ ἄλλαι πᾶσαι συμπλέκονταί πῃ,

καὶ

καὶ πάλιν, οὗ συμπλέκονται κατά τι πρὸς ἀλλήλας μέρεσί τισι κοινωνοῦσαι, καὶ πάλιν ἑτέροις κεχωρισμέναι. διὸ περὶ μὲν σεμνότητος ἤδη λελέξεται, περὶ δὲ τῶν λοιπῶν μετὰ τὰ περὶ ταύτης. ἡ δὲ περιβολὴ ἐφ᾽ ἑαυτῆς μὲν ἔστιν, ὥσπερ ἔφην, ἐν ὑστέρῳ δὲ ὁ περὶ αὐτῆς εἰρήσεται λόγος, διὰ τὸ πλεονάζειν μὲν ἐν αὐτῇ τὸν ῥήτορα, τὴν δὲ αἰτίαν ἡμᾶς δι᾽ ἣν ταύτῃ πλείονι χρῆται κατὰ τὸν ὄγκον, ἄλλως μὴ δύνασθαι γνῶναι, πρὶν ἂν περὶ τραχύτητός τι μαθεῖν, καὶ λαμπρότητος, ἀκμῆς τε καὶ σφοδρότητος. ἀλλὰ πρῶτόν γε περὶ σεμνότητος, ἣ τάχα ἂν ἐναντίον εἴη ἀφελείᾳ, περὶ ἧς ἐν τοῖς περὶ ἤθους λέξομεν.

ΠΕΡΙ ΣΕΜΝΟΤΗΤΟΣ.

Ἔννοιαι τοίνυν εἰσὶ σεμναὶ μάλιστα μὲν αἱ περὶ θεῶν, ὡς περὶ θεῶν λεγόμεναι. ἐπεὶ τό, ἦ ῥα καὶ ἀγκὰς ἔμαρπτε κρόνου παῖς ἣν παράκοιτιν, καὶ ὅσα τοιαῦτα, οὐχ ὡς περὶ θεῶν εἴρηται. διὸ πόρρω μοι δοκεῖ σεμνότητος εἶναι κατὰ τὴν ἔννοιαν, πλεῖον δὲ μετέχειν ἡδονῆς καὶ γλυκύτητος. ἀνθρωποπαθῶς γὰρ καὶ τὸ ὅλον εἰπεῖν, ποιητικῶς λέλεκται, τὸ πλεῖστον δὲ ἡδονῆς ἡ ποίησις οἶμαι στοχάζεται. περὶ θεῶν δὲ ὡς περὶ θεῶν τὰ τοιαῦτα λέγεσθαι φημί· οἷον, ἀγαθὸς ἦν, ἀγαθῷ δὲ οὐδεὶς περὶ οὐδενὸς ἐγγίνεται φθόνος. καὶ πάλιν. βουληθεὶς γὰρ ὁ θεὸς ἀγαθὰ μὲν πάντα, φαῦλον δὲ μηδὲν εἶναι κατὰ δύναμιν. καὶ πάλιν, παραλαβὼν γὰρ ὁ θεὸς πᾶν ὅσον ἦν ὁρατὸν οὐχ ἡσυχίαν ἄγον, ἀλλὰ κινούμενον πλημμελῶς καὶ ἀτάκτως. καὶ ὅλως πολλὰς ἂν εὕροις τοιαύτας ἐννοίας παρὰ τῷ πλάτωνι· καὶ γὰρ αὗταί εἰσιν ἐκ τοῦ τιμαίου, παρὰ μέν τοι τοῖς ῥήτορσιν

ἤκιστα. ἐπεὶ καὶ τὰ ἐν δηλιακῷ ὑπερίδου, ποιητικῶς μᾶλλον καὶ μυθικῶς εἴρηται, τὸ δὲ αἴτιον οὐχὶ νῦν ἀνάγκη λέγειν. τὰς μέν τοι μετά γε τὰς τοιαύτας, οἷον δευτέραν ἢ τρίτην σεμνότητος ἐχούσας τάξιν ἐννοίας, καὶ μάλα ἂν εὕροις παρὰ τῷ δημοσθένει, καί τινας αὐτῶν παρὰ τοῖς ἄλλοις· ἀλλὰ πρῶται μὲν, ὅπερ ἔφη, καὶ μάλιστα, εἰσὶν ἔννοιαι αἱ περὶ θεῶν, ὡς περὶ θεῶν λεγόμεναι, καθάπερ εἴρηται, δεύτεραι δὲ μετ' ἐκείνας σεμναὶ αἱ περὶ τῶν θείων ὡς ὄντων πραγμάτων· οἷον ὡρῶν φύσεις εἰ ἐξετάζοι τις, ὅπως τε καὶ καθ' ἃς αἰτίας γίνονται, καὶ τὴν τοῦ παντὸς περιφορὰν καὶ φύσιν, ἢ κινήσεις γῆς ἢ θαλάττης εἰ ζητοίη τις ὅπως γίνονται, ἢ σκηπτῶν φοράς, ἢ ὅλως τοιαῦτα. ταῦτα δὲ εἰ μὲν οὕτως ἐξετάζοιτο κατὰ τὰς αἰτίας, σεμνὸν μόνον, οὐ μὴν καὶ πολιτικὸν δύναται ποιεῖν τὸν λόγον. ποῦ γὰρ
« ἂν εἴη πολιτικὸν τὸ, ὁ ἥλιος ἀπελαυνόμενος τὴν χειμερινὴν ὥραν, καὶ τὰ ἑξῆς εἰρημένα παρὰ τῷ ἡροδότῳ. ἢ πάλιν παρὰ τῷ πλάτωνι τόδε· οἷον ἥ γε τοῦ παντὸς περίοδος κυκλοτερὴς οὖσα καὶ τὰ γένη πάντα συμπεριλαβοῦσα σφίγγει πάντη, καὶ κενὴν
« χώραν οὐδεμίαν ἐᾷ λείπεσθαι. διὸ δὴ πῦρ μὲν εἰς ἅπαν διελή-
« λυθεν, ἀὴρ δὲ δεύτερον, ὡς λεπτότητι δεύτερον ἔφυ, καὶ τὰ ἄλλα ταύτῃ, καὶ τὰ ἑξῆς. τοῦ δ' αὖ λόγου πολιτικοῦ τὸ ζητεῖν ὅπως κινεῖται γῆ, καὶ ὅτι ἐπικλύσει ἢ ὑπονοστήσει ὕδατος· ἢ πάλιν περὶ σκηπτῶν φορᾶς, ἢ τὰ τοιαῦτα. ταῦτ' οὖν, ὅπερ ἔφην, εἰ μὲν οὕτως ἐξετάζοιτο, σεμνὸν μόνον, οὐ μὴν καὶ πολιτικὸν ποιεῖ τὸν λόγον. διὸ καὶ μετὰ τὰς πρώτας σεμνότητος ἐννοίας, εὐθὺς εἰσὶν αὗται δεύτεραι, εἰ μέν τοι κατὰ ἔκφρασιν αὐτῶν τῶν λεγομένων λέγοι τις αὐτά, ἀλλὰ μὴ τὰς αἰτίας ζητῶν, καθ' ἃς γίνεται, πολιτικὸν ὁμοῦ καὶ σεμνὸν ποιεῖ τὸν λόγον· ὡς ὁ ἀριστείδης

ἀντὶ

ἀντιλέγων τῷ Καλλιξένῳ συμβουλεύοντι μὴ διαψηφίζειν τοὺς δέκα στρατηγούς, ἐπειδὴ ἀνῃρέθησαν μιᾷ ψήφῳ. Χαμαιλέων γοῦν ἔκφρασιν πεποίηται εἰς ἀπολογίαν τῶν ὑπὲρ αὐτῶν· οἷον, σκηπτὸς ἦν ὦ Καλλίξενε, σκηπτὸς ὁ ταῦτα κωλύσας, οὔτε λόγῳ ῥητός, οὔτε ἔργῳ φορητός. ἄρτι μὲν γὰρ συνιούσης τῆς ναυμαχίας ὤδινεν ἡ θάλασσα, καὶ κατέβαινεν Ἑλλησποντίας λαμπρός, καὶ τὰ ἑξῆς. τρίτη δὲ σεμνότητος ἐννοιῶν τάξις, ἡ περὶ πραγμάτων, ἃ δὴ φύσει μέν ἐστι θεῖα, τὸ πλεῖστον δὲ ἐν ἀνθρώποις θεωρεῖται· οἷον, εἰ λέγοι τις περὶ ψυχῆς ὅτι ἀθάνατος, ἢ περὶ δικαιοσύνης, ἢ σωφροσύνης, ἢ τῶν τοιούτων διεξίοι μέν, ἢ περὶ τοῦ βίου παντός, ἢ τί νόμος, ἢ τί φύσις, ἢ τὰ τοιαῦτα· οἷον, ὅτι νόμος ἐστὶν εὕρημα μὲν καὶ δῶρον θεῶν, καὶ τὰ ἑξῆς· καὶ πάλιν, ὅτι ἐστὶν ὁ μὲν νόμος κοινὸν καὶ τεταγμένον καὶ ταυτὸν ἐν πᾶσιν, ἡ φύσις δὲ ἄτακτον καὶ κατ' ἄνδρα ἴδιον τοῦ ἔχοντος· καί, πέρας μὲν ἅπασιν ἀνθρώποις ἐστὶ βίου, θάνατος· καί, πᾶς ὁ τῶν ἀνθρώπων βίος φύσει καὶ νόμοις διοικεῖται· ἁπλῶς δὲ εἰπεῖν, πάντα ὅσα ἐκ τῶν καθόλου γενικῶς λέγεται, σεμνὰς ἔχει πως τὰς ἐννοίας, καὶ μάλιστα, εἰ μόνων τῶν τοῦ καθόλου τις, διαπαντὸς αὐτὰ ἐργάζοιτο. εἰ γὰρ προσλάβοι τὸ κατ' εἶδος, ἄλλο τι ποιεῖ. οἷον, πονηρόν, ὦ Ἀθηναῖοι, πονηρόν, ὁ συκοφάντης ἀεί, καὶ πανταχόθεν βάσκανον καὶ φιλαίτιόν ἐστι, τοῦτο δὲ καὶ φύσει κίναιδος τἀνθρώπιόν ἐστιν· ἕτερον γάρ τοι πεποίηκε προσλαβὼν τὸ κατ' εἶδος. ἐκ γὰρ τῶν καθόλου καὶ τοῦ ἐπὶ μέρους συντεθέντων ὅ,τε πολιτικὸς καὶ ὁ περιβεβλημένος, οὐ μὴν αὐτὸ τοῦτο εἰπεῖν, ὁ σεμνὸς γίνεται. τετάρτην γε μὴν σεμνότητος ἔχουσι διάνοιαν ἔννοιαι αἱ περὶ ἀνθρωπίνων μὲν κατὰ μόνας πραγμάτων, μεγάλων δὲ καὶ ἐνδόξων· οἷον τὸ περὶ τῆς ἐν Μαραθῶνι μάχης,

ἢ τῆς ἐν πλαταιᾶσιν, ἢ τῆς ἐν σαλαμῖνι ναυμαχίας εἴτις λέγοι,
καὶ τοῦ ἄθω, ἢ τοῦ ἑλλησπόντου, καὶ τῶν τοιούτων, εἰ δέ τι ταύ-
ταις καὶ μυθικὸν ὡς παρὰ τῷ ἡροδότῳ, σεμνὸν ἅμα καὶ ἡδονὴν ἔχει
τὸ, οἷον, ὁ ἴακχος καὶ τὰ τοιαῦτα, ἑτέρου λόγου. ἀλλ' ἔννοιαι μὲν
αὗται σεμνότητος, μέθοδοι δὲ σεμναὶ αἱ κατὰ ἀπόφανσιν καὶ χωρὶς
ἐνδοιασμοῦ, δι' ἀφηγήσεως λεγόμεναι. ὡς γὰρ εἰδότας ἀκριβῶς
δεῖ λέγειν καὶ μετ' ἀξιώματος, ἀλλ' οὐκ ἐνδοιάζοντας ὅτι τοῦ-
το φροντίζομεν, τῆς διασκευῆς λέγω σεμνότητος, ἀλλὰ μὴ ἄλ-
λου τινός. τὸ γὰρ, εἴτε ἥρωες ἦσαν, εἴτε θεοὶ, σεμνὸν ὂν, πλεῖον
ἔχει τοῦ πολιτικοῦ τε καὶ πιθανοῦ κατὰ τὴν ἐνδοίασιν. καὶ μὴν καὶ
αἱ ἀλληγορικαὶ μέθοδοι, ὅτι διασκευοῦσι, σεμνὸν ποιοῦσι τὸν λό-
„ γον· ὡς ἐν τῷ, ὁ μὲν δὴ μέγας ἡγεμὼν ἐν οὐρανῷ ζεὺς, πτη-
„ νὸν ἅμα ἐλαύνων φέρεται, καὶ τὰ ἑξῆς. λέγω δὲ τοῦτο, εἰ μὴ ἑ-
κών τις διὰ τῶν εὐζώνων καὶ εὐτελῶν τινὰς ἀλληγοροίη. τότε γὰρ
οὐκ ἔτι σεμνὸν, ἄλλως δέ τινος ἐννοίας ποιεῖ τὸν λόγον, καὶ σχε-
δὸν τῆς εὐτελοῦς. καὶ μὴν καὶ τὸ διὰ ἐμφάσεων, μυστικῶς τι καὶ
πλειστικῶς ἐν ταῖς σεμναῖς τῶν ἐννοιῶν ὑποσημαίνειν, μεθόδου
σεμνῆς. ὡς γὰρ αὐτοὶ μὲν εἰδότες, οὐκ ὄντες δὲ οἷοί τε λέγειν
εἰς τοὐμφανὲς αὐτὰ, ἐνδεικνύμεθα διὰ τῆς μεθόδου ταύτης
μέγεθός τι καὶ σεμνότητα ἐννοίας· ὥσπερ ὁ πλάτων ὅταν λέ-
„ γῃ τὸ, ὄντως ὂν, καὶ, ἀγαθὸς ἦν, καὶ τὰ τοιαῦτα, ἤδη δήπου
„ καὶ ἀνέπτυξε τὴν μέθοδον ταύτην, εἰπὼν, ὅτι τόδε τι εὑρεῖν τε χα-
„ λεπὸν, καὶ εὑρόντα εἰς πάντας λέγειν ἀδύνατον. ἀλλ' ἐπὶ μὲν
τῶν φύσει σεμνῶν ἐννοιῶν, χρήσιμοι πρὸς αὔξησιν σεμνότητος καὶ
αἱ τοιαῦται μέθοδοι, ἐν δὲ ταῖς πολιτικωτέραις, οὐκ ἔτι αἱ ἐμ-
φάσεις, σεμνότητος, ἑτέρου δέ τινος ἐργαστικαί. μέθοδοι μὲν
οὖν αὗται σεμνότητος καὶ ἔννοιαι. λέξις δὲ σεμνὴ πᾶσα μὲν

ἡ

ἡ πλατεῖα καὶ διογκοῦσα κατὰ τὴν προφορὰν τὸ στόμα, ὥσπερ στομ-
φάζει, καί, ὅπερ ἐπιτηδεύουσί τινες, τοῦτο ἀναγκάζεσθαι ποιεῖν
τῇ φύσει τῶν λέξεων αὐτῶν. τοιαῦται δὲ καὶ ἄλλαι μέν τινες,
ἐξαιρέτως δὲ αἵ τε διὰ τοῦ α καὶ διὰ τοῦ ω πλεῖστον χρώμεναι· ὥσπερ
καὶ ὁ Πλάτων τὴν οἰωνιστικὴν φησὶ φωνιστικὴν ἀπονομάσαι τινάς,
ἀποσεμνύνοντας τὸ ω. καὶ περὶ τοῦ α λέγοιτ' ἄν τι τοιοῦτον.
ὁ γὰρ Θεόκριτος ἀχθόμενόν τινα πεποίηκε Δωριαζούσαις γυ-
ναιξί, διὰ τὸ πλατύνειν, διὰ τοῦ α τὰ πλεῖστα χρωμένας, τὴν φωνήν,
μάλιστα δὲ τὰ στοιχεῖα ταῦτα τὸ ω καὶ τὸ α διαίρει τε καὶ διογ-
κεῖ τὸν λόγον, ἐν κατὰ τὰς τελευταίας συλλαβὰς εἴη τῶν λέξεων,
οἷον, ὁ μὲν δὴ μέγας ἡγεμὼν ἐν οὐρανῷ Ζεύς, δεύτεραι δὲ σε- “
μνότητος λέξεις καὶ αἱ διὰ τοῦ ο στοιχείου κατὰ μόνας εἴς τι μα-
κρὸν καταλήγουσαι, οἷον, ὀρόντης, καὶ αἱ ταῖς μακραῖς τε καὶ
διφθόγγοις πλεονάζουσαι, καὶ αἱ τὰ τελευταῖα ἐν ταύταις ἔ-
χουσαι, πλὴν τῆς ει διφθόγγου· καὶ ἐν καθ' αὑτὸ δὲ τὸ ι τιθοῖτο,
ἥκιστα σεμνὴν ποιεῖ τὴν λέξιν πλεονάζουσαν. συστέλλει γὰρ μᾶλ-
λον καὶ σεσηρέναι ποιεῖ, διογκοῖ δὲ οὐδαμῶς τὸ στόμα. καὶ μὴν
καὶ αἱ τροπικαὶ λέξεις, σεμναὶ καὶ διωγκωμέναι, κίνδυνος
δὲ ἐν ταύταις οὐ μικρὸς περὶ τὴν χρῆσιν. αἱ μὲν γὰρ μετρίως ἔ-
χουσαι ποιοῦσι τὸν λόγον σεμνόν· οἷον, τὴν ἀγαθὴν προβαλ- “
λομένους ἐλπίδα., ἀντὶ τοῦ τὰ ἀγαθὰ ἐλπίζοντας, ὁρᾷς ὅτι “
διὰ τὸ σφόδρα ἔχειν μετρίως τὸ προβαλλομένους οὐδὲ ἐμφαίνεται
ἡ τροπή. αἱ μετρίως μὲν οὖν ἔχουσαι τοιαῦταί εἰσιν, αἱ δὲ ὑ-
περβαίνει τι τοῦ μετρίου, τραχύνουσι τὸν λόγον· οἷον, αἱ δὲ πόλεις “
ἐνόσουν. διὸ καὶ ἐξηγήσεως αὐτῷ ἔδεησε. τὸ γάρ, τῶν μὲν “
ἐν τῷ πολιτεύεσθαι καὶ πράττειν δωροδοκούντων, καὶ τὰ ἑξῆς,
τοῦ ἐνόσουν ἐστὶν ἐξηγητικά, αἱ δὲ ὑπερβαίνουσαι πλέον αἱ τρο-

« παι, σκληρότερον ποιοῦσι τὸν λόγον· ὥσπερ καὶ τὸ, ἐκκεκυλισ-
« μένοι, καὶ τὸ, πεπρακὼς ἑαυτόν, καὶ τὸ, λωποδυτῶν τὴν ἑλλά-
δα· περαιτέρω δὲ τούτων εἰ προέλθοιεν, καὶ παχύτερον καὶ σχεδὸν
εὐτελέστερον αὐτὸν ποιοῦσι· παράδειγμα τούτου δημοσθενικὸν μὲν
οὐκ ἂν λάβοις, οὐδὲ γάρ ἐστι, παρὰ δὲ τοῖς ὑποξύλοις τουτοισὶ
σοφισταῖς πάμπολλα εὕροις ἄν. τάφους τε γὰρ ἐμψύχους, τοὺς
γῦπας λέγουσι, ὧν περ εἰσὶ μάλιστα ἄξιοι, καὶ ἄλλα τοιαῦτα
ψυχρεύονται πάμπολλα· ἐκτραχηλίζουσι δὲ αὐτοὺς αἵ τε τραγῳ-
δίαι πολλὰ τούτου ἔχουσαι παραδείγματα, καὶ ὅσοι τῶν ποιητῶν τρα-
γικώτερόν πως προαιροῦνται, ὥσπερ ὁ πίνδαρος. ἀλλ' ὑπὲρ μὲν τῶν
τῶν οὕτω χρωμένων τῷ λόγῳ, τῶν τραγῳδοποιῶν δὲ λέγω ἢ πιν-
δάρου, τάχ' ἂν ἔχοι μέν τι λέγειν, οὐ τοῦ παρόντος δὲ ὂν καιροῦ, εἰς τὸ
δέον ἀναβεβλήσθω· ὑπὲρ μέν τοι τῶν ἐν πολιτικῷ λόγῳ τοι-
αύταις χρωμένων τραχύτησι, οὐδεμίαν ἀπολογίαν εὑρίσκω.
ἔτι δὲ σεμνὴ λέξις ἥ τε ὀνομαστικὴ καὶ αὐτὰ τὰ ὀνόματα. ὀνομα-
στικὴν δὲ λέγω τήν τε ἀπὸ τῶν ῥημάτων εἰς ὀνόματα πεποιημένην
ἢ τὴν διὰ μετοχῶν ἢ ἀντωνυμιῶν, καὶ τῶν τοιούτων. ὡς ἐλά-
χιστα γὰρ ἐν σεμνότητι δεῖ χρῆσθαι τοῖς ῥήμασι, ὥσπερ ὁ θουκυ-
δίδης. σχεδὸν μὲν γὰρ διόλου βούλεται ποιεῖν τοῦτο, καταφα-
νῶς δὲ αὐτὸ ἐν τῇ περὶ στάσεως ἐκφράσει τῶν κερκυραίων πεποίη-
κε. πλὴν γὰρ τοῦ ὠνομάσθη, τἄλλα πάντα σχεδόν ἐστιν ὀνόμα-
« τά τε καὶ ὀνομαστικά· οἷον, τόλμα μὲν γὰρ ἀλόγιστος, ἀνδρεία
« φιλέταιρος ὠνομάσθη· μέλλησις δὲ προμηθής, δειλία ἀπρεπής·
« τὸ δὲ σῶφρον, τοῦ ἀνάνδρου πρόσχημα, καὶ τὰ ἑξῆς. εἰ δέ τι ἐν
« τούτοις καὶ σκληρότητος ἢ τραχύτητος ὕπεστιν, ἑτέρου λό-
« γου. τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ παρὰ τῷ δημοσθένει ῥηθέν τε ὁμοῦ
καὶ θεωρηθὲν ὑπ' αὐτοῦ· λέγω τὸ, οὐ γὰρ τὰ ῥήματα τὰς

δικαιότητας ἔφη βεβαιοῦν· εἶπε ἡ θεωρία, μάλα σεμνῶς ὀνο-
μάζων. λέξεις μὲν οὖν αὗται σεμναί. σχήματα δὲ σεμνὰ ἅ-
περ καὶ καθαρά, ἡ ὀρθότης λέγω, καὶ εἴτι τοιουτότροπον.
καὶ μὴν καὶ αἱ ἐπικρίσεις εἴτε ἔννοιαί τινες εἴτε σχήματα εἶεν σε-
μναί. οἷον, λέγω δὲ δὴ τὸν λεγόμενον κόσμον, ὅ τε νόμος "
κελεύει ἀπολοῦνται, καὶ χρὴ, καὶ ὁ ῥήτωρ, ὀρθῶς καὶ καλῶς βου- "
λευόμενοι. πάντα γὰρ τὰ τοιαῦτα ἀξιωματικὰ καὶ σεμνά.
αἱ δὲ μετ᾽ ἐνδοιάσεως ἐπικρίσεις, ἠθικαί, ἀλλ᾽ οὐ σεμναί· οἷ-
ον, δεῖ δέ με, ὡς ἔοικε, καί περ οὐ φιλολοίδορον ὄντα. καὶ ὅ- "
λως πᾶσα ἐνδοίασις ἠθικώτερον ποιεῖ τὸν λόγον. δεῖ γὰρ ἀ-
ποφαίνεσθαι τὸν μέλλοντα ἀξίωμά τι τῷ λόγῳ προστιθέναι
καὶ σεμνότητα. οἷον, οὐκ ἦν τοῦ πρὸς ἡμᾶς πολέμου πέρας, "
οὐδ᾽ ἀπαλλαγὴ φιλίππῳ· ἐὰν γὰρ εἴπῃς, οὐκ ἦν οἶμαι πέ- "
ρας, καὶ τὰ ἑξῆς, ἦθος ποιεῖς. καὶ μὴν καὶ τὸ εἰς τὴν αὐτοῦ
γνώμην ἀναφέρειν τι τῶν ἑρμηνευομένων, ἀξιωματικὸν καὶ σεμνόν·
οἷον, βούλομαι τόδε εἰπεῖν· καὶ ὁ θουκυδίδης, ἀγαμέμνων τέ "
μοι δοκεῖ τῶν τότε δυνάμει προύχων· ἥκιστα δὲ αἱ ἀποστροφαί "
τε καὶ ὑποστροφαί, λόγου σεμνοῦ ἢ καθαροῦ. τοὐναντίον γὰρ, καὶ
διαφθείρουσι καὶ καθαιροῦσιν αὐτοῦ τὸ σεμνὸν αὗται· καὶ
πάλιν αὖ, τὸ καθαρὸν διαφθείρουσί τε ὡσαύτως κατὰ τὰς ἐ-
πεμβολὰς καὶ ἀναχαιτίζουσαι τὸ ἄφετον αὐτοῦ καὶ ἐλευ-
θέριον, καὶ πρὸς τὸ κοινότερον καὶ πολιτικώτερον ἄγου-
σαι· καθάπερ τὸ, κἂν μεγάλην πόλιν οἰκῶσι, κἂν μικρὰν, "
μεταξὺ τοῦ ἅπας ὁ τῶν ἀνθρώπων βίος φύσει καὶ νό- "
μοις διοικεῖται, πεποίηκε τιθέν. οὐ γὰρ ὅμοιον ἦν, εἰ οὕτως "
εἶπεν, ὡς προείρηται· ἢ κατὰ τὴν ὑποστροφὴν διακόψαντα, οἷον,
ἅπας ὁ τῶν ἀνθρώπων βίος, κἂν μεγάλην πόλιν οἰκῶσι, "
κἂν

κἂν μικρὰν, φύσει καὶ νόμοις διοικεῖσθαι. ἀλλὰ τοῦτο μὲν γοργὸν ἅμα τῷ πολιτικῷ καὶ σεμνόν ἐστιν, ἐκεῖνο δὲ, καθαρῶς σεμνὸν ἂν ἦν καὶ ἀμιγές. δεῖ οὖν, εἰ μὲν διόλου μέλλει σεμνὸς ἡμῖν ὁ λόγος μένειν, ἐκείνως, ἀλλὰ μὴ οὕτως αὐτὴν ἐργάζεσθαι· εἰ δὲ τοὐναντίον, ὡς ἑτέρως δηλαδή. κῶλα γε μὴν σεμνὰ ἅπερ καὶ καθαρὰ, λέγω τὰ βραχύτερα. ὥσπερ γὰρ ἀφορισμοὺς αὐτὰ εἶναι δεῖ, οἷον, ψυχὴ πᾶσα ἀθάνατος. τὸ γὰρ ἀεικίνητον, ἀθάνατον· καὶ, νόμος ἐστὶν εὕρημα μὲν καὶ δῶρον θεῶν, δόγμα δὲ ἀνθρώπων φρονίμων, καὶ τὰ ἑξῆς. γένοιτο δ' ἂν που καὶ μακρότερον ἐν σεμνότητι κῶλον κατ' ἀνάγκην τινά· συνθῆκαι γε μὴν σεμναὶ αἱ τῆς μὲν συγκρούσεως ἕνεκα τῶν φωνηέντων μὴ μικρολογούμεναι, τὸ δὲ ὅλον δακτυλικαί τε οὖσαι καὶ ἀναπαιστικαὶ, παιωνικαί τε, καὶ ἔσθ' ὅτε ἰαμβικαὶ σπονδειακαί τε, καὶ μᾶλλον. διὸ καὶ αἱ διὰ τῶν περιττῶν ἁρμόττουσι τῷ σεμνῷ, τροχαῖαι καὶ μέν τοι καὶ ἰωνικαὶ, ἐναντίαι σεμνότητι. τεκμήριον δὲ τούτου τε ποίησιν ἐν ᾗ γε ὁ διαφθείρας τόδε τὸ ἔπος, σείων πηλιάδα μελίην κατὰ δεξιὸν ὦμον, καὶ διὰ τῆς ἐναλλαγῆς τῶν λέξεων ἀπὸ τοῦ δακτυλικοῦ ἐπὶ τὸ ἰωνικόν τε καὶ τὸ συγγενὲς τῷ ἰωνικῷ τροχαϊκὸν μεθαρμόσας αὐτὸ οὕτως, σείων μελίην πηλιάδα δεξιὸν κατ' ὦμον. δύο γάρ εἰσιν ἐνταῦθα ἰωνικαὶ συζυγίαι, καὶ μετὰ ταῦτα τὸ ἰθυφαλλικὸν καλούμενον μέτρον, ἐκ τριῶν συγκείμενον τροχαϊκῶν, δι' ὧν ἐκλάσθη πᾶς ὁ ῥυθμὸς βιασθεὶς πρὸς τὸ ἐναντίον ἐλθεῖν δακτυλικοῦ καὶ σεμνότητος. καὶ ἐπ' ἄλλων δ' ἂν ἴδοις οὐκ ὀλίγων ὁμοίως ταυτὸν γινόμενον, μόνων τῶν λέξεων καὶ τοῦ ῥυθμοῦ μεταγόντων αὐτὰ εἰς πολὺ τοὐναντίον. οἷον, ὡς ὁ πρόσθ' ἵππων καὶ δίφρου κεῖτο τανυσθεὶς, βεβρυχὼς, κόνιος δεδραγμένος αἱματοέσσης· εἰ γὰρ μεταθείης τὰς λέξεις,

Πλάτων ἐν φαίδρῳ, 202.
Κατὰ ἀριστογείτονος. 2.

λέξεις, ποιήσεις αὐτὸ τροχαϊκὸν ἐπίμικτον κατὰ ταῦτα· ὡς ὁ πρόσθ' ἵππων καὶ δίφρου κεῖτο τανυσθείς, αἱματοέσσης κόνιος δεδραγμένος βεβρυχώς. ὅμοιον γὰρ τοῦτο ἐκείνῳ, ἔνθ' οἱ μὲν ἐπ' ἄκρασι πυραῖς νέκυες ἔκειντο, ξένης ὑπὸ γαίης ὀρφανὰ τείχεα προλιπόντες, ἥβην τ' ἐρατεινὴν καὶ καλὸν ἡλίου πρόσωπον· καὶ πάλιν, ἀλλ' ἔχον ὥστε τάλαντα γυνὴ χερνῆτις ἀλῆτις ἥτε σταθμὸν ἔχουσα καὶ εἴριον ἀμφὶς ἀνέλκει, ἰσάζουσ' ἵνα παισὶν ἀεικέα μισθὸν ἄροιτο. εἰ γὰρ μεταμειφθεῖεν κἀνταῦθα αἱ λέξεις, ἔσται τετράμετρον. περὶ δὲ ἀναπαύσεως σεμνῆς ὁ αὐτὸς λόγος, ὅσπερ ἦν ἡμῖν καὶ περὶ καθαρότητος. δεῖ γὰρ ἵστασθαι τὸν λόγον ἐπί τινος τῶν οἰκείων ποδῶν τῇ σεμνότητι· χωρὶς μέν τοι καταλήξεως, ἵνα μὴ εἰς τροχαῖον ἐμπέσῃ ἡ βάσις, μηδὲ ἀρπασθῇ ὁ ῥυθμός, ἀλλὰ βεβηκὼς ᾖ. μάλιστα δ' ἂν βεβήκοι, εἰ πρῶτον μὲν εἰς ὄνομα καταλήγοι, ἢ ὀνομαστικὸν τι μὴ ἔλαττον ὂν τριῶν συλλαβῶν· οἷον, εἰς τουτονὶ τὸν ἀγῶνα. ἔπειτα εἰ πλείους εἶεν κατὰ τὴν ἀνάπαυσιν αἱ μακραὶ τῶν συλλαβῶν, ἵνα σπονδεῖος ἤ τις τῶν ἐπιτρίτων, πλὴν τοῦ τετάρτου, τὴν βάσιν ποιῇ· οἷον, ἅπας ὁ τῶν ἀνθρώπων βίος φύσει καὶ νόμοις διοικεῖται· διαφερόντως δὲ σεμνὴν ἔχει τὴν βάσιν ὁ ῥυθμός, εἰ ἡ ἀνάπαυσις καταλήγοι ἢ παραλήγοι τότε στοιχείῳ τινὶ πλατεῖ, καὶ διογκοῦντι κατὰ τὴν προφορὰν τὸ στόμα, καθάπερ ἔφην ὀλίγῳ πρότερον ἐν τῷ περὶ λέξεως σεμνῆς. ἐκ δὲ τῶν προειρημένων δῆλος ἂν εἴη καὶ ὁ ῥυθμὸς ὁποῖος, εἰδέναι μέν τοι χρὴ ὅτι εἰ καὶ δι' ὅλων δὴ ἐπιτρίτων ἢ δακτυλικῶν ἢ τινῶν τοιούτων ὁ λόγος συντεθείη, αἱ δὲ ἀναπαύσεις μὴ καταλήγοιεν οὕτως ὥστε καὶ τὰ ἐφεξῆς ἔχειν τοὺς οἰκείους πόδας τῇ σεμνότητι, οἱ ῥυθμοὶ οὐκ ἔτι γίνονται σεμνοί. ταυτὸ τοῦτό φημι καὶ περὶ πάσης ἰδέας. εἰ γὰρ καὶ

συντεθείη τις λόγος δι' ὡντινωνοῦν ποδῶν, οἳ δὴ ποιοῦσι τὸ εἶδος ὁτιοῦν λόγων, αἱ δὲ ἀναπαύσεις μὴ δι' αὐτῶν πληρούμεναι γίνοιντο, λέγω τῶν ποδῶν ἁρμοττόντων τῇ ἰδέᾳ, ἀλλὰ μεταξὺ διακόπτοιντο οἱ πόδες, μεθίσταιντο οἱ ῥυθμοί· καὶ μᾶλλον ἑτέρου τινὸς εἴδους οἰκεῖοι εὑρίσκονται, ἢ οὗπερ οἱ πόδες ἦσαν, δι' ὧν ὁ πᾶς λόγος συνέκειτο.

ΠΕΡΙ ΤΡΑΧΥΤΗΤΟΣ.

Τῶν ποιούντων μέγεθος λόγου καὶ ὄγκον, ἔφην μετὰ σεμνότητα ποιεῖν τὴν τραχύτητα, μετ' οὖν τὸν περὶ σεμνότητος λόγον ἕποιτ' ἂν λέγειν περὶ τραχύτητος. ἡ τραχύτης τοίνυν καὶ νὴ Δία γε ἡ λαμπρότης θεωροῦνται μὲν καὶ καθ' ἑαυτὰς ἑκατέρα, ὥσπερ καὶ ἡ σεμνότης, εἰσὶ δὲ καὶ τῆς ἀκμῆς ἐργασίαι, ὥσπερ ὑποβεβηκυῖαι, αὐτῇ δι' ὧν γίνονται ὑποβεβήκασι. οἷον ἐννοίᾳ, μεθόδῳ, λέξει, καὶ τοῖς λοιποῖς. ἀλλά τινα μὲν αὐτῶν ἐστὶν ἴδια, τινὰ δὲ καὶ τῆς ἀκμῆς συνεργά· οἷον, ἔννοιαι μὲν καὶ λέξεις τραχεῖαι γένοιντ' ἂν καὶ ἀκμαῖαι, κῶλα δὲ τραχέα, οὐκέτι ἀκμαῖα. πάλιν σχήματα μὲν καὶ κῶλα λαμπρὰ ποιεῖ καὶ ἀκμήν, οὐ μὴν ἔννοιαί γε λαμπραὶ ποιοῦσιν ἀκμήν. διὰ ταῦτα τοίνυν οὐχὶ προτάξαντες τὴν ἀκμήν, εἶτα ὡς διὰ τῆς λαμπρότητος καὶ τραχύτητος γινομένην δείκνυμεν, καθάπερ τὴν σαφήνειαν ἐδείκνυμεν, ὅτι εὐκρίνειά τε ποιεῖ καὶ καθαρότης, ἀλλ' ἰδίᾳ περὶ ἑκάστης λέγομεν αὐτῶν τά τε ἄλλα, καὶ ὅτι οὐ μόνον διὰ τούτων ἡ ἀκμή, ἀλλὰ καὶ διά τινων σφοδρότητος ἰδίων γίνεται, ὡς ἐν τῷ περὶ αὐτῆς λόγῳ φανεῖται. ὥστε ἀναγκαῖον χωρὶς περὶ ἑκάστης εἰπεῖν, καὶ πρῶτόν γε περὶ τῆς τραχύτητος, ᾗ δὴ ἐναντίον ἐστὶ γλυκύτης. ὁ γὰρ τραχὺς λόγος πικρός τε καὶ ἄγαν ἐπιτιμητικός ἐστιν. ἀλλὰ περὶ μὲν γλυκύτητος καὶ ἡ-

δο-

δονὴς ἐν τῷ περὶ ἀφελείας ἡμῖν λελέξεται, νυνὶ δὲ λέγωμεν περὶ τῆς τραχύτητος, ἔννοιαι τοίνυν εἰσὶ τραχεῖαι πᾶσαι αἱ τῶν μειζόνων προσώπων ἐπιτίμησιν ἔχουσαι, ἀπό τινος τῶν ἐλαττόνων προσώπων ἀπαρακαλύπτως, ὥσπερ τό, εἴπερ τὸν ἐγκέφαλον ἐν τοῖς κροτάφοις, ἀλλὰ μὴ ἐν ταῖς πτέρναις καταπεπατημένον φορεῖτε· καὶ τό, ἄλλα μανδραγόραν πεπωκόσιν ἤ τι φάρμακον ἄλλο τοιοῦτον ἐοίκατε μοι ἀνθρώποις· καὶ πάλιν εἰς ἐπιστολάς, εἰ δὲ τὸ περιφανὲς ἀξίωμα τῆς βουλῆς ἢ τὸν ἄρειον πάγον προσβλέπετε, τῆς ἀριστογείτονος κρίσεως ἀναμνησθέντες ἐγκαλύψασθε, καὶ ὑμεῖς δὲ ἐκνευρισμένοι καὶ περιῃρημένοι χρήματα, συμμάχους ἐν ὑπηρέτου καὶ προσθήκης μέρει γεγένησθε, ἀγαπῶντές φησιν εἰ θεωρικὰ ἢ βοίδια πέμψουσιν ἡμῖν εἰς τὰς ἑορτάς· καὶ πάλιν, παντάπασιν γὰρ ἐκλελύσθαι μοι δοκεῖτε καὶ παθεῖν ἀναμένειν τὰ δεινά. ἑτέρους δὲ πάσχοντας ὁρῶντες οὐ φυλάττεσθε· καὶ τό, οὔτε σωφρόνων οὐδὲ γενναίων ἐστὶν ἀνθρώπων, ἐλλείποντάς τι δι' ἔνδειαν χρημάτων τῶν τοῦ πολέμου, εὐχερῶς τὰ τοιαῦτα ὀνείδη φέρειν. τουτὶ δὲ ἤδη τῇ μεθόδῳ καὶ τελειότερον γέγονεν. ἐν γὰρ τῷ καθόλου εἴρηται, καὶ οὐχ ἁπλῶς ἐπιτίμηται. πλὴν ἥγε ἔννοια τραχεῖα, τοῖς δὲ κώλοις ἄμφω τὰ τελευταῖα ταυτὶ παραδείγματα, καὶ ἀκμῆς οὐ πόρρω, ὡς ἐν τῷ περὶ ἀκμῆς ἔσται φανερόν. οὐ μὴν τά γε πρῶτα τοιαῦτα ἦν παραδείγματα, ἀλλὰ καθαρῶς τραχέα· δυσχερὲς δὲ παρὰ τῷ δημοσθένει καθαρὰν εὑρεῖν τραχύτητα. διὸ καὶ ἐφιλοτιμήθημεν τῶν φανερῶν μηδεμίαν παραλιπεῖν. δυσχερὲς δὲ εὑρεῖν, διότι πανταχοῦ αὐτὰς ὁ ἀνὴρ τῷ συμπλέκειν τισὶ καὶ ταῖς μεθόδοις λεαίνει. ἐπεὶ καὶ τοῦτο, ὃ καὶ αὐτό ἐστιν ἐν ἐπιστολαῖς. τὸ γὰρ τῷ τοιούτῳ τοῦτον κεχρῆσθαι

τὸν τρόπον, ἐμοὶ μὲν ἂν εὖ οἶδ᾽ ὅτι συμφορὰ φανείη, κακία δὲ οὐδεμία ὑμετέρα ἢ ἀγνωμοσύνη, τραχὺ μὲν ἐστὶ τῇ ἐννοίᾳ, μεθοδευθὲν δὲ οὕτω καὶ συμπλακὲν τῷ πρὸ αὐτοῦ τε καὶ μεθ᾽ ἑαυτὸ, λειότερόν πως γέγονε. καί τοι τὸ ἐπαγόμενον ἔχει τι τραχύτητος, ἔστι δὲ τὸ, ἣν τοῦ μεταγνῶναι λύσατε· καὶ μὴν τὸ τὸ, ὦ, τί ἂν εἴπω, μήτε ἁμαρτάνειν δοκοίην, μήτε ψευσαίμην λίαν ὀλίγωροι, οὔτε τοὺς ἄλλους, οὔτε ὑμᾶς αὐτοὺς αἰσχύνεσθε, ἐφ᾽ οἷς Ἀριστογείτονα ἀφήκατε, ὧν τούτοις δημοσιωθέντων ἐκβεβληκότες τοιοῦτόν ἐστιν, οἷον ἔχειν τέ τινα διόρθωσιν καὶ μετρίαν λειότητα κατὰ τὴν διαπόρησιν. ὅλως τε τούτων μὲν παραδειγμάτων οὐκ ἀπορήσεις, λέγω τῶν ἐχόντων τινὰ διόρθωσιν. πολλὰ γάρ ἐστι τοιαῦτα καὶ παρὰ τῷ ῥήτορι καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις, καθαρῶς δὲ τραχύτητα παρά γε τούτῳ δυσχερὲς εὑρεῖν. πάνυ γὰρ τῷ τοιούτῳ σπανίως χρῆται, πλὴν εἰ μή τις οἴοιτο ταυτὸν εἶναι σφοδρότητά γε καὶ τραχύτητα. ἀλλ᾽ ὅπῃ μὲν ἀλλήλων ταῦτα διαφέρει, μικρὸν ὕστερον φανεῖται, παραδείγματα δὲ τοῦ ἀπαραμυθήτου τραχύτητος, παρὰ μὲν τῷ ῥήτορι καὶ πάνυ, ὡς ἔφην, ἐστὶ σπάνια, ὁ δὲ Ἀριστογείτων σοι ἄφθονα παρέξει νὴ Δία, εἰ βούλοιο καὶ παρ᾽ ἐκείνου λαβεῖν παραδείγματα. πολλὰ δὲ τοιαῦτα καὶ παρὰ τῷ Δεινάρχῳ· ἀλλὰ περὶ μὲν ἐννοιῶν τῶν ποιουσῶν τὸν τοιοῦτον λόγον, τοσαῦτα, μέθοδος δὲ τραχύτητος μία τὸ ἀπαρακαλύπτως καὶ ψιλῶς κατ᾽ ἐπιτίμησιν, ἀλλὰ μὴ ἄλλως πως μηδὲ συμπλέκοντα τοῖς λεαίνουσι τὴν τραχύτητα εἰσάγειν τὰς τοιαύτας τῶν ἐννοιῶν. παραδείγματα δὲ αὐτῆς αἱ μικρῷ πρότερον ῥηθεῖσαι καθαρῶς εἶναι τραχύτητες. τραχεῖαι γὰρ ἔννοιαι τραχέως ἐκεῖ καὶ μεθοδεύθησαν, λέξις δὲ τραχεῖα ἡ τετραμμένη καὶ ἀφ᾽ ἑαυτῆς σκληρά· οἷόν ἐστι καὶ τὸ κα-

ταπεπατημένον φορεῖτε· καὶ τὸ, ἐκλέλυσθε ὦ ἀθηναῖοι καὶ ἀναπεπτωκότες κάθησθε· καὶ τὸ, ἐκνευρισμένοι· καὶ τὸ, κατεσθίει καὶ κατέφαγε· καὶ τὸ, διορωρυγμένοι τὰς πόλεις· καὶ τὸ, πεπρακότων καὶ λωποδυτῶν τὴν ἑλλάδα, καὶ ὅσα τοιαῦτα. αὗται μὲν οὖν διὰ τὸ τετράφθαι εἰσὶ τραχεῖαι, ἀφ' ἑαυτῶν δὲ σκληραὶ αἱ τοιαῦται· οἷον, ἀτραπὸς ἔμαρψεν, ἔγναμψε, καὶ ὅσα τοιαῦτα. ἔχει δέ τι τοιοῦτον καὶ τὸ, πεπρακότων, καὶ τὸ, ἐκνενευρισμένοι, εἰ καὶ μὴ τοσοῦτον, ὅσον αἱ προειρημέναι. ἀλλὰ λέξεις μὲν αὗται τραχεῖαι, σχήματα δὲ τραχέα μάλιστα μὲν τὰ προστακτικά· οἷον, τῆς ἀριστογείτονος κρίσεως ἀναμνησθέντες ἐγκαλύψασθε· ἔπειτα δὲ τὰ κατ' ἐρώτησιν ἐλεγκτικά. οἷον, εἶτα ὀλύνθιοι μὲν ἴσασι τὸ μέλλον προορᾶν, ὑμεῖς δὲ ὄντες ἀθηναῖοι ταυτὸ τοῦτο οὐχὶ φυλάξεσθε; καὶ πάλιν, οὐχ ὁρᾶτε, ὡς ἐναργὲς καὶ σαφὲς τούτων παράδειγμα οἱ ταλαίπωροι γεγόνασιν ὀλύνθιοι; καὶ πάλιν, βουλεύεσθε ὦ ἀθηναῖοι θηβαίους ἔχοντες ἐν νήσῳ; καὶ τὰ ἑξῆς. εἰ γὰρ ἀφέλοι τις τῆς ἐννοίας ταύτης, τὴν μέθοδον καὶ τὸ παράδειγμα εἶναι, προηγουμένως δὲ λέγειν αὐτό τις θείη τὸν δημοσθένην ἤ τινα ἕτερον καὶ καθ' ὑποκείμενον, ἀλλὰ μὴ ὡς εἰπόντος τινὸς ἀναμιμνήσκοντα, σφόδρα ἔσται τραχεῖα, καὶ διαφερόντως γε κατὰ τὰ σχήματα. δέχεται μέντοι ἡ τραχύτης κατὰ δεύτερον καὶ τρίτον λόγον σχεδὸν ἅπαντα τὰ σχήματα, ὥσπερ οἶμαι καὶ ἄλλαι ἰδέαι· ἀλλὰ τά γε οἰκεῖα αὐτῆς ταῦτα, κῶλα δὲ τραχέα τὰ βραχύτερα, καὶ ἃ μηδὲ κῶλα, κόμματα δὲ καλεῖν ἄμεινον. οἷον, οὐκ ἐμβησόμεθα; οὐκ ἔξιμεν; οὐκ ἐπὶ τὴν ἐκείνου πλευσούμεθα; καὶ πάλιν, πότε οὖν ὦ ἀθηναῖοι, πότε ἃ χρὴ πράξομεν; ἐπειδὰν τί γένηται; ἐπειδὰν νὴ Δί' ἀνάγκη τις ᾖ; νυνὶ δὲ τί χρὴ τὰ γινόμενα ἡγεῖσθαι;

σωυθήκη δὲ τραχεῖα ἡ συγκρούσεις τε φωνηέντων ἔχουσα, καὶ ἀνοικείων ἑαυτῆς καὶ ἀνακολούθων ποδῶν συγκειμένη, ὡς μηδαμῆ προσβάλλειν τινὰ ἦχον μέτρου, μηδὲ ἔχειν τινὰ ἡδονὴν κατ᾽ αὐτὴν τὴν σωυθήκην, μηδ᾽ ὅλως εὐρυθμίας ἔμφασιν, ἀλλ᾽ εἶναι μᾶλλον οἷον ἄρρυθμόν τινα καὶ δύσηχον, τραχύνουσαν τὴν ἀκοήν. ποιεῖ δὲ μάλιστα τοῦτο ἡ ἀνάπαυσις ἡ ποιά, ὥσπερ κἀν ταῖς ἄλλαις ἰδέαις ἔφαμεν, ὅτι ἡ ἀνάπαυσις ἡ ποιὰ μετὰ τῆς σωυθήκης τῆς ποιᾶς τὸν ῥυθμὸν ἀπεργάζεται. ἡ οὖν ἀνάπαυσις ἡ ἐν τῇ τραχύτητι κατὰ τοὺς πόδας, ὥσπερ καὶ ἡ σωυθήκη ἀνακόλουθος ἔσω, νῦν μὲν ἐπὶ τοῦδε, νῦν δὲ ἐπὶ τοῦδε τοῦ ποδὸς ἀναπαυομένου τοῦ κώλου· καὶ γίνεται οὕτω τραχὺς καὶ ὁ ῥυθμός, καὶ δύσηχος ὡς ὁ λόγος, καὶ οἷον μηδὲ ῥυθμός τις ὤν. ταῦτα δὲ ποιεῖ καὶ τὸν ἐν σφοδρότητι ῥυθμόν. ἀλλ᾽ ἤδη γε περὶ πάσης σφοδρότητος λεκτέον, ἵνα καὶ ὅπῃ διαφέρει τῆς τραχύτητος ἐπιγνῶμεν. ἀντίκειται δὲ ταύτῃ πάντως μὲν καὶ ἡ γλυκύτης, καθάπερ καὶ τῇ τραχύτητι, ἰδίως δὲ καὶ τῇ σφοδρότητι ὡς ἐναντίον ἡ ἐπιείκεια, περὶ ἧς καὶ αὐτῆς ἐν τῷ περὶ ἤθους λελέξεται.

ΠΕΡΙ ΣΦΟΔΡΟΤΗΤΟΣ.

Η δὲ σφοδρότης ἐννοίας μὲν ἔχει καὶ αὐτὴ τὰς ἐπιτιμητικὰς καὶ ἐλεγκτικάς, καθάπερ ἡ τραχύτης, ἀλλ᾽ ἡ μὲν τραχύτης κατὰ μειζόνων προσώπων, καὶ αὐτῶν δὲ τῶν δικαστῶν ἢ ἐκκλησιαστῶν γίνεται, ὡς ἐδείξαμεν, ἡ δὲ σφοδρότης κατὰ ἐλαττόνων προσώπων, οἷον κατὰ τῶν ἀντιδίκων, ἢ καθ᾽ ὧν καὶ οἱ ἀκούοντες δέξαιντο ἡδέως· οἷον, ἐν τοῖς κατὰ Φιλίππου λέγει ὁ Δημοσθένης, ὅτι βάρβαρος, ὄλεθρος, Μακεδών, καὶ τῶν τοιούτων:

καὶ

καὶ ταύτῃ γε πρῶτον διαφέρει τραχύτητος ἡ σφοδρότης κατ' ἔννοιαν. διὸ καὶ φανερωτέρας ἔχει τὰς κατηγορίας αὐτή, σχεδὸν λοιδορίας οὔσας, ὥσπερ ἐν τῷ λεγομένῳ κοινῷ τόπῳ. ἐπιδέχεται γὰρ τὰ πρόσωπα ταῦτα τὸ τοιοῦτον εἶδος, ἐκεῖνα δὲ οὐκ ἔτι, λέγω τὰ τῆς τραχύτητος. παράδειγμα σφοδρότητος σχεδὸν μὲν ἅπας ὁ κατὰ Ἀριστογείτονος τοῦ Δημοσθένους λόγος, ἐπιφανέστερον δὲ αὐτοῦ τοῦτο, ὄντος οὖν αὐτὸν ἐξαιτήσεται ὁ φαρμακός; ὁ λοιμός; ὃν οἰωνίσαιτ' ἄν τις μᾶλλον ἰδὼν ἢ προσειπεῖν βούλοιτο; πολλὰ δ' ἄν τις καὶ ἀπὸ τῶν ἄλλων αὐτοῦ λόγων λάβοι τοιαῦτα· οἷον, ἔπειτα ὦ κατάρατε καὶ γραμματοκύφων· καὶ πάλιν, ἀλλὰ μὴ σπερμολόγος, περίτριμμα ἀγορᾶς, ὄλεθρος, γραμματεύς· καὶ πάλιν, τί οὖν ὦ ταλαίπωρε συκοφάντα; τί λόγους πλάττεις; τί σαυτὸν οὐκ ἐλλεβορίζεις; καὶ σοὶ μὲν γὰρ ἦν ὁ πατὴρ κλέπτης εἴπερ ἦν ὅμοιός σοι. καὶ ὅλως, ὅπερ ἔφην, μυρία τούτου καὶ ἐν δικανικοῖς καὶ ἐν συμβουλευτικοῖς ἐστι παραδείγματα. ἀλλ' ἔννοιαι μὲν αὗται σφοδρότητος, εἰ δέ τις αὐτὰς καὶ τραχείας ὀνομάζειν βούλοιτο, ἢ πάλιν τὰς τραχείας σφοδράς, οὐδὲν ἐμοί γε διοίσει, πλήν, ὅτι γε διαφέρουσιν ἀλλήλων, καὶ ὅτι πλέον ἔχει τι σφοδρότητος τῆς τραχύτητος· καὶ ὡς οὐκ ἂν δύναιο σφοδρότητι χρῆσθαι ἐπὶ τοῦ μείζονος ἢ κατὰ σὲ προσώπου, πλὴν εἰ οἱ ἀκούοντες ἡδέως δέχοιντο, δῆλον ἐκ τούτων καὶ ὅτῳ μικρὸν αἰσθήσεως τῆς περὶ λόγους μέτεστι. μέθοδος δὲ σφοδρότητος σχεδὸν ἡ αὐτή, ἥπερ καὶ τραχύτητος. τὸ γὰρ ἀπερικαλύπτως καὶ φανερῶς, ἔτι τε ψιλῶς, ἀλλὰ μὴ συμπλέκοντά τισι τῶν ἀνειμένων ἐννοιῶν λέγειν τὰς τοιαύτας ἐννοίας, μηδὲ ἄλλως πως σφοδροῦ λόγου, παραδείγματα δὲ αὐτοῦ τὰ

προει

προειρημένα πάντα. καὶ μὴν καὶ λέξις σφοδρὰ ἥπερ ἦν καὶ τραχεῖα,
ἐνταῦθα δὲ καὶ ποιεῖν ὀνόματα ἴσως ἐγχωρεῖ τραχέα, ὥσπερ ὁ ῥή-
τωρ ἐποίησε τὸ ἰαμβοφάγον, καὶ τὸ γραμματοκύφων, καὶ εἴ τι
τοιοῦτον, ἐν τραχύτητι δὲ οὐχ εὕρομεν ὄνομα οὕτω πεποιημένον.
ἐν ταύτῃ ἂν οὖν ἴσως διαφέροι ἡ σφοδρότης τῆς τραχύτητος,
σχῆμα δὲ σφοδρὸν τὸ κατὰ ἀποστροφήν· οἷον, παρὰ σοὶ κατέλυον
Αἰσχίνη, καὶ σὺ προὐξένεις αὐτόν. καὶ ἡ ἐρώτησις δὲ ἡ τοῦ ὑποκειμέ-
νου προσώπου ἀποστροφή ἐστι, καὶ ἔχει πρὸς τῇ σφοδρότητι καὶ ἐλεγ-
κτικόν τι· διὸ καὶ τὰ τοιαῦτα σχήματα μετὰ τῶν οὐκ ἐνδεχομέ-
νων ἀντίρρησιν παραλαμβάνεται· οἷον, ἀλλὰ τί ἐχρῆν Αἰσχίνη
ποιεῖν τὴν πόλιν, ἀρχὴν καὶ τυραννίδα τῶν Ἑλλήνων ὁρῶσαν αὑ-
τῷ κατασκευαζόμενον Φίλιππον; πότερον ἐχρῆν αὐτὴν Αἰσχίνη τὸ
φρόνημα ἀφεῖσαν καὶ τὴν ἀξίαν τὴν ἑαυτῆς ἐν τῇ Θετταλῶν καὶ Δο-
λόπων τάξει, καὶ τὰ ἑξῆς. σφοδρὸν σχῆμα καὶ τὸ δεικτικόν, οἷον,
ὁ βάσκανος οὗτος ἰαμβοφάγος· καὶ πάλιν, ὁ γὰρ τὰ ψευ-
δῆ δεῦρ' ἀπαγγείλας, καὶ τάδε φήσι καὶ τάδε ποιήσας, εἶτ'
ἐπήγαγε τὴν δεῖξιν, οὗτός ἐστιν ὁ τὰ Θηβαίων νῦν ὀδυρόμενος
πάθη· φανερὸν δὲ ἐκ τούτων ὅτι καὶ κατὰ τὰ σχήματα ἡ σφοδρό-
της διαφέρει τῆς τραχύτητος, οὐ μόνον κατὰ τὰς ἐννοίας καὶ
κατὰ τὰς λέξεις, ὡς προείρηται. καὶ μὴν ἴσως καὶ κατὰ τὰ κῶλα
διαφέρει. σφοδρὰ μὲν γὰρ καὶ τὰ μηδὲ κῶλα, κόμματα δέ,
ἃ καὶ ἡ τραχύτης ἔχει. πλέον γε μὴν γίνεται τὸ σφοδρὸν ἐν ἐ-
κείνοις ἃ μηδὲ κόμματά ἐστιν. ἀλλ' ὡς ἐπιτοπλεῖστον καθ'
ὄνομα ἀναπαύει τὸν λόγον, οἷον, ὁ φαρμακός, ὁ λοιμός· καὶ πά-
λιν, ἀλλὰ μὴ σπερμολόγος περίτριμμα ἀγορᾶς, ὄλεθρος, γραμ-
ματεύς, καὶ ὅσα τοιαῦτα· περὶ δὲ συνθήκης σφοδρᾶς ἢ ἀναπαύ-
σεως ἢ ῥυθμοῦ οὐδὲν δεῖ πάλιν διεξιέναι. δῆλα γὰρ τὰ τοιαῦτα,

πάντες

πάντως μὲν που καὶ ἀπὸ τῶν προειρημένων, οὐ μὴν ἀλλὰ, κἂν τῷ περὶ τραχύτητος ἱκανῶς εἴρηται. τὰ αὐτὰ γὰρ περὶ τούτων κἀνταῦθα κἀκεῖ. ἐπεὶ δὲ περὶ τραχύτητος καὶ σφοδρότητος, ὁ περὶ λαμπρότητος λόγος· ἢ πάλιν ἀντίκειται τρόπον μέν τινα ἢ πᾶς ὁ κατὰ γοργότητα προϊὼν λόγος, ἰδίᾳ δὲ εἰπεῖν, λαμπρότητος ἐναντίον ἐστὶ τὸ κομματικὸν καὶ διαλεκτικὸν, καὶ ὅλως τὸ ἀγωνιστικὸν εἶδος τῶν λόγων. ἀλλὰ περί γε τῆς λαμπρότητος ἤδη λεκτέον.

ΠΕΡΙ ΛΑΜΠΡΟΤΗΤΟΣ.

Μετὰ τὸν περὶ σεμνότητός τε καὶ τραχύτητος λόγον, ἔτι τε σφοδρότητος, ἀναγκαῖον εἰπεῖν περὶ λαμπρότητος. τῶν γὰρ ποιουσῶν τὸ μέγεθός τε καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ λόγου ἰδεῶν, ἐν τοῖς μάλιστά ἐστιν ἡ λαμπρότης. τά τε γὰρ ἄλλα, ἀναγκαία ἡ ἰδέα τῷ ἀξιωματικῷ λόγῳ, καὶ ὅτι δεῖ τῷ σεμνῷ τε καὶ τραχεῖ καὶ σφοδρῷ προσεῖναί τι πάντως καὶ φαιδρότητος, ἵνα μὴ πάντως αὐστηρὸς ᾖ· φαιδρότητος δὲ οὐ τῆς ἐν ὡραϊσμῷ, ἢ δὴ γλυκύτητός τε καὶ ἀφελείας ἐστίν, οὐδὲ τῆς κατὰ τὴν ἐπιμέλειαν συνθήκης κάλλος ἐχούσης τι. καίπερ γὰρ ὂν κομματικὸν τοῦτο καὶ πλεονάζον παρὰ τοῖς ῥήτορσι, ὅμως λεπτόν ἐστι, καὶ οὐκ ἔχει διάρμα οὐδὲ μέγεθος. οὐκοῦν ταύτης δεῖ τῆς φαιδρότητος τῷ μεγέθει ὡς καθ' αὑτὸ, ἀλλὰ τῆς ἀξιωματικῆς. ταύτην δὲ ποιεῖ ἡ λαμπρότης, περὶ ἧς ῥητέον. περὶ γὰρ τοῦ ἐναντίου εἴδους τῇ λαμπρότητι κἂν τῷ περὶ σφοδρότητος εἰρήκαμεν, ὅτι ἐστὶ τὸ κομματικὸν καὶ διαλεκτικὸν, καὶ ὄντως ἀγωνιστικὸν εἶδος τοῦ λόγου, καὶ ὅλως τὸ γοργόν. γίνεται τοίνυν λόγος λαμπρὸς κατὰ ἔννοιαν μὲν, ὅταν πεποιθώς τις ἔχῃ τινὰ ὁ λέγων ἐφ' οἷς ἂν λέ-

γῇ διὰ τὸ ἔνδοξα εἶναι, ἢ διὰ τὸ καλῶς πεπρᾶχθαι αὐτῷ, ἢ διὰ τὸ χαίρειν τοῖς λεγομένοις τοὺς ἀκούοντας, ἢ καὶ διὰ πάντα ταῦτα, ὅλως τε ἐπὶ τοῖς διαπρεπέσι τῶν ἔργων καὶ ἐφ' οἷς δεῖ λαμπρύνεσθαι ὡς ἀληθῶς, ὅπερ φησὶν Ἡρόδοτος ἐλλάμψασθαι, ἐπὶ τούτοις δεῖ ἡ λαμπρότης· οἷον, οὐ λίθοις ἐτείχισα τὴν πόλιν, οὐδὲ πλίνθοις ἐγώ, οὐδ' ἐπὶ τούτοις μέγιστον τῶν ἐμαυτοῦ φρονῶ, ἀλλ' ἐὰν βούλῃ τὸν ἐμὸν τειχισμὸν, καὶ τὰ ἑξῆς· καὶ πάλιν, αὕτη τῶν περὶ Θήβας ἐγένετο πραγμάτων ἀρχὴ καὶ κατάστασις πρώτη· τὰ πρὸ τούτων εἰς ἔχθραν καὶ μῖσος καὶ ἀπιστίαν τῶν πόλεων ὑπηγμένων ὑπὸ τούτων, τοῦτο τὸ ψήφισμα τὸν τότε περιστάντα τῇ πόλει κίνδυνον παρελθεῖν ἐποίησεν ὥσπερ νέφος· καὶ πάλιν, ταῦτα ἐποίουν οἱ ὑμέτεροι πρόγονοι, ταῦθ' ὑμῶν οἱ πρεσβύτεροι, οἳ Λακεδαιμονίους, καὶ τὰ ἑξῆς. καὶ πάλιν, ὑμεῖς τοίνυν ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, Λακεδαιμονίων γῆς καὶ θαλάττης ἀρχόντων, καὶ τὰ κύκλῳ περὶ τὴν Ἀττικὴν κατεχόντων ἁρμοσταῖς καὶ φρουραῖς, Εὔβοιαν, Τάναγραν, τὴν Βοιωτίαν ἅπασαν, καὶ τὰ ἑξῆς, μέχρι τοῦ, ἐξήλθετε εἰς Ἁλίαρτον. πολλὰ δὲ καὶ τοῦ τοιούτου λόγου παραδείγματα ἐν τῷ περὶ τοῦ στεφάνου, διὰ τὸ φύσει ἀξιωματικὸν τοῦ λόγου λαμπρόν· ἀλλ' ἔννοιαι μὲν αὗται καὶ αἱ τοιαῦται λαμπραί, μέθοδοι δὲ λαμπραί, ὅταν προηγουμένως εἰσάγῃς τὰς ἐννοίας, ὅταν ὡς θαρρῶν μετὰ ἀξιώματος, ἀλλὰ μὴ ἐνδοιάζων, ὅταν ὡς ἀφηγούμενος καὶ μὴ διακόπτων τὰς ἀφηγήσεις, εἴ σοι τούτου μέλει, περὶ διασκευῆς λέγω λαμπρότητος. ἐπεὶ τὸ, αὕτη τῶν περὶ Θήβας ἐγένετο πραγμάτων ἀρχὴ καὶ κατάστασις πρώτη, τοῦτο τὸ ψήφισμα τὸν τότε τῇ πόλει περιστάντα κίνδυνον παρελθεῖν ἐποίησεν, ὥσπερ νέφος· τοῦτο λαμπρὸν ἅπαν ὄν, εἶτα διακοπὲν, καὶ μεταξὺ

ψήφισμα

ξὺ τῶν δύο κώλων προσλαβὸν τὰ πρὸ τούτων, εἰς ἔχθραν καὶ μῖσος καὶ ἀπιστίαν τῶν πόλεων ὑπηγμένων ὑπὸ τούτου, ἐμποδίσθη κατὰ τὴν μέθοδον πρὸς τὸ ἄγαν εἶναι λαμπρόν. οὐ γὰρ ὅμοιον δήπουθεν ἦν ἀπολελυμένως εἰπεῖν, ὥσπερ καὶ τὸ παράδειγμα ἐθήκαμεν, ἢ διακόψαντα ἐκείνως, οἷον, αὕτη τῶν περὶ Θήβας ἐγένετο πραγμάτων ἀρχὴ καὶ κατάστασις πρώτη, τὰ πρὸ τούτων εἰς ἔχθραν καὶ ἀπιστίαν καὶ μῖσος τῶν πόλεων ὑπηγμένων ὑπὸ τούτου, ἦτο τὸ ψήφισμα, καὶ τὰ ἑξῆς· τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ, πλεονέκτημα οὗ Ἀθηναῖοι μέγα ὑπῆρξε Φιλίππῳ παρὰ τοῖς Ἕλλησιν, οὐ ἴσον, ἀλλὰ πᾶσι· διέκοψε γὰρ καὶ οὐκ εἴασε φανῆναι τοῦ λόγου τὸ ἄγαν λαμπρὸν τῇ διακοπῇ καὶ ὑποστροφῇ. ἔτι μεθόδου λαμπρᾶς καὶ τὸ, τὰ ἔνδοξα ἐνδοξοτέρως λέγειν, ὥσπερ ἐκεῖνο τὸ, οὐ μὰ τοὺς ἐν Μαραθῶνι προκινδυνεύσαντας τῶν προγόνων, καὶ τὰ ἑξῆς. τοῦτο γὰρ παράδειγμα μὲν ἔνδοξον, οἷον, ὀρθῶς οὖν ἐβούλευσα ὑπὲρ ἐλευθερίας τῶν Ἑλλήνων κινδυνεύειν· οὕτω γὰρ ἐποίουν καὶ οἱ ἐν Μαραθῶνι προκινδυνεύσαντες, ὁ δὲ εἰς ὄγκον αὐτὸ ἀναγαγὼν, ἐνδοξότερον ἂν τὸ ἐποίησε καὶ λαμπρόν· οὐκ ἥμαρτον, ταῦτα συμβουλεύσας, οὐ μὰ τοὺς ἐν Μαραθῶνι προκινδυνεύσαντας, καὶ τὰ ἑξῆς. λέξεις δὲ λαμπραὶ αἵπερ ἐλέγοντο εἶναι καὶ σεμναί, σχήματα δὲ λαμπρὰ, ὅσα καὶ εὐθῆ· οἷον αἱ ἀναιρέσεις, ὡς τὸ, οὐ λίθοις ἐτείχισα τὴν πόλιν, οὐδὲ πλίνθοις ἐγώ· οὐδὲ ἐπὶ τούτοις, καὶ τὰ ἑξῆς. καὶ πάλιν αἱ ἀποστάσεις· οἷον, αὕτη τῶν περὶ Θήβας ἐγένετο πραγμάτων ἀρχὴ καὶ κατάστασις πρώτη, καὶ τὰ ἑξῆς. ὅλως δὲ τὰ ἀσυνδέτως εἰσαγόμενα, εἰ μακρὰ εἴη τὰ κῶλα, ποιεῖ λαμπρὸν τὸν λόγον, κἂν ἀκμαῖος ᾖ ταῖς ἐννοίαις. καὶ γὰρ ἡ ἀκμὴ περὶ ἧς αὐτίκα λέξομεν,

τοῖς τῆς λαμπρότητος σχήμασί τε καὶ κώλοις γίνεται μεθ' ὅσων ἄλλων πέφυκε γίνεσθαι. εἰδέναι μέν τοι χρὴ ὅτι ἐὰν μετὰ καταστάσεως εἰς ἀρχὴν ἀναγάγῃς, τὸν λόγον ὀρθώσας, κἂν ἀποστήσῃς, ἧττον γίνεται λαμπρός, εἰ μὴ πλαγιάσεις εὐθύς, ἤ τι ἕτερον σχῆμα περιβλητικὸν ἐπαγαγὼν κατ' ἀνάγκην, μακρὰν ἀποτείνῃς ῥῆσιν, οὐκ ἐχούσης ἀνάπαυσιν τῆς ἐννοίας, καὶ οὕτω τούτου γινομένου πως τοῦ λόγου λαμπροῦ. οἷον, ὑμεῖς τοίνυν, Λακεδαιμονίων γῆς καὶ θαλάττης ἀρχόντων, καὶ τὰ ἑξῆς. εἰ γὰρ μὴ ἐπλαγίασεν εὐθὺς ἐν τῷ, Λακεδαιμονίων γῆς καὶ θαλάττης ἀρχόντων, καὶ κατ' ἀνάγκην περιέβαλεν ἀπὸ τοῦ πλαγιασμοῦ, ἐπέμεινε δὲ τῇ ὀρθώσει, καθαρὸς ἂν μᾶλλον ἐγένετο ὁ λόγος καὶ οὐ λαμπρός. τεκμήριον δὲ τούτου, τό, λέγονται χρήματα οἱ τριάκοντα δανείσασθαι παρὰ Λακεδαιμονίων ἐπὶ τοὺς ἐν Πειραιεῖ. καίπερ γὰρ ἀσυνδέτως εἰσαχθὲν, ὅμως διὰ τὸ ἐπιμεῖναι τῇ ὀρθότητι, καθαρὸν μὲν καὶ ἁπλοῦν ἔμεινε, λαμπρὸν δὲ οὐδαμῶς. ἔτι καὶ ταύτῃ διαφέρει τὰ τοιαῦτα τῶν λαμπρῶν, ὅτι αἱ μὲν λαμπρότητες οὐ μᾶλλον πραγμάτων εἰσὶν ἀφηγήσεις, ἢ ποιότητές τε πραγμάτων καὶ αὐξήσεις, ὁ δὲ καθαρὸς λόγος σχεδὸν ἐναντίος ὢν τῷ λαμπρῷ, ὅμως ταῖς μὲν ἀποστάσεσι καθάπερ ἐκεῖνος εἰσάγεται, μετὰ μέν τοι ὀρθότητος διαρκοῦς καὶ πραγμάτων τινῶν ἀφήγησιν ἔχει, ἀλλ' οὐκ αὔξησίν τινα τούτων, οὐδὲ ποιότητα, ὅπερ ἐστὶ τῆς λαμπρότητος. τοιοῦτόν ἐστι καὶ τό, Σαννίων ἐστί δήπου τις ὁ τοὺς τραγικοὺς χοροὺς διδάσκων· καὶ τό, λέγεταί ποτε ἐπὶ τῆς παλαιᾶς ἐκείνης εὐδαιμονίας Ἀλκιβιάδης· καὶ τό, λέγονται χρήματα οἱ τριάκοντα δανείσασθαι, καὶ ὅσα τοιαῦτα. ἀλλὰ σχήματα μὲν ταῦτα λαμπρότητος, κῶλα δὲ τὰ μέλλοντα ποιήσειν τὸν λόγον λαμπρὸν, μακρότερα εἶναι δεῖ. καὶ τούτου παράδειγμα

δείγματα, πάντα ὅσα κἂν τῷ περὶ ἐννοιῶν λαμπρότητος εἰρήκαμεν· συνθῆκαι δὲ λαμπραί, μάλιστα μὲν αἱ σεμναί, περὶ ὧν εἴρηται, χρῆσθαι μὴν ἔστιν ὅτι οἷόν τε καὶ τροχαϊκαῖς συνθήκαις· καὶ οὐδέν γε βλάπτεται ὁ λαμπρὸς λόγος τῇ συνθήκῃ ταύτῃ, μόνον εἰ ἡ ἀνάπαυσις γένοιτο σεμνή. τὸν γὰρ ῥυθμὸν αἱ τοιαῦται ἀναπαύσεις μακρῶν τῶν λόγων γινομένων ποιοῦσι σεμνόν τε καὶ λαμπρόν, κἂν ἐκ τροχαϊκῶν συγκείμενος ᾖ. ἀλλὰ περὶ μὲν λαμπρότητος τοσαῦτα, περὶ δὲ ἀκμῆς λέγειν ἂν εἴη ἑπόμενον· ἣ πάλιν ἐναντίον ἐστὶν εἶδος δηλαδή, κατὰ μὲν τὰς ἐννοίας, ὅσαι σφοδρότητί τε καὶ τραχύτητι ἐναντιοῦνται, κατὰ δὲ τὰ λοιπά, ὅσα τῇ λαμπρότητι.

ΠΕΡΙ ΑΚΜΗΣ.

Ὅπως μὲν ἡ σεμνότης καὶ μετ' ἐκείνην ἡ τραχύτης ἥ τε σφοδρότης καὶ ἔτι λαμπρότης, αὗται καθ' ἑαυτὰς γίνονται, καὶ τῷ λόγῳ μέγεθος σὺν ἀξιώματι καὶ ὄγκῳ προστιθέασιν, ἱκανῶς ἡμῖν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἰρημένοις μετὰ τὸν περὶ σαφηνείας δέδεικται λόγον, ἕποιτο δὲ ἂν τῷ περὶ τραχύτητός τε καὶ σφοδρότητος, καὶ ἔτι τῷ τῆς λαμπρότητος ἀναγκαίως ὁ περὶ ἀκμῆς λόγος· ἣ κατὰ μὲν τὰς ἐννοίας ἐναντιοῦται πάλιν ὅσα τῇ σφοδρότητι καὶ τῇ τραχύτητι, κατὰ δὲ τὰ λοιπά, ὅσα τῇ λαμπρότητι. λέγομεν δὲ περὶ ἀκμῆς, ἐπειδὴ μετὰ τὰ προειρημένα ἀναγκαίως, τά τε ἄλλα, καὶ ὅτι διὰ τούτων πως γίνεσθαι πέφυκεν ἡ ἀκμή, ὡς ἐνεδειξάμεθα· καὶ τοῦτο κατ' ὀλίγον μέν πως καὶ ἐν τῷ περὶ τραχύτητος, δείξομεν δὲ καταφανέστερον ἐνταῦθα ἀναγκαίως ἐν τῷ περὶ αὐτῆς λόγῳ τῆς ἀκμῆς, μᾶλλον δὲ εὐ-

τῆς ἐξ ἀρχῆς φανερὸν ἔσται. ἔννοιαι μὲν γὰρ ἀκμῆς καὶ ἔτι μέθοδοι αἱ αὐταί, αἵ περ ἦσαν καὶ τῆς τραχύτητος, καὶ τῆς σφοδρότητος, λέξεις δὲ αἵ τε αὐτῶν τούτων τῶν ἰδεῶν, καὶ ἔτι αἱ τῆς λαμπρότητος μεμιγμέναι· οἷον, νόσημα γὰρ ὦ ἄνδρες ἀθηναῖοι δεινὸν ἐμπέπτωκεν εἰς τὴν ἑλλάδα καὶ χαλεπόν, καὶ πολλῆς τινὸς εὐτυχίας καὶ τῆς παρ' ὑμῶν ἐπιμελείας δεόμενον. ἡ γὰρ τροπὴ τραχέος οὖσα καὶ σφοδροῦ λόγου, ἡ, νόσημα γάρ, ἑτέρως πως λυθῇ, ὡς ἐν λαμπρότητι· καὶ οὐ μᾶλλον τραχύτητα ἐνταῦθα ἐμφαίνει, ἢ λαμπρότητα. περὶ δὲ τῶν τοιούτων ὀνομάτων, ἱκανῶς οἶμαι ἐν τῷ περὶ σεμνότητος ἡμῖν εἰρῆσθαι· καὶ μὴν καὶ σχήματα ἀκμαστικά, ὅσα καὶ ἐν λαμπρότητι καὶ σφοδρότητι. κατὰ μὲν γὰρ λαμπρότητος σχῆμα, ἀκμὴ γέγονεν, ὡς ἐν τῷ, ἐξέστητε ὦ ἀθηναῖοι τῆς τάξεως, ἐφ' ἧς ὑμᾶς οἱ πρόγονοι κατέλιπον· καὶ πάλιν, πλεονέκτημα ὦ ἀθηναῖοι μέγα ὑπῆρξε Φιλίππῳ· ἐξ ἀποστάσεως γὰρ εἴρηκε· κἀκεῖνα δέ, τοιαῦτα· μή μοι σωζέσθω μηδ' ἀπολλύσθω μηδεὶς ὃν ἂν ὁ δεῖνα ἢ ὁ δεῖνα βούληται· καὶ τό, πολλὰ ἂν ἔχοιεν εἰπεῖν ὀλύνθιοι νῦν, ἃ τότ' εἰ προείδοντο, οὐκ ἂν ἀπώλοντο. καὶ ἕως ἂν σώζηται τὸ σκάφος ἄν τε μεῖζον ἄν τ' ἔλαττον ᾖ, τότε χρὴ καὶ ναύτην καὶ κυβερνήτην καὶ πάντα ἄνδρα ἑξῆς προθύμους εἶναι· ἐπειδὰν δὲ ἡ θάλαττα ὑπέρσχῃ, μάταιος ἡ σπουδή· ταῦτα δὲ καὶ πλέον ἔχει τι. οὐδὲ γὰρ ἐξ ἀποστάσεως εἴρηκε, ὥσπερ τό, πλεονέκτημα ὦ ἀθηναῖοι μέγα ὑπῆρξε Φιλίππῳ· καὶ τό, ἐξέστητε ὦ ἀθηναῖοι τῆς τάξεως, ἀλλ' ἀπροσδοκήτως ἐξ ἐπεμβολῆς. διὸ καὶ μειζόνως ἐκλάμπει καὶ πλέον ἔχει τὸ φαιδρὸν ἡ ἀκμή. κυρίως γὰρ τότ' ἂν ἀπόστασις εἴη. ἐὰν δὲ καταστήσας εἰς ἀρχὴν ἀναγάγῃς τὸν λόγον, ἧττον ἐμφαίνεται τὸ ἀποστατικόν· οἷον, πρῶτον ἐπέρπων πλεονέκτημα ὦ

ἀθη

ἀθηναῖοι, καὶ τὰ ἑξῆς. προσδοκήσασι γὰρ ἐνταῦθα ἡ ἀπόστασις ὤφθη, ἐκεῖ δὲ οὐ πάνυ τι τὸ ἀποστατικόν· οἷον, νὴ δία, ἔδει δὲ τὸ καὶ τὸ γενέσθαι, καὶ τὸ μὴ γενέσθαι. πολλὰ ἂν εἰπεῖν ἔχοιεν ὀλύνθιοι, καὶ τὰ ἑξῆς. ἀλλ', ὅπερ ἔλεγον, μετὰ μὲν λαμπρότητος σχήματα, οὕτως ἀκμὴ γίνεται, μετὰ δὲ ἂν σφοδρότητα αἱ ἀποστροφαὶ δηλονότι καὶ οἱ ἔλεγχοι ποιοῖεν ἂν τὴν ἀκμήν· οἷον τό, πότερον ἐχρῆν αὐτὴν αἰσχίνη τὸ φρόνημα ἀφεῖσαν καὶ τὴν ἀξίαν τὴν ἑαυτῆς ἐν τῇ θετταλῶν; καὶ τὰ ἑξῆς· καὶ πάλιν, οὐ λέγειν εἴσω τὴν χεῖρα ἔχοντα αἰσχίνη δεῖ, οὔ, ἀλλὰ πρεσβεύειν εἴσω τὴν χεῖρα ἔχοντα. οὐ δεῖ δὴ θαυμάζειν, εἴ πού τις ἀποστροφή. καί τοι λεγόντων ἡμῶν σφοδρότητος εἶναι σχῆμα, ὅμως καὶ ἦθος ἔχει τι· ὥσπερ καὶ τό, καί μοι μηδὲν ὀργισθῇς, οὐδὲν δὲ ἐρῶ σε φλαῦρον. μεθοδεύει δὲ οὕτως, ὥστε μὴ δόξαι πικρῶς λέγεσθαι διὰ τὴν ὑπόληψιν τοῦ προσώπου λεπτίνου, καὶ μηδέν γε ἧττον ἔχειν τὴν σφοδρότητα· ἐμφαίνεται γὰρ καὶ ἐν τῷ ἤθει. ὅτι δὲ καὶ ἦθος ποιεῖν σφοδρότητα οὐδὲν κωλύει, αἱ εἰρωνεῖαι δηλοῦσι πᾶσαι· οἷον, πῶς ὑμῖν ὑπὸ τῶν χρηστῶν τούτων τὰ πράγματα ἔχει; καὶ πάλιν, τὸν καλὸν ἀνδριάντα καὶ τριταγωνιστὴν ἄκρον ἐξέθρεψέ σε ἡ μήτηρ, καὶ μυρί' ἄλλα. κἀκεῖνα μέν τοι ἠθικῶς ἅμα καὶ σφοδρῶς εἴρηται· τό, σὺ δὲ ὅμοιος αἰσχίνη; ὁ δὲ ἀδελφὸς ὁ σός; ἀλλὰ πρὸς τοὺς ζῶντας ὦ χρηστέ, καὶ τὰ ἑξῆς. ἀλλὰ σχήματα μὲν ἀκμῆς ταῦτα, τὰ δὲ ἄλλα πάντα ἁπλῶς τὰ αὐτὰ ἔχει τῇ λαμπρότητι· οἷον κῶλα, συνθήκας, ἀναπαύσεις, ῥυθμούς. καὶ περὶ μὲν ἀκμῆς τοσαῦτα, ἀποστήσει δ' ἄν τις ἐκ τούτων εἰκότως ποῖόν τι ἐστί, τό, μέχρι τούτου λασθένης φίλος ὠνομάζετο φιλίππου, καὶ τὰ ἑξῆς· καὶ τό, ἀλλ' ὁ τὴν εὔβοιαν ἐκεῖνος σφετεριζόμενος, καὶ κατασκευάζων ἐπιτείχισμα ἐπὶ τὴν ἀττικήν, καὶ τὰ ἑξῆς.

καὶ

καὶ ὅσα τοιαῦτα, πότερον ἀκμαστικὰ, ἢ λαμπρὰ, ἢ τὸ συναμφότερόν ἐστιν, ὃ καὶ μᾶλλον. φαίημεν οὖν ἂν, ὅτι καθάπερ ἐδιδάξαμεν ἐν τῷ περὶ λαμπρότητος, καὶ ἐνταῦθα πάλιν ἐν τῷ περὶ ἀκμῆς, πάντως τῇ ἀκμῇ λαμπρότητος ἴδια πολλὰ πρόσεστι· οἷον, τὰ κῶλα καὶ οἱ ῥυθμοὶ λαμπρὰ ὄντα, καὶ τὰ ἑξῆς τούτων. πολλαχοῦ δὲ καὶ τὴν λέξιν ἔφαμεν, καὶ τὸ μέγιστον τὰ ἀποστατικὰ τῶν σχημάτων· ὥστε εἰ λέγοιμεν ταῦτα μεμῖχθαι ἐξ ἀμφοῖν, ἔκ τε λαμπρότητος καὶ ἀκμῆς, τὸ, μέχρι τούτου λαθένης, καὶ τὰ τοιαῦτα, εἰς ταυτὸν ἐμπίπτειν καὶ μηδὲν ἧττον ἐμφαίνεσθαι αὐτὰ ἀκμαστικὰ, εἴ γε πάντως ἔχει ἡ ἀκμὴ πολλὰ τῶν ἰδίων λαμπρότητος. αἵ τε γὰρ ἔννοιαι τούτων· οἷον τὸ, μέχρι τούτου λαθένης φίλος ὠνομάζετο φιλίππου· καὶ πάλιν τὸ, ἀλλ᾽ ὁ τὴν εὔβοιαν ἐκεῖνος σφετεριζόμενος καὶ κατασκευάζων ἐπιτείχισμα ἐπὶ τὴν ἀττικὴν, καὶ ὅσα τοιαῦτα, σφόδρα πως εἶναι δοκεῖ κατὰ προσώπων λεγόμενα, ὅπερ ἴδιον ἀκμῆς, τά τε σχήματα αὐτὰ καὶ τὰ κῶλα ὄντα λαμπρὰ, μετ᾽ ἐκείνων τῶν περὶ τραχύτητος ἐννοιῶν τὴν ἀκμὴν ποιεῖ· ὥστε καὶ φαίη τις ἂν, τί χρὴ λέγειν, ὅτι μέμικται λαμπρότης ἐνταῦθα καὶ ἀκμὴ, φύσει δέον ἀεὶ ταῦτα μεμῖχθαι, ὅτι ἀκμαῖος λόγος εἴη; ἀλλ᾽ εἰδέναι χρὴ ὅτι πρῶτον μὲν ἐνταῦθα φαμὲν, ἀκμὴν καὶ λαμπρότητα συνεληλυθέναι, οὐχί γε τραχύτητα ἢ σφοδρότητα ὁμοῦ λαμπρότητι γεγενῆσθαι, ἃ ποιεῖ τὴν ἀκμήν. οὐ γὰρ ἀκμὴ καὶ λαμπρότης συνελθοῦσαι ἀκμὴν ποιοῦσιν, ἀλλ᾽ ἔννοιαι τραχεῖαι καὶ σφοδραὶ, καὶ μέθοδοι τοιαῦται, λέξει καὶ κώλοις λαμπρότητος, καὶ εἴ τινι ἑτέρῳ κραθεῖσαι, ποιοῦσι τὴν ἀκμήν. διὸ οὐδὲ ἀντακολουθοῦσιν ἀλλήλαις, ἀλλ᾽ ἡ μὲν ἀκμὴ πάντως ἔχει τι καὶ λαμπρότητος, οὐ μὴν ἥ γε λαμπρότης ἔχει

τι

τι ἀκμῆς. εἰ μή τις ἐρίζων, βιαίως λέγοι ταῦτα ἃ ἦν ἴδια λαμπρότητος, τὴν μακροκωλίαν λέγω καὶ τὰ ἀποστατικὰ σχήματα, καὶ εἴ τι ἕτερον, διὰ τὸ ἐπ' ἀμφοῖν εὑρίσκεσθαι ἰσάζειν, καὶ μηδὲν μᾶλλον ἐντεῦθεν ἐκεῖσε, ἢ ἐκεῖθεν ἐνθάδε μετενηνέχθαι. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐστὶ σαφὴς λῆρος, φανερὰ δὲ ταῦτά γε καὶ τῇ αἰσθήσει ψιλῇ ὡς ἰδία μὲν ἐστὶν ἡ λαμπρότης, ἀκμὴ δὲ οὐδὲ ἔχει γενέσεως ὑπόστασιν καθ' ἑαυτήν, ἀλλ' ἡ μίξις τοῦ ἀπὸ τῆς τραχύτητος ἢ σφοδρότητος καὶ τοῦ ἀπὸ τῆς λαμπρότητος ποιεῖ τὴν ἀκμήν. διό, καθάπερ ἔφην, οὐδὲ ἀντακολουθοῦσιν. ὅπερ μὲν δὲ ἀκμαῖον ᾖ, πάντως καὶ λαμπρόν ἐστι, καὶ εἴ τι σφοδρόν γε, ἢ τραχύ, ἢ τὸ συναμφότερον· οὐ μὴν ὅ τι ἂν ᾖ τραχύ γε, ἢ σφοδρόν, ἢ καὶ λαμπρόν, ἀνάγκη τὸ αὐτὸ καὶ ἀκμαῖον εἶναι. ἔχει γὰρ ταῦτα καθ' ἑαυτὰ ὑπόστασιν καὶ χωρὶς τῶν ἑτέρων. δύναται μὲν τοι τις οὕτω λέγειν, ὅτι οἷόν τε ἐστὶν ἀπὸ ταύτης τῆς ἐννοίας, οἷον τῆς τραχείας ἢ σφοδρᾶς ἀκμὴν ποιῆσαι· ἢ πάλιν ἀπὸ τούτου τοῦ κώλου, οἷον τοῦ λαμπροῦ, ὁμοίως ἀκμὴν ποιῆσαι. οὐ μὴν ἴδιά γε ταῦτα ἀκμῆς. πρὸς οὖν τοὺς ταῦτα τιθεμένους ἀκμὴν εἶναι, ἐπείπερ ἔφην ταῦτα συνηλλυθέναι, ἀκμὴν καὶ λαμπρότητα, πρῶτον μὲν ὅπερ εἶπον ὑποληπτέον, ὅτι οὐκ ἐξ ἀκμῆς καὶ λαμπρότητος ἡ ἀκμὴ γίνεται, ἀλλ' ἐξ ὧν εἴρηται· ἔπειτα ὅτι ταῦτα, τό, μέχρι τούτου λαθεῖν ἦν λέγω, καὶ τό, ἀλλ' ὁ τὴν Εὔβοιαν ἐκεῖνος σφετεριζόμενος, καὶ τὰ ἑξῆς, ὅσα τε αὐτοῖς ἐστὶν ὅμοια, μεμίχθαι λέγω διόλου, ἀρξάμενα ἀπὸ τῶν ἐννοιῶν. καὶ γὰρ λαμπραί εἰσι καὶ σφοδραὶ ἔννοιαι, καὶ μᾶλλόν γε λαμπραί, εἴ τις σὺν ἐπιστήμῃ αὐτὰς θεωροίη. σκεψώμεθα δὲ ποίας ἐννοίας ἔφαμεν εἶναι λαμπράς, ὡς πέποιθεν ὁ λέγων δηλοῖ ὅτι. οὐκοῦν ἐνταῦθα βουλόμενος συστῆσαι ὁ ῥήτωρ, ὅτι ἐν τῷ Φιλίππου

μερίδος ἡ πόλις ἐγένετο, οὐκ ἂν συνήνεγκεν, ὑπεστήσατο μὲν αὐτὸ καὶ κατὰ πόλεις, ἐκ Θετταλῶν τετραρχουμένων, καὶ ἐκ τῶν ἄλλων· οἷον, καὶ γὰρ, εἰ μὲν ὡς ἐκράτησε Φίλιππος, ᾤχετο εὐθέως ἀπιὼν, καὶ μετὰ ταῦτα ἦγεν ἡσυχίαν, μηδένα μήτε τῶν ἑαυτοῦ συμμάχων μήτε τῶν ἄλλων ἑλλήνων ἀδικῶν, ὅμως ἦν ἄν τις κατὰ τῶν ἐναντιωθέντων οἷς ἔπραττεν ἐκεῖνος μέμψις καὶ κατηγορία, εἰ δὲ ὁμοίως, ἁπάντων τὸ ἀξίωμα, τὴν ἡγεμονίαν, καὶ τὰ ἑξῆς. συνέστησε μὲν οὖν αὐτὸ καὶ κατὰ πόλεις, ὥσπερ ἔφην, καὶ κατὰ ἔθνη· συνιστὰς δὲ αὐτὸ καὶ ἀπὸ τῶν κατ᾽ ἄνδρα, οὐδείς φησι τὸ τοῦ προδιδόντος συμφέρον ζητῶν, χρήματα ἀναλίσκει. εἶτ᾽ αὖ πάλιν συστῆσαι θέλων, ἔχει παραδείγματα σαφῆ καὶ πολλὰ καὶ γνώριμα πᾶσι, διὸ καὶ πεποιθήσει λέγων ἐλαμπρύνετο τῷ λόγῳ, καὶ οὐκ οἶδά γε εἴ τι τοῦ λόγου παράδειγμα τούτου λαμπρότερον ἔχομεν, τὸ, μέχρι τούτου Λασθένης φίλος ὠνομάζετο Φιλίππου, καὶ τὰ ἑξῆς, εἰς τοσοῦτον μῆκος, τῶν κώλων προελθόντων, ἅτε τῇ ἐννοίᾳ πεποιθότως χρωμένου τοῦ ῥήτορος, καὶ τῶν ἐπαναφορῶν διὰ τὸ κατὰ συζυγίαν ἐξενεχθῆναι, θαυμαστὸν κάλλος ἐργασαμένων· ἀκριβέστερον δὲ καὶ περὶ τούτου ἐν τῷ περὶ κάλλους ἡμῖν λελέξεται. ἀλλ᾽ ἐπὶ τὸ ἐξ ἀρχῆς ἐπανιτέον, ὅτι λαμπρὰ μὲν διὰ ταῦτα ἡ ἔννοια. οὐ γὰρ Εὐθυκράτους καὶ Λασθένους καὶ τῶν ἄλλων προδοτῶν προὔκειτο δήπου αὐτῷ κατηγορεῖν, ἀλλὰ συστῆσαι τὸ προκείμενον. λαμπρὰ μὲν οὖν διὰ ταῦτα, σφοδρὰ γε μὴν δηλονότι διὰ τοῦτο, ὅτι κατὰ προσώπου δοκεῖ λέγεσθαι τῶν προδοτῶν. καίτοι οὐχὶ τοιοῦτον ἁπλῶς εἶναι δεῖ τὸν κατὰ προδότου λόγον, ἀφηγηματικὸν καὶ ἧττον ἔχοντα τὸ σφοδρόν· ὅμως γε μὴν ἔχει τι τῆς σφοδρότητος καὶ οὗτος. καὶ αἱ μὲν ἔννοιαι τοιαῦται, καθ᾽ ἃς καὶ μόνας τάχα ἄν τις ἐν-

ταῦθα

ταῦθα φαίη μεμῖχθαι τὴν λαμπρότητα καὶ τῇ ἀκμῇ, τὰ δὲ ἑξῆς ἄλλα μὲν ὡς πάντως ἐστὶν ἴδια λαμπρότητος· καὶ ὡς, εἴπερ λαμπρὰ ἡ ἔννοια (ὥσπερ καὶ ἐστι λαμπρὰ, καθάπερ καὶ ἐδείκνυμεν) ἐκείνης ἂν εἴη καὶ ταῦτα, μέθοδος λέγω καὶ σχῆμα καὶ τἄλλα πάντα· διὰ δὲ καὶ τὸ τὴν ἀκμὴν ἀπὸ τούτων συνίστασθαι, ἀνάγκη φάσκειν ἐνταῦθα κοινὰ αὐτῶν γεγενῆσθαι καὶ τὰ τοιαῦτα. πρῶτον δὲ καὶ τὸ, ἀλλ' ὁ τὴν εὔβοιαν ἐκεῖνος. τὸ γὰρ, ὅτι τὴν εἰρήνην λέλυκε φίλιππος, τὰ λεγόμενα πάντα συστάσεις εἰσὶ καὶ πίστεις, αἷς πεποιθὼς ὡς γνωρίμοις καὶ φανεραῖς ἐλλαμπρύνεται· ἀλλ' ὅμως ἐνταῦθα πλέον τὸ ἀκμαῖον ἐστὶν, ὥσπερ ἐκεῖ πλέον ἦν τὸ λαμπρόν. φανερῶς γὰρ ἐνταῦθα λέγει ἀπὸ προσώπου, καὶ οὐχ, ὡς ἐκεῖ, ἀφηγεῖται καὶ οὐ κατηγορεῖ. ἔτι μέντοι καὶ διὰ τοῦτο πλεονάζειν τῇ ἀκμῇ δοκεῖ, ὅτι σχήματι κέχρηται ἐλεγκτικῷ, πρὸς τὸν αἰσχίνην λέγω τῇ ἐρωτήσει, ὅπερ ὂν σφοδρότητος ἡ μὲν ἀκμὴ δέχεται, ἡ λαμπρότης δὲ οὔ. καὶ μὴν καὶ τὸ μὴ ἁπλῶς εἰς μῆκος ἀπολελύσθαι τὰ κῶλα, ἀλλ' εἶναι μὲν τὸ ὅλον ἓν, δοκεῖν δὲ κεκόφθαι ταῖς συμπλοκαῖς, καὶ γεγενῆσθαι κομματικὸν, οὔτε λαμπρότητος ὄν, οὔτε ἀκμῆς, σφοδρότητος δὲ μᾶλλον, διὰ τὴν σφοδρότητα τῆς μὲν λαμπρότητος ἀπηλλάχθαι, πάντη τῇ ἀκμῇ κατά τι κοινωνεῖν, ἀκμαιότερον μᾶλλον ἢ λαμπρὸν πεποίηκε φαίνεσθαι τὸν λόγον· εἰ δὲ καὶ περιβεβλημένως, μᾶλλον δὲ μέσως προήχθη, τοῦτο πάλιν ἑτέρου λόγου. ταῦτα περὶ ἀκμῆς, ἕποιτο δ' ἂν εἰπεῖν ἤδη καὶ περὶ τῆς περιβολῆς. αὕτη γὰρ λοιπὴ τῶν ποιουσῶν τὸ μέγεθος ἰδέα καταλέλειπται, ἥπερ ὅτι ἐναντία ἦν ἡ καθαρότης ἐν τῷ περὶ σαφηνείας εἰρήκαμεν.

ΕΡΜΟΓΕΝΟΥΣ

ΠΕΡΙ ΠΕΡΙΒΟΛΗΣ ΕΝ ΤΑΥΤΩ ΚΑΙ ΜΕΣΤΟΤΗΤΟΣ.

Μετὰ τὸν περὶ σαφηνείας λόγον, ὑποθέμενοι περὶ μεγέθους εἰπεῖν καὶ ὄγκου καὶ ἀξιώματος τοῦ ἐν λόγῳ, ἔφαμεν τοῦτο ποιεῖν σεμνότητά τε καὶ τραχύτητα, καὶ ἔτι ἂν σφοδρότητα λαμπρότητά τε καὶ ἀκμὴν, καὶ τελευταῖον τῶν πασῶν τὴν περιβολήν. οὐκοῦν περὶ τῶν ἄλλων ἁπασῶν εἰπόντες ἰδεῶν αἳ τὸ μέγεθος ἐποίουν, ἀναγκαίως ἂν ἤδη λέγοιμεν καὶ περὶ τῆς περιβολῆς. τά τε γὰρ ἄλλα, ἀξία σπουδῆς ἡ περὶ αὐτῆς ἐπιστήμη, ὅτι τε ἐξαίρει τὴν ὑπτιότητα, καὶ ὅτι πλεῖστον ταύτῃ τῶν ἄλλων ἰδεῶν ἁπασῶν, καθ' ἃς λόγου μέγεθος γένοιτ' ἄν, ὁ ῥήτωρ κέχρηται. ἀλλὰ τὴν μὲν αἰτίαν δι' ἣν οὕτω πεποίηκεν ἐκεῖνος, ὕστερον λέξομεν, οὐ γὰρ ἐγχωρεῖ νυνὶ λέγειν, πρὶν περὶ αὐτῆς τι λέγειν τῆς περιβολῆς, περὶ αὐτῆς δὲ ἂν ἤδη ταύτης εἴη λεκτέον· ὅτι δὲ ἐναντίον αὐτῇ ἡ καθαρότης, ἐν τῷ περὶ σαφηνείας εἴρηται λόγῳ. γίνεται τοίνυν περιβολὴ κατ' ἔννοιαν μὲν ὅταν ἤτοι ἔξωθέν τι προσλαμβάνῃς τούτῳ περὶ οὗ ὁ λόγος, οἷον, γένος εἴδει, πονηρὸν ὦ ἀθηναῖοι, πονηρὸν ὁ συκοφάντης ἀεί, τοῦτο δὲ καὶ φύσει κίναδος τἀνθρώπιόν ἐστιν· ἢ ἀόριστον ὡρισμένῳ, οἷον, πολλὰ μὲν οὖν ἔγωγε ἐλαττοῦμαι κατὰ τουτονὶ τὸν ἀγῶνα αἰσχίνου, δύο δὲ ὦ ἀθηναῖοι καὶ μεγάλα· ἢ ὅλον μέρει, οἷον, ἀλλ' ὅλης οὔσης ἱερᾶς τῆς ἀκροπόλεως ταυτησί, καὶ πολλὴν εὐρυχωρίαν ἐχούσης, παρὰ τὴν χαλκῆν τὴν μεγάλην ἀθηνᾶν ἐκ δεξιᾶς ἕστηκεν. οὐ γὰρ ἡ ἀκρόπολις γένος, οὐδὲ ὁ ἐκ δεξιᾶς τῆς ἀθηνᾶς τόπος, εἶδος τῆς ἀκροπόλεώς ἐστιν, οὐδὲ ἀόριστόν τι καὶ

ὡρισ

ὡρισμένον, ἀλλ' ὅλον καὶ μέρος, καὶ προσείληπται τῷ μέρει τὸ ὅλον· ποιεῖ δὲ καὶ τὸ κατ' ἄθροισιν προσλαμβανόμενον ἔξωθεν, εἰ καὶ μὴ προσληφθείη τὸ ἀόριστον, ὅμως περιβολήν τινα· οἷον, δύο καὶ μεγάλα· ἓν μὲν τόδε, ἕτερον δὲ τόδε· καὶ πάλιν, τρία γὰρ τὰ μέγιστα ὀνείδη κτᾶται, φθόνον, ἀχαριστίαν, ἀπιστίαν εἶναι δοκεῖν· καὶ πάλιν, ἐνταῦθα δύο εἴρηκεν· ἓν μὲν τόδε, ἕτερον δὲ τόδε. πολλὰ παρὰ τῷ ῥήτορι καὶ ταυτὶ καὶ τῶν ἔμπροσθεν εἰρημένων τὰ παραδείγματα, εἰδέναι δὲ χρὴ ὡς αἱ τοιαῦται προσλήψεις καὶ εὐκρινείας εἰσὶν οὐ περιβολῆς μόνον ποιητικαί. καθὸ μὲν γὰρ τὸ προειδέναι τοὺς ἀκούοντας περὶ ὅσων ἀκούσονται, ποιεῖ τὴν εὐκρίνειαν, καθὸ δὲ ἔξωθεν προσείληπται, περιβάλλει. θαυμάζειν δὲ οὐ χρή, εἰ δοκοῦσά πως ἡ εὐκρίνεια τῇ περιβολῇ ἐναντιοῦσθαι, διὰ τοῦ αὐτοῦ πράγματος δύναται γίνεσθαι, οἷον διὰ τοῦ κατ' ἄθροισιν προσλήψεως. οὐ γὰρ οὕτως ἔχειν ἐναντία τὰ τῶν λόγων εἴδη, καθάπερ ἄλλα τινά, ὡς μὴ δύνασθαι συνυπάρχειν. οἷον, ὥσπερ τὸ θερμὸν τῷ ψυχρῷ, ἢ ὁ θάνατος τῇ ζωῇ, ἢ νὺξ τῇ ἡμέρᾳ, ἢ ὅσα τοιαῦτα, ἀλλὰ τοὐναντίον, πέφυκε δύνασθαι συνυπάρχειν τὰ ἐναντία ταῦτα, καὶ τότε μᾶλλον θαυμαστὸς ὁ λόγος γίνεται, ὅταν διὰ τῶν ἐναντίων ἰδεῶν εὖ κεκραμένος φαίνηται· δυσχερὴς δὲ ἡ μίξις, καὶ σχεδὸν οὐδεὶς οὕτω καλῶς οὐδὲ τῶν ἀρχαίων αὐτῇ κέχρηται, ὡς ὁ ῥήτωρ, μετά γε Ὅμηρον. πῶς γὰρ οὐ δυσχερὲς μῖξαι καθαρότητα μὲν περιβολῇ, καὶ τῷ περιττῷ καὶ μεστῷ τὴν σαφήνειαν, σεμνότητι δὲ τὸ λεπτόν, καὶ τὴν χάριν τῷ διῃρημένῳ πρὸς μέγεθος, σφοδρότητι δὲ τὴν ἀφέλειαν, καὶ τῇ τραχύτητι τὸ μεθ' ἡδονῆς; ἔνθα δὲ τόλμης δεῖ, κάλλος καὶ τὸ κεκοσμημένον ἅμα πιθανότητι, λαμπρότητι δὲ τὸ γοργόν τε καὶ ἀγωνιστικόν, καὶ οἷον εὔζωνον χωρὶς εὐτελείας καὶ

ταπεινότητος, περὶ δὲ ἀκμαίου πάλιν τὸ πιθανόν, καὶ τὸ τοῦ ἀληθοῦς καὶ ἐνδιαθέτου ἐμφαντικόν, ὅσα τε ἄλλα τῶν εἰδῶν τοῦ λόγου, ἃ ἐναντίας ἀλλήλοις δοκεῖ πως εἶναι φύσεως; τούτου γὰρ οὐκ οἶδ᾽ εἴ τι γένοιτ᾽ ἂν ἐν λόγῳ χαλεπώτερον· ἄλλως τε καὶ τούτοις ἅπασι, αὐτοῖς τε ἑκάστοις καὶ ταῖς μίξεσιν αὐτῶν, εἰ μέλλοι τις εἰς δέον χρῆσθαι. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἀκριβῶς δεῖξαι, καὶ διὰ παραδειγμάτων, ἑτέρου δεῖται καιροῦ, τοῦ περὶ μεθόδου δεινότητος ὅτε λέγοιμεν, νῦν δὲ εἰς τοσοῦτον εἰρήσθω, τὸ μηδένα θαυμάζειν (ὃ δὴ σμικρότατόν ἐστιν ἐν αὐτοῖς) εἰ περιβολὴ δύναται διὰ τοῦ αὐτοῦ γίνεσθαι καὶ εὐκρίνεια. σχεδὸν γὰρ ταῦτα οὐδὲ ἐναντία ἐστίν, ἀλλὰ καὶ ἀναγκαῖον ἀεὶ τοῖς περιβλητικοῖς ἅπασιν ὅτε αὐξηθείη καὶ μεστὸν ποιοῖ τὸν λόγον, παρεῖναί τι τῶν εὐκρινούντων, ὡς ἂν μὴ συγχέοιτο, μηδ᾽ ἀσαφὴς ὁ λόγος γίνοιτο, ὅπερ καὶ ἐν τῷ περὶ εὐκρινείας ἐδείξαμεν. ἐπάνειμι δὴ πάλιν ἐξ ἀρχῆς ἐπὶ τὸν περὶ περιβολῆς λόγον· ἤτοι γάρ, ὅπερ ἔφην, ὅταν προσλάβῃ τις τῷ ἔξωθέν τι, περιβολὴν ποιεῖ κατ᾽ ἔννοιαν, ὡς ἐδείξαμεν, ἢ ὅταν μὴ ψιλὰ λέγῃ τὰ πράγματα μηδὲ καθ᾽ ἑαυτά, ἀλλὰ μετὰ τῶν παρακολουθούντων· οἷον τόπου, χρόνου, αἰτίας, τρόπου, προσώπου, πάντων τε ἁπλῶς τῶν τοιούτων· οἷον, ὑπεσχόμην χορηγήσειν. πότε; τρίτον ἔτος τουτί. ποῦ; ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. διατί; οὐ καθεστηκότος χορηγοῦ, καὶ διὰ τοῦτο, λόγων καὶ λοιδοριῶν γινομένων. πῶς ὑπέσχου; ἐθελοντής. τίς ὤν; οὐ πάνυ πλούσιος. μανία γὰρ ἴσως ἐστὶν ἔφη, τὸ παρὰ δύναμίν τι ποιεῖν· τοῦτο δέ ἐστι τῆς τοῦ προσώπου προσλήψεως ἴδιον· τίνι γνώμῃ; διὰ φιλοτιμίαν. προηγουμένως μὲν οὖν κατ᾽ ἔννοιαν ἀπὸ τούτων γίνεται περιβολή, δύναται δὲ καὶ αὔξεσθαι ἕκαστα τούτων καὶ μᾶλλον ποιεῖν ἐμπερίβολον τὸν

λόγον

λόγον κατ᾽ ἔννοιαν καὶ ἐξ ἑτέρων· οἷον, ὑπεσχόμην χορηγήσειν πένης ὤν. τοῦτο μὲν ἦν τοῦ προσώπου ψιλόν, ηὔξηται δέ πως, πρῶτον μὲν ἀπὸ τῆς πρὸς ἕτερον διαφορᾶς· οἷον, μηδενὸς ὑπισχνουμένου· εἶτα ἄλλη αὔξησις, μηδὲ τῶν πλουσίων· εἶτα ἑτέρα, μηδὲ τῶν ἄλλων λειτουργιῶν ἀτελὴς μεμενηκώς, ἀλλὰ πολλὰ λελειτουργηκώς, καὶ ἐν ἐπιδόσεσι καὶ ἐν τριηραρχίαις. καὶ ὅλως καθέκαστον ἐθέλων αὔξειν, εὕροις ἂν πολλὰ καὶ ἐνθυμήματα καὶ παραδείγματα καὶ ὡρισμένα καὶ ἀόριστα. οὐ γὰρ μόνον ἀπὸ τῶν προειρημένων περιβάλλοι τις ἄν, ἀλλὰ καὶ ἐπιχειρῶν πανταχόθεν· οἷον ἀπὸ τοῦ ὁμοίου, ἀπὸ τοῦ ἐναντίου, τοῦ γένους, τοῦ εἴδους, τοῦ ὅλου· ἔτι ἀπὸ τοῦ μείζονος, ἴσου, ἐλάττονος. ταῦτα δὲ ἴσως οὐδὲ προσλήψεις εἰσίν, ἀλλὰ πίστεις μᾶλλον, τὰ διὰ τούτων ἐνθυμήματα λέγω καὶ παραδείγματα γινόμενα, καὶ δεῖται λόγου τοῦ περὶ πίστεως. ἔτι περιβάλλει κατ᾽ ἔννοιαν καὶ τὸ μὴ αὐτὰ τιθέναι μόνα τὰ πραχθέντα, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐκβάντα ἄν, εἰ μὴ τοῦτο ἐγένετο, καὶ δέον τινὰ πρᾶξαι ὅ τι προσῆκεν· ὡς εἰ λέγοιμεν ὅτι πάντα τὰ ἄλλα ἀφεὶς καὶ ὑπεριδών, ἐπέρανεν ἐφ᾽ οἷς ἐμισθώθη. ἀλλὰ κατ᾽ ἔννοιαν μὲν οὕτω γίνεται περιβολή, μέθοδοι δὲ ποιοῦσι περιβολὴν αἵδε, τὸ ἀναστρέφειν τὰ πράγματα, καὶ τὰ δεύτερα πρῶτα λέγειν· εἶτα ἀναγκάζεσθαι ἐπιβάλλειν τὰ πρῶτα, καὶ τῷ σχήματι χρῆσθαι τῷ κατ᾽ ἐπεμβολήν· οἷον, ἀλλ᾽ ἐπειδὴ πάλιν ἥκομεν ἐκ τῆς πρεσβείας ταύτης τῆς ἐπὶ τοὺς ὅρκους, ἥσπερ εἰσὶν αἱ νῦν εὐθῦναι· εἶτ᾽ ἐπινέβαλλε τὰ πρῶτα, οὔτε μικρὸν οὔτε μέγα οὐδοτιοῦν εὑρημένοι τῶν ὑπὸ τούτου, ὅτε τὴν εἰρήνην ἐποιεῖσθε, λεχθέντων καὶ προσδοκηθέντων καὶ τὰ ἑξῆς, μέχρι τοῦ, προσῆμεν τῇ βουλῇ. τὸ γοῦν ἀναστρέφειν τὰ πράγματα, περιβάλλει κατὰ μέθοδον,

ἵν', ὅπερ ἔφην, ἤτοι ἀναγκάζῃ ἐπεμβάλλειν, ὡς ἐνταῦθα· ἢ
ὑπερσυνάπτειν ἀναγκαίως τὰ πρῶτα· οἷον, ἀλλ' ἐν τῷ πανδο-
κείῳ τῷ πρὸ τοῦ Διοσκουρίου, εἴ τις ὑμῶν εἰς Φρεὰς ἀφῖκται, οἶδεν
ὃ λέγω, ἐνταῦθα ἐγίνοντο οἱ ὅρκοι· καὶ μέχρι μὲν δὴ τούτου ἐ-
πεμβολή τις γέγονεν, ἡ τὸ, εἴ τις ὑμῶν εἰς Φρεὰς ἀφῖκται, οἶδεν
ὃ λέγω, τὸ δὲ ἑξῆς ὑπερσυνῆπται· καὶ κατὰ τοῦτο δὲ πεποίηκε τὴν
περιβολήν· οἷον, ὅτε δεῦρ' ἤδη τὸ στράτευμ' ἄκων ἐβάδιζε Φίλιπ-
πος. εἶθ' ὕστερον ἡ ποιότης καὶ αὐτὴ περιβάλλουσα μετὰ αὐξή-
σεως· οἷον, αἰσχρῶς ὦ Ἀθηναῖοι καὶ ἀναξίως ὑμῶν. εἰ δέ τι καὶ
τὸ δι' ὑπερκρίσεως εἰπεῖν, τὴν ποιότητα πεποίηκεν ὁ ῥήτωρ ἑ-
τέρου, ἄλλου λόγου. ἐπεὶ γὰρ τὸ ἐπεμβληθὲν ἐν ἀρχῇ, τὸ, εἴ τις ὑ-
μῶν εἰς Φρεὰς ἀφῖκται, οἶδεν ὃ λέγω, οὐ μόνον περιβολὴν ἐποίη-
σεν, ἀλλὰ καὶ γοργότητα, ὁμοῦ διακόψαν τὸν λόγον, καὶ ἀλη-
θινοῦ πως τύπου δοκεῖ εἶναι (ἀλλ' οὐ νῦν περὶ τούτου) τό τε ἀ-
ναστρέφειν τῶν πραγμάτων τὴν τάξιν, μέθοδος περιβολῆς, ὡς
εἴρηται, καὶ τὸ τὰς κατασκευὰς τῶν προτάσεων καὶ τὰς πίστεις,
τάς τε τούτων αὐξήσεις πρώτας τιθέναι τῶν προτάσεων αὐτῶν,
ὡς ἐν τῷ περὶ τοῦ στεφάνου. μερικῆς γὰρ οὔσης ἐν αὐτῷ προτά-
σεως, τῆς, ὅτι συμφέροντα ἔθηκα νόμον τὸν περὶ τριηραρχιῶν, καὶ
κατασκευαζομένης ταύτης ἔκ τε τοῦ παῦσαι τοὺς πένητας ἀδι-
κουμένους, καὶ τοῦ κωλῦσαι τοὺς πλουσίους ἀπὸ μικρῶν ἀναλω-
μάτων ἀτελεῖς γινομένους, καὶ τὴν πόλιν ὑστερίζουσαν τῶν και-
ρῶν, σκόπει πῶς εἰσάγει τὰς κατασκευὰς, καὶ τὰς αὐξήσεις τῆς
προτάσεως, πρώτας αὐτῆς ἐκείνης. ὁρῶν γάρ, φησι, τὸ ναυτικὸν ὑ-
μῶν καταλυόμενον, καὶ τοὺς μὲν πλουσίους, ἀτελεῖς ἀπὸ μι-
κρῶν ἀναλωμάτων γινομένους, τοὺς δὲ μέτρια ἢ μικρὰ κεκτημέ-
νους τῶν πολιτῶν, τὰ ὄντα ἀπολλύντας, ἔτι δ' ὑστερίζουσαν ἐκ τούτων

πλὴν πόλιν τῶν καιρῶν, ἔθηκα νόμον, καὶ τὰ ἑξῆς. πολὺ δὲ ἐνταῦθα καὶ τὸ τῆς δεινότητος, ὡς ἐν τῷ περὶ αὐτῆς λόγῳ δείξομεν. ὅμοιον δὲ τούτῳ καὶ τὸ, εἰ μὲν περὶ καινοῦ τινὸς πράγματος προυτίθετο ὦ ἀθηναῖοι σκοπεῖν· τοῦ γὰρ προοιμίου ἡ μὲν πρότασις, ὅτι δεῖ καὶ νεωτέρου ὄντος καὶ πρώτου λέγοντος ἀνέχεσθαι· αἱ δὲ ταύτης κατασκευαὶ, ὅτι μηδὲν οἱ πρεσβύτεροι τῶν δεόντων εἰρήκασιν ἐπὶ πολλῶν ἐκκλησιῶν, καὶ εἴ τινες ἄλλαι, ἃς δὴ κατασκευὰς προὔταξε τῆς προτάσεως· ὃν τοὐναντίον ἰσοκράτης ἐν τῷ ἀρχιδάμῳ ποιήσας, ἧττόν τε ἐμβρίβολον καὶ πόῤῥω δεινότητος πεποίηκε τὸν λόγον· οἷον, ἴσως ὑμῶν τινὲς θαυμάζουσιν, ὅτι τὸν ἄλλον ἅπαντα χρόνον τοῖς τῆς πόλεως νόμοις ἐμμεμενηκὼς, καὶ τὰ ἑξῆς. ἀλλὰ μέθοδοι μὲν αὗται, καθ' ἃς περιβάλλεται λόγος, λέξις δὲ καθ' ἑαυτὴν ἰδία περιβολῆς, ὥσπερ ἦσαν ἄλλαι τινὲς ἴδιαι τῶν ἄλλων ἰδεῶν, οὐκ ἔστι κατά γε ἐμὲ, εἰ μή τις τὰς ἰσοδυναμούσας ἑτέραις λέξεσι διὰ τὸ ἐκ παραλλήλου δύνασθαι τίθεσθαι, περιβολῆς ἰδίας λέγοι· οἷόν ἐστι καὶ τὸ, τί ἐροῦμεν; καὶ τὸ, τί φήσομεν; καὶ τὸ, ἃ ἐγὼ προορώμενος ὦ ἀθηναῖοι καὶ λογιζόμενος, γράφω τὸ ψήσμα· καὶ τὸ, εἰσὶ κρίσεις καὶ ἀγῶνες μικρὰ καὶ μεγάλα ἔχοντες ἐπιτίμια· καὶ τὸ, ὅτι τότε μὲν ὁ δῆμος δεσπότης καὶ κύριος ἦν ἁπάντων τῶν ἀγαθῶν· καὶ ὅλως μυρία ἐστὶ τούτου γε παρὰ τοῖς ῥήτορσι τὰ παραδείγματα, ἃ καὶ ἐξετάζοντές τινὲς, ὡς ἂν ἐξετάσαιεν αὐτὰ τοῦ λόγου, εἰρήκασι περιβολῆς εἶναι ἴδια· ἀλλ' ἡμεῖς τό γε ἡμῖν δοκοῦν περὶ τούτων, εἰρήκαμεν. πλεονασμὸν μὲν γὰρ ἴσως ἔχει τινὰ, καὶ ἤτοι ἔλεγχον, ἢ αὔξησιν, ἢ σαφήνειαν, ἤ τι τῶν τοιούτων, περιβολὴν δὲ εἰ καὶ ἐμφαίνει, ἀλλ' οὖν οὐ κατὰ τὴν λέξιν. οὐδεμία μὲν γὰρ λέξις αὐτὴ

καθ' ἑαυτὴν ἔχει περιβολήν, τῇ δὲ πρὸς ἀλλήλας (οἶμαι) συμπλοκῇ, καὶ τὴν ἔμφασιν τοῦ περιβεβλῆσθαι ποιοῦσι. οὔκουν περιβλητικὸν τό, τί ἐροῦμεν; οὐδὲ τό, τί φήσομεν; οὐδὲ τῶν ἄλλων τῶν εἰρημένων αὐτὸ καθ' αὑτὸ οὐδέν, ἀλλ' ἡ ἐκ παραλλήλου θέσις αὐτῶν πεποίηκεν ἴσως τινὰ ἔμφασιν περιβολῆς. τοῦτο δὲ οὐχὶ λέξεως δήπουθεν, ἀλλ' ἴσως μεθόδου. ἐπεὶ καὶ ἐννοίας ὅλας ἐκ παραλλήλου τίθεμεν, ὅταν ἐπιμένωμεν. ἀλλ' οὐκ οἶμαι τοιοῦτον εἶναι περιβολῆς ἴδιον, δεινότητος δὲ μᾶλλον τῆς κατὰ μέθοδον. ταῖς γὰρ ἐπιμοναῖς, ἐφ' ὧν ἰσχύομεν πραγμάτων, χρώμεθα, ὡς ὁ ῥήτωρ ἐν τῷ περὶ τοῦ στεφάνου· πότερόν φησι τὴν πόλιν ἐχρῆν αἰσχύνην τὸ φρόνημα ἀφεῖσαν καὶ τὴν ἀξίαν τὴν αὑτῆς; καὶ τὰ ἑξῆς. ταύτῃ γὰρ τῇ ἐννοίᾳ πλέον ἢ τετράκις ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ κέχρηται, καὶ τὸ μέγιστον, διὰ τοῦ αὐτοῦ σχήματος, λέγω δή, τοῦ κατ' ἐρώτησιν ἢ ἀποστροφῆς. διὰ γὰρ τὸ ἔνδοξον τῆς ἐννοίας ἐπιμένει, καὶ δεινῶς ἐπίκειται τῷ ἐχθρῷ ταῖς συνεχέσιν ἐρωτήσεσιν, οὐδὲ ἀναπνεῖν ἐῶν. ἐν οἷς μὲν ἂν ἰσχυρίζεσθαι δύνηται, τοῦτο ποιεῖ· ἐν οἷς δ' ἂν ἀσθενὴς ὁ λόγος ᾖ, ὡς ἑτέρως. ἅπαξ γὰρ καὶ δι' ἐλαχίστων εἰπών, ἀπαλλάσσεται. φανεῖται δὲ τοῦτο ἐν τῷ περὶ δεινότητος. ταῖς δ' οὖν ἐπιμοναῖς, ἐφ' ὧν ἰσχύομεν πραγμάτων χρώμεθα, καὶ τοῦτο ἦν μεθόδου δήπουθεν. ὥστε εἴη ἂν καὶ τό, τί ἐροῦμεν; καὶ τό, τί φήσομεν; μέθοδός τις, ἣν οὐ φαῦλον συγχωρῆσαι ποιεῖν περιβολήν. καὶ ἔσω ἐν τῷ περὶ μεθόδου περιβολῆς καὶ ἡ ἐπιμονή. καί τοι οὐ πανταχοῦ ἔνθα ἂν εὑρεθείη, περιβολὴν ποιεῖ, ἀλλ' οὖν συγχωρείσθω διά τε τὰ προειρημένα, καὶ τό, τί ἐροῦμεν; ἢ τί φήσομεν; λέγω, καὶ ἔτι τὰ τοιαῦτα· οἷον, καί τοι ὁπηνίκα ἐφαίνετο ταῦτα πεποιηκώς, καὶ τοῦτον τὸν τρόπον κεχρημένος τοῖς πρὸς ἐμέ. καὶ γὰρ ἐνταῦθα ὁμοίως

μοίως περιείληφε τὸ ἕτερον κῶλον ἐκ παραλλήλου τεθέν, ὥσπερ ἐκεῖ ἡ λέξις· σχήματα δὲ περιβλητικά, πρῶτα μέν ἐστι καθόλου πάντα τὰ ἐφελκόμενα δευτέρας ἢ καὶ τρίτας ἐννοίας, πρὸς δὲ τούτοις ἕτερα ἄττα, περὶ ὧν καθέκαστον ἐροῦμεν· καὶ πρῶτον μὲν περὶ τῶν οὐ δυναμένων στῆσαι τὰς ἐννοίας αὐτὰς ἐφ' ἑαυτῶν, ὅπερ ἔφην, ἐφελκομένων ἑτέρας ταῖς πρώταις λέξομεν. ἔστι τοίνυν ἥ τε ἀπαρίθμησις τοιαύτη· οἷον, πρῶτον μὲν τόδε, δεύτερον δὲ τόδε. τοῦτο δὲ καὶ εὐκρινείας καὶ ἀφελείας ἐστίν, εἰ συνεγγὺς λάβοι τὴν ἀνταπόδοσιν. τὸ γὰρ διὰ μακροῦ, περιβλητικόν· εἰ δὲ καὶ δι' ἐπαναλήψεως γίνοιτο, ἕνεκα μὲν τῆς ἐπαναλήψεως εὐκρινῆ ποιεῖ τὸν λόγον, τῆς δὲ περιβολῆς, διὰ τὸ διὰ μακροῦ ἀποδίδοσθαι, πάντως ἔχει· οἷον, πρῶτον μὲν ὦ ἀθηναῖοι ἵνα μηδεὶς ὑμῶν ἐπειδάν τι λέγοιτο ἀκούῃ μὴ θαυμάζῃ, εἶτα πολλὰ εἰπὼν διὰ τῆς ἐπεμβολῆς, ἐπανέλαβε πάλιν, πρώτου μὲν τούτου καὶ μάλιστα οὕπερ εἵνεκα ταῦτα διεξῆλθον· εἶθ' οὕτως ἀπέδωκε τὸ ἀναγκαῖον, ὡς ἑπόμενον τῷ σχήματι· οἷον δευτέρου δέ τινος, καὶ τὰ ἑξῆς· ἥ τε οὖν ἀπαρίθμησίς ἐστι σχῆμα περιβλητικόν, καὶ τὰ ἐοικότα ταύτῃ. τό τε ἀπαριθμητικὸν λέγω· οἷον, πρῶτον μὲν ὦ ἀθηναῖοι τοῖς θεοῖς εὔχομαι πᾶσι καὶ πάσαις ὅσην εὔνοιαν, καὶ τὰ ἑξῆς, ἔπειθ' ὅπερ ἐστὶν ὑπὲρ ὑμῶν· καὶ τὸ κατὰ προτίμησιν λεγόμενον· οἷον, μάλιστα μὲν οὖν εἵνεκα τοῦ νομίζειν συμφέρειν τῇ πόλει λελύσθαι τὸν νόμον· εἶτα καὶ τοῦ παιδὸς εἵνεκα τοῦ χαβρίου. ἐφέλκεται ἐννοίας καὶ τὰ καθ' ὑπόθεσιν σχήματα· καὶ μάλιστα, εἰ μετὰ ὁρισμοῦ τις ὑποτιθεῖτο· οἷον, εἰ μὲν γὰρ ἐνταῦθ' ἦν ἤδη τὰ πράγματα αἰσχύνη, ὥστε μηδ' αἰσθανομένοις τοῖς δικαίοις πλέον εἶναι μηδέν, τί οὐ γέγονεν; εἶτ' ἐξ ἀνάγκης ἐπακολουθήσει

τὸ, εἰ δὲ παρὰ τὸ προαισθέσθαι κεκώλυται, τίς ὁ ἐκλαλήσας; οὐχ οὗτος; ὅτι μὲν τοι τίς ἄνευ μερισμοῦ ὑποθετικῷ σχήματι χρήσαιτο, πάντως μὲν ἐρεῖ τι, καὶ κατὰ ἀνάγκην ἑπόμενον ἕτερον νόημα, οὐ μὴν ὁμοίως ποιήσει περιβολήν. οὐ γὰρ ὡσαύτως ἐμφαίνεται, ὅτι κατ᾽ ἀνάγκην ἠκολούθησεν, ὥσπερ ἐν τῷδε, εἰ τὸ κωλῦσαι τὴν πόλιν μετὰ τοῦ κοινοῦ συνεδρίου τῶν Ἑλλήνων ποιήσασθαι τὴν εἰρήνην ἐπεπράκειν ἐγὼ Φιλίππῳ· εἶτα τὸ ἑπόμενον ἐξ ἀνάγκης, σοὶ μὴ τὸ σιγῆσαι λοιπὸν ἂν ἦν. ἐφέλκονται νοήματα καὶ οἱ πλαγιασμοί· οἷον, τοῦ γὰρ Φωκικοῦ συστάντος πολέμου κατὰ τόδε καὶ τόδε· εἶτα τὸ ἐφελκόμενον, ὑμεῖς μὲν οὕτω διέκεισθε. περιβέβληται δὲ τοῦτο μειζόνως οὐ μόνον κατὰ τόδε τὸ σχῆμα, ἀλλὰ καὶ κατ᾽ ἔννοιαν καὶ κατὰ μέθοδον, καὶ κατ᾽ ἄλλα σχήματα πλείονα· οἷον τὸ ἐξ ἐπεμβολῆς, τὸ, οὐ δι᾽ ἐμέ· οὐ γὰρ ἔγωγε· καὶ τὸ ἀπαριθμητικόν· οἷον, πρῶτον μὲν ὑμεῖς οὕτω διέκεισθε· καὶ ἄλλα συχνά. ἀλλ᾽ οὖν ὅ γε πλαγιασμὸς πλεῖστον ἔχει τῆς περιβολῆς, ὥσπερ κἀν τῷδε· πολλῶν ὦ Ἀθηναῖοι λόγων γινομένων ὀλίγου δεῖν καθ᾽ ἑκάστην ἐκκλησίαν, καὶ τὰ ἑξῆς· καὶ πάλιν, ἐπειδὴ γὰρ οὐ καθεστηκότος χορηγοῦ τῇ Πανδιονίδι φυλῇ, καὶ τὰ ἑξῆς· ὅλως τε μυρία τούτου παραδείγματα παρὰ τῷ ῥήτορι, καὶ καθόλου τῆς περιβολῆς. οὐ γάρ ἐστιν ὅ,τι μὴ περιβέβληται τῶν τούτου. λέγω δὲ, εἰ μὴ κομματικόν τις ἀπολαβὼν, λέγοι ὡς ἀπερίβλητόν τε καὶ καθαρὸν εἴη· ὥσπερ τὸ, ξενίων ἐστὶ δήπου τις ὁ τοῦ τραγικοῦ χοροῦ διδάσκων, οὗτος ἀστρατίας ἑάλω· ἀλλὰ τὸ διαρκὲς εἰ θεωροίη, ἐπεὶ εὐθὺς ἐνταῦθα τὸ, κέχρηται συμφορᾷ, τοῦ ὄντι καθαρὸν, πλὴν τοῦ κώλου· καὶ ὅλως κατ᾽ ἐφεξῆς ἅπαντα πῶς οὐ περιβεβλημένα; μυρία τοίνυν (ὅπερ ἔφην) παρὰ τῷ ῥήτορι τὰ παραδείγματα τῆς

περι.

περιβολῆς, ὅπου γε καὶ ἐν ἰδιωτικοῖς οὐδὲν ἧττον πλεονάζει τῇ ἰδέᾳ ταύτῃ· ἔνθα καὶ μᾶλλον οἶμαι δεῖν τῆς καθαρότητος, διὰ τὸ ἐν ἤθει τὸ πλεῖστον αὐτῶν εἶναι. τὸ δ' αἴτιον τοῦ πλεονάζειν αὐτὸν τῇ περιβολῇ (καὶ γὰρ ἐπηγγειλάμην ἐρεῖν ἐν τοῖς περὶ αὐτῆς λόγοις) ὅτι μεγέθους μὲν αὐτῷ μέλει καὶ ἀξιώματος, τῶν μὲν δὲ ἄλλων ἰδεῶν αἳ ποιοῦσι τὸ μέγεθος τῶν τοῦ ῥήτορος λόγων, ἐν μὲν ἰδιωτικοῖς σχεδὸν οὐδεμία πλὴν σφοδρότητος ἁρμόττει· καὶ ταύτης οὐ καθαρᾶς, ἀλλὰ μετά τινος παραμυθίας, τῶν δὲ ἄλλων οὐδεμία. οὔτε γὰρ τραχύτητι, οὔτε σεμνότητι, οὔτε λαμπρότητι, οὔτε ἀκμῇ χρήσαιτο ἄν τις ἀκριβῶς ἐν ἰδιωτικοῖς. σφοδρότητι μέντοι ἔστιν ὅπου, καὶ ταῦτα κατὰ ἤθους τινὸς, ὡς ἐν τῷ, ἀλλ' ὦ χαλεπώτατε βιωτέ, δύναται χρῆσθαι, καὶ εὕροις ἂν τούτου πολλὰ παραδείγματα. ἡ μέντοι περιβολὴ ἠδυνήθη ἁρμόσαι σχεδὸν διόλου καὶ τοῖς ἰδιωτικοῖς, ὡς αὐτὸ δήπου δείκνυσι τὸ ἔργον, ἐν δὲ τοῖς δημοσίοις τῶν ἀγώνων, δύνανται μέν πως καὶ αἱ λοιπαὶ τῶν ποιουσῶν τὸ μέγεθος ἰδέαι διὰ τὸ μέγεθος τῶν πραγμάτων συμπαραλαμβάνεσθαι· καὶ μάλιστα εἰ τὰ λέγοντα πρόσωπα ἀξίωμα ἔχοι, ὡς ἐν τῷ ὑπὲρ τοῦ στεφάνου· καὶ εἰ καθόλου λέγοιτο, καὶ εἰ ἐνδέχοιτο ἐπιφοράν. ἀκμὰς γὰρ τότε μάλιστα ἐγχωρεῖ ποιεῖν, ὡς ἐν τοῖς κατὰ Φιλίππου· ὅμως μὴν οὐδὲ ἐνταῦθα ἐκείνας μᾶλλον δεῖ πλεονάσαι, οἷον σεμνότητα, ἢ τραχύτητα, ἢ σφοδρότητα, ἢ λαμπρότητα, ἢ ἀκμὴν, ὥσπερ τὴν περιβολήν. τοῦτ' οὖν τὸ αἴτιον τοῦ πλεονάζειν τὸν ῥήτορα ταύτῃ παρὰ τὰς ἄλλας, ἅτε τὴν ἄκραν ἐπιστήμην ἔχοντα περὶ τοὺς λόγους. ἀλλ' (ὅπερ ὑπεσχέμην) πάλιν ἐπανιτέον ἐπὶ τὰ σχήματα τῆς περιβολῆς. ἐφέλκεται γὰρ νοήματα καὶ τὸ ἐπιτρέχον καλούμενον σχῆμα ἐκ τοῦ παρασιωπητικοῦ· οἷον, ἐπειδὴ γὰρ ἐκ-

κλισία μὲν οὐκ ἔτ' ἦν ὑπόλοιπος οὐδεμία διὰ τὸ προκατακε-
χρῆσθαι, καὶ τὰ ἑξῆς. ἔτι ἐφέλκονται νοήματα ἐπὶ αἱ ὑποστάσεις,
οἷον ἐξήλεγξα τὸν Φίλιππον φανερῶς οὕτως, ὥστε τοὺς ἐκείνου
συμμάχους αὐτοὺς, ἀνισταμένους ὁμολογεῖν· καὶ πάλιν, ἣν εὔ-
νοιαν ἔχων ἐγὼ διατελῶ, τοσαύτην ὑπάρξαι μοι· καὶ τὰ τοι-
αῦτα ἔτι ἐφέλκονται νοήματα καὶ οἱ μερισμοί· οἷον, ἃ μὲν οὖν
πρὸ τοῦ πολιτεύεσθαι καὶ δημηγορεῖν ἐμὲ, προὔλαβε καὶ κατέ-
σχε Φίλιππος, ἐάσω· ἃ δὲ ἀφ' ἧς ἡμέρας ἐπὶ ταῦτα ἐπέστην ἐ-
γὼ διεκωλύθη, ταῦτα ἐρῶ. ἐπεὶ δὲ πολὺ τὸ σχῆμά ἐστι τὸ τοῦ
μερισμοῦ, σχεδὸν ἐν παντὶ λόγῳ, οὐ μόνον ἐν τῷ δημοσθενικῷ,
ἄξιον, τι καὶ πλεῖον εἰπεῖν περὶ αὐτοῦ. μερισμὸς γὰρ πᾶς ἔμ-
φασιν μὲν πάντως ἔχει περιβολῆς διὰ τὸ ἐφέλκεσθαί τι· ἤτοι
δὲ φανερὰν ἔχει τὴν περιβολὴν, ἢ μέχρι μὲν ἐμφάσεως περι-
έβαλεν, ἕτερον δέ τι ἐποίησε. διαμακροῦ μὲν γὰρ ὅτε ἀπολαμ-
βάνοι τὴν ἀνταπόδοσιν, περιβάλλει πάντως· οἷον, τὸ μὲν οὖν
τὴν Φιλίππου ῥώμην διεξιέναι, καὶ διὰ τούτων τῶν λόγων προ-
τρέπειν τὰ δέοντα ποιεῖν ὑμᾶς, μέχρι τοῦ, ἃ δὲ καὶ χωρὶς
τούτων ἔνι· ἐνταῦθα γὰρ ἡ ἀνταπόδοσις. τοῦτο δὲ τὸ παράδει-
γμα καὶ μέσον, οὐ μόνον περιβεβλημένον ἐστίν. ἔστι γὰρ ἡ με-
σότης οὐδὲν ἀλλ' ἢ περιβολὴ πλεονάσασα ἐν ἑαυτῇ, ὥσπερ ἂν εἴ-
τις λέγοι περιβολὴ περιβεβλημένη. μικρὸν δὲ ὕστερον, σαφέστερον πε-
ρὶ αὐτῆς ἐροῦμεν, καὶ μετ' ἐναργεστέρων παραδειγμάτων. ἀλλ'
οὖν ὅ γε μερισμὸς διὰ μακροῦ μὲν ἔχων τὴν ἀνταπόδοσιν, πε-
ριβάλλει τὸν λόγον, ὡς ἐλέγομεν· δι' ἐλαχίστου δὲ γοργὸν ποιεῖ·
οἷον, ἑσπέρα μὲν γὰρ ἦν, ἧκε δ' ἀγγέλλων τις ὡς τοὺς πρυτάνεις,
ὡς Ἐλάτεια κατείληπται· καὶ πάλιν, εἶτα κατηγορεῖ μὲν ἐμοῦ,
κρίνει δὲ τουτονί. εἰ μέν τοι κατὰ συζυγίαν παραληφθείη, καὶ καλὸν

ὁμοῦ

ὁμοῦ καὶ περιμελῆ τὸν λόγον ἐποίησεν· οἷον, παρὰ μὲν γὰρ τὰς τῶν χορηγιῶν δαπάνας, μικρὸν ἡμέρας μέρος ἡ χάρις τοῖς θεωμένοις γίνεται· παρὰ δὲ τὰς τῶν εἰς τὸν πόλεμον παρασκευῶν ἀφθονίας, πάντα τὸν χρόνον ἡ σωτηρία τῇ πόλει. δύο γὰρ κῶλα συντεθέντα δύο κώλοις ἑτέροις συνεζευγμένοις, ὥσπερ ἐν στροφῇ καὶ ἀντιστρόφῳ τὴν ἀνταπόδοσιν ἔχει· ἐνταῦθα δὲ τὸ κάλλος καὶ αἱ παρισώσεις ἐποίησαν, οὐ μόνον ὁ κατὰ συζυγίαν μερισμός. ἔτι δὲ οἱ μερισμοὶ ποιοῦσι μεστὸν τὸν λόγον, ὅταν τε αὐτοὶ αὐτοῖς περιβάλλονται· οἷον, εἰ μὲν περὶ καινοῦ τινὸς πράγματος ὦ ἀθηναῖοι, καὶ τὰ ἑξῆς. πρὶν γὰρ ἀνταποδοῦναι ἐπενέβαλεν ἕτερον μερισμόν· εἰ μὲν ἤρεσκέ τί μοι τῶν ὑπὸ τούτων ῥηθέντων, ἡσυχίαν ἂν ἦγον· εἰ δὲ μή, τότ' ἂν καὶ αὐτὸς ἐπειρώμην ἃ γινώσκω, λέγειν. εἶθ' ὕστερον ἡ ἀνταπόδοσις· ἐπειδὴ δὲ ὑπὲρ ὧν πολλάκις εἰρήκασιν οὗτοι, συμβαίνει καὶ νυνὶ σκοπεῖν. μεστὸς οὖν ἐγένετο διὰ τοῦτο ὁ λόγος. ὅταν τε οὖν αὐτοὶ ἑαυτοῖς ἐπεμβάλλωνται οἱ μερισμοί, μεστότητα ποιοῦσι, καὶ ὅταν ἀλλήλων διεζευγμένοι ὦσιν· οἷον, τοῦτο τοίνυν τὸ ψήφισμα τῷ μὲν ἑνὶ τῷ κερσοβλέπτῃ συμπράττοντι τὴν ἀρχὴν χαριδήμῳ ἀσφάλειαν διδόναι, τοῖς δὲ τῶν ἑτέρων βασιλέων στρατηγοῖς φόβον καὶ δέος, μή τινα αἰτίαν ἔχωσι παριστᾶν· εἶτα πρὶν ἀπολῦσαι τὴν διάνοιαν περισυνῆψεν, διαρτήσας τοῦ προτέρου ἄλλον μερισμὸν, τὸν μὲν ἀσθενῆ, τὸν δὲ ἕνα ὄντα, ἰσχυρὸν καθίστησι. μεστὸν οὖν ἐποίησε τὸν λόγον. ὅλως οὖν ἡ μεστότης γίνεται, ὅταν σχήματα περιβλητικὰ δι' ἀλλήλων πλεονάσῃ κατὰ ἐπεμβολὴν ἢ κατὰ διάρτησιν, ὡς προείρηται, ἢ καὶ ἑτέροις περιβλητικοῖς ἕτερα τοιαῦτα οὑτωσί πως συμπλακῇ· οἷον μερισμῷ τῷ καθ' ὑπόστασιν, ἢ ἄλλῳ τῳ ἄλλο τοιοῦτον ἐπεμβληθὲν

ἢ διὰ

ἢ διαστηθέν, ὡς ἐδείξαμεν ὀλίγῳ ἔμπροσθεν. ἔστι γὰρ ἡ μεστότης οὐδὲν ἄλλ' ἢ πλεονάζουσα περιβολή. τὰ γὰρ τοιοῦτα τῆς περιβολῆς εἰ πλείονα παραληφθείη περὶ ταυτόν· οἷον, ἐπεμβολαὶ καὶ τὰ τοιαῦτα, μεστὸν ποιοῦσι τὸν λόγον· μεγάλης δὲ εὐτονίας καὶ δυνάμεως ἐν τοῖς τοιούτοις δεῖ τοῦ σαφῶς καὶ μὴ συγκεχυμένως εἰπεῖν· τοῖς ῥήτορσι δὲ πολὺ τούτου τὸ περιόν. ταῦτα περὶ τε μερισμοῦ καὶ μεστότητος. ποιεῖν δὲ ἔφαμεν περιβολῆς σχήματα οὐ μόνον τὰ ἐφελκόμενα ἕτερα νοήματα, ἀλλὰ καὶ ἄλλα ἄττα· περὶ ὧν ἀνάγκη καὶ αὐτῶν εἰπεῖν. τότε οὖν κατὰ ἄρσιν καὶ θέσιν περιβάλλει τέλειον ποιοῦν τὸν λόγον· οἷον, οὐχ ὡς τῶν ἀποδωσομένων τὰ ἡμέτερα· εἶτα ἡ θέσις, ἀλλ' ὡς τῶν φυλαξόντων τοὺς ἄλλους, τοῦτο τὸ σχῆμα οὐκ ἔθεμεν ἐν τοῖς ἐφελκομένοις ἄλλα νοήματα, ὅτι καὶ καθ' ἑαυτὴν ἡ ἀναίρεσις δύναται τίθεσθαι, καὶ οὐκ ἀναγκαίως αὐτῇ ἕπεται ἡ θέσις· οἷον, οὐ δι' ἐμέ. οὐ γὰρ ἔγωγ' ἐπελιτευόμην πώποτε· πρῶτον μὲν ὑμεῖς οὕτω διέκεισθε. οὐδὲν δὲ ἐπηκολούθησε θετικὸν τῇ ἀναιρέσει· τότε οὖν καθ' ἄρσιν καὶ θέσιν περιβάλλει σχῆμα τέλειον ποιοῦν τὸν λόγον, καὶ τὸ διὰ ἀναιρέσεως συμπλεκτικόν· περιουσιαστικὰ γὰρ τὰ οὕτω προφερόμενα νοήματα δοκεῖ πως εἶναι· οἷον, οὐ μόνον τόδε, ἀλλὰ καὶ τόδε. οὐ δὲ μόνον εἴ τι χρήσιμον ἐσκεμμένος ἥκοι τις, τοῦτο ἂν ἀκούσαντες λάβοιτε, ἀλλὰ καὶ τῆς ὑμετέρας τύχης ὑπολαμβάνω. καὶ μὴν καὶ τὸ κατὰ συστροφὴν λεγόμενον σχῆμα, σφόδρα ἐμπερίβολον· οἷον, εἰ γὰρ ὅθ' ἥκομεν εὐβοεῦσι βεβοηθηκότες, καὶ τὰ ἑξῆς· καὶ πάλιν, ὃ γὰρ οἷς ἂν ἐγὼ ληφθείην, ταῦτα πράττων, καὶ τὰ ἑξῆς. ἡ δὲ ἐπεμβολὴ, καὶ ὅλως τὸ πρὶν ἀναπαῦσαι τὴν ἔννοιαν ὑποστρέφειν καὶ ἐπεμβάλλειν ἑτέρας ἐννοίας, ὅτι περιβολῆς ἴδιον, ἱκανῶς καὶ ὀλίγῳ ἔμπροσθεν ἐν τοῖς περὶ μεστότητος καὶ ἐν τῷ περὶ καθαροῦ

λόγου

λόγου, καὶ ὅλως ἐν πλείοσιν εἰρήκαμεν· καὶ παραδείγματα δὲ αὐτῶν τεθείκαμεν οὐκ ὀλίγα. εἰδέναι μέντοι χρὴ ὅτι αἱ τοιαῦται ἐπεμβολαὶ καὶ ὑπτιότητα ἐργάζονται τῷ ἐν ταῖς ἀφηγήσεσι, διακόπτουσαι τὸν λόγον, καὶ ποιοῦσαι κατ' αὐτὸ τὸ διακόψαι, γοργότερον· οἷον, τὸν γὰρ φωκικὸν συστάντος πολέμου, εἶτα διέκοψε τὴν ἀφήγησιν, ἐπεμβαλὼν τὸ, οὐ δι' ἐμὲ, οὐ γὰρ ἔγωγ' ἐπολιτευόμην πω τότε, εἶτα ἥκει πάλιν ἐπὶ τὴν ἀφήγησιν, πρῶτον μὲν ὑμεῖς οὕτω διέκεισθε, καὶ τὰ ἑξῆς. τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ, ἔστι τοίνυν οὗτος ὁ πρῶτος ἀθηναίων αἰσθόμενος φίλιππον, ὃς τότε δημηγορῶν ἔφη ἐπιβουλεύοντα τοῖς ἕλλησι. καὶ ὅλως εἴ γε βραχεῖαι εἶεν αἱ ἐπεμβολαὶ, ἀλλὰ μὴ μακραί, μᾶλλον γοργὸν ἢ περιβεβλημένον ποιοῦσι τὸν λόγον· οἷον, τὸ τ' ἐκεῖνον ὅπερ καὶ ἀληθὲς ὑπάρχει, φαῦλον φαίνεσθαι· ὁρᾷς πῶς εὐκίνητος καὶ γοργὸς ὁ λόγος ἐστίν· ἐγένετο δὲ διὰ τὴν ἐπεμβολὴν τὴν οὖσαν βραχεῖαν, ὅπερ καὶ ἀληθὲς ὑπάρχει. οὐ μὴν ἀπήλλακταί γε πάντη περιβολῆς, οὐδὲ ἂν οὕτως, ὥσπερ οὐδ' ὅτε μακραὶ εἶεν αἱ ἐπεμβολαί, ἀπηλλάχθαι γε ἐῶσι τὸν λόγον γοργότητος· καί τοι μᾶλλον τότε ποιοῦσαι περιβολὴν ἢ γοργότητα. καὶ τὰ μὲν κατὰ τὰς ἐννοίας καὶ μεθόδους καὶ σχήματα, καὶ εἴ που ἄρα λέξις γένοιτ' ἂν ὡς ἐδείξαμεν περιβολῆς, διαρκῶς ἀποδέδεικται· κῶλα γε μὴν ἢ συνθήκας ἢ ἀναπαύσεις ἢ ῥυθμοὺς, οὐκ ἔχομεν ἴδια περιβολῆς εἰπεῖν. πάντα τε γὰρ κῶλα, ὡς ἔπος εἰπεῖν, καὶ πάντας δέχεται ῥυθμοὺς τοὺς ἐν πάσαις ἰδέαις, καὶ πάσας συνθήκας, καὶ πάσας ἀναπαύσεις· διό τε καὶ τῆς περιβολῆς ἐκεῖναι λέγονται πᾶσαι, πλὴν ἴσως τῆς καθαρότητος. ἐξίσταται γὰρ αὐτῆς ἡ καθαρότης, ἡ περιβλητική. καὶ ὅλως, ὅπερ ἔλεγον κἀν τοῖς περὶ αὐτῆς, ἐναντία ἐστὶ τῇ περιβολῇ. διὸ καὶ κατὰ

πολλὰ ἀπὸ τῶν ἐναντίων ἀλλήλαις γίνηται ἥ τε περιβολὴ καὶ ἡ καθαρότης, ἐν ᾧ μὴ κατὰ πάντα. εἰ δὲ ἐγχωροῖ κατ' ἔννοιαν περιβάλλοντα, τοῖς ἄλλοις καθαρὸν ποιεῖν τὸν λόγον, ἢ τὸ ἀνάπαλιν, οὐ δεῖ θαυμάζειν. ἔστι γὰρ καὶ καθαρῶς δοκοῦντα λέγειν, περιβάλλειν ταῖς ἐννοίαις, τὰ παρακολουθοῦντα πάντα ἐξετάζοντα· καὶ τοὐναντίον ἂν, περιβεβλημένως δοκοῦντα λέγειν, καθαρὸν ἐκφέρειν τὸ νόημα καὶ ψιλόν· καὶ τοῦτο οἶμαι σαφῶς ἐν τῷ περὶ καθαρότητος ἡμῖν δεδεῖχθαι.

ΠΕΡΙ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΚΑΛΛΟΥΣ.

Μετὰ τὸν περὶ σαφηνείας τε καὶ ἀξιώματος τοῦ κατὰ μέγεθος λόγου, ἀκόλουθον ἂν εἴη λέγειν περὶ ἐπιμελείας τε καὶ κάλλους τοῦ κατ' αὐτόν. δεῖ γὰρ τῷ σαφεῖ τε καὶ ὄγκον ἔχοντι καὶ ἀξίωμα λόγῳ, πάντως καὶ κάλλους τινὸς καὶ εὐρυθμίας, εἴπερ μὴ ὡς ἀγλευκὴς τις γενήσεσθαι μέλλοι. τούτῳ δέ τι μοι ἐναντίον ἐστὶ τὸ ἀμελὲς καὶ ἄρυθμον καὶ κατὰ σύνταξιν εὐτελὲς, δῆλον· εἰ δὲ που καὶ τὸ τοιοῦτον χρήσιμον, ὥσπερ ἐν τραχύτητί τε καὶ σφοδρότητι, ἑτέρου λόγου. ἀλλὰ περὶ κάλλους λεκτέον καὶ τῆς ἐπιμελείας. κάλλος μὲν τοίνυν τὸ ἐν λόγῳ, κυρίως μὲν εἴη ἂν τὸ ἐκ πάντων τῶν ποιούντων τὰς ἰδέας αὐτοῦ πάσας· οἷον ἐννοιῶν, μεθόδων, λέξεων, καὶ τῶν λοιπῶν, εὐάρμοστον καὶ σύμμετρον, μετά τινος ἐμφαινομένης διὰ ὅλου τοῦ λόγου ποιότητος ἠθικῆς μιᾶς, πρεπούσης τῇ ἰδέᾳ, καθάπερ ἐν σώματι χρῶμα. λέγω δὲ ταυτὸν, εἴτε κατὰ μίαν, αὐτῶν ἑκάστην ἐργάζεσθαί τις προαιροῖτο, εἴτε καὶ πάσας μιγνὺς ὡς πεφύκασι μίγνυσθαι, τὸν ποικίλον τε καὶ δημοσθενικὸν, καὶ ὄντως πολιτικὸν μετιὼν λόγον,

εἴτε καί τινας αὐτῶν τισὶ συναρμόττειν. ἐπειδὴ δὲ καθόλου τὸ κάλλος ἐστὶ συμμετρία μελῶν καὶ μερῶν μετ' εὐχροίας, δι' ὧν λόγος τις γίνεται, εἴτε ἰδεῶν ὅλων μιγνυμένων εἰς ταυτόν, εἴτε καὶ τῶν συμπληρούντων ἑκάστην ἰδέαν· ταῦτα γὰρ οἷον μέλη καὶ μέρη ἐστὶν αὐτῆς. δεῖ δήπουθεν εἰ μέλλοι καλὸς ἔσεσθαι, ἄν τε ποικίλος, ἄν τε μονοειδὴς ᾖ, συμμετρίαν ἔχειν τούτων, ὅ ἐστιν εὐαρμοστίαν, καί τινα ἐπανθεῖν αὐτῷ οἷον εὔχροιαν, τὴν ἐμφαινομένην διόλου μίαν τοῦ ἤθους ποιότητα· ἣν δὴ καὶ φύσει τινὲς χρῶμα λόγου ὀνομάζουσιν. εἰ καὶ τοῦτό ἐστι τὸ κάλλος, ὅ μοι δοκεῖ καὶ ὁ Πλάτων εἰπεῖν, φάσκων δεῖν ἔχειν τὸν λόγον κεφαλήν τε καὶ ἄκρα καὶ μέσα, πρέποντα ἀλλήλοις τε καὶ τῷ ὅλῳ σώματι, ἀλλὰ μὴ χύδην ἕκαστα βεβλῆσθαι, εἰ καὶ καλὰ εἴη καθ' ἑαυτά· οὐ γὰρ δύνασθαί ποτε οὕτω γενέσθαι καλὸν λόγον. καὶ τοῦτο αἰτιᾶταί γε τοῦ Λυσίου ἐρωτικοῦ, ὡς ταῖς ἐννοίαις οὐκ εὐαρμόστως αὐτοῦ χρησαμένου, οὐδὲ τῇ τάξει· οὐ μὴν τὰς ἐννοίας γε αὐτὸς αἰτιᾶται, οὐδὲ τὴν λέξιν. ἐπεί ταῖς γε ἐννοίαις καὶ αὐτὸς χρῆται ταῖς αὐταῖς· τὴν δ' αὖ λέξιν καὶ πάνυ ἐπαινεῖ, σφόδρα εὖ φάσκων τοῖς τε ὀνόμασι καὶ τοῖς ῥήμασι τὸν λόγον ἀποτετορνεῦσθαι, καὶ οὐκ ἀγεννῶς εἰρῆσθαι τὸ ἐπιὸν τῷ ῥήτορι. ἀλλὰ περὶ μὲν Λυσίου καὶ τοῦ Λυσίου λόγου, εἴτ' οὖν παντὸς, εἴτε καὶ αὐτοῦ μόνου τοῦ ἐρωτικοῦ, ταυτὶ ἀναβεβλήσθω, ἐπὶ δὲ τὸ προτεθὲν ἐπανιτέον. κάλλος γὰρ λόγου κυρίως μὲν ὃ προείρηται εἶναι, λέγοιτ' ἄν· ἐπεὶ δέ ἐστι τινά, ἃ δὴ σαφῶς ἐκπρέπει τῶν ἄλλων πολλάκις ἐν τῷ λόγῳ, οἷον κόσμος τις ἐπικείμενος ἔξωθεν κομμωτικός, ᾧ μόνῳ καὶ τὸ κάλλος τινὲς τὸ ἐν λόγῳ ἀπέδοσαν ὄνομα, καὶ περὶ οὗ, καὶ Ἰσοκράτης φησὶν, ὅτι τοὺς ἀκούοντας ἐπισημαίνεσθαι καὶ θορυβεῖν ποιεῖ, περὶ παρισώσεων καὶ τοιούτων τινῶν λέγων,

ταῦτ' εἴρηκεν ἐν παναθηναϊκῷ. φαίνεται δὲ οὐκ ὀλίγῳ καὶ τούτῳ χρησάμενος ὁ δημοσθένης, καὶ ἀναγκαῖον ἦν οὐδενὸς ἧττον τῶν τε προειρημένων ἰδεῶν τοῦ λόγου, καὶ τῶν ῥηθήσεσθαι μελλουσῶν. ἐπειδὴ ταῦτα οὕτως ἔχει, δεῖ δὴ καὶ περὶ τούτου τοῦ κάλλους εἰπεῖν. εἰδέναι οὖν χρὴ πρῶτον ὅτι τὸ τοιοῦτον κάλλος, περὶ τὴν λέξιν μόνην ἐστί, καὶ τὰ ἑπόμενα τῇ λέξει, σχήματα λέγω καὶ κῶλα, συνθήκας τε καὶ ἀναπαύσεις, καὶ τὸ ἐκ τούτων γινόμενον, τὸν ῥυθμόν. ἔννοιαι δὲ αὐταὶ καθ' ἑαυτὰς ἢ μέθοδοί τινες, τοῦ τοιούτου κάλλους οὐκ εἰσί, πλὴν εἴ τις λέγοι τὴν δριμύτητα, περὶ ἧς ὀλίγον ὕστερον ἐροῦμεν, ὅτε περὶ ἀφελείας τε καὶ γλυκύτητος λέγοιμεν. ἀλλὰ πρῶτόν γε περὶ τῆς λέξεως (περὶ γὰρ τῶν ὁμολογουμένων πρῶτον λεκτέον) λέξις τοίνυν καλὴ πᾶσα ἥπερ καὶ καθαρά. αἱ γὰρ τραχεῖαι καὶ τροπικαί, ἐναργεῖς μὲν εἶεν ἂν καὶ ἴσως καὶ ἄλλο τι, ὥσπερ καὶ τό, ἐμὲ γοῦν ὦ ἀθηναῖοι διεφθαρμένος καὶ πεπρακὼς ἑαυτὸν, ἐλάνθανε; καὶ τό, ἐκκεκινδυνευσμένοι, καὶ ὅσα τοιαῦτα· καλαὶ δὲ, ὡς ἐν τοιούτῳ κάλλει, οὐκ εἰσί. ταῦτά τοι καὶ ὁ ἰσοκράτης μάλιστα κάλλους πεφροντικώς, ἥκιστα ἐχρήσατο ταῖς τροπικαῖς. πλεῖον δὲ τὸ τῆς ἐπιμελείας καὶ τοῦ κάλλους ἔχουσιν αἱ μικραὶ τῶν λέξεων, καὶ διὰ ὀλίγων συγκείμεναι συλλαβῶν· οἷον, περὶ τοῦ πῶς ἀκούειν ἡμᾶς ἐμοῦ δεῖ. σχήματα δὲ καλὰ καὶ ἐκπρεπῆ ποιεῖ τὸν κόσμον, καὶ σαφῶς τὸ κεκαλλωπίσθαι ἐνδείκνυται, αἵ τε παρισώσεις, αἵ περ καὶ πλεονάζουσι παρὰ τῷ ἰσοκράτει: εἰσὶ δὲ καὶ παρὰ τῷ ῥήτορι, οὐ μὴν τοσαῦταί γε, οὐδὲ τοιαῦται. μάλιστα δὲ ἐκεῖναι παρ' αὐτῷ σπάνιαι, ὅσαι τὸ καθ' αὐτὰς ἀκριβὲς ἔχουσιν· οἷόν ἐστι καὶ τό, τῇ τε πόλει βοηθεῖν οἴεται δεῖν, καὶ δίκην ὑπὲρ αὐτοῦ λαβεῖν, τοῦτο κἀγὼ πειράσομαι ποιεῖν. τοιαύτην γὰρ παρίσωσιν, καὶ οὕτως ἀπηκριβωμένην οὐδεμίαν εὕροι

ἑτέραν

ἑτέραν ἔχομεν παρά γε τοῦ ῥήτορος. ἀλλὰ τὴν μὲν αἰτίαν, δι' ἣν ἐνταῦθα ἐπετήδευσεν οὕτω κεκοσμημένον προσκόρως τὸν λόγον εὐθὺς ἐν προκατασκευαστικοῖς παραχέαι, θεωροῦντες τὸν λόγον αὐτὸν τὸν κατ' Ἀνδροτίωνος εἰρήκαμεν· ὅτι δὲ οὖν σπανίως χρῆται τῷ τοιούτῳ, φανερόν· οὐ μὴν ταῖς γε παρισώσεσιν αὐταῖς σπανίως, ἀλλὰ χρῆται μὲν αὐταῖς μετρίως, μετὰ μέντοι τινὸς παραμυθίας. ἤτοι γὰρ διακόπτων, αὐτὰς διὰ ἐπεμβολῆς τινὸς τοῦ λόγου καταμίγνυσι, ἐναλλάττων τὰς συλλαβὰς τὰς κατὰ τὸ τέλος παρισώσας τὰ κῶλα, ἢ ταῖς κατὰ τὸ κῶλον ἅπαν παρισώσεσι, οὐχὶ ταῖς κατὰ τὸ τέλος συλλαβαῖς ἴσαις χρώμενος, ὥσπερ ἐχρήσατο ἴσαις ταῖς κατὰ τὸ τέλος συλλαβαῖς ἐν τῷ, ἅμα τῇ τε πόλει βοηθεῖν ᾤετο δεῖν· ἢ οἷα μυρία τις ἂν λάβοι παρ' Ἰσοκράτους. οὐκοῦν ὁ Δημοσθένης οὕτως, ἀλλὰ κατ' ἐκείνους τοὺς τρεῖς τρόπους, ἢ διακόπτων, ὡς ἐλέγομεν, ἢ ἐναλλάττων τὰς παρισούσας συλλαβάς, ἢ κατὰ κῶλον παρισῶν ἅπαν. διακόπτει μὲν οὖν τὰς παρισώσεις κατ' ἐπεμβολὰς οὕτως, τὸ μὲν γὰρ πολλὰ ἀπολωλεκέναι κατὰ τὸν πόλεμον, καὶ ἡμετέρας ἄν τις ἀμελείας θείη δικαίως· τὸ δὲ μή τε πάλαι τοῦτο πεπονθέναι· καὶ ἡ ἐπεμβολή, πεφηνέναι τέ τινα ἡμῖν συμμαχίαν, τούτων ἀντίῤῥοπον, ἂν βουλώμεθα χρῆσθαι· εἶθ' οὕτως ἀπέδωκε τὸ ἴσον κῶλον τοῦ ἐξ ἀρχῆς, καὶ τῆς παρ' ἐκείνων εὐνοίας, εὐεργέτημ' ἂν ἔγωγε θείην. διακόπτει μὲν οὖν οὕτως κατ' ἐπεμβολήν, ἐναλλάττει δὲ τὰς συλλαβὰς τὰς κατὰ τὸ τέλος ποιοῦσας τὰς παρισώσεις οὕτως· οἷον, τὸ μὲν τοίνυν ἐν τῇ πρεσβείᾳ πρῶτον κλέμμα μὲν Φιλίππου, δωροδόκημα δὲ τῶν ἀδίκων τούτων τοιοῦτον ἐγένετο. εἰ γὰρ ἐκείνως εἶπε, τὸ μὲν τοίνυν Φιλίππου μὲν ἐν τῇ πρεσβείᾳ κλέμμα, τουτωνὶ δὲ τὸ δωροδόκημα, σαφὴς ἂν ἡ πρὸς κάλλος ἐγέ-

νετο ἐπιβουλὴ τοῦ λόγου· διὰ τοῦτο οὖν ἐνήλλαξεν. ὅμοιον τού-
τῳ κἀκεῖνο, τὸ καὶ μηδὲν ἀληθὲς ἀπηγγελκότα καὶ κεκωλυκό-
τα ἐμοῦ τὸν δῆμον ἀκοῦσαι τἀληθῆ, καὶ μηδὲν ὧν προσετάξα-
τε ὑμεῖς πεποιηκότα καὶ ἀνηλωκότα τοὺς χρόνους. τὰ γὰρ παρι-
σοῦντα εἰ κατὰ τὸ τέλος ἔθηκεν, ἐκπρεπῶς ἂν ἐκεκαλλώπιστο
αὐτῷ ὁ λόγος, πόρρω δὲ ἂν ἦν τοῦ πιθανοῦ· οἷον εἰ οὕτως εἶ-
πε· μηδὲν ἀληθὲς ἀπηγγελκότα, καὶ τὸν δῆμον ἀκοῦσαί μου τἀ-
ληθῆ, κεκωλυκότα, καὶ τοὺς χρόνους καταναλωκότα, καὶ μηδὲν ὧν
προσετάξατε πεποιηκότα· ἔφυγεν οὖν τὸ τοιοῦτον. πολλὰ δέ
ἐστιν αὐτοῦ παραδείγματα, εἴ τις ἐθέλοι ζητεῖν. ἐπεὶ καὶ τὸ, ταῦ-
τα γράψαντος ἐμοῦ τότε, καὶ τὸ τῇ πόλει συμφέρον, οὐ τὸ τοῦ
Φιλίππου, ζητοῦντος, τοιοῦτόν ἐστιν. ἀλλ' οὗτος μὲν ἔφυγε
τὴν τοιαύτην παρίσωσιν, ἅτε τὴν τελείαν περὶ τὸν λόγον ἐπιστήμην
ἔχων· ὁ δὲ Ἰσοκράτης οὐκ ἂν ἔφυγεν, ἀλλὰ καὶ μὴ οὖσαν φύσει
παρίσωσιν ἐβιάσατο ἂν γενέσθαι, διὰ τὸ μέλειν αὐτῷ κάλλους μᾶλ-
λον καὶ ἐπιμελείας, ἢ πιθανότητος καὶ ἀληθείας. ταῖς μέν-
τοι καθ' ὅλον κῶλον παρισώσεσι καὶ πάνυ χρῆται ὁ Δημοσθένης. τὰ
γὰρ τοιαῦτα, τοῦ κάλλους οὐκ ἀπηλλαγμένα, τὸ γοργὸν, οὐδὲν
ἧττον ἔχει καὶ τἀληθές· οἷον, τὸ λαβεῖν οὖν τὰ διδόμενα ὁμολο-
γῶν ἔννομον εἶναι, τὸ χάριν τούτων ἀποδοῦναι, παρανόμων γρά-
φει; τρισὶ γὰρ κώλοις καὶ δι' ὅλων ἴσαις κομμάτιον ἐπή-
γαγε, τὸ, παρανόμων γράφει· καὶ πεποίηκε κάλλος δαιμόνιον, ὁ-
μοῦ δὲ γοργῷ καὶ σφοδρῷ κατὰ τὴν ἀποστροφήν. πολλαῖς καὶ τοι-
αύταις Ἰσοκράτης κέχρηται παρισώσεσι, πλὴν οὐ κατὰ ἀποστροφήν.
σχεδὸν γὰρ οὐδ' ὅλως ἐστὶ παρ' αὐτῷ τὸ σχῆμα τοῦτο. γί-
νονται δὲ αἱ παρισώσεις καὶ κατ' ἀρχὰς, καὶ κατὰ τέλος.
καὶ κατ' ἀρχὰς μέν· οἷον, προσήκει προθύμως· καὶ ὁ πλά-

των

των, παυσαίου δὲ παυσαμένου. διδάσκουσι γάρ με ἴσα λέγειν οἱ σοφοί· κατὰ τέλος δὲ ὅπως ἂν παρισώσεις γίνονται, δέδεικται ἔμπροσθεν· οἷον, τῇ τε πόλει βοηθεῖν ᾤετο δεῖν, καὶ δίκην ὑπὲρ αὐτοῦ λαβεῖν, καὶ τὰ ἑξῆς. αἵ τε οὖν παρισώσεις καλλωπίζουσιν, ὥσπερ ἐλέγομεν, καὶ αἱ κατὰ κῶλον ἐπαναφοραί· οἷον, μέχρι τούτου Λασθένης φίλος ὠνομάζετο Φιλίππου, ἕως προὔδωκεν Ὄλυνθον· μέχρι τούτου Τιμόλαος, ἕως ἀπώλεσε Θήβας. ἐπαναφέρει γὰρ ἐπὶ τὸ αὐτὸ μέρος τοῦ λόγου· διαφέρει δὲ παρισώσεως τῆς κατ᾽ ἀρχὰς τὸ σχῆμα τοῦτο, ᾗ ἐκεῖ μὲν συλλαβή ἐστιν ἡ αὐτὴ ἐπ᾽ ἀμφοῖν τοῖν κώλοιν, εἰ δὲ πλείους, ἀλλ᾽ οὐ λόγου γίνεται μέρος ὁλόκληρον· ἐνταυθοῖ δὲ ὅλη τις λέξις. καὶ ὃ μὲν ἂν ᾖ ἐπαναφορά, καὶ παρίσωσίς ἐστιν ἡ κατ᾽ ἀρχάς· ὃ δ᾽ ἂν παρίσωσις ᾖ κατ᾽ ἀρχάς, οὐκ ἔτι καὶ ἐπαναφορά. οὐδὲν θαυμαστὸν· εἴτε καὶ λαμπρὸν ἢ ἀκμαῖον ἔχοι τὸ προειρημένον παράδειγμα. συγγενὲς γὰρ κάλλει πρὸς λαμπρότητα ἐν ἅπαντι σχεδὸν πράγματι, διὰ δὲ τοῦτο, καὶ πρὸς ἀκμήν. τὰ γὰρ ἀκμαῖά τε καὶ ὡραῖα, καὶ σώματα καὶ ὅ, τι βούλει, πάντως λαμπρὰ καὶ καλά, οὐ μὴν τὸ ἀνάπαλιν. καλὸν γὰρ δύναται τι καὶ μὴ ἀκμαῖον εἶναι μηδὲ λαμπρόν. αἱ μέντοι ἐπαναφοραί, εἰ κατὰ κόμματα γίνοιντο, γοργὸν ποιοῦσι τὸν λόγον, ἀλλ᾽ οὐ καλόν· οἷον, προσιὼν τῇ βουλῇ, προσιὼν δὲ τῷ δήμῳ· ἐνταῦθα δὲ καὶ ἡ ταχεῖα τοῦ μερισμοῦ ἀπόδοσις τὸ γοργὸν ἐποίησεν. ἔτι κάλλους ποιητικὸν τὸ τοιοῦτον σχῆμα ἡ ἀντιστροφή. ἔστι δὲ τοῦτο ἐναντίον πως τῇ ἐπαναφορᾷ, κατὰ τὸ τέλος ἐχόντων τῶν κώλων τὴν αὐτὴν λέξιν· καὶ διαφέρει γε πάλιν καὶ τοῦτο τῆς παρισώσεως τῆς αὐτῷ, ὥσπερ καὶ ἡ ἐπαναφορά. παράδειγμα τοῦ σχήματος,

οἷον

οἷον, ἂν μὲν γὰρ ὅσα ἄν τις λάβῃ καὶ σώσῃ, μεγάλην ἔχει τῇ τύχῃ τὴν χάριν, ἂν δ᾽ ἀναλώσας λάθῃ, συναναλώσε καὶ τὸ μεμνῆσθαι τῇ τύχῃ τὴν χάριν· καὶ πάλιν, πράττεταί τι τῶν ἡμῖν δοκούντων συμφέρειν; ἄφωνος αἰσχίνης. ἀντέκρουσέ τι καὶ γέγονεν ὃ οὐκ ἔδει; πάρεστιν αἰσχίνης· καὶ πάλιν, πρὸς μὲν τὰ τοῦ πολέμου ταχὺ καὶ κατὰ καιρὸν πράττεσθαι, πολλῷ προέχει· πρὸς δὲ τὰς καταλλαγὰς, ἃς ἂν ἐκεῖνος ποιήσαιτο ἄσμενος πρὸς ὀλυνθίους, ἐναντίως ἔχει. σπάνιον δὲ καὶ τοῦτο παρὰ τῷ ῥήτορι τὸ σχῆμα. καὶ αὐτὸ μέν τοι, εἰ κατὰ κόμμα λέγοιτο, γοργὸν ποιεῖ τὸν λόγον, ἀλλ᾽ οὐ καλλωπίζει· οἷον, ταξίαρχοι παρ᾽ ὑμῶν, ἱππάρχοι παρ᾽ ὑμῶν. εἰ δὲ ἔχοι τι καὶ ἐναργείας κἀνταῦθα, κἂν τῇ ἐπαναφορᾷ, ἑτέρου λόγου. καὶ μὴν καὶ ἡ ἐπαναστροφὴ, σχῆμα τῶν καλλωπιζόντων· γίνεται δὲ, ὅταν τὸ τέλος τοῦ κώλου, ἑτέρου κώλου τις ἀρχὴν ποιήσηται· οἷον, οὐ γὰρ δή που κτησιφῶντα μὲν δύναιτ᾽ ἂν διώκειν δι᾽ ἐμέ, ἐμὲ δὲ εἴπερ ἐξελέγχειν ἐνόμιζεν αὐτὸν, οὐκ ἂν ἐγράψατο; ἐμφανὲς δὲ τὸ μετὰ περιβολῆς γίνεται, καὶ τὸ τοῦ ἐπιτηδεύματος, ὅταν τις μίαν λέξιν μερίσας, τὰς τελευταίας αὐτῆς συλλαβὰς ἀρχὴν τοῦ ἐπιφερομένου ποιήσηται κώλου· ὡς ὁ θουκυδίδης, σαμία μία ναῦς· καὶ αὐτίκα βοὴ ἦν· καὶ παρὰ τῷ ποιητῇ, πρόσθεν θοὸς ἡγεμόνευε· τὸ οὖν, τοῦ δ᾽ ἐγὼ ἀντίος εἶμι, καὶ εἰ πυρὶ χεῖρας ἔοικεν, εἰ πυρὶ χεῖρας ἔοικε, μένος δ᾽ αἴθωνι σιδήρῳ, ἐπαναστροφὴ ὂν οὐκ ἔσθ᾽ ὅμοιον τοῖς προειρημένοις, οὐδ᾽ ὁμοίως περιβεβλῆσθαι δοκεῖ, διότι μὴ συλλαβαῖς, ἀλλὰ μηδὲ λέξει, κόμματι δὲ ὅλῳ ἀνέστρεψεν. ἔτι τῶν ἐπιφανῶς καλλωπιζόντων ἐστὶ μετὰ ἐναργείας καὶ τὸ κλιμακωτὸν καλούμενον σχῆμα, ὃ δὴ σπάνιον παρὰ τῷ ῥήτορι, μᾶλλον δὲ οὐδὲ σπάνιον, ἀλλ᾽ ἅπαξ, ἢ δὶς εἰρημένον. ἔστι δὲ οὐδὲν ἀλλ᾽ ἢ πλεονάζουσα ἀναστροφή.

ἀναστροφή· οἷον, οὐκ εἶπον μὲν ταῦτα· οὐκ ἔγραψα δέ. οὐδ' ἔγραψα μέν. οὐκ ἐπρέσβευσα δέ. οὐδ' ἐπρέσβευσα μέν. οὐκ ἔπεισα δέ. αἱ δὲ ταχεῖαι τῶν μερισμῶν ἀποδόσεις, καὶ αἱ βραχυκωλίαι πεποιήκασιν εἶναι καὶ γοργὸν τὸν λόγον· ἢ εἰ διὰ τὰς πολλὰς ἀναιρέσεις γέγονέ πως καὶ εὐειδής, ἑτέρου λόγου. καίτοι περὶ καὶ τὸ εὐειδὲς ἐστι τοῦ κάλλους ἴδιον, καὶ αἱ ἀναιρέσεις αὐταί. ἀλλ' εἰ καὶ μὴ ἦν ἴδιον, πολλάκις ἐμαρτυράμην ὡς τῶν χαλεπωτάτων ἐστὶν, εὑρεῖν ἰσοτιμοῦν παρὰ τῷ ῥήτορι τοιοῦτον, οἷον ἐπὶ πολὺ μιᾶς ἰδέας εἶναι. ποικιλώτατος γὰρ ὁ ἀνὴρ ἁπάντων. καὶ σχεδὸν ἐν ἅπαντι μέρει τῶν ἐκείνου πάντ' ἂν εὕροις. οὕτω τῇ κράσει καὶ τῇ μίξει τῶν ἰδεῶν κάλλιστα κέχρηται. διήκουσι μὲν δὴ ἀλλήλων σχεδὸν ἅπασαι, παρά γε τούτῳ, καὶ καθάπερ ἐκ συμφθάρσεως ἕν τι λόγου πεποιήκασιν εἶδος, τὸ κάλλιστον δὴ τοῦτο καὶ πολιτικὸν ὡς ἀληθῶς καὶ δημοσθενικόν. περὶ δὲ τοῦ πολιτικοῦ λόγου, πληρώσαντες τὸν περὶ ἰδεῶν τῶν γενικῶν λόγον, ἀκριβέστερον λέξομεν. ἔτι κάλλους ποιητικοὶ καὶ οἱ κατὰ συζυγίαν μερισμοὶ διὰ τὰς ἰσοκωλίας, ὡς ἐν τῷ περὶ τῆς περιβολῆς ἐδείκνυμεν. καὶ τὸ ὑπερβατὸν δὲ, εἰ μὴ κατὰ παρένθεσιν γίνοιτο, ἀλλὰ καθ' ὑπέρθεσιν, κάλλος ποιεῖ, ἔστι δὲ τὸ μὲν καθ' ὑπέρθεσιν ὑπερβατὸν τοιοῦτον· οἷον, τὴν τοῦ διαπράξασθαι ταῦθ' ἃ μηδεὶς πώποτε ἄλλος μακεδόνων βασιλεὺς, δόξαν ἀντὶ τοῦ ζῆν ἀσφαλῶς ᾑρημένου· τὸ δὲ κατὰ παρένθεσιν ὅτε ἐπεμβολῆς γίνεται· οἷον, τὸ τὸν ἐκεῖνον, ὅπερ καὶ ἀληθὲς ὑπάρχει, φαῦλον φαίνεσθαι. τί γὰρ ἐργάζεται ἡ ἐπεμβολὴ, εἰρήκαμεν ἐν τῷ περὶ περιβολῆς, ὅτι βραχεῖα μὲν εἴπερ εἴη, γοργότητα· μακροτέρα δὲ εἰ γένοιτο, περιβολήν· εἰ δὲ πλεονάσειε, μεσότητα. ἔτι σχήματα καλλωπίζει πως καὶ τὰ καινοπρεπῆ· οἷον, ὑμεῖς δ' ὁ δῆμος· καὶ πά-

λιν, καὶ εἰ μηδὲ δι᾽ ἓν ἄλλο, ἀντὶ τοῦ, εἰ καὶ διὰ μηδὲν ἄλλο· καὶ πάλιν, θετταλοὶ δὲ οὐδένα πώποτε ὅντινα οὔ. καὶ μὴν καὶ αἱ διὰ δύο ἀποφάσεων γινόμεναι καταφάσεις, κάλλους ἴδιον σχῆμα· οἷον, οὐδ᾽ οὐκ ἐθέλοντα μάχεσθαι, ἀντὶ τοῦ θέλοντα· καὶ ὁ ῥήτωρ, ἔστι δὲ οὐκ ἄδηλον τοῦθ᾽ ὅτι Λεπτίνης. ἀντὶ γὰρ τοῦ εἰπεῖν, ὅτι δῆλόν ἐστιν, ἔστι δὲ οὐκ ἄδηλον ἔφη. ἔτι κάλλους ἴδιον καὶ τὸ πολύπτωτον καλούμενον σχῆμα, εἰ κατὰ κῶλον ἐκφέροιτο· οἷον, αὕτη τῶν περὶ Θήβας ἐγένετο πραγμάτων ἀρχὴ καὶ κατάστασις πρώτη· τοῦτο τὸ ψήφισμα τὸν τότε περιστάντα τῇ πόλει κίνδυνον παρελθεῖν ἐποίησεν, ὥσπερ νέφος, καὶ τὰ ἑξῆς. κατὰ μέντοι κόμμα εἰ γένοιτο, πλέον ἔχει τὸ γοργόν· οὐ μὴν οὐδ᾽ οὕτως ἀπήλλακται τοῦ κάλλους· οἷον, οὗτοι γὰρ ἡγοῦνται τούτοις πείθεσθαι. ὑπὲρ τούτων δέομαι μὴ παρακρουσθῆτε. καὶ σχήματα μὲν καλλωπίζει τὸν λόγον τοσαῦτα, κῶλα δὲ κεκαλλωπισμένα φύσει μὲν τὰ μετρίως μακρότερα, εἰ τῇ συνθήκῃ μὴ διεστήκοι, μηδ᾽ εἴη σύγκρουσίς τις ἐν αὐτοῖς φωνηέντων, ἀλλὰ συνέχοιτο πάντοθεν τοῖς συμφώνοις· οἷά ἐστι καὶ τὰ Ἰσοκράτους· οὗ γε οὐ μόνον τὰ κῶλα συνέχεται τοῖς συμφώνοις, ἀλλὰ καὶ πᾶς ὁ λόγος· τοσοῦτον αὐτῷ περὶ εὐφωνίας καὶ τοῦ κάλλους μεμέληκε. ταυτὶ μὲν οὖν, ὅπερ ἔφην, οὕτως καλλωπίζει τὰ κῶλα, δοκεῖ δέ πως κἀκεῖνα τὰ κῶλα ἐπιμέλειαν ἔχειν, καί τινα κόσμον ὑφειμένον μὲν καὶ οὐ μάλα τοι κομματικόν· ὅμως γοῦν κοσμεῖ τὰ δὴ περιπλοκῆς βραχέα, ὅταν δι᾽ ἀλλήλων ὥσπερ δι᾽ ἐπεμβολῆς λέγηται πεπλεγμένα, τῆς ὅλης διανοίας μὴ καθ᾽ ἕκαστον αὐτῶν γινομένης, πληρουμένης, δι᾽ ὅλων δὲ ὡς μιᾶς· οἷον, οὐ τοίνυν μόνον μὴ λέγων ἀδικηθῆναι δεῖ σκοπεῖν, ὧν φιλοτιμίας ἕνεκα ἡ περὶ τῆς δωρεᾶς σπουδὴ γένοιτ᾽ ἄν, οὐ χρείας· ἀλλὰ καὶ εἴ τις ἄλλος εὖ μὲν ἐποίησεν, ἡμᾶς εὖ πράττων

πράττων, εἰς δέον δὲ νῦν γέγονεν αὐτῷ τὸ παρ' ὑμῶν λαβεῖν τότε τὴν ἀτέλειαν· καὶ πάλιν, ἔστι δὲ οὐκ ἄδηλον ὦ ἀθηναῖοι τοῦτο, ὅτι λεπτίνης, κἄν τις ἄλλος ὑπὲρ τοῦ νόμου λέγῃ, δίκαιον μὲν οὐδὲν ἐρεῖ περὶ αὐτοῦ, φήσει δὲ ἀναξίους ἀνθρώπους εὑραμένους ἀτέλειαν, ἐκδεδυκέναι τὰς λειτουργίας, καὶ τούτῳ πλείστῳ χρήσεται τοῦ λόγου. ὁρᾷς γὰρ ὅπως βραχέα ἐστὶν ἅπαντα πλὴν τῶν τελευταίων ἐπ' ἀμφοῖν τοῖν παραδειγμάτοιν τὰ κῶλα, καὶ ὡς αἱ ἐπεμβολαὶ οὐδὲ ἐπεμβολαὶ δοκοῦσί πως εἶναι καὶ ὥσπερ ἐξ ἀκολουθίας τινὸς ἐπεμβεβλημέναι, ἀλλὰ οὐ κατακόρως ἐμφορούμεναι; οὐ τὸ ὅμοιον ἦν οὕτως εἰπεῖν, τὸ ἐκεῖνον, ὅπερ καὶ ἀληθὲς ὑπάρχει, φαῦλον φαίνεσθαι· ἢ ὡς ταῦτ' ἔχει τὰ προειρημένα παραδείγματα. διόπερ ἐν ἐκείνῳ μὲν τὸ τῆς γοργότητος πλέον ἐστὶν, εἰ καὶ ἐμμελείας ἔχει τι, ἐνταῦθα δὲ ἀνάπαλιν, τὸ τῆς ἐμμελείας πλέον, εἰ καὶ γοργότητος ἔχει τι. τοῦ δὲ τοιούτου κάλλους καὶ τῆς ἐμμελείας ταύτης πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα ἐστὶ δημοσθενικὰ παραδείγματα ἐν ἅπασιν αὐτοῦ τοῖς λόγοις. ὅ γε μὴν περὶ τῆς ἀτελείας, σχεδὸν ἅπας ἐστὶ τοιοῦτος· πολὺ γὰρ ἐν τούτῳ τὸ ἐμμελὲς καὶ κεκοσμημένον. τὴν δὲ αἰτίαν, δι' ἣν τοιοῦτος, αὐτὴν ἐξηγούμενοι τὸν λόγον εἰρήκαμεν. ἐκ μέν τοι τῶν προειρημένων δῆλον δὴ καὶ συνθήκης ὁποίας δεῖ τοῦ περικαλλεῖ λόγῳ, καὶ ὅτι μάλιστα μὲν τῆς ἄνευ συγκρούσεως τῶν φωνηέντων, ἔπειτα τῆς μὴ πόρρω μέτρου τινὸς οὔσης, καὶ μέτρου γε τοῦ οἰκείου κατὰ τοὺς πόδας τοῦ λόγου καὶ τοῦ εἴδει τοῦ λόγου δηλονότι, ὅ, τι ἂν ἐργαζώμεθα. ἄλλο μὲν τὸ σεμνοῦ λόγου μέτρον οἰκεῖον, ὡς ἐν τοῖς περὶ σεμνότητος ἐλέγομεν, ἄλλο δὲ ἄλλης ἰδέας, ὡς καθ' ἑκάστην εἰρήκαμεν. εἴπερ δέ τινος ἄλλου ὁ περικαλλὴς λόγος τῆς συνθήκης δεῖται· κατὰ γὰρ ταύτην τὸ πλεῖστον αὐτοῦ ἐκφαίνεται,

καὶ ἡ εὐμέλεια καὶ ὁ κόσμος ἐνταῦθα εὐπρεπής. διόπερ δεῖ μάλιστα, καλὸν ὅτε ποιοῦμεν λόγον, μέτρου πλησίον εἶναι τὸν ῥυθμόν· μὴ μέν τοι μέτρον ἄντικρυς, κακία γὰρ τοῦτό γε. διὰ πλειόνων δὲ μέλλων ἀκριβολογεῖσθαι περὶ τούτων, παραιτοῦμαι μηδένα διαγράψαι τὴν λεπτολογίαν. τὸν γὰρ περὶ ῥυθμῶν τι λέξοντα καὶ ταῦτα τῶν κεκαλλωπισμένων, ἀνάγκη πλείονι τῇ ἀκριβείᾳ τε καὶ λεπτότητι χρήσασθαι. ἀλλ' ὅθεν ἐξέβην ἐπάνειμι. γίνεται γάρ, ὡς ἐλέγομεν, τοιοῦτος ὁ ῥυθμὸς κατὰ τὴν συνθήκην· οἷον ἐγγὺς εἶναι τι καὶ ἔμμετρόν πως τὸν λόγον φαίνεσθαι, καὶ ἦχόν τινα τοῦτον ἀποτελεῖν, εἰ πρῶτον μὲν, ὅπερ ἔφην, μὴ συγκρούοι τὰ φωνήεντα· ἔπειτα εἰ οἱ πόδες, ἐξ ὧν σύγκειται ὁ ῥυθμός, οἰκείως ἔχοιεν πρὸς ἀλλήλους, καὶ μὴ ἀναρμοσοῦντες τραχύτητα ποιοῖεν. τρίτον, ὃ καὶ μέγιστον, εἰ τὰ μέρη τοῦ λόγου δι' ὧν σύγκειται ὁ ῥυθμός, μὴ ἰσοσύλλαβα, μηδὲ ἰσόχρονα μηδὲ ἰσότονα εἴη· ἀλλὰ τὰ μὲν ἐλαττόνων, τὰ δὲ πλειόνων καὶ συλλαβῶν καὶ χρόνων· καὶ τὰ μὲν ὀξύτονα, τὰ δὲ μὴ τοιαῦτα· καὶ εἰ δι' ἀλλήλων ποικίλως συντεθεῖτο ταῦτα, ὥστε μεταξὺ τῶν μακρῶν λέξεων τὰς μικρὰς, καὶ τῶν μικρῶν τὰς μεγάλας κεῖσθαι. αὕτη γὰρ μάλιστα εὐμελής τε, καὶ κεκοσμημένου λόγου συνθήκη. ἀναπαύσεις δὲ λόγῳ περικαλλεῖ πρέπουσιν, οὐχ αἱ βεβηκυῖαι· σεμνότερον γὰρ τοῦτό γε, καὶ σεμνῷ κάλλει ἁρμόττει· οἷον, ἐκδεδυκέναι τὰς λειτουργίας. σεμνὴ γὰρ ἡ ἀνάπαυσις καὶ βεβηκυῖα. ἔμελλε γὰρ ὁ ῥήτωρ τι μὴ διόλου καλλωπίζειν δοκεῖν. τό γε μὴν ἐπιφερόμενον ἔχει τι τοῦ περικαλλοῦς, εἰ καὶ αὐτό πως βεβηκέναι δοκεῖ. καὶ τούτῳ πλείστῳ χρήσεται ὁ λόγος. εἰς γὰρ βραχύτερόν τι μέρος τοῦ λόγου κατέληξε. καὶ εἵνεκα μὲν τῆς ἐννοίας ἕστηκεν ὁ ῥυθμός· πεπλήρωται γάρ

πως

πως ἡ ἔννοια, καὶ βέβηκε· κατὰ δὲ τὴν λέξιν οὐχ ὡσαύτως· καίτοι εἰς φωνῆεν τὸ ω καταλήγων, ὅπερ καὶ αὐτὸ σεμνοῦ ἦν ῥυθμοῦ. βεβηκὼς μὲν οὖν τελέως γίνεται ῥυθμὸς, ἐν ἅμα τῇ ἐννοίᾳ πληρουμένῃ καὶ μέρος λόγου τι μακρὸν, καὶ εἰς μακρὰν τὴν τελευταίαν καταλήγοι συλλαβήν· οἷον, ὥστε δὴ ἁπάντων ῥᾳδίαν τὴν τοῦ συμφέροντος ὑμῖν αἵρεσιν γενέσθαι· οὐ βεβηκὼς δὲ ῥυθμός, ἀλλ' οἷον κρεμάμενος καὶ ἀνηρτημένος διεναντίας τῶν προειρημένων, ὅτε τῆς ἐννοίας μὴ πεπληρωμένης πω, μεταξὺ δέ πως διαναπαυομένης, ἡ κατάληξις εἰς βραχὺ μέρος γίνοιτο λόγου· καὶ ἤτοι βραχεῖαν ἔχοι τὴν τελευταίαν, ἢ πάντως βραχείᾳ παραληγομένην· οἷον, ἐγὼ δ' ὅτι μὲν τινῶν κατηγοροῦντα, πάντας ἀφαιρεῖσθαι τὰς δωρεὰς, τῶν ἀτοπωτάτων ἐστὶν, ἐάσω· καὶ πάλιν, ἔστι δ' οὐκ ἄδηλον τοῦτο, ὅτι Λεπτίνης· καὶ πάλιν, κἂν τις ἄλλος ὑπὲρ τοῦ νόμου λέγῃ· καὶ πάλιν, δίκαιον μὲν οὐδέν ἐστι. ταῦτα γὰρ πάντα ῥυθμοί τινες εἰσὶν οὐ βεβηκότες, ἀλλ' ἀπηρτημένοι ὡς εἴρηται. καὶ χρήσιμοί γε οὗτοι τῷ κεκοσμημένῳ λόγῳ. κατ' αὐτὸ γὰρ τὸ μὴ βεβηκέναι, καὶ ἐνειδοῦ ποιοῦσι τὴν ἀνάπαυσιν. τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ, ὡμολόγησα τούτοις, ὡς ἂν οἷός τε ὦ συνερεῖν. ἡ μὲν γὰρ ἔννοια βέβηκεν, ὁ ῥυθμὸς δὲ οὔ. οὐδὲ γὰρ τοῦτο ὁ ῥήτωρ ἐβούλετο. ἐπεὶ τοῦ χάριν οὐκ εἶπεν, ὡμολόγησα τούτοις, ὡς ἂν οἷός τε ὦ συνειπεῖν; ἐγὼ μὲν γὰρ ἡγοῦμαι, ὅτι διὰ τὸ μὴ ὅμοιον ἂν γενέσθαι τὸν ἦχον, εἰς μακρὰς πάσας ἐν κατέληγεν, ὅ ἐστι τοῦ βεβηκότος ῥυθμοῦ. οὐ μὴν ἀλλ' εἴτε βεβηκὼς, εἴτε μὴ ὁ τοιοῦτος εἴη ῥυθμός, ἵνα μὴ πάντη τῷ Διονυσίῳ, ὃς δοκεῖ περὶ λέξεώς τι πεπραγματεῦσθαι, ἀντιλέγωμεν, δῆλον ὡς τοῦ κάλλους ἐστὶν ἴδιος. ἔτι δὲ μειζόνως τὸ ἐκπρεπὲς τῆς τοιαύτης ἀναπαύσεως τοῦ ῥυθμοῦ, φανερὸν γίνεται, ἐν μονοσύλλαβον εἴη τὸ τελευ.

ταῖον μέρος τοῦ λόγου· οἷον, περὶ τοῦ πῶς ἀκούειν ὑμᾶς ἐμοῦ δεῖ. καὶ διήλλαχοι δὲ οὐδένα πώποτε ὅν τινα οὔ. τεκμήριον δὲ ἐναργέστερον τούτου, τὰ μέτρα καὶ τὰ ποιήματα. ἢ γὰρ τῶν ἐπῶν τὰ εἰς μονοσυλλαβὸν τι μέρος τοῦ λόγου ἰσάμενα, εὐαδέστερά πως καὶ κρουσικώτερα εἰσὶν, ἀλλ' οὐ σεμνότερα· οἷον, ἔτι δ' ἀμβροσίη νύξ. καὶ, κάρητά μοι ἀλλότριος φώς· ἢ, ἀπόλλων ἀρτέμιδι ζώ, καὶ ὅσα τοιαῦτα. ταῦτα περὶ τοῦ ἐπιθέτου κάλλους ἐν λόγῳ. ὁ δὲ λεγόμενος ὡραῖος λόγος, ἢ ἡ ἀβρότης ἐν τούτῳ τοῦ κάλλους, τοῦ δ' ἐν γλυκύτητι μᾶλλον ἢ ἐν ἀφελείᾳ γινομένου ἐστίν· ἐν δὲ τοῖς περὶ ἐκείνων φανεῖται σαφέστερον, νυνὶ δὲ ἤδη μετὰ τὸν περὶ κάλλους, περὶ γοργότητος ἂν εἴη λέγειν.

ΠΕΡΙ ΓΟΡΓΟΤΗΤΟΣ ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ.

Καλὸς μὲν οὖν, ἅμα ὄγκῳ καὶ ἀξιώματι λόγος ἢ ἔτι σαφὴς, ὅπως γίνεται, ἐν τοῖς πρὸ τούτων εἰρήκαμεν· δεῖ δὲ τῷ τοιούτῳ λόγῳ πάντως καὶ γοργότητος, ἵνα μὴ ἀργὸν αὐτῷ ἢ σαφὲς μόνον τὸ μέγεθος εἴη, ἢ καὶ τὸ κάλλος, ἀλλὰ καὶ γοργόν. γοργότητι γὰρ ἐναντίον τὸ ἀνειμένον ἢ ὕπτιον. ἡ τοίνυν γοργότης θεωρεῖται μὲν καὶ ἐν λέξει ἢ ἐν μεθόδῳ, ἢ ἐν τοῖς λοιποῖς, πλὴν ἐννοίας, εἰ μή τις ἄρα τὰ ὀξέα τῶν νοημάτων γοργὰ λέγοι· περὶ δὲ ὀξύτητος ἐν τῷ περὶ ἀφελείας τε καὶ δριμύτητος λέξομεν, καὶ ἔτι ἐν τῷ περὶ δεινότητος. ἀλλ' ἥ γε λέξις ὁποία ποτ' ἂν ᾖ, βρα-

περὶ λέξεως γοργότητος.

χεία συντελεῖ πρὸς γοργότητα, ἢ, τὸ ἀνάπαλιν, ἐναντιοῦται. ἡ δ' ἂν μέθοδος ἡ ποιοῦσα τὴν γοργότητα, σχεδὸν ἐστὶ μία, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον· ἐπειδὴ ἡ διὰ τῆς τμητικῆς γίνεται τύπου, οὗτος δὲ ἐν σχήμασίν ἐστι, καὶ κώλοις ἐν οἷς διαιρεῖται. ἔτι μὴν τοι καὶ συνθήκῃ καὶ ἀναπαύσει καὶ τοῖς ῥυθμοῖς· ἔννοια δέ, ὅπερ ἔφην, οὐκ ἔστιν οὐδεμία, ἥ τις καθ' ἑαυτὴν ποιεῖ τὸν λόγον γοργόν, πλὴν εἰ τὴν ὀξύτητά τε καὶ δριμύτητα, ὡς ἔλεγον, γοργότητος ἰδίαν θήσεταί τις. περὶ δὲ ταύτης, ὅπερ ἔφην, ἔν τε τῷ περὶ ἀφελείας, ἔν τε τῷ περὶ δεινότητος, ἡμῖν λελέξεται· νυνὶ δὲ περὶ μεθόδου τῆς ποιούσης γοργὸν τὸν λόγον λέξομεν πρῶτον, σχεδὸν ὂν πόρρω τινὸς ὀξύτητός τε καὶ δριμύτητος οὐδὲ ταύτης οὔσης. μέθοδος τοίνυν, ὅπερ ἔλεγον, γοργότητος μία, τὸ ταῖς ἀπαντήσεσι ταχείαις χρῆσθαι καὶ βραχείαις, ταῖς τε ἀνθυποφοραῖς ὡσαύτως· οἷον, τί γὰρ βουλόμενοι μετεπέμπεσθε ἂν αὐτοὺς ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ; ἐπὶ τὴν εἰρήνην; ἀλλ' ὑπῆρχεν ἅπασιν. ἀλλ' ἐπὶ τὸν πόλεμον; ἀλλ' αὐτοὶ περὶ εἰρήνης ἐβουλεύεσθε. καὶ πάλιν φησίν, ἀλλὰ τὸ τοῦ κεφάλου καλὸν τὸ μηδὲ μίαν γραφὴν φυγεῖν; καὶ νὴ Δία εὔδαιμόν γε. ἀλλὰ τί μᾶλλον ὁ πολλάκις μὲν φυγών, καὶ τὰ ἑξῆς. καὶ πάλιν, κακοδαιμονοῦσι Βυζάντιοι. σφόδρα γε. ἀλλ' ὅμως δεῖ σῶς αὐτοὺς εἶναι. συμφέρει γὰρ τῇ πόλει. ταῦτα γάρ πως ἐστὶ καὶ ὀξέα. περὶ δὲ συνδρομῆς εἴτε συγχωρήσεως, καὶ ὅσα εἴδη αὐτῆς, καὶ ὡς δεῖ παραλαμβάνειν ἕκαστον, ἐν τῷ περὶ δεινότητος ἡμῖν ἀκριβῶς λελέξεται· ἡ δὲ ἀποστροφή· οἷον, παρὰ σοὶ κατέλυον Αἰσχίνη, καὶ σὺ προὐξένεις αὐτῶν, δοκεῖ μὲν πως εἶναι μέθοδός τις, οὐ μὴν ἐμοί γε φαίνεται, ἀλλ' εἶναι μᾶλλον σχῆμα. εἴτε δὲ σχῆμα, εἴτε μέθοδός τις ἐστὶν ἡ ἀποστροφή, τῶν τοιούτων ἐστὶ καὶ αὐτὸ γοργὸν τὸν λόγον· καὶ μάλιστα εἰ συνεχῶς γίνοιτο. ἡ δὲ μετάβασις ἡ νῦν

μὲν

μέθοδος.

Dem. 147.

D.

ἀποστροφὴ ποιεῖ γοργὸν τὸν λόγον.

μετάβασις μὲν ἐπὶ τοὺς δικαστάς, νῦν δὲ ἐπὶ τὸν ἀντίδικον, ἢ ὁντιναοῦν
κινεῖ πως καὶ γοργὸν ποιεῖ τὸν λόγον. ἀλλὰ μέθοδος μὲν αὕ-
σχήματα. τη γοργότητος ἢ καὶ μέθοδοι. σχήματα δὲ τὰ μὲν ὁμολογου-
μένως ἐστὶ φύσει γοργὰ καὶ τμητικά, καὶ αὐτῆς γε ἕνεκα τῆς γορ-
γότητος παραλαμβάνεται, τὰ δὲ τὴν συμβαίνουσαν περὶ λόγου
πολλάκις διά τινας ἀνάγκας ὑπτιότητα ἐξαιρεῖσθαι πέφυκε, καὶ
πρῶτόν γε περὶ τούτων λέξομεν. ἐξαιρεῖ τοίνυν ὑπτιότητα λό-
γου σχῆμα τὸ καθ' ὑποστροφὴν, καὶ ἔστι σφόδρα χρήσιμον τοῦτο
D. « ἐν ταῖς ἀφηγήσεσιν· οἷον, ἔστι τοίνυν οὗτος ὁ πρῶτος ἀθηναίων
« αἰσθόμενος φίλιππον· εἶθ' ὑποστροφὴν ὑπέστρεψεν ἐξ ἐπεμβο-
« λῆς, ὅς τότε δημηγορῶν ἔφη· εἶτα πάλιν ἦλθεν ἐπὶ τὴν ἀφήγη-
« σιν, ἐπιβουλεύοντα τοῖς ἕλλησι. τοιοῦτόν ἐστι καὶ τό, τοῦ γὰρ φω-
« κικοῦ συστάντος πολέμου· εἶθ' ἡ ὑποστροφή, οὐ δι' ἐμέ· οὐ γὰρ ἔ-
« γωγ' ἐπολιτευόμην πω τότε. εἶτα πάλιν ἡ ἀφήγησις, πρῶτον
« μὲν ὑμεῖς οὕτω διέκεισθε· καὶ τὰ ἑξῆς δὲ τοιαῦτά ἐστι. τοῦτο τὸ
σχῆμα καταπλοκὴν τινὲς ὠνόμασαν. ἔτι ἐξαιρεῖται τῆς ἀφηγή-
σεως τὴν ὑπτιότητα καὶ τὸ ἐπιτρέχον λεγόμενον σχῆμα· οἷον,
« ἐπειδὴ γὰρ οὐ καθεστηκότος χορηγοῦ, καὶ τὰ ἑξῆς. ταυτὸ δὲ τοῦτο
καὶ περιβάλλει· αἱ δὲ ὑποστροφαὶ ἂν μὴ ὦσι μακραί, ἧττον περι-
βάλλουσι, καὶ εἰρήκαμεν τοῦτο κἀν τῷ περὶ περιβολῆς. ἀλλὰ ταῦτα
μὲν ὥσπερ ἰάματά ἐστιν ὑπτιότητος, καὶ δύνανται ταυτὸν ὅπερ
εὐκρίνεια ἐν σαφηνείᾳ. ἐκείνη τε γὰρ τὰ συγκεχυμένα διευκρινεῖ
πρὸς σαφήνειαν, ὡς ἐδείκνυμεν ἐν τῷ περὶ σαφηνείας, ταῦτά
τε τὰ σχήματα τὸν ὑπτιάζοντα λόγον ὀρθοῖ καὶ γοργὸν ποιεῖ. κα-
τὰ τὰ αὐτὰ δὲ τοῖς περὶ τῆς σαφηνείας ἔχει καὶ τὰ μέλλοντα
ῥηθήσεσθαι. ὥσπερ γὰρ ἐκεῖ ἡ μὲν καθαρότης καθ' ἑαυτὴν ἐποίει τὸν
σαφῆ λόγον, προσεδεῖτο δὲ τῆς εὐκρινείας εἴ που συγχέοιτο ὁ λόγος

ἐκ

εἰς ἐπανόρθωσιν, οὕτω κἀνταῦθα πάλιν, ἔστι μὲν τὸ ποιοῦν τὴν γοργότητα μάλιστα εἶδος λόγου τὸ τμητικόν, εἰ δέ ποτε ἐκπίπτοι κατ' ἀνάγκην τινὰ εἰς ὑπτιότητα, διὰ τῶν προειρημένων σχημάτων, ἃ δὴ πέφυκεν ὀρθοῦν καὶ διεγείρειν τὸν λόγον ἀπὸ τῆς ὑπτιότητος. τμητικὸς δὲ λόγος καὶ γοργὸς, μάλιστα ἐν τοῖς σχήμασι καὶ τοῖς ῥυθμοῖς θεωρεῖται· εἰδέναι δὲ χρὴ ὅτι ὁ λόγος ὁ τμητικὸς, ποτὲ μὲν ἔστιν, οὐ μὴν δοκεῖ γε εἶναι τμητικός· ποτὲ δὲ δοκεῖ μὲν εἶναι τοιοῦτος, οὐ μὴν τέμνει γε ὡς ἀληθῶς τὰ πράγματα· ποτὲ δὲ ἀμφότερα, καὶ τέμνει καὶ δοκεῖ τέμνειν. κείσεται δὲ αὐτοῦ τὰ παραδείγματα καθ' ἕκαστον τούτων, ὀλίγῳ ὕστερον, ἔνθα καὶ σαφέστερόν τι περὶ τούτων ἐροῦμεν, νῦν δὲ πρῶτον περὶ τῶν σχημάτων λέξομεν, ἃ τμητικὰ ὄντα, κατ' ἀνάγκην ἐστὶ καὶ γοργά. σχήματα μὲν οὖν τοῦ εἴδους τάδε, τὸ ἀσύνδετον κομματικόν· οἷον, προσῆλθε τῇ βουλῇ, προβούλευμα ἐγράφη. τὸ κατ' ὄνομα κομματικόν· οἷον, ἀμφίπολιν, πύδναν, ποτίδαιαν, μεθώνην, παγασάς. καὶ αἱ πυκναὶ καὶ αἱ δι' ἐλαχίστου ἐξαλλαγαί· οἷον, τὸ πρῶτον ἀμφίπολιν λαβὼν, μετὰ ταῦτα πύδναν, πάλιν ποτίδαιαν, μεθώνην αὖθις, εἶτα θετταλίας ἐπέβη, καὶ τὰ ἑξῆς· οἵ τε δι' ἐλαχίστου λόγου μερισμοὶ τὴν ἀνταπόδοσιν ἔχοντες· οἷον, ἑσπέρα μὲν γὰρ ἦν, ἧκε δ' ἀγγέλλων τις ὡς τοὺς πρυτάνεις, ὡς ἐλάτεια κατείληπται. τὸ κατ' ἐπαναφορὰν κομματικόν· οἷον, ἐπὶ τοὺς νόμους καλεῖς; ἐπὶ σταυρὸν καλεῖς. τὸ κατὰ ἀντιστροφὴν κομματικόν· ταξιάρχους παρ' ὑμῶν, ἄρχοντας παρ' ὑμῶν. αἱ ταχεῖαι καὶ δι' ἐλαχίστου συμπλοκαί· οἷον, καὶ σπουδαῖα νομίζων ὦ ἀθηναῖοι καὶ ἀναγκαῖα τῇ πόλει περὶ ὧν βουλεύεσθε, ἐφ' ἃ παρελήλυθα. καὶ ὁ θουκυδίδης, καὶ οἱ πατέρες ὑμῶν οἱ λακεδαιμόνιοι, καὶ ὑμῶν οἱ πρεσβύτεροι. εἰ δὲ πολλαὶ

τμητικὸς λόγος καὶ γοργός.

γένοιντο ἂν συμπλοκαί, καὶ μὴ καθ' ἑκάστην πληρουμένης τε καὶ ἱσταμένης τῆς διανοίας, ἀλλ' εἰς μίαν ὥσπερ περίοδον ἤδη πασῶν περιλαμβανομένων, τὸ μὲν τμητικὸν οὐδὲν ἧττον ἔμφασις ἔσται· τὸ δ' αὖ γοργὸν καὶ αὐτοῦ μὲν ἔμφασίς τις, μετρία δέ πως, περιβολὴ δὲ μᾶλλον γενήσεται ἢ γοργότης· οἷον, ἀλλ' ὁ τὴν εὔβοιαν ἐκεῖνος σφετεριζόμενος, καὶ κατασκευάζων ἐπιτείχισμα ἐπὶ τὴν ἀττικήν, καὶ καταλαμβάνων ὠρεόν, καὶ κατασκάπτων πορθμόν, καὶ τὰ ἑξῆς, μέχρι τοῦ, πότερα ἠδίκει, καὶ παρεσπόνδει καὶ ἔλυε τὴν εἰρήνην, ἢ οὔ; ἀλλ' ἐπὶ τὸ ἐξ ἀρχῆς ἐπανιτέον. σχήματα μὲν γοργότητος ταῦτα, καὶ νὴ δία τοῦ τε φαινομένου μὲν τμητικοῦ, μὴ ὄντος δὲ τοιούτου, λόγου, καὶ τοῦ ἀμφότερα, φαινομένου τε, καὶ τέμνοντός γε ὡς ἀληθῶς ἐν βραχέσι τὰ πράγματα. τοῦ μὲν τοι τέμνοντος μὲν, μὴ μὴν τοι γε δοκοῦντος τέμνειν, οὐ ταῦτα, ἀλλ' οἵ τε πλαγιασμοί, καὶ τὰ κατὰ συστροφήν, καὶ ὅσα τοιαῦτα. πολλὰ γὰρ δι' ἐλαχίστων ἐν ἐκείνοις λέγεται τοῖς σχήμασιν, οὐ παραδηλούντων ἡμῶν ὅτι τέμνομεν τὰ πράγματα. παραδείγματα δὲ αὐτῶν θήσομεν ἑκάστου, ἵνα καὶ σαφὴς ὁ λόγος ᾖ. τοῦ μὲν οὖν τέμνοντος τὰ πράγματα, λόγου, οὐ μὴν δοκοῦντος τέμνειν παράδειγμα· οἷον, πολλῶν ὦ ἀθηναῖοι λόγων γινομένων, ὀλίγου δεῖν καθ' ἑκάστην ἐκκλησίαν, καὶ τὰ ἑξῆς· τοῦτο μὲν οὖν ἐκ πλαγιασμοῦ τοιοῦτον ἐγένετο, τοῦ δ' αὖ κατὰ συστροφὴν σχήματος ἐν τούτῳ τῷ εἴδει παράδειγμα τόδε· ὁ γὰρ μεσήνην λακεδαιμονίοις ἀφεῖναι κελεύων, πῶς ἂν ὀρχομενὸν καὶ κορώνειαν τότε θηβαίοις παραδιδοὺς, τῷ δίκαια νομίζειν ταῦτα εἶναι πεπεικέναι σκήψαιτο; πολλὰ γὰρ δι' ὀλίγων ἐν ἀμφοτέροις εἴρηται, οὐ μὴν ἐμφαίνεταί γε τὸ τέμνεσθαι. παραδείγματα δὲ τοιαῦτα μυρία ἐστὶ παρὰ τῷ ῥή-

τορι

περί. τοῦ δ' ἂν δοκοῦντος μὲν τέμνειν τὰ πράγματα, οὐ μὴν τέμνοντός γε ὡς ἀληθῶς, ἀλλὰ τοὐναντίον, καὶ περιβάλλοντος λόγου παράδειγμα τόδε· ἀλλ' ὁ τὴν Εὔβοιαν ἐκεῖνος σφετεριζόμενος, καὶ κατασκευάζων ἐπιτείχισμα ἐπὶ τὴν Ἀττικήν, καὶ τὰ ἑξῆς, μέχρι τοῦ, πότερον ταῦτα ποιῶν; ἐνταῦθα γὰρ δοκεῖ μὲν πολλὰ λέγειν, καὶ νὴ Δία ταχέως ἀφ' ἑκάστου αὐτῶν ἀπαλλάττεσθαι· διὸ καὶ γοργότητά τινα ἔχει ὁ λόγος, καὶ τομὴν ἐμφαίνει, οὐ μὴν πολλά γε ὡς ἀληθῶς λέγει πράγματα, οὐδὲ ταχέως ἀφ' ἑκάστου αὐτῶν ἀπαλλάττεται, ἀλλὰ τοὐναντίον, καὶ ἐπιμένει περιβάλλων. γένη γὰρ εἴδεσι, καὶ ὅλα μέρεσι, καὶ ἀόριστα ὡρισμένοις, καὶ ἕτερα ἄλλα περιβλητικὰ προσλαμβάνων, περὶ ἑκάστου ὡς ἰδίαν ἔχοντος ὑπόστασιν, ἐμφαίνει παραδηλῶν ταῖς συμπλοκαῖς, καὶ μεταβάσεις ποιούμενος ἀπὸ πραγμάτων ἐπὶ ἕτερα πράγματα· διὸ πολλὰ ἔδοξεν εἶναι, δύο ὄντα σχεδὸν τὰ πάντα. ἔστι γὰρ ἥ τε Εὔβοια καὶ τὸ Βυζάντιον· εἰ δὲ βούλει, ἔστω καὶ πλείονα· οὐ μέντοι τοσαῦτά γε ἐστὶν ὅσα ἐμφαίνεται εἶναι διὰ τὰς συμπλοκάς. παραδείγματα δὲ καὶ τούτου τοῦ μὴ τέμνοντος μὲν τὰ πράγματα λόγου, δοκοῦντος δὲ λέγεσθαι τμητικῶς, μυρία ἐστὶ παρὰ τῷ ῥήτορι· τοῦ δ' ἂν καὶ ὄντος τμητικοῦ λόγου καὶ δοκοῦντος εἶναι, παράδειγμα τό, καὶ σπουδαῖα νομίζων ὦ Ἀθηναῖοι καὶ ἀναγκαῖα τῇ πόλει περὶ ὧν βουλεύεσθε· σπάνιον δὲ τὸ τοιοῦτον παρά γε τῷ Δημοσθένει. τὰς μέντοι αἰτίας, δι' ἃς νῦν μὲν οὕτως, νῦν δὲ ἐκείνως χρῆται τῷ λόγῳ τῷ τμητικῷ, καὶ ὡς δεῖ καὶ ἡμᾶς αὐτῷ χρῆσθαι, ἐν τῷ περὶ μεθόδου δεινότητος ἐροῦμεν. ἐκείνης γὰρ ἴδιον τὸ εἰδέναι καὶ τούτοις καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν εἴδεσι, πότε, καὶ ποῦ, καὶ πρὸς ὅν τινα, καὶ πῶς προσήκει χρῆσθαι. ἀλλ' ἐπὶ τὸν περὶ γοργότητος λόγον πάλιν ἐπανιτέον.

μεθόδου μὲν γὰρ καὶ σχήματα δι' ὧν γοργὸς ὁ λόγος γίνεται,
εἰρήκαμεν· ἀπὸ δὲ τῶν σχημάτων δῆλά πως καὶ τὰ ἑξῆς. λέξις
λέξις μὲν δὲ, ὅπερ ἔφην, βραχεῖα, ἥ τις ἂν εἴη, τοιάδε ἢ τοιάδε συντε-
λεῖ πρὸς γοργότητα· οὐ μὴν ἀλλ' αἱ βραχεῖαί γε ὑπερτελειό-
κῶλα τεραι· κῶλα μὲν τοι λόγου τοῦ γοργοῦ πάντως εἶναι βραχέα δεῖ,
συνθήκη συνθήκη δὲ γοργότητος, ἡ ὀλιγάκις ἢ μηδὲ ὅλως, ἔχουσα συγ-
κρούσεις φωνηέντων. οὐ γὰρ δὴ κεχηνέναι δεῖ τόν γε ἀληθῶς γορ-
γὸν λόγον, πλὴν εἰ τραχύνεσθαι δέοι· πλεονάζειν μέν τοι πάν-
τως ἐνταῦθα τὴν τροχαϊκὴν καὶ τὰς τροχαϊκὰς συζυγίας προ-
σήκει, καὶ τούτου γε τεκμήρια ἐναργῆ, πολλὰ μὲν τῆς τραγῳδίας,
ἔνθα ἐπείγεσθαι ὁ λέγων δοκεῖ, τροχαϊκῶς συντεθέντα, καὶ πα-
ρὰ τῷ μενάνδρῳ. ὁ δὲ ἀρχίλοχος αὐτὸ καὶ σαφέστερον ἐποίη-
σε καὶ γοργότερον. οἱ δὲ τετράμετροι αὐτῷ διὰ τοῦτο οἶμαι καὶ γορ-
γότεροι καὶ λογοειδέστεροι τῶν ἄλλων εἶναι δοκοῦσι. διότι τρο-
χαϊκῶς σύγκεινται· τρέχει γὰρ ὡς ὄντως ἐν τούτοις ὁ ῥυθ-
μός. εἰ δὲ μὴ ἀκριβεῖς οἱ τροχαῖοι παρὰ τῷ ῥήτορι ἐν ταῖς γορ-
γότησιν εὑρίσκονται, πολλάκις διαμαρτυράμενον ὅτι ἓν οὐδὲν
μονοειδὲς ἔστιν εὑρεῖν παρ' αὐτῷ, ἀλλὰ ποικίλλει νῦν μὲν ἐννοίαις
σεμναῖς, γοργόν, ἤ τινα ἄλλον προσθεὶς ῥυθμὸν, ἢ μέθοδον, ἤ τι
„ τῶν ἄλλων· νῦν δὲ τὸ ἀνάπαλιν. καί τοι τὸ, ἑσπέρα μὲν γὰρ ἦν,
„ ἧκε δ' ἀγγέλλων τις ὡς τοὺς πρυτάνεις, ὡς ἐλάτεια κατείληπται,
τάχα δ' ἂν ἔχοι τι πλέον εἰς γοργότητα, καὶ διὰ τὴν προσβο-
λὴν τοῦ ῥυθμοῦ, τροχαϊκὴν οὖσαν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς· ἀνάπαυσις
ἀνάπαυσις δὲ γοργὴ ἡ εἰς τροχαῖον φύσει καταλήγουσα καὶ μὴ βεβηκυῖα.
οὐ γὰρ δύναται ὁ ῥυθμὸς, γοργὸς εἶναι, βεβηκώς. περὶ δὲ βεβη-
κότων ῥυθμῶν, καὶ τῶν οἱονεὶ κρεμαμένων καὶ ἀνηρτημένων, ἐν
τῷ περὶ κάλλους ἀκριβέστερον εἴρηται.

ΠΕΡΙ ΗΘΟΥΣ.

Σαφὴς μὲν δὴ καὶ ἀξιωματικὸς, καὶ ἔτι ἂν καλός τε καὶ γοργὸς ὅπως γίνεται λόγος, ἐν τοῖς πρὸ τούτων ἡμῖν δεδήλωται· ἕποιτο δ' ἂν ἐκείνοις ὁ περὶ ἤθους ἀναγκαίως. χρησιμώτατον γὰρ, εἴπερ ἄλλο τι, καὶ τοῦτο δὴ, τὸ ἠθικὸν εἶδος τοῦ λόγου, εἰδέναι τε ὅπως γίνεται, καὶ ποιεῖν δύνασθαι, ποτὲ μὲν ὅλῳ λόγῳ ἀποδιδόναι τὸ τοιόνδε ἦθος, εἰ τοῦτο δέοι· ποτὲ δ' αὖ καταμιγνύναι τοῖς προειρημένοις εἴδεσιν ἅπασιν, οἷον, σφοδρότητι ἢ σεμνότητι ἢ κάλλει καὶ τοῖς λοιποῖς. λέγω γὰρ ἦθος νῦν, ἦθος οὐχ ἁπλῶς τοῦτο μόνον, τὸ δι' ὅλου τοῦ λόγου ἀναγκαίως ἔχον ἐμφαίνεσθαι, καθάπερ εἰ σώματος χρῶμα, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐγκαταμίγνυσθαι πεφυκὸς πανταχοῦ, καὶ ἐν σφοδρότητι καὶ ἐν τραχύτητι καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ἅπασιν. ἐκεῖνος μὲν γὰρ γένοιτο ἂν, εἰ τοῖς ὑποκειμένοις προσώποις οἰκείους καὶ πρέποντας τοὺς λόγους περιάπτοι τις· οἷον στρατηγοῖς ἢ ῥήτορσιν, ἢ τοῖς ἰδίως ὀνομασθεῖσιν ἠθικοῖς, οἷον λίχνοις, ἢ δειλοῖς, ἢ φιλαργύροις, ἢ τοῖς τοιούτοις· καὶ μαθησόμεθά γε τοῦτο, ποῖα εἴδη τίσιν ἁρμόττει προσώποις, ἐν τῷ περὶ δεινότητος· τοῦτο δὲ περὶ οὗ νυνὶ λέγομεν, αὐτό γε καὶ τὰ εἴδη αὐτοῦ δύναται μὲν καὶ δι' ὅλου ποτὲ λόγου παραλαμβάνεσθαι, ὥσπερ καὶ ταῦτα· οἷον σεμνότης τραχύτης καὶ τὰ λοιπά, δύναται δὲ καὶ κατὰ τὰ αὐτὰ, καθάπερ κἀκεῖνα, καὶ μερικῶς που γίνεσθαι χρήσιμα, ὥσπερ ἔστι πολλάκις εὑρεῖν παρὰ τοῖς ῥήτορσι. σαφὲς δὲ ὃ λέγω μᾶλλον γενήσεται ἐπεσκεμμένοις τὸν λόγον τὸν περὶ αὐτοῦ. ἦθος τοίνυν ἐν λόγῳ ποιεῖ, ἐπιείκεια, καὶ ἀφέλεια, καὶ πρὸς τούτοις τὸ κατ' αὐτῶν

ἐμφαινόμενον ἀληθὲς καὶ ἐνδιάθετον. ἡ δὲ βαρύτης ὑπόκειται μὲν ὑπὸ τὸν ἠθικὸν λόγον, οὐ μὴν συμπληροῖ γε αὐτὸν, ὥσπερ ἥ τε ἀφέλεια καὶ ἡ ἐπιείκεια, τό τε ἀληθὲς καὶ τὸ ἐνδιάθετον. οὐδέ γε καθ' ἑαυτὴν δύναται θεωρεῖσθαι, ὥσπερ ἐκείνων τῶν ἰδεῶν ἑκάστη· ἀλλὰ δεῖ αὐτῇ ἀφελείας ἢ ἐπιεικείας, ἢ τινος τῶν ἄλλων ἠθικῶν τι πάντως προσεῖναι. σαφέστερον δὲ καὶ τοῦτο περὶ ἑκάστης αὐτῶν λέγοντες ἐνδειξόμεθα· καὶ πρῶτόν γε περὶ ἀφελείας.

ΠΕΡΙ ΑΦΕΛΕΙΑΣ.

Ἔννοιαι τοίνυν εἰσὶν ἀφελείας, ἁπλῶς μὲν εἰπεῖν, αἱ καθαραί (αἱ γὰρ ἁπάντων ἀνθρώπων κοιναὶ, καὶ εἰς πάντας ἀνθρώπους ἀνήκουσαι, ἢ δόξασαι ἀνήκειν, καὶ μηδὲν ἔχουσαι βαθὺ, μηδὲ περινενοημένον, δῆλον ὡς ἀφελεῖς ἂν εἴησαν ἡμῖν καὶ καθαραί· οἷον, ἐμὲ μὲν φαῦλον ἡγεῖσθε, τουτονὶ δὲ ἄφετε· καὶ τοῦτό γε ὁμολογούμενον, ὡς αἵ γε καθαραὶ ἔννοιαι, πάντως ἂν εἶεν καὶ ἀφελεῖς· αἵ τε ἂν ἀφελεῖς, καὶ καθαραί) ἰδίως δὲ ἂν λέγοιντο ἀφελεῖς αἱ τῶν ἀπλάστων ἠθῶν καὶ ὑπό τι νηπίων, ἵνα μὴ ἀβελτέρων λέγῃ τις· οἷον, τὸ περὶ πραγμάτων διεξιέναι τινῶν καὶ λέγειν ὄντα, μηδεμιᾶς ἀνάγκης οὔσης, μηδὲ ἐπερωτῶντός τινος, ὡς τὰ πολλὰ ἔχει τῶν Ἀνακρέοντος, καὶ πάλιν τὰ Θεοκρίτου ἐν τοῖς βουκολικοῖς, καὶ ἄλλων οὐκ ὀλίγων· οἷον, κωμάσδω ποτὶ τὰν Ἀμαρυλλίδα, ταὶ δέ μοι αἶγες βόσκονται κατ' ὄρος, καὶ τὰ ἑξῆς. ἐπεὶ δὲ ἐν τῷ περὶ καθαρότητος, ἡμῖν τὰ παραδείγματα ἦν πολιτικώτερα καὶ ἀγωνιστικώτερα, ὥσπερ ἴσως καὶ τὸ προκείμενον τὸ, ἐμὲ μὲν φαῦλον ἡγεῖσθε, τουτονὶ δὲ ἄφετε, τῶν δὲ, ὡς ἐν τῇ ἄλλῃ λογογραφίᾳ καθαρῶν τε καὶ ἀφελῶν ἐννοιῶν οὐκ

ἔστι μ

πεμνήσθημεν, ἀνάγκη, τι πλέον εἰπεῖν ἐνταῦθα περὶ αὐτῶν. χωρίζομεν γὰρ οὐδαμοῦ ὡς ἑτέρας τὰς καθαρὰς οὔσας ἐννοίας παρὰ τὰς ἀφελεῖς, οὐδ' αὖ τὰς ἀφελεῖς παρὰ τὰς καθαράς. λέγω δὲ ὅτι τῶν καθαρῶν τούτων καὶ ἀφελῶν ἐννοιῶν, αἱ μὲν μᾶλλον ἁρμόττουσι τῷ πολιτικῷ λόγῳ, αἱ δὲ ἧττον, αἱ δὲ οὐδ' ὅλως· ἃς καὶ μᾶλλον εἴποι τις ἂν ἰδίας εἶναι τῆς ἀφελείας, ὡς προείρηται, καίτοι οὐδὲν ἧττον οὔσας καθαράς. λέγω δὲ ταύτας, αἳ καὶ παίδων γένοιντο ἂν νηπίων, ὡς ἔλεγον, καὶ ἀνδρῶν ἐγγὺς ἡκόντων, φρενῶν γε ἕνεκα, τοῦ νηπίου, καὶ γυναικῶν ὡσαύτως καὶ γεωργῶν ἀγροίκων, καὶ ὅλως, ἀληθὲς εἰπεῖν, ἀφελῶν τε καὶ ἀκάκων ἀνθρώπων· οἷον, ὡς καλός μοι ὁ πάππος ὦ μῆτερ· καὶ πάλιν, αὐτοί τε πονηροί εἰσι, λέγων τοὺς ἀσυρίους ὁ Κῦρος, καὶ τῶν πονηρῶν ἵππων ὀχοῦνται. ὁρᾷς ὅσον τὸ ἀφελὲς τῆς γνώμης; καὶ μὴν καὶ τό, ἁδύ τι τὸ ψιθύρισμα καὶ ἁ πίτυς αἰπόλε τήνα· καὶ τὰ πολλὰ τῶν βουκολικῶν, ἵνα μὴ τὰ πάντα λέγω, τοιαῦτά ἐστι· καὶ παρὰ τῷ Ἀνακρέοντι δὲ ὡσαύτως, παρά τε αὖ τῷ Μενάνδρῳ μυρία ἂν εὕροις τοιαῦτα καὶ γυναῖκας λεγούσας καὶ νεανίσκους ἐρῶντας, καὶ μαγείρους καὶ παρθένους θρυπτομένας, καί τινας ἄλλους· ὅλως τε διὰ τὸ ὑποπίπτειν τῷ ἠθικῷ λόγῳ πάντα τὰ τῶν τοιούτων προσώπων ἤθη, οἷον λίχνων γεωργῶν καὶ τῶν ὁμοίων, ταῦτά γε πάντα ἢ τά γε πλεῖστα αὐτῶν, ὑποκεῖσθαι τῇ ἀφελείᾳ δεῖ, ἃ καὶ ἰδίως ἠθικὰ καλεῖται· δεῖ δὲ τοῦτο ἐπισκέψασθαι, ὅτι αἱ οὕτω λεγόμεναι καθαραὶ ἔννοιαι, οὖσαι ἀφελεῖς, εἰ μέν τις ἦθός τι ὑποκρίνοιτο τῶν λεγομένων ἰδίως ἠθικῶν προσώπων, ἀναγκαῖαι παραλαμβάνεσθαι καὶ χρήσιμοι, αἱ δὲ ἄλλως, οὐκ ἐπιτήδειοι τῷ λόγῳ τῷ πολιτικῷ.

Ἔτι ἀφελεῖς ἔννοιαι, καὶ αἱ πλησιάζειν πως δοκοῦσαι τῷ εὐτελεῖ.

γίνονται

γίνονται δὲ αὗται, ὅταν περὶ εὐτελῶν καὶ τῶν τυχόντων πραγμά
των λέγῃ τις, ὡς ἐν τῷ κατὰ στεφάνου ψευδομαρτυριῶν· ἢ τὰ κα
ταχύσματά φησι κατέχεε· καὶ πάλιν ἑτέρωθι, τὴν ῥοδωνιὰν ἐκ
τίλλειν· καὶ ἐν τῇ πρὸς εὐβουλίδην ἐφέσει τὸ λέγειν ὅτι ταινίας
ἐπίπρασκεν ἐν τῇ ἀγορᾷ ἡ μήτηρ. ὅλως τε πολλὰ τοιαῦτά ἐστιν
ἐν ἰδιωτικοῖς· παρὰ δὲ τῷ λυσίᾳ καὶ μᾶλλον· ἐν δὲ τοῖς δημο
σίοις, σπάνιά γε τὰ τοιαῦτα, καὶ μετά τινος παραμυθίας εἰσά
γεται· ὥσπερ τὸ, ἄνευ τοῦ προσωπείου κωμάζειν προσλαβὼν τὸ ἐν
διάθετον, οἷον τοῦ καταράτου κυρηβίωνος· καὶ τὸ, ὡς ἐν ταῖς
πομπαῖς ἤρθη πως ἀπὸ τοῦ ἄγαν εὐτελοῦς· καὶ τοῦτο δὲ τὸ, ἀλ
λ' ὡς ἡ μήτηρ σου τοῖς μεθημερινοῖς γάμοις ἐν τῷ κλισίῳ τῷ
πρὸς τῷ καλαμίτῃ ἥρωϊ χρωμένη, τὸν καλὸν ἀνδριάντα καὶ τρι
ταγωνιστὴν ἄκρον ἐξέθρεψέ σε. καὶ τοῦτό ἐστι μὲν τοῦ αὐτοῦ τύπου
καὶ σφοδρῶς εἰσήχθη. εὐτελὲς γὰρ τὸ πρᾶγμα, ἀλλὰ καὶ τῷ
τοῖς μεθημερινοῖς εἰπεῖν γάμοις, καὶ αὐτῇ τῇ σφοδρότητι καὶ τῇ
εἰρωνείᾳ καὶ πᾶσι τοῖς λοιποῖς παραμύθιον ἔλαβε. καὶ μὴν καὶ τὸ,
τῆς ὄψεως τῆς πορείας θλίβων, καὶ τὰ ἑξῆς, μέχρι τοῦ, ὑπὸ τῶν γραϊ
δίων οὕτω προσαγορευόμενος, τοιοῦτόν ἐστι· παραμεμύθηται δὲ
τῷ, καὶ αὐτὸν ὥσπερ καταγινώσκοντα τῶν εἰρημένων εἰπεῖν, ὅτι ὑπὸ
τῶν γραϊδίων οὕτω προσηγορεύετο. ἐκεῖνα μέν τοι διὰ τὸ ἄγαν
εὐτελὲς καὶ ὠβέλισάν τινες καὶ ὑπεξείλοντο, ἴσως ὀρθῶς ποιοῦν
τες· λέγω τὸ, κυάμους ἑφθοὺς βοῶσα· καὶ κατὰ πᾶν τὸ θέρος
ἐπλανᾶτο, καὶ τὰ ἑξῆς. ταῦτα γὰρ καὶ τὰ τοιαῦτα ἐν μὲν ἰδιω
τικοῖς λόγοις ἴσως ἂν ἁρμόσειεν, ἐν δημοσίῳ δὲ καὶ τηλικοῦτον
ἔχοντι ἀξίωμα λόγῳ ἢ προσώπῳ ἢ πράγματι, πῶς ἂν ἁρμόττοι;
τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ ἐν τῷ κατὰ νεαίρας ὠβελισμένον ὑπό τι
νων, τὸ ἀπὸ τριῶν τρυπημάτων τὴν ἐργασίαν πεποιῆσθαι λέγειν.

λίαν

λίαν γὰρ εὐτελές ἐστι, καὶ εἰ σφοδρὸν εἶναι δοκεῖ. ἔτι ἀφελὴς ἔννοια καὶ ἐν τοῖς ἐπιχειρήμασιν ἀπὸ τῶν ἀλόγων ζώων λαμβανομένη· οἷον, ὁ βοῦς κέρατι παίει, ὁ ἵππος ὁπλῇ, ὁ κύων στόματι, ὁ κάπρος ὀδόντι. καὶ εἰ ἀπὸ τῶν φυτῶν δέ τις ἐπιχειροίη, παραπλησίως ταυτὸν ποιήσει. ταῦτα δὲ καὶ πλέον ἔχει τι κατ᾽ ἔννοιαν τοῦ ἀφελοῦς· ἐγγὺς γάρ ἐστι γλυκύτητος, διὸ καὶ πλεονάζει παρὰ τοῖς ποιηταῖς. εἰ δὲ ἔχει παρ᾽ ἐκείνοις ταῦτα καὶ μέγεθος, οὐ δεῖ θαυμάζειν. μάλιστα μὲν γὰρ οὐ κατὰ πλῆθος ὥσπερ ἐνταῦθα, τοῖς τοιούτοις χρῶνται παραδείγμασιν, ἓν δέ τι ἀπολαβόντες λέγουσι. τοῦτο δὲ οὐκ ἔτι ἐᾷ γενέσθαι πάντη τὸν λόγον ἀφελῆ. ἔπειτα δὲ καὶ φύσει μέλει τοῖς ποιηταῖς ἀμφοτέρων, τοῦ τε μεγέθους καὶ τοῦ ἥδεος· διὸ ἢ λέξεσιν ἢ σχήμασιν αὐτὸ ἐξαίρουσι, καίπερ ἴσως ὂν κατ᾽ ἰδίαν φύσιν ἀφελὲς καὶ ἡδύ. καὶ περὶ μὲν γλυκύτητος αὐτίκα λέξομεν, τὸ δὲ προειρημένον παράδειγμα καὶ μᾶλλον ἐγένετο ἀφελές, διὰ τὸ πλεονάσαι τοῖς κατὰ μέρος, ὡς καὶ μικρῷ πρότερον ἐλέγομεν. μέθοδος δέ τις αὕτη ἀφελείας, ἀλλ᾽ οὐκ ἔννοια, τὸ πλεονάζειν τοῖς κατὰ μέρος ἐπεξιόντας. ἐπεὶ καὶ τὸ, εἰ μὴ καὶ τοὺς θεριστὰς καὶ τοὺς ἄλλο τι μισθοῦ πράττοντας, εἰ ἀφέλοι τις τὸ ἀόριστον, ἐπιμεῖναι δὲ τοῖς κατὰ μέρος, ἀφελῆ ποιήσει τὸν λόγον· οἷον, εἰ οὕτω λέγοι. εἰ μὴ καὶ τοὺς θεριστὰς καὶ τοὺς σκαπανέας καὶ τοὺς ἀμαλοδέτας, καὶ τοὺς ποιμένας, καὶ τοὺς νομέας· εἰ γὰρ οὕτως ἐπιμεῖναι τις τοῖς κατὰ μέρος, πάνυ ἂν ἐργάσαιτο ἀφελῆ τὸν λόγον. ἔτι ἀφελές τε καὶ ἠθικὸν κατ᾽ ἔννοιαν, καὶ διόρκων πιστοῦσθαι ὁτιοῦν, ἀλλὰ μὴ διὰ τῶν πραγμάτων· οἷον, καλῶ δὲ τοὺς θεοὺς πάντας καὶ πάσας ὅσοι τὴν χώραν ἔχουσι τὴν ἀττικὴν, καὶ τὸν ἀπόλλω τὸν πύθιον, καὶ τὰ ἑξῆς· καὶ πάλιν, πρῶτον μὲν ὦ ἀθηναῖοι τοῖς θεοῖς

εὔχομαι πᾶσι καὶ πάσαις· καὶ μυρία τοιαῦτα ἔχεις παρὰ τἀνδρί. πάντα δὲ ταῦτα ἠθικὰ καὶ ἀφελῆ τὰ τῶν ὅρκων, καὶ εἰ τοὺς ἀκούοντας δὲ ὁρκίζοι, ἢ τὸν ἀντίδικον, ὡσαύτως. οὐ γὰρ ἀγωνιστικὰ ταῦτά γε· οἷον, πρὸς Διὸς καὶ θεῶν μὴ ἀποδέξησθε, καὶ ὅσα τοιαῦτα, ἀλλὰ ἠθικὰ τῇ πίστει καὶ πιθανά. εἰ μέν τοι μεθοδεύοις τινὰ πίστιν ἀγωνιστικὴν, ἢ καὶ ὁτιοῦν ἕτερον, ὥστε μεταπεσεῖν εἰς ὅρκου σχῆμα τὸ τοιοῦτον, ἄλλο τι λέγω, καὶ οὐκ ἀφελὲς, οὐδὲ ἠθικόν. οὐδὲ γὰρ ὅρκος ἔτι ἐκεῖνός γε ἂν εἴη, ἀλλὰ μεθωδευθημένον πως ἄλλο τι ὂν, ὥστε εἰς τοῦτο ἀφικέσθαι, φυλάττον δὲ τὴν οἰκείαν δύναμιν, προσλαμβάνει τι καὶ ἕτερον διὰ τῆς μεθόδου· οἷον, οὐ μὰ τοὺς ἐν Μαραθῶνι προκινδυνεύσαντας τῶν προγόνων, καὶ τὰ ἑξῆς. τοῦτο καὶ ἔνδοξον ὂν παράδειγμα, καὶ πίστις τοῦ ὅτι σύνηθες τῇ πόλει ὑπὲρ τῆς τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίας ἀγωνίζεσθαι καὶ κινδυνεύειν, μεθοδευθὲν οὕτως, ὥστε μεταπεσεῖν εἰς ὅρκον, πεποίηκε λαμπρότητα καὶ μέγεθος, ἀλλ' οὐκ ἀφέλειαν οὐδὲ ἦθος. ταῦτα μὲν οὖν ταύτῃ· ἐπανιτέον δὲ ἐπὶ τὸ ἐξ ἀρχῆς. ἔννοιαι μὲν γὰρ ἀφελεῖς αὗται, καὶ αἱ τοιαῦται, μέθοδοι δὲ ἀφελείας, αἵπερ καὶ καθαρότητος· καὶ ὅσα γε ἐκεῖ εἰρήκαμεν, ταῦτα ὁμοίως κἀνταῦθα δοκείτω λέγεσθαι, ὅτι δύναταί τις καὶ μὴ ὄντα τινὰ, ὅσον γε τῶν ἐννοιῶν ἕνεκα, τὸν ἀφελῆ λόγον, ὁμοίως καὶ διά γε τῶν ἄλλων ποιεῖν εἶναι δοκεῖν ἀφελῆ, οἷον σχημάτων λέξεων, καὶ τῶν λοιπῶν· αὐτίκα ἡ ὀξύτης καὶ τὸ ὀξέως τι εἰπεῖν, ἤτοι ἀπαντῶντα λόγῳ τινὶ ἢ ὁπωσοῦν, ὅπερ τινὲς εἶδος δριμύτητος ὠνομάκασιν, οὐ μόνον οὐκ ἀφελὲς, ἀλλὰ καὶ ἐναντίον ἐστὶ τῷ ἀφελεῖ. δριμύτητος γὰρ ἴδιον τὸ τοιοῦτον. οὐδὲν γὰρ ἄλλο ἢ ἐπιπόλαιός ἐστι βαθύτης ἢ ὀξύτης αὕτη, εἴπερ καὶ δριμύτης. διαφέρει δὲ, ὀνόματος ἕνεκα, ἡμῖν οὐδὲν, ἀλλὰ τὸ ψιλὸν, καὶ

ὥσπερ

ὥσπερ ἔφην, ὅτι ἐπὶ πολὺ εἰσάγεται τὸ νόημα καὶ περιβαθὺ ὄν, ἀφελὲς ἔδοξεν εἶναι. πολὺ δὲ τοῦτο παρὰ τῷ Ξενοφῶντι. σαφέστερον δὲ περὶ αὐτῆς μικρὸν ὕστερον ἐν τῷ περὶ γλυκύτητος λέξομεν. λέξις γε μὴν ἀφελὴς τὸ μὲν πλεῖστον, ἡ αὐτή ἐστι τῇ καθαρᾷ, εἰσὶ δέ τινες, καὶ ὥσπερ ἴδιαι τῆς ἀφελείας, ὡς τὸ ἀδελφίζειν παρὰ τῷ Ἰσοκράτει, καὶ ὁ κλαυσίγελως παρὰ τῷ Ξενοφῶντι, καὶ ἄλλαι τινὲς τοιαῦται. ἠθικαὶ γὰρ αὗται, διὸ ἄγαν ἀφελεῖς. ἔτι μὴν καὶ αἱ δριμεῖαι περὶ ὧν καὶ ἐν τῷ περὶ δριμύτητος αὐτίκα λέξομεν, ὡς ἔφην. αὗται δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, γλυκύτητα ποιοῦσιν ἐν ἀφελείᾳ· ἡ δὲ γλυκύτης, οἷον κάλλος τι τῆς ἀφελείας ἐστί, περὶ ἧς καὶ αὐτῆς μετ' οὐ πολὺ λέξομεν. καὶ πρῶτόν γε περὶ ταύτης, εἶθ' ὕστερον περὶ τῆς δριμύτητος εἴτε ὀξύτητος. ἀλλὰ πάλιν ἐπὶ τὸν περὶ ἀφελείας λόγον ἰτέον. λέξις μὲν γὰρ ἡ τοιαύτη ἰδία ἀφελείας, σχήματα δὲ ἀφελῆ καὶ κῶλα, ταῦτα ἅπερ ἦν καὶ καθαρά, συνθῆκαί τε ὡσαύτως· ἀφελέστεραι δὲ αἱ μᾶλλον λελυμέναι· οἷον, ἀκούσατέ μου ἀπολογουμένου δικαίως· καὶ οἷαι εἰσὶν αἱ πλεῖσται παρά τε τῷ Ξενοφῶντι, καὶ τῷ Σωκρατικῷ Αἰσχίνῃ· καὶ μέντοι καὶ τῷ Νικοστράτῳ. ἀπὸ δὲ τούτων δῆλος ὅπερ ὅστις ἐστὶ καὶ ὁ ῥυθμὸς ἐν ἀφελείᾳ. ἡ γὰρ ποιὰ συνθήκη κἀνταῦθα τὸν ῥυθμὸν ποιεῖ. ἀνάπαυσις δὲ καὶ βάσις ἀφελής, ἡ βεβηκυῖα. καὶ γὰρ οὖσα σεμνὴ αὕτη ἡ ἀνάπαυσις, ὅμως μᾶλλον ἁρμόττει τῆς οἷον ἁρπαζομένης καὶ ἐκκρεμοῦς· κεκαλλωπισμένη γὰρ μᾶλλον ἐκείνη. ἀφελὴς οὖν ἡ ἑδραία μᾶλλον βάσις τοῦ ῥυθμοῦ, καὶ ἡ βεβηκυῖα ἀνάπαυσις. εἴρηται δὲ ἀκριβῶς περὶ τούτων ἡμῖν ἐν τῷ περὶ κάλλους. ἐπηγγειλάμεθα δὲ ἐρεῖν τι καὶ περὶ γλυκύτητος καὶ ὥρας, ἃ δὴ ὥσπερ ἐπίτασίν τινα τῆς ἀφελείας ἐλέγομεν εἶναι. λεκτέον οὖν ἂν εἴη τι περὶ αὐτοῦ· ἐφεξῆς δὲ ταύτης, λέξομεν καὶ περὶ δριμύτητος εἴτε ὀξύτητος.

ΕΡΜΟΓΕΝΟΥΣ

ΠΕΡΙ ΓΛΥΚΥΤΗΤΟΣ.

Ἔννοιαι δὲ γλυκεῖαί τε καὶ ἡδονὴν ἔχουσαι, μάλιστα μὲν πᾶσαι αἱ μυθικαί· οἷον, ὅτε γὰρ ἐγένετο Ἀφροδίτη, εἱστιῶντο οἵ τε ἄλλοι θεοί, καὶ ὁ τῆς Μήτιδος υἱὸς Πόρος, καὶ τὰ ἑξῆς. ἔστι δὲ ἀπὸ τοῦ συμποσίου ταῦτα Πλάτωνος· καὶ πάλιν τὸ περὶ τῶν τεττίγων ῥηθὲν ἐν Φαίδρῳ, ὥς ποτε οὗτοι ἦσαν ἄνθρωποι πρὶν μούσας γεγονέναι, καὶ τὰ ἑξῆς· καὶ παρὰ τῷ ῥήτορι τὰ ἐν τῷ κατὰ Ἀριστοκράτους εἰρημένα· οἷον, ἐν τούτῳ μόνῳ τῷ δικαστηρίῳ θεοὶ δίκας δοῦναι καὶ λαβεῖν ἠξίωσαν παρ᾽ ἀλλήλων, καὶ τὰ ἑξῆς, μέχρι τοῦ, δικάσαι δὲ Εὐμενίσι καὶ Ὀρέστῃ τοὺς δώδεκα θεούς. ἀλλ᾽ ἐνταῦθα μὲν ἐπείπερ ἐν τῷ πολιτικῷ λόγῳ τὰ μυθικὰ ὑπτιότητα ποιεῖ, διὰ τὴν τῆς γοργότητος ἰδέαν, τὸ λίαν ὕπτιον ὁ ῥήτωρ παρεμυθήσατο, τεμνὼν τὰ πράγματα. ὅσαι δὲ καὶ ἄλλαι εἰσὶ μέθοδοι καθ᾽ ἃς δεῖ χρῆσθαι τοῖς μυθικοῖς, ἀκριβέστερον ἐν τῷ περὶ δεινότητος ἡμῖν λελέξεται· ἀλλ᾽ ἐκεῖσε ἐπάνειμι· πρῶτον μὲν γάρ, ὅπερ ἔφην, καὶ μάλιστα γλυκύτητα καὶ ἡδονὴν ἐν λόγῳ αἱ μυθικαὶ τῶν ἐννοιῶν ποιοῦσι, κατὰ δεύτερον δὲ λόγον, τὰ διηγήματα, ὅσα ἐγγὺς μύθων ἐστίν· οἷον τὰ περὶ τοῦ τρωϊκοῦ πολέμου εἰ διεξίοι τις, ἢ τὸν τοιοῦτον τρόπον. τρίτην δὲ ἔχει τάξιν τὰ κατ᾽ ὀλίγον μέν πως τοῦ μυθικοῦ κοινωνοῦντα διηγήματα, μᾶλλον δὲ ἢ κατὰ τὴν μυθικὴν πιστευόμενα, οἷά ἐστιν ἅπαντα τὰ Ἡροδότου. μυθώδη γὰρ ὀλίγα ἔχει· οἷον τὰ περὶ τοῦ Πανὸς ῥηθέντα καὶ τοῦ Ἰάκχου, καὶ ἴσως ἄλλα τινά, σφόδρα γε ὀλίγα· τὰ μέν τοι ἄλλα καὶ πιστεύεται γεγονέναι, καὶ ἀπήλλακται τοῦ μυθικοῦ· διόπερ οὐδὲ ὁμοίως τοῖς

φύσει

φύσει μυθικοῖς, μετέχει τῆς γλυκύτητος. ἕτερον δὲ παρὰ ταῦτα εἶδός ἐστιν ἡδονὴν ἔχον καὶ γλυκύτητα ἐννοιῶν, ὅπερ ἄλλοτε ἄλλην ἔχει δύναμιν. τοῦτο γὰρ πολλάκις μὲν καὶ τὰ μυθικὰ αὐτὰ ὑπερβάλλει τῇ ἡδονῇ, πολλάκις δὲ καὶ τῶν τρίτην ἐχόντων τάξιν ἐλαττοῦται. ἔστι δὲ τοῦτο τοιοῦτον, πάντα ὅσα ταῖς αἰσθήσεσιν ἡμῶν ἐστὶν ἡδέα, λέγω δὲ τῇ ὄψει, ἢ ἁφῇ, ἢ γεύσει, ἤ τινι ἄλλῃ ἀπολαύσει, ταῦτα καὶ λεγόμενα ἡδονὴν ποιεῖ. ἀλλ' αἱ μὲν εἰσὶν αἰσχραὶ τῶν κατὰ ἀπόλαυσιν ἡδονῶν, αἱ δὲ οὐ τοιαῦται. καὶ τὰς μὲν οὐκ αἰσχρὰς, ἔστιν ἁπλῶς ἐκφράζειν· οἷον, κάλλος χωρίου, καὶ φυτείας διαφόρους, καὶ ῥευμάτων ποικιλίας, " καὶ ὅσα τοιαῦτα. ταῦτα γὰρ καὶ τῇ ὄψει προσβάλλει ἡδονὴν ὁρώμενα καὶ τῇ ἀκοῇ, ὅτε διαγγέλλοι τις, ὥσπερ ἡ Σαπφώ· ἀμφὶ δὲ ὕδωρ ψυχρὸν κελαδεῖ δι' ὕσδων μαλίνων· καὶ, αἰθυσσομένων δὲ φύλλων κῶμα καταρρεῖ, καὶ ὅσα πρὸ τούτων γε καὶ μετὰ ταῦτα εἴρηται. τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ παρὰ τῷ Πλάτωνι ἐν Φαίδρῳ· οἷον, νὴ τὴν Ἥραν καλή γε ἡ καταγωγή· ἥ τε γὰρ πλά- " τανος αὕτη καὶ μάλα ἀμφιλαφής τε καὶ ὑψηλή, καὶ τὰ ἑξῆς. " ταῦτα μὲν οὕτως ἄν τις ἐκφράζων ἡδονὴν ποιοίη καὶ γλυκύτητα. ὅσαι δέ εἰσιν αἰσχραί, τῶν κατὰ τὰς ἀπολαύσεις ἡδονῶν ἐοικυῖαν ἔχουσιν αὐταῖς καὶ τὴν διὰ τῆς ἀκοῆς τέρψιν καὶ γλυκύτητα· οἷς γὰρ ἕκαστος χαίρει πραττομένοις ἐκείνοις, οὕτως καὶ λεγομένοις ἡσθήσεται· ὁ μὲν ἀκόλαστος ἀκολάστοις, ὁ δὲ σώφρων δηλαδὴ σώφροσι· καὶ ὁ ποιῶν δὲ ὡσαύτως ποιήσει. ἐπεὶ καὶ τὸ, ἦ ῥα καὶ ἀγκὰς ἔμαρπτε κρόνου παῖς ἣν παράκοιτιν, ἡδονὴν μὲν ἔχει, καὶ οὐκ ὀλίγην γε, σώφρονα μὴν ταύτην καὶ μέχρι τοῦ μετρίου ἤκουσαν· τῇ δὲ λέξει, καὶ πολὺ τῆς ἡδονῆς ἀφέστηκεν. οὐδὲ γὰρ τραχέως μόνον, ἀλλὰ καὶ σκληρῶς εἴρηται τὸ ἔμαρπτε, καὶ τὸ

ἄγκας δὲ αὐτῇ τῇ προφορᾷ καὶ τῷ φθόγγῳ οὐχ ἡδύ, καὶ εἰ τὸ τῆς ἐννοίας τις ἀφέλοι. ὁρᾷς, ὡς μεγέθους μᾶλλόν ἐστιν, ἀλλ' οὐχ ἡδονῆς; ὅ γε μὴν ἀκόλαστος πάντως τι καὶ πλέον ἀκοῦσαι βούλοιτ' ἂν ἢ καὶ εἰπεῖν, ὅ τι ποιοίη, ὡς ἐν κωμῳδίᾳ, οὐ μὴν ὅ γε σώφρων. τὸ μέντοι, τοῖσι δ' ὑπὸ χθὼν δῖα φύεν νεοθηλέα ποίην, καὶ τὰ ἑξῆς, μείζονα ἔχει τὴν ἡδονήν· διό τι καὶ μυθικὸν καὶ φύσει ἡδὺ τῇ ἄλλῃ ἀπολαύσει τὸ πρᾶγμα, καὶ οὐκ αἰσχρὸν ἦν ἐργάσασθαι τὰς τοιαύτας ἐννοίας τε καὶ ἡδονάς. τοιοῦτόν ἐστι καὶ τό, πορφύρεον δ' ἄρα κῦμα περιστάθη οὔρεϊ ἶσον κυρτωθέν, κρύψεν δὲ θεὸν θνητήν τε γυναῖκα, καὶ ὅλως μυρία τούτων παρὰ τοῖς ποιηταῖς ἐστι παραδείγματα· καθόλου τε πᾶσαι αἱ ἐρωτικαὶ ἔννοιαι γλυκεῖαί εἰσιν, ἐμπίπτουσι δὲ αὗται σχεδὸν ἐν ἅπασι τοῖς προειρημένοις κατ' ἔννοιαν γλυκύτητος εἴδεσι, καὶ εἰσὶν αὐτῶν ὥσπερ μέρη. διὸ οὐδὲ ἀπεδώκαμεν τάξιν ἰδίαν ταῖς τοιαύταις τῶν ἐννοιῶν, ἀλλ' ὅτι τοσοῦτον αὐτῶν ἐμνήσθημεν. καὶ οἷς ἐπιχαίρομεν δὲ λόγοις εἴ τις χρῷτο, οἷον ἐγκωμίοις τοῖς εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς ἢ εἰς τοὺς προγόνους τοὺς ἡμετέρους, ἢ εἰς τὰ παιδικὰ τὰ ἡμέτερα, δῆλον ὡς ἡδονὴν ποιεῖ· πολιτικὴ δὲ ἡ τοιαύτη ἡδονή, καὶ διαχεῖ γε πολλάκις τοὺς ἀκούοντας μᾶλλον ταῦτα τῶν φύσει ἡδέων. ἔστι δὲ καὶ ταῦτα ἐκείνης τῆς δυνάμεως, ἧς ἦν τὰ ἐξαγγελλόμενα πάντα, ὅσα ταῖς αἰσθήσεσιν ἡμῶν τέρψιν φέρει. ἔτι ποιεῖ γλυκύτητα καὶ τὸ τοῖς ἀπροαιρέτοις προαιρετικόν τι προστιθέναι· οἷον, τὰ μὲν οὖν χωρία καὶ τὰ δένδρα οὐδέν μ' ἐθέλει διδάσκειν, οἱ δὲ ἐν τῇ πόλει ἄνθρωποι· ἀμφισβητήσειε δ' ἄν τις πότερον κατὰ λέξιν ἢ κατὰ ἔννοιαν ἐνταῦθα γέγονεν ἡ γλυκύτης, καὶ ἴσως μᾶλλον κατ' ἔννοιαν. πρὸ τοῦ μὲν γάρ τις ἐστὶν ἐνταῦθα ἐν τῷ, οὐδέν με ἐθέλει· ἐκ

μετα

μεταφορᾶς δὲ γέγονεν ἡ περὶ τὴν λέξιν τροπή, καὶ οὐχ ὡς ἐν τῷ, μέλιτος γλυκίων ῥέεν αὐδή. ἐνταῦθα γὰρ τὸ ῥέε τέτραπται μᾶλλον ἢ ἐκεῖ τὸ θέλει, καὶ ἴδιόν τι σημαινόμενον ἔχει ἡ λέξις ἡ ἐθέλει. τάχα οὖν εἴποι τις ἂν ἀλληγορεῖσθαι αὐτό, ἀντὶ τοῦ οὐδέν με λώσεται διδάσκειν, τοῦ οὐδείς μ' ἐθέλει ῥηθέντος· ἡμεῖς μέντοι τοῦτο ὅ τι ποτ' ἂν ᾖ συγχωροῦντες εἶναι, τοσοῦτον διοριζόμεθα, ὅτι καθόλου τὸ περιτιθέναι τοῖς ἀπροαιρέτοις προαιρετικόν τι, γλυκύτητα ποιεῖ, ὥσπερ ἔν τε τῷ προειρημένῳ δηλοῦται, καὶ ὅταν τὴν λύραν ἐρωτᾷ ἡ Σαπφώ, καὶ ὅταν αὐτὴ ἀποκρίνηται· οἷον, ἄγε χέλυ δῖά μοι λέγε φωνάεσσα δὲ γίνεο, καὶ τὰ ἑξῆς. ὁ δὲ Ἡρόδοτος καὶ μᾶλλον τοῦτο συνίησι τὸ παρ' ἡμῶν λεγόμενον. σχεδὸν γὰρ δι' ὅλου τοῦ λόγου ἡδονὰς ἐργαζόμενος ἐν τοῖς εἰς τὸν Ἑλλήσποντον ὑπὸ Ξέρξου πραχθεῖσιν, ὑπερεβάλλετο τῇ ἡδονῇ καὶ τῇ γλυκύτητι· οἷον, ἐνετέλλετο δὲ λέγειν ῥαπίζοντας τάδε βάρβαρά τε καὶ ἀτάσθαλα. ὦ πικρὸν ὕδωρ δεσπότης σοι δίκην ἐπιτιθεῖ τήνδε, ὅτι μιν ἠδίκησας οὐδὲν πρὸς ἐκείνου ἄδικον παθόν· καὶ βασιλεὺς μὲν Ξέρξης διαβήσεταί σε, ἤν τε βούλῃ, ἤν τε μή· σοὶ δὲ κατὰ δίκην ἄρα οὐδεὶς ἀνθρώπων θύει, ὡς ἐόντι δολερῷ καὶ ἁλμυρῷ ποταμῷ. ἐνταῦθα γὰρ πρὸς τὸ ὕδωρ, ὡς αἴσθησίν τινα ἔχον καὶ προαίρεσιν, διαλεγόμενον ποιήσας τὸν Ξέρξην, ὑπερέβαλεν ἡδονῇ, καθ' ὃ ἐλέγομεν θεώρημα. τὰ μέντοι παρὰ τοῖς ποιηταῖς ἐξουσίᾳ λέγεται ποιητικῇ, ἀλλ' οὐχ ὥσπερ εἰρήκαμεν· οἷον, ἀμφὶ δὲ σάλπιγξε μέγας οὐρανός· καὶ, αὐτόμαται δὲ πύλαι μύκον οὐρανοῦ· καὶ, γηθοσύνῃ δὲ θάλασσα διΐστατο, καὶ ὅσα τοιαῦτα. οὐχ ὡς κατ' ἀπροαιρέτων γὰρ λέγεται, ἀλλ' ὡς καὶ δυναμένων τὸ πρακτέον εἰδέναι. δέδοται γὰρ καὶ τὰ τοιαῦτα τοῖς ποιηταῖς·

ἀπλ

ἀπήλλακται μὲν τοι γε οὐδ' οὕτω γλυκύτητος, ἀλλὰ ποιεῖ μὲν κἀνταῦθα οὐδὲν ἧττον τῆς ἡδονῆς τὰ τοιαῦτα νοήματα, μετριώτερον δὲ ἢ ἐν τοῖς ἄλλοις. ταυτὸν δὲ συμβαίνει, καὶ εἴ τις τοῖς ἀλόγοις ζώοις τὰ ἀνθρώπου ἴδια περιθείη, ὥσπερ ξενοφῶν, λέγων τὰς κύνας ἐπισκυθρωπάζειν· καὶ πάλιν, μεθιᾶν, καὶ ἀπιστεῖν τοῖς ἴχνεσιν ἢ μὴ πιστεύειν· καὶ ὅταν εἴπῃ, θρασεῖαι δὲ αἱ οὐκ ἐῶσαι τῶν συνεργῶν τὰς σοφὰς εἰς τὸ πρόσθεν ἰέναι, ἀλλὰ ἀνείργουσαι, θορυβοῦσαι· καὶ γὰρ τὸ τῶν συνεργῶν, καὶ τὰς σοφάς, καὶ σχεδὸν ἅπαντα τὰ εἰρημένα, ἀνθρώπων ἴδια, καὶ οὐ κυνῶν· καὶ ὅλως, πολλὰ τοιαῦτα λάβοις ἂν ἐκ τοῦ κυνηγετικοῦ παραδείγματα· ἐν οἷς δὴ καὶ φύσει τὸ κατ' ἔννοιαν ἔχον τῆς ἡδονῆς, πολὺ καὶ κατ' ἄλλα μὲν γάρ, κατὰ δὲ τὴν ἔννοιαν καὶ μᾶλλον, ὅτι φύσει τὸ πρᾶγμα ἡδὺ τὸ περὶ θήρας καὶ τῇ ὄψει, ὥς που καὶ τοῦτο αὐτὸς ἐπεσημήνατο ὁ ξενοφῶν, εἰπών, ἥδιστον εἶναι θεαμάτων, ἰδεῖν τὸν λαγὼν ἐξανιστάμενον, φεύγοντα, μεταδιωκόμενον, ἁλισκόμενον. ἀλλὰ περὶ μὲν ἐννοιῶν γλυκύτητος καὶ ἡδονῆς, τοσαῦτα· μέθοδοι δὲ αὐτῆς ποιοῦσιν, ὥσπερ καὶ τῆς καθαρότητα, καὶ τὴν ἀφέλειαν, περὶ ὧν εἴρηται. λέξις δὲ γλυκεῖα, ἥ τε τῆς ἀφελείας, ἰδία δὲ παρὰ τὴν καθαρὰν ῥηθεῖσαν εἶναι, καὶ ἔτι ἡ ποιητική. ταύτῃ τοι καὶ ἡρόδοτος, τῆς γλυκύτητος μάλιστα πεφροντικώς, ἐχρήσατο μὲν καὶ μεθόδοις καὶ ἐννοίαις αἷς περὶ καὶ ἡμεῖς ἐχαρακτηρίζομεν τὴν γλυκύτητα, λέξει τε ἑκάστῃ ἰδίᾳ μὲν τῆς ἀφελείας πολλαχοῦ, ὥσπερ ἐλέγομεν, ἐκεῖθεν δὲ μάλιστα διαρκεῖ ἐς καὶ τὴν γλυκύτητα, ὅτι καὶ αὐτὴν εὐθὺς τὴν διάλεκτον ποιητικῶς προείλετο εἰπεῖν. ἡ γὰρ ἰάς, οὖσα ποιητική, φύσει ἐστὶν ἡδεῖα. εἰ δὲ καὶ ἄλλων διαλέκτων ἐχρήσατό τισι λέξεσιν, οὐδὲν τοῦτο. ἐπεὶ καὶ ὅμηρος καὶ ἡσίοδος, καὶ ἄλλοι οὐκ

ὀλίγοι

ὀλίγοι τῶν ποιητῶν ἐχρήσαντο μὲν καὶ ἄλλαις τισὶ λέξεσιν ἑτέρων διαλέκτων, τὸ πλεῖστον μὲν ἰάζουσι. καὶ ἔστιν ἡ ἰὰς, ὥσπερ ἔφην, ποικιλή πως· διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἡδεῖα. τὸ δ' ἂν τὸ αἴτιον οἶμαι τοῦ καὶ τὰς παραπλοκὰς τῶν ποιημάτων ἐν λόγῳ ἡδονὴν ἔχειν· οἷον, σύν τε δύ' ἐρχομένω βουλευσόμεθα ὅτι ἐροῦμεν· καὶ πάλιν ἐν πολιτείας πέμπτῳ, ἀλλὰ μὴν καὶ καθ' ὅμηρον τοὺς τοιούτους δίκαιον τιμᾶν τῶν νέων, ὅσοι ἀγαθοί, καὶ γὰρ ὅμηρος τὸν εὐδοκιμήσαντα ἐν τῷ πολέμῳ, νώτοισιν ἔφη διηνεκέεσσι γεραίρεσθαι αἴαντα· ὡς ταύτην οὖσαν οἰκείαν τιμὴν τῷ ἡβῶντί τε καὶ ἀνδρείῳ, ἐξ ἧς ἅμα τῷ τιμᾶσθαι, καὶ τὴν ἰσχὺν αὐξήσει. καὶ πάλιν τοῦτο, ἀλλ' οὐ πεισόμεθα ἡσιόδῳ, ἐπειδάν τινες τοιούτου γένους τελευτήσωσιν, ὡς ἄρα οἱ μὲν δαίμονες ἁγνοί, ἐπιχθόνιοι τελέθουσιν, ἐσθλοί, ἀλεξίκακοι, φύλακες θνητῶν ἀνθρώπων; πεισόμεθα μὲν οὖν· ἔστι δὲ πολλὰ καὶ παρὰ τῷ ξενοφῶντι τοιαῦτα, καὶ παρ' ἄλλοις συχνοῖς· καὶ ἀφθονία παραδειγμάτων ἐστίν, εἴ τις ἐκλέγειν παρ' ἑκάστου βούλοιτο· ὁ δὲ πλάτων καὶ ἀφειδέστερον ἐν τῷ συμποσίῳ καταχρησάμενος τῷ τοῦ ἀγάθωνος προσώπῳ ὡς ποιητοῦ, τῇ παραπλοκῇ ταύτῃ ἐχρήσατο. οὐ γὰρ ἀπ' ἀλλοτρίων ποιημάτων τινά, ἀλλ' αὐτὸς ποιήσας παρέπλεξε, προδιορθωσάμενος μέντοι, ἵνα μὴ πάντη ἀντεξούσιον εἶναι δοκῇ τὸ λεγόμενον· οἷον, ἐπέρχεταί δέ μοι τι καὶ ἐμμέτρως εἰπεῖν, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ ποιῶν· εἶτα τὸ μέτρον ἐπήγαγεν, εἰρήνην μὲν ἐν ἀνθρώποις, πελάγει δὲ γαλήνην, νηνεμίαν δ' ἀνέμοις, κοίτην, ὕπνον τ' ἐνὶ κήδει· καὶ ἐν τῷ φαίδρῳ δὲ παραπλησίως, πρόσωπόν τι ὑποβαλὼν ἀόριστον μὲν, ἀλλ' οὖν ὡς ἑτέρου λέγοντος, ἐνθουσιῶν δὴ μέτρον ἐφθέγξατο· ὡς λύκοι ἄρνα φιλεῦσ', ὡς παῖδα φιλοῦσιν ἐρασταί· οὐ μὴν

τοι οὐδὲ τοῦτο εἴασεν ἀπαραμύθητον, ἀλλ' ἐπήγαγέ τι ἐπιδιορθωτικὸν καὶ τούτῳ. εἰδέναι μέν τοι χρὴ ὅτι αὗται αἱ παραπλοκαί, εἴτε ἰδίων εἴτε ἀλλοτρίων εἶεν ποιημάτων, εἰ μὴ οὕτω παραπλέκοιντο, ὥστε ἓν δοκεῖν εἶναι σῶμα αὐτῶν τε καὶ τοῦ πεζοῦ λόγου, ἀλλ' ἐκ διαστάσεως λέγοιντο, ὥσπερ οἱ νόμοι καὶ τὰ ψηφίσματα ἐν τοῖς λόγοις ὅτε ἀναγινώσκοιντο, οὐ ποιοῦσιν ἀκριβῆ τὴν γλυκύτητα, ἀλλ' ἄλλο τι· οἷον, παράναγνωθι δή μοι σὺ τὰς ῥήσεις ἃς ἐλυμήνω· καὶ, ἥκω νεκρῶν κευθμῶνα καὶ σκότου πύλας· καὶ, κακὰ ἀγγέλλειν μὲν ἴσθι μὴ θέλοντά με· καὶ πάλιν τὰ ἐκ τῆς Ἀντιγόνης Σοφοκλέους ἐν τῷ περὶ τῆς παραπρεσβείας εἰρημένα· οἷον, ἀμήχανον δὲ, παντὸς ἀνδρὸς ἐκμαθεῖν, καὶ τὰ ἑξῆς. τάχα μὲν γὰρ φαίη τις ἂν καὶ ταῦτα ἔχειν, εἰ καὶ βραχύ, ἀλλ' οὖν ἔχειν τι καὶ γλυκύτητος· δῆλον γε μήν, ὅπερ ἔφην, ὅτι ἤτοι πάντα τὰ τῆς ἡδονῆς διαφθείρεται τῷ λόγῳ, εἰ ἐκ διαστάσεως παραπλέκοιτο αὐτῷ τὰ ποιήματα, ἢ οὐκ ἀκριβῆ γε αὐτὴν ἴσχει, ἀλλ' ἐπανιτέον πάλιν ἐπὶ τὸν περὶ λέξεως γλυκείας λόγον. γλυκεῖα γὰρ λέξις καὶ ἡ διὰ τῶν ἐπιθέτων ὀνομάτων· οἷον, ἄγετε δὴ ὦ μοῦσαι λίγειαι· καὶ κατ' αὐτὴν δὲ τὴν ποίησιν, φύσει οὖσαν γλυκεῖαν παρὰ τὸν ἄλλον λόγον, ἐκφαίνεται τὰ ἐπίθετα καὶ γλυκύτερά πως ὄντα καὶ πλείονα ποιοῦντα τὴν ἡδονήν. ταῦτά τοι καὶ ὁ Στησίχορος σφόδρα ἡδὺς εἶναι δοκεῖ, διὰ τὸ πολλοῖς χρῆσθαι τοῖς ἐπιθέτοις. καὶ ἡ δριμεῖα δὲ λέξις, τῶν γλυκύτητα ποιουσῶν ἐστίν, περὶ ἧς αὐτίκα εἰρήσεται, σχήματα δὲ γλυκύτητος, ἅπερ καὶ ἀφελείας ἐλέγομεν εἶναι, καὶ ἔτι καθαρότητος· πρὸς δὲ τούτοις καὶ τὰ τοῦ κάλλους, καὶ τοῦ λόγου τοῦ κεκαλλωπισμένου· συνθήκη δὲ ἡδεῖα ἥπερ καὶ καλὴ δηλονότι, ἡ σφόδρα ἐγγὺς ἄγουσα τὸν λόγον τοῦ καὶ ἔμμετρον εἶναι. δεῖ δὲ καὶ ἐπὶ τῆς συνθή-

κἂν προσβάλλειν ἵνα ἡδονὴν τῇ αἰσθήσει, τὴν γλυκύτητα. πόδας μέντοι πλεονάζειν ἐν αὐτῇ ὀφείλουσιν, οἱ τῆς σεμνότητος οἰκεῖοι· καὶ αἱ ἀναπαύσεις δὲ ὡσαύτως ἐν ἡδονὴν ἔχοντι λόγῳ, σεμναὶ ἔστωσαν καὶ βεβηκυῖαι. βεβηκέναι γὰρ δεῖ τὸν ῥυθμὸν ἐνταῦθα, ὥσπερ ἐλέγομεν, καὶ ἐν ἀφελείᾳ.

ΠΕΡΙ ΔΡΙΜΥΤΗΤΟΣ καὶ τοῦ ὀξέως λέγειν, ὡραίου τε καὶ ἁβροῦ, καὶ ἡδονὴν ἔχοντος λόγου.

Ἔφην ἐρεῖν καὶ περὶ δριμύτητος καὶ ὀξύτητος, ὡς προσηκούσης τῷ ἀφελεῖ τε καὶ ἡδονὴν ἔχοντι λόγῳ· ἧς ὁποῖαι μέν εἰσιν αἱ ἔννοιαι, καὶ ὀλίγῳ πρότερον εἰρήκαμεν ἐν τῷ περὶ ἀφελείας, ὅτι εἰσὶν αἱ διὰ συμβολῆς, βαθεῖαι. ἴσως οὖν τοῦτο οὐδὲ ἔννοια, μέθοδος δέ τις ἐστὶ τὸ μὴ περινενοημένως λέγειν, ἁπλῶς δὲ καὶ ἀνειμένως τὰ περινενοημένα. διὸ καὶ ἴδιον τοῦτο ἀφελείας, λέγω τὸ τῆς τοιαύτης μεθόδου. καὶ πολλά γε ἔφη, τούτου τὰ παραδείγματα εἶναι παρὰ τῷ Ξενοφῶντι, ἀναγκαίως, διὰ τὸ ἀφελὲς τῆς συγγραφῆς. ἕτερον δὲ παρὰ ταύτην, δριμύτητα εἴτε καὶ ὀξύτητα, δριμύτητός ἐστιν εἶδος, περὶ οὗ δυσχερὲς ἀποφήνασθαι εἰ περὶ λέξιν ἢ περὶ ἔννοιαν γίνεται. οὔτε γὰρ ὡς ἔστιν ἔννοια, οὔθ' ὡς οὐκ ἔστιν, ἀσφαλὲς εἰπεῖν· κατὰ λέξιν μὲν γὰρ θεωρεῖται, ἡ δὲ λέξις αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν, ἡ ποιοῦσα τὴν δριμύτητα, οὐδὲν ἔχει δριμύτητος, εἰ τῆς ἐννοίας αὐτὴν χωρίσειέ τις, περὶ ἣν γίνεται, ἢ τῆς πρὸ αὐτῆς ῥηθείσης. ἐν δὲ ταῖς ἄλλαις ἰδέαις τοῦτο οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ καὶ ἡ καθαρὰ λέξις, καθαρὰ δήπουθέν ἐστιν, εἰ καὶ σεμνήν τις ἔννοιαν διὰ αὐτῆς ἐξαγγέλλοι, καὶ εἰ μηδὲν πρὸ αὐτῆς εἴη λελεγμένον· καὶ ἡ σεμνὴ λέξις, σεμνὴ, καὶ εἰ μὴ σεμνήν τις ἔννοιαν διὰ αὐτῆς φράζοι, καὶ εἰ μηδὲν προειρήκοι,

καὶ ἐν τῶν ἄλλων ἰδεῶν ὡσαύτως. ἡ δὲ τῆς δριμύτητος λέξις οὐ τοιαύτη, ἀλλ' αὐτὴ μὲν καθ' ἑαυτὴν οὐδὲν ἔχει τοιοῦτον, ἔννοιαν δέ τινα σημαίνουσα, ἧς οὐκ ἔστι κυρία, ἢ τισὶν ἄλλοις ἑπομένη, κατά τινα οἰκεῖον χαρακτηρισμὸν γίνεται δριμεῖα, καὶ ποιεῖ τὴν δριμύτητα. σαφέστερον δὲ ἔσται τοῦτο διὰ τῶν παραδειγμάτων. κυρίως μὲν οὖν ἔννοιαν σημαίνει λέξις, οὐ κυρίως ἐκείνης οὖσα ἡ τοιαύτη· οἷον, ὁ ξενοφῶν λέγων τὰς αἰτίας δι' ἃς πρὸ τοῦ δέοντος ἀναχωροῦσιν αἱ κύνες ἐκ τῶν διωγμῶν, φησὶν ὅτι αἱ μὲν διὰ μαλακίαν, αἱ δὲ διὰ ἀήθειαν, αἱ δὲ διὰ τὸ καὶ τό, αἱ δὲ διὰ φιλανθρωπίαν ἀναχωροῦσί φησι. τὴν γὰρ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους συνήθειαν, καὶ τὸ συνεῖναι ἀνθρώποις ἀσπάζεσθαι, φιλανθρωπίαν ὠνόμασεν· οὐ κυρίως μὲν ἐπὶ τούτου τοῦ πράγματος οὔσης τῆς λέξεως. ἐπ' ἄλλου γὰρ τάττειν εἰώθαμεν τὴν φιλανθρωπίαν· κυρίως μέντοι πως σημαίνων τὸ πρᾶγμα. καὶ τάχα τούτου μᾶλλον ἂν εἴη κυριωτέρα ἡ λέξις, ἢ ἐπὶ τοῦ ἐλεεῖν καὶ οἰκτείρειν ὅτι εἴθιστο, ἐφ' οὗπερ καὶ φύσει τάττομεν τὸ τῆς φιλανθρωπίας ὄνομα. ὁ σοφοκλῆς δὲ φίλανδρόν που τὴν ἀταλάντην εἶπε, διὰ τὸ ἀσπάζεσθαι σὺν ἀνδράσιν εἶναι, ἡμῶν πάλιν ἐπ' ἄλλου πράγματος ταττόντων τοὔνομα τοῦτο, ὥσπερ καὶ τὸ τῆς φιλανθρωπίας, καὶ τὸ παρὰ τῷ εὐριπίδῃ δὲ τοιοῦτόν ἐστι, μὴ τὴν τεκοῦσαν τῇ φιλανδρίᾳ γύναι ὑπερβάλῃς, φησί· σχεδὸν γὰρ τοὐναντίον νῦν ἡ λέξις αὕτη σημαίνει ἢ τῆς φιλανδρίας, ἢ ἧπερ ἡμεῖς εἰώθαμεν χρῆσθαι. τὴν γὰρ ἀκολασίαν βούλεται νῦν δή που σημαίνειν καὶ τὸ μοιχεύεσθαι. καὶ λόγον μέντοι τινὰ εὔνουν λέγουσι τὸν εὐνόητον καὶ σαφῆ. καὶ ὁ εὐφορίων, ἀτρέα δῆμον ἀθηνῶν, ἀντὶ τοῦ ἄτρεστον καὶ ἄφοβον. ὅλως τε πολὺς ὁ κίνδυνος ἐν ταῖς τοιαύταις δριμύτησιν, ἐκπεσεῖν εἰς ψυχρότητα,

τα. ἐπεὶ καὶ ἐν τὰ σπουδαῖα, γελοῖα ταυτὶ συντιθέντες, τοῦ γελοίου γε ἕνεκα, οὐδὲν ἀλλ' ἢ ταῖς τοιαύταις χρώμενοι δριμύτησι, εὐδοκιμοῦσι. εὐλαβεῖσθαι οὖν χρή, καὶ πρῶτον μὲν τοῦτο εἶδος δριμύτητος, παράδειγμα δὲ αὐτοῦ παρὰ τῷ ῥήτορι οὐκ ἔστιν· ἕτερα δὲ αὐτῆς εἴδη τρία, οἷς ὁ ῥήτωρ κέχρηται. ἃ δὴ πάντα κατ' ἀκολουθίαν τινῶν προειρηθέντων, ἀπό τινων λέξεων γίνεται. διαφέρει δέ πως ἀλλήλων. τὸ μὲν γὰρ καθ' ὁμοιότητα λέξεως ἐμφαίνει τινὰ δριμύτητα· οἷον, μέλλει πολιορκεῖν, τοὺς Ἕλληνας ἐκδίδωσι. μέλλει γάρ τινι τῶν τὴν Ἀσίαν οἰκούντων Ἑλλήνων· τοῦτο ἐγὼ μὲν σφόδρα εὐλαβῶς εἶχον θεῖναι ὡς παράδειγμα τινὸς δριμύτητος· ἐπεὶ δὲ τῶν σφόδρα εὐδοκιμησάντων τινὲς κατὰ τοὺς πρὸ ἡμῶν ἀνθρώπους, καὶ νῦν δὲ εὐδοκιμούντων περὶ θεωρίαν λόγων, ἐν οἷς ἀπολελοίπασι βιβλίοις, οὕτως τεθεωρήκασι καὶ τοῦτο, καὶ τεθείκασί γε ὡς παράδειγμα δριμύτητος τοιαύτης, εἰρήσθω καὶ ἡμῖν· καίτοι τάχ' ἴσως οὐδὲ ἡ τοιαύτη δριμύτης, εἴπερ οὕτω γίνοιτο, ἐκφεύγοι τὴν ψυχρότητα· ἀλλ' οὖν εἰρήσθω. καὶ τοῦτο μὲν οὖν οὕτω καθ' ὁμοιότητα λέξεως γίνεται, ὡς προείρηται, ἕτερον δὲ εἶδος δριμύτητος τὸ ἐκ παρονομασίας, οὐκ ἐξ ὁμοιότητος, ὅταν κυρίῳ τινὶ ὀνόματι, ἢ ῥήματι χρησάμενοι, εἶτ' εὐθὺς ἑπόμενοι, τούτῳ χρησόμεθα, καὶ ἐφ' οὗ μὴ κύριόν ἐστι πράγματος· οἷον, εἰ μὴ καὶ τοὺς τὰ μηχανήματα ἐφιστάντας εἰρήνην ἄγειν φήσετε, ἕως ἂν αὐτὰ τοῖς τείχεσιν ἤδη προσαγάγωσιν· εἶτ' ἐπαγών, λίθων ἡγεῖται Φίλιππος πολεμεῖν τῇ πόλει, καὶ ὅτι πάνθ' ὅσα νῦν πράττει καὶ κατασκευάζεται, ἐπ' αὐτοὺς κατασκευάζεται, ἐπάγει δριμέως· εἶτα τὸν τοῦτο τὸ μηχάνημα ἐπὶ τὴν πόλιν ἱστάντα, εἰρήνην ἄγειν ἐγὼ φῶ πρὸς ὑμᾶς; πολλοῦ γε καὶ δεῖ καὶ πάλιν, ἐγὼ δὲ οὐ τοῦτο δέδοικα,

εἰ Φίλιππος ζῇ ἢ τέθνηκεν, ἀλλ' εἰ τῆς πόλεως τέθνηκε τὸ τοὺς ἀδικοῦντας μισεῖν καὶ τιμωρεῖσθαι. τοῦτο δὲ καὶ ἐναργῆ ποιεῖ τὸν λόγον, οὐ μόνον δριμύν. τροπῆς γάρ ἐστιν ἐγγύς, οὐ μὴν τροπή γε ἐστὶν ἄντικρυς διὰ τὸ προωνομάσθαι. ἐπεὶ καὶ καθ' ἑαυτὸ εἰ λέγοι τις, τὸ, τέθνηκε τῆς πόλεως τὸ, τοὺς ἀδικοῦντας μισεῖν, πάνυ ποιήσει σκληρὸν κατὰ τὴν τροπὴν τὸν λόγον· ἐκ προονομασίας δὲ εἰσαχθὲν, ἅμα τῇ ἐναργείᾳ καὶ τὴν δριμύτητα ἔχει. λοιπὸν εἶδος δριμύτητος τρίτον ἐστὶν, ᾧ καὶ αὐτῷ ὁ ῥήτωρ κέχρηται. γίνεται δὲ, ὅταν τροπῇ τινὶ χρησάμενοι, μὴ σφόδρα αὐστηρᾷ μηδὲ σκληρᾷ, κατ' ἀκολουθίαν ἐκείνης ἑτέραν ἐπενέγκωμεν τροπὴν, σκληροτέραν μὲν, οὐ μὴν δοκοῦσάν γε εἶναι τοιαύτην, διὰ τὸ ἀκόλουθον τοῦ προειρημένου· οἷον, ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα εἰς μὲν ἅπαξ καὶ βραχὺν χρόνον, ἀντέχει, καὶ σφόδρα γε ἤνθησεν ἐπὶ ταῖς ἐλπίσιν ἂν τύχῃ· τῷ δὲ χρόνῳ δὲ φωρᾶται, καὶ περὶ αὐτὰ καταρρεῖ· τὸ γὰρ ἤνθησε, τροπικὸν μὲν, οὐ μὴν αὐστηρὸν, οὐδὲ σκληρόν· τὸ δὲ καταρρεῖ, σκληρὸν ἰσχυρῶς, οὐ μὴν τοιοῦτον ἐφάνη, διὰ τὸ ἐξ ἀκολουθίας εἰρῆσθαι. ἐπὶ γὰρ τῶν ἀνθέων τῶν μαραινομένων τὸ καταρρεῖν σχεδὸν κυρίως λέγεται· ἤδη δὲ αὐτοῦ τὴν ἄγαν σκληρότητα καὶ τὸ παρακείμενον αὐτῷ ἀφεῖλε· λέγω τὸ, τῷ χρόνῳ δὲ φωρᾶται. ὅμοιον τούτῳ καὶ τὸ Εὐριπίδου ἐν Πολυΐδῳ, εἰ μὲν γὰρ ἐκ γῆς εἰς θάλασσαν ἵπτατο ὁ κύματ' οἰκῶν ὄρνις, ἡρμήνευσεν ἂν τὸν παῖδα ἐν ὑγροῖς κύμασι τεθνηκέναι. τῷ γὰρ οἰκῶν παράκειται τὸ ἡρμήνευσεν ἄν· καθ' αὑτὸ δὲ ἂν ἦν σκληρόν πως. τοσαῦτα καὶ περὶ τῆς δριμύτητός τε καὶ ὀξύτητος, ὡς προσηκουσῶν τῇ τε ἀφελείᾳ, καὶ τῇ γλυκύτητι· ὁ δὲ περὶ ἡδονῆς καὶ γλυκύτητος ἡμῖν ῥηθεὶς λόγος ἅπας, ὁ αὐτὸς ἂν εἴη δήπου τῷ περὶ ἁβρότητος, καὶ περὶ τοῦ ὡραίου λεγομένου, λόγου,

καὶ

καὶ εἴ τι τοιουτότροπον. ταῦτα γὰρ οἶμαι πάντα καὶ τὰ τοιαῦτα, ὀνόματι διαλλάττει μόνῳ, ἔστι δὲ τὰ αὐτά. ὅταν γὰρ ἤτοι ἐρωτικόν τι ἐννόημα λέγωμεν, ἢ καὶ τῶν ἄλλων τι, τῶν ἰδίων γλυκύτητος, μεθοδεύωμέν τε οὕτως καὶ ἑρμηνεύωμεν διὰ ἐπιθέτων καὶ ποιητικῶν ὀνομάτων, περιστῶμέν τε τοῖς σχήμασιν ἢ τοῖς κώλοις, ἢ καὶ ἄλλῳ τινὶ, κάλλους ἰδίῳ σχήματι ἐξαγγέλλωμεν, συντιθῶμέν τε οὕτως· καὶ τοὺς μὲν ῥυθμοὺς ποιῶμεν σεμνοὺς ἅμα καὶ καλοὺς, τὰς δὲ ἀναπαύσεις, σεμνὰς ὁμοῦ καὶ ἀφελεῖς, ὡραῖος καὶ ἁβρὸς κατ' ἀνάγκην ἡμῖν ὁ λόγος γίνεται. ὥστε οὐκ οἶδα, εἴ τι διαλλάττοι ἡδονὴ καὶ ὥρα ἡ ἐν λόγῳ, ἁβρότητος, ἢ γλυκύτητος, ἤ τινος ἄλλου τοιούτου τρόπου. ἀλλὰ περὶ μὲν ἀφελείας καὶ γλυκύτητος τοσαῦτα, ἑξῆς δὲ λέγειν εἴη περὶ ἐπιεικείας.

ΠΕΡΙ ΕΠΙΕΙΚΕΙΑΣ.

Ἐπιεικὴς καὶ ἠθικὸς λόγος γίνεται κατ' ἔννοιαν μὲν, ἤτοι ὅταν ἑκόντα τις αὑτὸν μειονεκτοῦντα δεικνύῃ· ὡς ἐν τῷ κατὰ κόνωνος, ὅτι προὸν αὐτῷ καὶ λωποδυσίου καὶ ὕβρεως δίκας λαβεῖν, ὅμως αἰκίας δικάζεται· ἢ ὅταν εἰς ἴσον ἑαυτόν τις ἄγῃ τοῖς πολλοῖς, καί περ οὐκ ὢν τῶν πολλῶν εἷς. σχεδὸν δὲ καὶ τοῦτο ταυτόν ἐστι τῷ προειρημένῳ. καθόλου γὰρ ἡ ἐπιείκεια παρατεθραυσμένον ἔχει τὸ δίκαιον, διὰ φιλανθρωπίαν, ὡς ἔφη πλάτων· καὶ τὸ μὴ ὄντα οὖν τῶν πολλῶν ἕνα, ἑαυτὸν ἐν τοῖς πολλοῖς ἀριθμεῖν, οὐδὲν ἄλλ' ἢ ἑκόντα μειονεκτεῖν ἐστίν. ὅμως δὲ κείσθω καὶ κατ' εἶδος ἕκαστον. δεύτερον οὖν εἶδος τῆς ἐπιεικείας, τὸ τοῖς πολλοῖς ἑαυτὸν συναριθμεῖν. πολὺ τὸ τοιοῦτον ἐν τῷ κατὰ μειδίου, καί πρῶτόν γε τὸ, ἐγὼ δὲ ὅπερ ἂν καί ὑμῶν

ἕκαστος ὑβρισθεὶς προείλετο πρᾶξαι, τοῦτο καὶ αὐτὸς ἐποίησα. εἰ δὲ καὶ δεινῶς ἐνταῦθα, ἑτέρου λόγου. τοῦτο γὰρ φύσει δεινότητος ἴδιον, τὸ εἰς δέον εἰδέναι χρῆσθαι τοῖς τε ἄλλοις καὶ τοῖς εἴδεσι τοῦ λόγου, ὥσπερ ἐνταῦθα εἰς δέον κέχρηται τῇ ἐπιεικείᾳ καὶ τῷ ἤθει. ἐπεὶ καὶ τὸ διδόναι ἢ πλέον τῷ ἐχθρῷ ἑκόντα, ἐπιεικές. ἀλλ' ὅρα μεθ' ὅσης δεινότητος ὁ ῥήτωρ τοῦτο ποιεῖ. τῷ γοῦν χαριδήμῳ δίδωσι τό, ὡς πολίτης ἐξετάζεται, ἵνα μᾶλλον οὕτω παράνομον ἐξελέγξῃ τὸ ψήφισμα. τὰ γὰρ κατὰ τοὺς νόμους τοῖς πολίταις διώρισται. καὶ σκόπει πῶς ἐπισημαίνεται τὸ διὰ ἐπιεικείας ἐν τῷ, καὶ θεάσασθε ὦ ἀθηναῖοι ὡς ἐπιεικῶς καὶ ἁπλῶς χρήσομαι τῷ λόγῳ, ὃς εἰς μὲν ταύτην τίθεμαι τὴν τάξιν αὐτόν, ἐν ᾗ πλείστης ἂν τυγχάνοι τιμῆς, καὶ τὰ ἑξῆς. ἔτι ἐπιεικοῦς λόγου καὶ τὸ λέγειν ὡς παρὰ γνώμην δικάζεται, καὶ ὡς ἀναγκάσαντος τοῦ ἐχθροῦ εἰς δικαστήριον ἥκει, δέον ἐπὶ τῶν φίλων καὶ τῶν ἐπιτηδείων διακεκρίσθαι· οἷον, εἰ μὲν ἐβούλετο ἄφοβος τὰ δίκαια ποιεῖν, καὶ τὰ ἑξῆς, ἐπιεικείας συστατικά· καὶ τό, οὐδένα πώποτε τῶν πολιτῶν οὔτε γραφὴν γραψάμενος, οὔτ' ἐν εὐθύναις λυπήσας, καὶ τὰ ἑξῆς· καὶ τό, ἐπειδὴ γὰρ οὐχὶ τῶν πολιτευομένων οὐδὲ τῶν ἐνοχλούντων ὑμᾶς ὤν, πρᾶγμα τηλικοῦτον φημὶ δείξειν πεπραγμένον, καὶ τὰ ἑξῆς· καὶ τὸ φάσκειν δὲ ἀπείρως ἔχοντα λόγων, εἰς δικαστήριον εἰσιέναι δύναται μέν τι καὶ ἄλλο ἐμφαίνειν, καὶ μὴ καὶ τὸ ἐπιεικές, ἢ ὅλως τό γε ἠθικόν, τὸ ἠναγκάσθαι λέγειν. τὸ γὰρ μὴ βουλόμενον ἥκειν ἅμα συνεμφαίνεται· καθόλου τε, ὅπερ ἔφην ἀρχόμενος τοῦ περὶ ἐπιεικείας λόγου, πάντα ὅσα ἐστὶ προσώπου συστατικά, ὡς ἑκόντος μειονεκτοῦντος, ἠθικὸν ποιεῖ τὸν λόγον καὶ ἐπιεικῆ κατὰ τὴν ἔννοιαν. τούτοις δὲ ἅπασι τοῖς προειρημένοις, καὶ

ὅτε φεύγοι τις, δύναται χρῆσθαι ἀναστρέψας· οἷον ὡς, παρὸν αὐτῷ διώκειν, οὐδὲ φεύγει· ἔτι διὰ τοῦτο καταφρονηθείη, ὅτι χρηστός ἐστιν ἢ τῶν πολλῶν εἷς· καὶ ὡς οὐδένα μέν τοι πώποτε ἐδίωξεν αὐτός, καὶ ὡς ἄκων ἥκοι· ἢ ὅλως, ὅπερ ἔφη, ἅπασι τοῖς προειρημένοις, καὶ εἰ φεύγοι τις, χρῆσθαι δύναται. πολλὰ τῶν τοιούτων ἐν ἰδιωτικοῖς τὰ παραδείγματα, καὶ πλείονά γε παρὰ τῷ Λυσίᾳ καὶ τῷ Ὑπερίδῃ. φύσει γὰρ οἱ ἄνδρες ἠθικώτεροι· ταῖς δὲ μεθόδοις καὶ μᾶλλον. μέθοδος δὲ ἐπιεικείας, πρῶτον μὲν ἡ σφόδρα ἐοικυῖα ταῖς ἐννοίαις ταῖς ἐπιεικέσι· τὸ ἑκόντα ἐλαττοῦν τὰ ἑαυτοῦ χρηστά, ἢ ὅσα ἔχει κατὰ τοῦ ἐχθροῦ σφοδρά, ταῦτα ἑκόντα μειοῦν, καὶ μὴ λέγειν σφοδρῶς. καὶ τὰ μὲν ἑαυτοῦ ἐλαττοῖ ὁ Δημοσθένης κατὰ μέθοδον οὕτως· εἰ, παρὸν αὐτῷ λέγειν ἀξιωματικῶς· οἷον, μετὰ ταῦτα δὲ τοὺς ἀποστόλους ἀπέστειλα ἅπαντας, καθ' οὓς Χερρόνησος ἐσώθη καὶ τὸ Βυζάντιον, καὶ πάντες οἱ σύμμαχοι· ὁ δὲ εἶπεν ὡς ἑτέρως· οἷον, τῶν μέν τοι διακονίας τῶν ἐφ' ἑκάστῳ τῶν πεπραγμένων, καὶ ἐμαυτῷ μετεῖναι φημί. ὁρᾷς ὡς ἐν ἀμφοτέροις μὲν ταὐτόν ἐστι πρᾶγμα δηλούμενον, ὅτι ἐγὼ συμβεβούλευκα, καὶ ἐγὼ ἔγραψα; ὅσον δὲ τοῦτο ἐκείνου ἐπιεικέστερον εἴρηται, καὶ ταπεινότερον. ἀλλ' οὗτος μὲν εἰς δέον ἑκατέρῳ χρῆται, οὐ κατ' ἐπιείκειαν, ἀλλὰ δεινότητα. ἐκεῖνο μὲν ἐλαττώσας, τουτὶ δὲ αὐξήσας. βουλόμενος μέν τοι τις ἐπιεικῆ ποιεῖν τὸν λόγον καὶ ἠθικόν, οὕτως ἂν οἶμαι μεθοδεύσειε. σπάνια δὲ τῆς τοιᾶσδε μεθόδου τὰ παραδείγματα· οὔκουν ἔγωγε ἠδυνήθην ἐκ τοῦ παραχρῆμα λαβεῖν τι παρὰ τοῦ ῥήτορος ἢ ἄλλου του, τοιαύτης μεθόδου παράδειγμα. αἱ γὰρ εἰρωνεῖαι, οὐκ εἰσὶν ἐπιείκειαι, ἀλλ' ἠθικὸς μὲν ὁ λόγος, βαρὺς δέ, καὶ οὐκ ἐπιεικής· οἷον, μανία γὰρ ἴσως ἐστίν,

τὸ ὑπὲρ δύναμιν ἢ ἐπίφθονον. καὶ πάλιν, βούλει ἐμαυτὸν μὲν, ὃν ἂν σὺ λοιδορούμενος καὶ διασύρων καλέσαις βάταλον· καὶ πολλὰ ἕτερα τοιαῦτα. ταῦτα δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα, βαρεῖα μὲν, καὶ διὰ τὸ ἠθικὰ, οὐ μὴν ἐπιεικῆ γε, οὐδὲ ὡς ἐπιεικὲς τὸ ἦθος ἔχει. σπάνια οὖν, ὅπερ ἔφην, τῆς τοιαύτης μεθόδου τὰ παραδείγματα, καὶ παραχέασθαι μέν τοι τοιοῦτον ἐγώ σοι νῦν, ὅπερ ἔφην, οὐ δέδοικα· ἐπεὶ πόνου ἄλλου ἦπερ γὰρ ὡς ἀληθῶς, ἐνδείξασθαι μέν τοι σαφῶς τὴν φύσιν αὐτοῦ δεδυνῆσθαι νομίζω. ὥστε τάχα οὐ χαλεπῶς καὶ παραδείγματα ἴδια τοῦ εἴδους εὕροι τις ἂν ζητῶν, εἰ φροντίσειεν· εἴη δὲ ἂν οὐκ ὀλίγα παρὰ τῷ πλάτωνι, ἔνθα ἂν ὁ σωκράτης ἔχῃ τι λέγειν περὶ αὐτοῦ. καὶ οἶμαί γε εἶναί τι τοιοῦτον ἐν τῷ χαρμίδῃ καὶ ἐν τῷ συμποσίῳ μετὰ τοὺς ἀλκιβιάδου λόγους, καὶ πολλαχοῦ μέν τοι· ἀλλὰ τὰ μὲν καθ' ἑαυτὸν, οὕτως ἄν τις ἐλάττω ποιοίη τῷ ἐπιεικεῖ κατὰ μέθοδον λόγῳ· τῶν δὲ δεόντων ἐκθλῖψαι κατὰ τοῦ ἐχθροῦ σφοδρῶς ἐλάττωσις ἐκ μεθόδου, κατὰ δύο γίνεται τρόπους. ἢ γὰρ ἐνδείκνυται ὁ ποιῶν τοῦτο, ὅτι ἑκὼν ἐπιεικέστερον λέγει, ἢ ἄνευ ἐνδείξεως αὐτὸ ποιεῖ. καὶ ὅτε μὲν ἐνδείκνυται, ἔχει τι περὶ σφοδρότητος, εἰ καὶ βραχύ, ἀλλ' οὖν ἔχει γε ὁ λόγος· οἷον, καί μοι μηδὲν ὀργισθῇς, οὐδὲν γὰρ ἐρῶ σε φλαῦρον· καὶ πάλιν τόδε, τοῦ τεθέντος νόμου τὰ μὲν ἄλλα ἔγωγε οὐκ οἶδα, οὐδὲ λέγω φλαῦρον οὐδὲν, οὐδὲ σαύνιδα· ἐκ δὲ τοῦ νόμου σκοπῶν εὑρίσκω τοῦτο πολὺ κεχωρισμένον, καὶ τὰ ἑξῆς· ὅτε δὲ μηδὲν ἐνδείκνυται, παντάπασιν ἐπιεικὴς κατά γε τοῦτο ὁ λόγος δείκνυται· οἷον, τίνος οὖν ἕνεκα εἰ τὰ μάλιστα μή τινες, ἀλλὰ πάντες ἦσαν ἀνάξιοι, τῆς αὐτῶν ἠξίωσεν ἡμᾶς τε κἀκείνης· ὁρᾷς πῶς ἔχων, εἴπερ ἐβούλετο, εἰπεῖν σφοδρῶς· οἷον, τίνος ἕνεκα, εἰ τὰ μάλιστα μή τινες, ἀλλὰ πάντες ἦσαν ἀνάξιοι, τῆς

αὐτῶν

αὐτὴν ἀτιμίαν ὑμῶν τε κἀκείνων κατέγνω. ὁμοίως γὰρ ἀμφοῖν ἀφαιρεῖται, τὴν μὲν ἀτέλειαν ἐκείνων, ὑμῶν δὲ τὴν ἐξουσίαν τοῦ διδόναι ὅτῳ ἂν βούλοισθε. ὁ δὲ ἐπιεικῶς σφόδρα καὶ ἠθικῶς ἔφη, τῶν αὐτῶν ἠξίωσεν ὑμᾶς τε κἀκείνους. τοιοῦτο δ' ἐστὶ, καὶ τὸ, ἐν συμβουλευτικοῖς· δοκοῦσι δέ μοι Λακεδαιμόνιοι δεινῶν ἔργον ἀνθρώπων ποιεῖν. τό τε γὰρ ἐνδοιάσαι καὶ μὴ ἀποφήνασθαι ὅτι δεινοὶ Λακεδαιμόνιοι, ἀλλὰ δοκοῦσί μοι εἰπεῖν, τό τε μὴ καθάπαξ δοκεῖν αὐτοὺς εἶναι δεινοὺς εἰπεῖν αὐτὸν, ἀλλὰ δεινοῖς ἐοικότας ἁπλῶς, ἔργον δέ τι δεινῶν ἀνθρώπων διαπράττεσθαι, σφόδρα ὑφιέντος ἦν τὸ ἐπίφορον καὶ σφοδρὸν, ἠθικὸν δὲ καὶ ἐπιεικῆ λόγον παρεχομένου. δῆλον δὲ ἐστι τοῦτο ἐκ τῶν κατὰ Φιλίππου ῥηθέντων, ἐναντίως τῇ ἰδέᾳ ταύτῃ λέγοντος ἐκεῖ τοῦ ῥήτορος, οἷον, μὴ πανοῦργος ὢν καὶ δεινὸς ἄνθρωπος. πρῶτον μὲν γὰρ πανοῦργός φησιν ἀλλ' οὐχ ἁπλῶς δεινός· σφοδρότερον δὲ τὸ πανοῦργος ὄνομα τοῦ δεινὸς δήπουθεν· ἔπειτα οὐδὲ δοκεῖν αὐτῷ πανοῦργον τὸν Φίλιππον εἶναι ἔφη, οὐδὲ ἐνεδοίασεν, ὥσπερ ἐκεῖ, ἀλλ' ἀπεφήνατο· ἔπειτα οὐκ ἐοικέναι πανούργοις ἢ δεινοῖς, ὥσπερ τοὺς Λακεδαιμονίους, ἔλεγεν, ἀλλ' αὐτὸν εἶναι τὸν Φίλιππον καὶ δεινὸν καὶ πανοῦργον. οὐκοῦν ταῦτα μὲν καὶ σφοδρὰ καὶ τραχέα, ἐκεῖνα δὲ, ἠθικὰ καὶ ἐπιεικῆ, καὶ σαφῶς ὑφιέντος τὴν σφοδρότητα τοῦ ῥήτορος. εὕροις δὲ ἂν οὐκ ὀλίγα παραδείγματα περὶ τοιαύτης μεθόδου· καθ' ἣν καὶ τὰ τῶν ὑποκειμένων προσώπων ἐνδεέντα ἂν ἐλαττώσειέ τις· οὐ γὰρ περὶ ἑτέρας λέγω καθ' ἣν τὰ ἴδιά τις ἀγαθὰ μειώσειεν, ὥσπερ ἔν τε συμβουλευτικοῖς, καὶ ἐν τῷ πρὸς Λεπτίνην· καίτοι περ γε ὢν ἀγωνιστικὸς ὄντως ὁ λόγος, ὅμως πολὺ τὸ ἦθος ἐν τοῖς περὶ τὸ πρόσωπον ἔχει καὶ κατὰ τὴν μέθοδον, καὶ ἴσως καὶ τὰ λοιπά, ὥσπερ καὶ οἱ συμβουλευτικοί.

ἀλλ' ἐκεῖσε ἐπανιτέον. μέθοδος γὰρ ἐπιεικείας, πρώτη μὲν ἡ προειρημένη· μετὰ ταύτην ἡ ἐκ παραλείψεως. δοκεῖ γάρ πως ἐπιεικὲς εἶναι τὸ, ἑκόντα παραλείπειν ὅσα τις εἰπεῖν ἔχοι κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἢ καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ. καὶ πολύ γε τὸ ἀξιόπιστον διὰ τὴν ἐμφαινομένην ἐπιείκειαν αἱ παραλείψεις ἔχουσι· γίνονται δὲ, ὡς ἔφην, ἐπ' ἀμφοῖν, καὶ ἐν τοῖς καθ' ἡμῶν, καὶ ἐν τοῖς ὑπὲρ ἡμῶν· καὶ γίνονταί γε διχῶς, καθάπερ καὶ τὴν μείωσιν τὴν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐλέγομεν γίνεσθαι διχῶς. ἢ γὰρ ἄντικρυς παραλείπει, ἢ εἰπὼν, οὐδὲν προστίθησιν· ἐνδείκνυται δὲ μόνον, καὶ ὥσπερ τινὰ πρόσληψιν ἀορίστου ποιεῖται· οἷον, καὶ περὶ ὧν μὲν ἐστί τις ἀμφισβήτησις, ὡς ἄρα ὑπὲρ τῆς πόλεως εἴρηκεν, ἐάσω· καὶ πάλιν, παραλείπω τὰ πολλὰ διὰ τόδε (φησί) καὶ τόδε. ἤτοι οὖν οὕτως, ἢ τῇ μεθόδῳ χρῆται παραλειπτικῇ· τὰ πράγματα δὲ οὐδὲν ἧττον λέγει· οἷον, καὶ οὐδὲν ἂν εἴποιμι τούτων, οὔτε εἴ τινας ἐκ τῶν πολεμίων ἐλυσάμην, οὔτε εἴ τισι πενομένοις θυγατέρας συνεξέδωκα· καὶ πάλιν, καὶ ὄλυνθον μὲν δὴ καὶ μεθώνην καὶ ἀπολλωνίαν, καὶ δύο καὶ τριάκοντα πόλεις τὰς ἐπὶ θρᾴκης, ἐῶ, καὶ τὰ ἑξῆς· τούτων τοίνυν ἡ μὲν λέγουσα τὰ πράγματα παράλειψις· οἷον, ὄλυνθον μὲν δὴ, καὶ τὰ ἑξῆς, ἀξιοπιστίαν μόνον μετὰ τοῦ ἤθους ποιεῖ· ἡ δὲ οὐδὲν ἔχουσα τοιοῦτον· οἷον, καὶ περὶ ὧν μέν ἐστί τις ἀμφισβήτησις, ὡς ἄρα ὑπὲρ τῆς πόλεως εἴρηκεν, ἐάσω, μετὰ τῆς ἀξιοπιστίας καὶ τοῦ ἤθους, ἔτι καὶ περιβολὴν ποιεῖ διὰ τὴν τοῦ ἀορίστου πρόσληψιν. τὰ γὰρ τοιαῦτα, οὐδὲν ἄλλ' ἢ ἀορίστου, ἤ τινος τοιούτου προσλήψεις εἰσὶ, κατὰ παράλειψιν μεθοδευθεῖσαι. τρίτη δὲ ἐπιεικείας μέθοδος, ἡ τὸν καθαρὸν ποιοῦσα λόγον, διότι ἡ αὐτὴ καὶ τὸν ἀφελῆ. ὅτι γὰρ τὸν ἐπιεικῆ δόξαντα ἂν εἶναι λόγον, πολὺ τὸ ἀφελὲς ἐμφαινό-

μενον

μένον ἔχειν δεῖ, καὶ ὁ κατὰ μικρὸν λόγων θεωρίας ἐπαΐων, συναισθοιτ' ἄν. καὶ μὴν καὶ ἡ λέξις τοῦ ἐπικοῦ λόγου, ἡ καθαρὰ καὶ ἀφελὴς, σχήματά τε καὶ κῶλα καὶ σύνθηκη, κατὰ ταυτά· αἵ τε ἀναπαύσεις καὶ οἱ ῥυθμοὶ, ὡσαύτως· εἰ δή τι καὶ ταῦτα δύναται συλλαμβάνειν πρὸς ἐπικοῦ λόγου ἔμφασιν.

ΠΕΡΙ ΑΛΗΘΙΝΟΥ ΛΟΓΟΥ.

Ὁ ἐνδιάθετος καὶ ἀληθὴς, καὶ οἷον ἔμψυχος λόγος, τὸ μὲν πλεῖστον ἔχει περὶ τὴν μέθοδον καὶ τὰ σχήματα, τήν τε λέξιν καὶ ὅσα τούτοις ἕπεται· γίνεται μὴν καὶ κατ' ἔννοιαν. αἱ γὰρ ἀφελεῖς πᾶσαι, πάντως εἶεν ἂν τοῦ ἐνδιαθέτου· ἢ, πῶς ἂν ἔτι τὸ ἦθος ἔχειν δύναιντ' ἂν ἀκριβῶς; τάχα δὲ ἂν καὶ αἱ ἐπιεικεῖς, τούτου τοῦ εἴδους εἶεν. ἴδιαι γε μήν εἰσιν ἔννοιαι παρὰ τὰς προειρημένας, τοῦ οἷον ἐμψύχου λόγου, αἱ σχετλιαστικαί· οἷον, αὐτὸς ὢν οἶμαι θαυμάσιος στρατιώτης, ὦ Ζεῦ. μετὰ γὰρ τὴν γενομένην κατὰ τὴν εἰρωνείαν βαρύτητα, ἐπήγαγε τὸ, ὦ Ζεῦ· ἑτέρα δέ τις αὕτη δήπουθεν παρὰ τὴν προειρημένην ἐστὶν ἔννοια, τὸ, ὦ Ζεῦ, σχετλιαστική. τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ, ἀλλ' ἀνδροτίων ἡμῖν πομπείων ἐπισκευαστής, ἀνδροτίων ὦ γῆ καὶ θεοί. ἀλλ' ἴσως τοῦτο κατὰ τὴν μέθοδον ὂν κατὰ τὴν ἔννοιαν· τὸ μέν τοι, καὶ χαρίδημον, εἰ χρὴ φέρειν, βουλεύσω χαρίδημον, οἴμοι, ἔχει τινὰ καὶ ἰδίαν ἐν τῷ, οἴμοι, ἔννοιαν· καὶ μυρία τούτου παρὰ δημοσθένους λάβοις ἂν παραδείγματα. ἀλλ' ἔννοιαι μὲν αὗται λόγου, γνώριμοί τινες οἶμαι καὶ σαφεῖς ὀφθῆναι· εἰ δὲ καὶ μέθοδος εἴη τις, ὁ σχετλιασμὸς περὶ ἔννοιαν ὂν τοιαύτην, οἷον ὂν φύσει σχετλιαστικὴν, ὡς τὸ, ἀλλ' ἀνδροτίων ἡμῖν πομπείων ἐπισκευαστής, ἀνδροτίων ὦ γῆ καὶ θεοί. σαφὴς

δήπου ἡ μέθοδος, καὶ οὐδὲν ἔχουσα δυσχερὲς πρὸς καταμά-
θησιν· αἱ μὲν τοι λοιπαὶ μέθοδοι τοῦ ἀληθινοῦ λόγου, σχεδὸν
ἄῤῥητοί εἰσιν. εἴ τε γὰρ εὐχὰς ποιοίη τις, εἴ τε ἄλλο τι τοιοῦτον,
οὐχ ἁπλῶς διὰ τῶν εὐχῶν, ἢ διὰ τῶν ὁμοίων ταύταις, ἐνδιάθε-
τος ὁ λόγος γίνεται, ἀλλ' ἔστι ταῦτα μὲν ἁπλῶς καὶ ἀφελείας
ἠθικά. ἕτερα δὲ παρὰ ταῦτά ἐστιν οἶμαι τὰ ποιοῦντα οἷον ἔμψυ-
χον εἶναι δοκεῖν τὸν λόγον· αὐτίκα τὸ, πρῶτον μὲν ὦ ἀθηναῖοι
τοῖς θεοῖς εὔχομαι πᾶσι καὶ πάσαις. εὐχὴ μέν ἐστι δήπουθεν, ἀλ-
λά τι παραπλήσιον ἔχει τούτῳ, ἀλλὰ γὰρ ἐνταῦθα τῶν φόβων εἰρη-
μένων, ἐν σικελικοῖς ὑπὸ ἀριστείδου εἰρημένων. λέγω δὲ οὐχ ὡς τοῦ-
του βελτίονος ὄντος, ὧν ὁ δημοσθένης εἶπε (μανοίμην γὰρ ἂν
εἰ τοῦτο λέγοιμι) ἀλλ' ὅτι τοῦτο ἐκείνου ἀληθέστερόν ἐστιν. οὐ γὰρ
ἀπῄτει τὸν δημοσθένην ὁ καιρὸς εὐθὺς κατ' ἀρχὰς ἀληθινόν τι,
ἀλλ' ἄλλως ἠθικόν πως τὸν λόγον παρασχέσθαι. καὶ ἐνδείκνυμεν
τοῦτο, καὶ ἕτερα πλείονα ἑπόμενα τούτοις, ὅτι τὸν λόγον ἐθω-
ρῶμεν. εὕροις δ' ἂν οὐκ ὀλίγα τοιαῦτα, ὄντως ἀληθινῶς εἰρημέ-
να καὶ παρὰ τούτῳ ῥήτορι, καὶ μὴν καὶ τὸ, καλῶ δὲ τοὺς θεοὺς πάν-
τας καὶ πάσας, ὅσοι τὴν χώραν ἔχουσι τὴν ἀττικὴν, καὶ τὸν ἀπόλ-
λω τὸν πύθιον, καὶ τὰ ἑξῆς, ὅρκος ἐστὶ δήπουθεν. ἀλλὰ σκό-
πει εἰ μὴ ὅμοιον τοῦτο ἐκείνῳ τούτῳ, ἐπεὶ εἰ μὴ διὰ τὸ τοὺς βου-
λεσθαι σῶσαι, ἐξώλης ἀπολοίμην καὶ προώλης, εἰ προσλαβὼν ἀρ-
γύριον πάνυ πολὺ, μετὰ τούτων ἐπρέσβευσα. ἐνταῦθα μέν τοι
καὶ ἡ ἐπιμονὴ τῆς ἀφελείας, πεποίηκε πλέον τὸ ἐνδιάθετον, τὸ,
πάνυ πολυ. ἀλλ' ἐπὶ τὸ ἐξ ἀρχῆς ἐπανιτέον, ὅτι αἱ μέθοδοι τοῦ
ἐνδιαθέτου λόγου σχεδὸν μὲν ἄῤῥητοί εἰσιν, ὅμως δ' ἡμῖν τι τολ-
μητέον εἰπεῖν καὶ περὶ τούτων, ὅπως αὐτὰς ἐνδείξασθαι δυνη-
θείημεν. λέγω τοίνυν, ὅτι σχεδὸν μία μέθοδός ἐστιν ἅπαντος

ἐνδια

ἐνδιαθέτου λόγου τὸ μὴ προλέγειν μήθ᾽ ὡς ὄμνυσί τις, ἀλλ᾽ ἁπλῶς οἷον ἐμπίπτειν εἰς τὸν ὅρκον, μήθ᾽ ὡς εὔχεταί τις, ἀλλ᾽ ἁπλῶς παραπεσὸν εὔχεσθαι· οἷόν ἐστι καὶ τό, ὡς μηδὲ νῦν ὤφελον· οἷον, ἡνίκα τὰς δίκας τοῖς ἐπιτρόποις ἐλάγχανον, μειράκιον ὢν κομιδῇ, καὶ τοῦτον οὐδ᾽ εἰ γέγονεν εἰδώς, οὐδὲ γινώσκων, ὡς μηδὲ νῦν ὤφελον. καὶ μὴν καὶ τὸ θαυμάζειν τι πρᾶγμα, ἠθικὸν ποιεῖ τὸν λόγον καὶ ἐνδιάθετον· ἀλλ᾽ ἐὰν μὲν προείπῃς ὅτι θαυμάζεις, οὐκ ἔτι ὁμοίως τὸ ἐνδιάθετον τοῦ λόγου σώζεται, ἀλλ᾽ ἁπλῶς μέντοι ἠθικὸς καὶ οἷον ἀφελὴς οὕτως ὁ λόγος γένοιτ᾽ ἄν, καὶ κατὰ τοῦτο μόνον ἔχων τι τοῦ ἀληθοῦς, οὐ μὴν ἀκριβές γε τοῦτο· ἂν δὲ ἀφελῇς μὲν τὸ λέγειν ὅτι θαυμάζεις, ψιλὰ δὲ καὶ καθ᾽ ἑαυτὰ λέγῃς ἃ θαυμάζεις πράγματα, ἐνδεικνύμενος τοῦτο αὐτὸ τὸ θαυμάζειν, πλέον ποιήσεις τὸ ἐνδιάθετον, καὶ ὡς ἀληθῶς ἔμψυχον· οἷον, καὶ τοιαῦτα συνειδὼς βεβιωμένα ἑαυτῷ ὁ κάθαρτος οὑτοσί, τολμήσει βλέπειν εἰς ὑμᾶς, καὶ τὸν βεβιωμένον αὐτῷ βίον αὐτίκα δὴ μάλα ἐρεῖ μακρᾷ τῇ φωνῇ· ἐφ᾽ οἷς ἔγωγε ἀποπνίγομαι; οὐκ ἴσασιν οὗτοι σέ· καὶ τὰ ἑξῆς. τὸ γὰρ ἐφ᾽ οἷς ἔγωγε ἀποπνίγομαι; οὐκ ἴσασιν οὗτοι σέ, σφόδρα πολὺ τὸ ἐνδιάθετον ἔχει, ὡς δὴ θαυμάζοντος τὸ λέγειν τολμῶντα τὰ τοιαῦτα· καὶ πάλιν, βουλεύεσθε ὦ Ἀθηναῖοι Θηβαίους ἔχοντες ἐν νήσῳ, τί χρὴ ποιεῖν; οὐκ ἀναστήσεσθε; καὶ τὰ ἑξῆς· ἁπλῶς δέ, ὅπερ ἔφην, κἂν τοῖς προειρημένοις, αὕτη μία μέθοδος λόγου τοῦ μέλλοντος ὡς ἀληθῶς ἐμψύχου φανεῖσθαι, τὸ μὴ προλέγειν μέν, ὡς ἔχοι τι πάθος ἐν τῇ ψυχῇ, οἷον θαῦμα, ἢ λύπην, ἢ φόβον, ἢ ὀργήν, ἢ ἔλεον, ἢ πεποίθησιν, ἢ ἀπιστίαν, ἢ ἀγανάκτησιν, ἢ τι τῶν τοιούτων· πεπονθότως γε μὴν προάγειν τὸν λόγον, ὡς ἂν ὁ καιρὸς ἀπαιτῇ, οἷον μετ᾽ ὀργῆς, ἢ θαυμασμοῦ, ἢ τινος τῶν προειρημένων.

μετὰ

μετ' ὀργῆς μου, ὡς ἐν τῷ, ἔπειτα ὦ καθάρατε καὶ γραμματοκύφων· καὶ πάλιν, καὶ τὰ τοιαῦτα συνεχῶς ἑαυτῷ ὁ ἀκάθαρτος οὑτοσί, καὶ τὰ τοιαῦτα· ἐλέου δὲ, ὅταν λέγῃ, τοὺς ταλαιπώρους φωκέας· καὶ πάλιν, ἀλλ' ὁ μὲν ἄθλιος ἄνθρωπος ἠτίμωταί τε καὶ ὕβρισται. θαυμασμοῦ δὲ παράδειγμα· οἷον, ἐγώ σοι ξενίαν ἀλεξάνδρου; καὶ τὰ ἑξῆς· καὶ τὸ προειρημένον δὲ τοιοῦτόν ἐστιν· οἷον, βουλεύεσθε ὦ ἀθηναῖοι τί χρὴ πράττειν, θηβαίους ἔχοντες ἐν νήσῳ· τὸ δὲ; σαῦ φόβῳ λόγου προϊόντος, παρὰ μὲν τοῖς ῥήτορσιν οὐκ ἂν ἴσως εἴη παράδειγμα· αἱ μέν τοι κωμῳδίαι καὶ αἱ τραγῳδίαι μυρία ἔχουσιν τοιαῦτα. ἀγανάκτησιν δὲ ἐμφαίνει τὰ τοιαῦτα, χαρίδημον οἶμαι· καὶ πάλιν, ἀνδροτίων ὦ γῆ καὶ θεοί. πεποιθότως δὲ ἐρεῖς, ὅταν λέγῃς, ἐγὼ συμπλέων ἐθελοντὴς, πάσχειν ὁτιοῦν ἕτοιμος, ἐὰν μὴ ταῦτα οὕτως ἔχῃ. τοι δ' ἂν κατὰ πεποίθησιν ἐνδιαθέτου λόγου, τὸ καὶ ταῖς ἀπαντήσεσι ταῖς πρὸς τὰς ἀντιθέσεις, ἢ καὶ ἄλλως χωρὶς κατασκευῆς ταχείαις χρῆσθαι· οἷον, περὶ τοῦ δὴ προσοσμιου μεθα; εἴρετό τις· εἶτα ἡ ἀπάντησις χωρὶς κατασκευῆς, εὑρήσει τὰ σαθρὰ ὦ ἀθηναῖοι, καὶ τὰ ἑξῆς· καὶ πάλιν, κακοδαιμονοῦσι βυζάντιοι, σφόδρα γε, ἀλλ' ὅμως αὐτοὺς δεῖ σώους εἶναι, συμφέρει γὰρ τῇ πόλει. αὕτη μέν τοι ἡ μέθοδος, καὶ γοργότητός ἐστιν ἰδία, περὶ δὲ συνδρομῆς, εἴτε συγχωρήσεως ὡς δεῖ λέγειν, κἂν τῷ περὶ γοργότητος ἔφθην ἐρεῖν ἀκριβέστερον, ὅτι περὶ μεθόδου δεινότητος λέγοιμι· ἐκείνης γὰρ ἴδια ταῦτα. ἐπανιτέον δὲ ἐφ' ὅπερ ἐλέγομεν. καθόλου γὰρ τὸ χωρὶς κατασκευῆς εἰς ἀρχὴν ἀσυνδέτως ἀνάγειν τὸν λόγον, ἐνδιάθετον καὶ ἀληθινόν· οἷον, νὴ Δία, ἔδει γὰρ τὸ καὶ τὸ ψηφίσασθαι, καὶ τὸ μὴ ψηφίσασθαι· εἶτα δὲ ἐπεμβολῆς οὐ κατασκευάσας, ἐπήγαγεν ἀσυνδέτως, καὶ σφόδρα ἐνδιαθέτως

δέτως· πολλὰ ἂν ἔχοιεν εἰπεῖν ὀλύνθιοι νῦν, ἃ τότε εἰ προΐδοιντο, οὐκ ἂν ἀπώλοντο, πολλὰ φωκεῖς, πολλὰ τῶν ἀπολωλότων ἕκαστοι· καὶ τὸ ἐφεξῆς δὲ τοιοῦτόν ἐστιν· οἷον, ἀλλὰ τί τούτων ὄφελος; εἶτ' ἐπήγαγεν ὁμοίως ἐξ ἀσυνδέτου, μὴ καταστήσας, σφόδρα συνδιαθέτως, ἕως ἂν σώζηται τὸ σκάφος, τότε χρὴ καὶ ναύτην καὶ κυβερνήτην, καὶ πάντα ἄνδρα ἑξῆς, πρόθυμον εἶναι· ἐπειδὰν δὲ ἡ θάλαττα ὑπέρσχῃ, μάταιος ἡ σπουδή. τοῦτο δὲ ἂν οἰηθείη τις ἴσως σχῆμα καὶ οὐ μέθοδον εἶναι, ἔστι δὲ οὐ τοιοῦτον, ἀλλὰ καθαρῶς μέθοδος. οὐ γὰρ ἁπλῶς τὰ ἀσύνδετα λέγω ποιεῖν τὸν συνδιάθετον λόγον, ἀλλὰ τὰ χωρίς τι καταστάσεως καὶ τὰ ὡς ἀπαντήσεις· αἱ δὲ ἀπαντήσεις οὐ σχήματα, ἀλλὰ μέθοδοί τινές εἰσι δήπουθεν, ἢ πάντως γε ἔννοιαι. ἔστι δὲ παρὰ τὰς προειρημένας ἑτέρα τις μέθοδος συνδιαθέτου λόγου, καὶ μάλιστα τοῦ δοκοῦντος σὺν ὀργῇ προϊέναι, τὸ μηδὲ τὰς ἀκολουθίας σώζειν τῶν τοῦ λόγου σχημάτων, ἀλλ' οἷον ἐξίστασθαι δοκεῖν ὑπὸ τοῦ πάθους· οἷόν ἐστι καὶ τό, ἐπειδὴ τοίνυν ἡ μὲν εὐσεβὴς καὶ δικαία ψῆφος ἅπασι δέδεικται. δεῖ δέ με (ὡς ἔοικε) (καί περ οὐ φιλολοίδορον ὄντα) καὶ τὰ ἑξῆς πάντα, μέχρι τοῦ, οὐκ ἀπορῶν δὲ ὅ τι χρὴ περὶ σοῦ καὶ τῶν σῶν εἰπεῖν, ἀπορῶ, τοῦ πρώτου μνησθῶ. δυνάμει γὰρ ἀποδέδεικται τῷ σχήματι τὸ ἀκόλουθον, ἀλλ' ἐπιπολὺ τὸ οἷον ἀκρόχολον· διὸ καὶ μᾶλλον ἔμψυχος καὶ ἀληθὴς ὁ λόγος εἶναι δοκεῖ. δῆλον δὲ ἐκ τοῦ αὐτοῦ παραδείγματος, ὅτι καὶ τὸ ταῖς λοιδορίαις ἄνευ τῶν συσσημαινόντων χρῆσθαι, λόγου ἀληθοῦς καὶ συνδιαθέτου· οἷον, εἰ γὰρ αἰακὸς ἢ ῥαδάμανθυς ἢ μίνως ἦν ὁ κατηγορῶν, ἀλλὰ μὴ σπερμολόγος, περίτριμμα ἀγορᾶς, ὄλεθρος, γραμματεύς. μέθοδος δέ τις οἶμαι καὶ αὕτη δι' ἣν οὔτ' ἐπαχθὴς εἶναι δοκεῖ ὁ λοιδορούμενος, σαφῶς συνδεικνύ-

μένος αὐτῷ τοῦ μὴ ἐπισημαίνεσθαι ὡς ὑπ' ὀργῆς προήχθη, καὶ οὐκ ἐσκεμμένος ἥκει πρὸς τὰς λοιδορίας, ἀλλ' αὐτόθεν ἐπελθὸν αὐτῷ, διὰ ὀργὴν ταῦτα εἴρηκεν, ὅτι λόγος τὸ πιθανὸν πλεῖστον ἐκ τῶν τοιούτων μεθόδων ἴσχει; διὰ τὴν διάθεσιν καὶ τὸ ἐμψύχως προήχθαι. ἐὰν δὲ ἐπισημήνῃ, ὥσπερ ὁ Αἰσχίνης, οἷον, δότε μοι εἰπεῖν κίναιδον αὐτὸν, οὔτε ὁμοίως ἔσται πιθανὸς, δόξει τε ὡς ἀληθῶς εἶναι φιλολοίδορος. οὐ γὰρ πεπονθότος ἐστὶ τὴν ψυχὴν, οὐδ' ἐμπαθῶς ἔχοντος, τὸ ἐπισημαίνεσθαι, οὐδὲ οἷον ἐξεστηκότος ὑπὸ τοῦ πάθους, οὐδὲ ἀγνοοῦντος ἃ λέγει, ἀλλὰ νήφοντος καὶ γινώσκοντος ταῦτα, καὶ ἐπεσκεμμένου, καὶ τοῦτο ἐσπουδακότος λοιδορήσασθαι τὸν ἐχθρόν· καὶ οὐκ ἔτι, οὐδὲ πιθανός ἐστι τοῦ μηδὲ ἐνδιαθέτως, μηδὲ ἐμψύχως λέγειν. ὁ γὰρ ἐνδιακειμένως τι λέγων, σφόδρα γε αὐτὸν γοῦν πεπεικέναι δοκεῖ, διὸ καὶ πιθανός ἐστιν, ὁ δ' ὡς ἑτέρως, οὐκ ἔχει τὴν πιθανότητα ὁμοίαν. ἔτι μέθοδος, ἀληθινοῦ καὶ οἷον ἐμψύχου λόγου, σχεδὸν μὲν ἡ αὐτὴ οὖσα τῇ προειρημένῃ, ἔχουσα μέντοι διαφοράν τινα. ἔστι δὲ τὸ κἂν τοῖς ἄλλοις καὶ μὴ μόνον ἐν ταῖς λοιδορίαις, δοκεῖν αὐτόθεν πως κινούμενον λέγειν, ἀλλὰ μὴ ἐσκεμμένον· οἷον, ἀλλὰ γὰρ μικροῦ με παρῆλθε· καὶ πάλιν, ἀλλὰ τί ἐμπέπτωκα εἰς λόγους, οὓς αὐτίκα μάλα ὕστερον ἁρμόσει λέγειν· πολλὰ καὶ τῆς τοιαύτης μεθόδου τὰ παραδείγματα παρὰ τοῦ ῥήτορι· ἀλλὰ περὶ μὲν ἐννοιῶν καὶ μεθόδου τοῦ ἐνδιαθέτου λόγου, τοσαῦτα· λέξις δὲ πᾶσα μὲν ἡ τραχεῖα καὶ σφοδρὰ καὶ πεποιημένη, διάθεσιν ἔχει τὴν μετ' ὀργῆς· καὶ μάλιστα ἐν ταῖς ἐπιφοραῖς, ἐν αἷς καὶ αἱ μὴ συνήθεις, αὐτόθεν δὲ ποιηθεῖσαι, καιρὸν ἔχουσιν, ὥσπερ καὶ τὸ, ἰαμβιοφάγος· καὶ τὸ, ἔπειτ' ὦ κατάρατε καὶ γραμματοκύφων, καὶ πᾶσαι αἱ τοιαῦται καιρὸν ἔχον, αὐτόθεν δόξασαι ἀπό τινος

διαθέσεως λέγεται· ἀλλ' ὑπὸ μὲν τῶν ἐπιφορῶν ἰσχύουσιν, ὅπερ ἔφην, αἱ βραχεῖαι καὶ σφοδραί, καὶ ποιοῦσί γε τὸν ἀληθῆ καὶ οἷον ἔμψυχον λόγον· οὗ μὲν ἔνθα ἄλλο τι πάθος ψυχῆς παραδηλοῦμεν, ὁμοίως ἔτι χρήσιμον ἂν εἴη τὸ τοιοῦτον· ἐν δέ γε ἐλεεινολογίᾳ, καὶ παντάπασιν ἥκιστα ἐπιτήδειον. ἐνταῦθα γάρ, ἐν τοῖς πάθεσι λέγω, καθαρότητος μᾶλλον δεῖ καὶ ἀφελείας, καὶ γλυκύτητός τε καὶ ἡδονῆς· παράκειται δὲ τὰ πάθη ταῦτα· ὥσπερ ὁ Ξενοφῶν πεποίηκεν ἐν τῷ περὶ Ἀβραδάτου πάθει καὶ τῆς Πανθείας, ἔνθα ἔφη πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τό, ἡ χεὶρ τοῦ νεκροῦ ἐπηκολούθησεν. ἀπροαιρέτῳ γὰρ προαιρετικὸν προσθεὶς τῇ ἡδονῇ, τὸ πάθος ηὔξησε. ποῦ δὲ καὶ τίσι πράγμασι, τίνα ἁρμόττει λόγων εἴδη, πολλάκις διεμαρτυράμην ὅτι ἐν τῷ περὶ δεινότητος μεθόδου λέγειν χρή, καὶ ὅτι ἀκριβέστερον ἐκεῖ λέξομεν. σχήματά γε μὴν ἐνδιαθέτου κατ' ἐπιφορὰν λόγου, ἅπερ ἦν καὶ τοῦ σφοδροῦ, αἵ τε ἀποστροφαί· οἷον, παρὰ σοὶ κατέλυον, Αἰσχίνη, καὶ σὺ προὐξένεις αὐτόν. καὶ αἱ μετ' ἐρωτήσεως ἀποστροφαί, τά τε ἄλλα, καὶ διὰ τὸ ἐλεγκτικόν, ἔχουσαι πλέον τὸ ἐνδιάθετον· οἷον, τί γὰρ δή ποτ' Εὐβούλῳ μὲν Ἡγησίλεω μὲν κρινομένῳ, ὃς ἀνεψιός ἐστί σοι, καὶ πάλιν Θρασυβούλῳ πρώην τῷ τοῦ Νικηράτου θείῳ, καὶ τὰ ἑξῆς· καὶ μυρία δὲ τοῦ σχήματος τούτου παραδείγματα· τὸ μέν τοι, καὶ σὺ δὲ ὅμοιος Αἰσχίνη; ὁ δὲ ἀδελφὸς ὁ σός; ἄλλος δέ τις τῶν ῥητόρων; καὶ τὰ ἑξῆς, μετὰ βραχύτητος διὰ τὴν εἰρωνείαν εἰσαχθέν, ἔχει μὲν οὐκ ὀλίγον τοῦ ἐνδιαθέτου καὶ τὸ τῆς λέξεως σχῆμα, τὸ δὲ ὅλον ἐστὶν ἠθικόν, βαρύτητος τοῦ ἐνδιαθέτου μιχθείσης κατὰ τὴν μέθοδον τὴν περὶ τὴν ἔννοιαν. καὶ ἐνδιάθετον μέν τοι σχῆμα τὸ δεικτικόν, διότι καὶ σφοδρόν· οἷον, οὗτός ἐστιν ὁ τὰ θεοῖς ἐχθρὰ νῦν ὀδυρόμενος πάθη. ἔτι ἐνδιάθετον ἔχει σχῆμα καὶ ἡ τοιαύτη διαπόρησις·

οἷον, εἶτα, ὦ, τί ἂν εἰπὼν σέ τις, ὀρθῶς προσείποι. γέγονε δὲ τοιοῦ-
τον διὰ τὸ, ὡς κἂν τοῖς περὶ μεθόδου τῆς ἰδέας ταύτης εἰρήκα-
μεν, λέγω τὸ μὴ προσημῆναι μὲν ὡς ἀπορεῖ, ἐνδείξασθαι δὲ
ὃ ἔχει πάθος, αὐτῷ τῷ λόγῳ. τοῦτο δὲ εἴτε σχῆμα, εἴτε μέ-
θοδός ἐστιν, ὡς ἐλέγομεν. ἀλλ' οὖν ἐν τῷ περὶ τῶν ἐνδιαθέτων
σχημάτων κείσθω. καὶ ἡ ἀποσιώπησις δὲ, ἐνδιαθέτου λόγου, καὶ
ὡς ἀληθῶς, οἷον ἐμψύχου· παράδειγμα ταύτης· ἀλλ' ἐμοὶ μὲν
(οὐ βούλομαι δὲ δυσχερὲς οὐδὲν εἰπεῖν, ἀρχόμενος τοῦ λόγου) καὶ
ἐν τῷ ὑπὲρ μεγαλοπολιτῶν, οὐ γὰρ περὶ τούτων. ἀλλ' ἐάσω τό
γ' ἐπελθὸν εἰπεῖν μοι. καὶ μετὰ καὶ αἱ ἐπικρίσεις, τοιαῦται. οἷον,
πόθεν; πολλοῦ γε καὶ δεῖ· καὶ πάλιν σχετλιάσας, εἶτα ηὔξησε
τὸ ἐνδιάθετον τῇ ἐπικρίσει· οἷον, δεινὸν μὲν ὦ γῆ καὶ θεοί.
πῶς γὰρ οὔ; κατὰ τῆς πατρίδος. αἱ δὲ ἐνθουσιαστικαὶ ἐπικρίσεις,
ἧττον ἔχουσι τὸ ἐνδιάθετον, ἠθικαὶ μέν τοι οὐδὲν ἧττόν εἰσι, καὶ
μᾶλλον προσήκουσι τῇ βαρύτητι· οἷον μέλλων δὲ τοῦ τε ἰδίου βίου
παντὸς, ὡς ἔοικε, λόγον διδόναι τήμερον, καὶ τὰ ἑξῆς. ὃ δὲ λέγω,
αὐτίκα ἔσται φανερὸν ἐν τῷ περὶ βαρύτητος, τὴν δὲ ἐπίκρισιν
ἴσως οὐδὲ σχῆμα, ἀλλ' ἔννοιάν τινα θετέον· ὃ μέν τοι πέφυκε ποι-
εῖν, εἰρήκαμεν. ἔτι ἐνδιάθετον σχῆμα, καὶ ἡ τοιαύτη ὑποδιόρθω-
σις ἡ αὐξήσεως ἕνεκα παραλαμβανομένη· οἷον, ὀψὲ γάρ ποτε, ὀψὲ
λέγω, χθὲς μὲν οὖν καὶ πρώην· καὶ πάλιν, ὡς ἔστι τῶν αἰσχρῶν,
μᾶλλον δὲ τῶν αἰσχίστων. πολὺ καὶ τοῦτο παρὰ τῷ ῥήτορι ἐνδιαθέτου
λόγου σχῆμα· καὶ ὁ ἀπόλυτος καλούμενος ὁρισμός· ἔστι δὲ
σχεδὸν ταυτὸν τῇ ἐπικρίσει· οἷον, εἰ δὲ δὴ καὶ ἐν αὐτοῖς οἷς ἐτι-
μᾶσθε ἠδίκηκέ τις ὑμῶν, καὶ τότε, ταῦτα, τοιαῦτα, πόσῳ μᾶλ-
λον μισοῖτ' ἂν διὰ ταῦτα δικαίως ἢ σώζοισθε; εἶτά ἐστιν ὁ ἀ-
πόλυτος ὁρισμὸς, οὐδὲν ἄλλ' ἢ ἐπίκρισις ὤν· οἷον, ἐγὼ μὲν
οἶμαι

οἶμαι πολλῷ. μὴ λύσας γὰρ τὸν μὲν σύνδεσμον, ἐπήγαγεν εὐθύς, βιάσονται τοίνυν μεγαλόφωνοι καὶ ἀναιδεῖς ὄντες, καὶ τὰ ἑξῆς. καὶ πολλὰ αὐτῷ παρὰ τῶν ῥητόρων ἐστὶ τὰ παραδείγματα· λαμβάνεται μέν τοι ἐπὶ τῶν φύσει ὁμολογουμένων πραγμάτων, ἢ ἀποδεδειγμένων, ἢ ἔμφασίν γε τοῦ ὁμολογεῖσθαι, ἢ ἀποδεδεῖχθαι ἐχόντων, καὶ πεῖσαι ἅμα τῶν ἐνδιαθέτων, πλὴν τὸ ἦθος διὰ τὴν ἔμφασιν. τοῦτον δ' ἂν εἴη καὶ τὸ ἐν τῷ κατὰ Τιμοκράτους προοίμιον, τό, τὸν μὲν ἀγῶνος ὦ ἄνδρες δικασταὶ τὸν παρόντος, οὐδ' ἂν αὐτὸν οἶμαι Τιμοκράτην εἰπεῖν· καὶ τὰ ἑξῆς σύμπαντα τοῦ προοιμίου· οὐδαμοῦ γὰρ ὁ σύνδεσμος οὗτος ἐλύθη· καὶ περιέχει μυρία τοιαῦτα, πράγματα, ζητοῦσι περὶ αὐτοῦ τοῖς ἰαλέμοις τούτοις, οἵ φασι, ἐξηγεῖσθαι τὸν ῥήτορα. καὶ δὴ καὶ βιβλία καταλιπεῖν ἐτόλμησαν τῆς εἰς αὐτὸν ἐξηγήσεως, ἃ καὶ νῦν ἐξελίττοντες οἱ πολλοὶ τῶν διδασκάλων, οἴονταί τινες εἶναι, καὶ τοὺς συνόντας πείθουσιν, ὅμοιοι (φασὶν) ὁμοίους. πῶς γὰρ αὐτοῖς ἰδεῖν τι τοιοῦτον, ὅτι ἔλαβεν ὡς ὁμολογούμενον ὁ ῥήτωρ, βουλόμενος τοῦτο ἐνδείξασθαι, τό, αὐτὸν αὐτῷ Τιμοκράτην αἴτιον εἶναι τοῦ ἀγῶνος, καὶ μὴ δι' ἔχθραν ἰδίαν εἰσιέναι τὸν εἰσάγοντα αὐτὸν Διόδωρον; ὅπερ γὰρ εἴωθεν ὡς τὰ πολλὰ ποιεῖν ἐν προοιμίοις, τό, τὰ ζητούμενα, ὡς ὁμολογούμενα εἰσάγειν, τοῦτο κἀνταῦθα πεποίηκε διὰ τοῦ ἀπολύτου μερισμοῦ. ἔστι γὰρ τοῦ σχήματος ἡ χρῆσις αὕτη, πολλὴ καὶ ἐν τῇ κοινῇ καλουμένῃ καὶ ἀνὰ χεῖρα ὁμιλίᾳ· διὰ δὲ τοῦτο καὶ πολιτικὸν τὸ σχῆμα· οἷον, τούτου μὲν χάριν οὐδ' ἂν αὐτὸς ἀντείποι. ἀλλὰ σχήματα μὲν ταῦτα, τοῦ ἐνδιαθέτου λόγου· κῶλα δὲ καὶ συνθήκη, ἀνάπαυσίς τε, καὶ τὸ ἐκ τούτων, οἱ ῥυθμοὶ καὶ πάντα ταῦτα, παραπλήσια τοῖς ἐν σφοδρότητι, πλὴν ὅτι οἶκτον κινοίη τις, ἐλεεινολογούμενος. τότε γὰρ ἀφελεστέρων

δεῖ τούτων ἁπάντων. καὶ χρή γε τοῖς περὶ ἀφελείας ἐνθεῖσιν ἐμπεσεῖσθαι ἐν τοῖς τοιούτοις. ἀκριβέστερον δὲ καὶ περὶ τούτων, ὅπερ ἐπηγγειλάμην πολλάκις, ἐν τῷ περὶ μεθόδου δεινότητος, ἡμῖν λελέξεται.

ΠΕΡΙ ΒΑΡΥΤΗΤΟΣ.

Βαρύτης, ἐννοίας μὲν ἔχει τὰς ὀνειδιστικὰς ἁπάσας, ὅταν εὐεργεσίας τις ἑαυτοῦ λέγων, τὸ μηδενὸς ἢ ἐλαττόνων ἠξιῶσθαι· ἢ καὶ τοὐναντίον, ὅτι καὶ τιμωρίας ἀντὶ τιμῆς ἠξίωται, ὀνειδίζῃ. οὕτω γὰρ καὶ μάλιστα βαρὺς ὁ λόγος γίνεται, εἰ παραθείη τις τοὺς οὐδὲν ἢ μικρὰ εὐεργετήσαντας, ἢ καὶ τοὐναντίον, ἠδικηκότας, εἶτα τυχόντας ὧν αὐτὸς οὐκ ἠξιώθη. ταὐτὸν δὲ συμβαίνει κἂν εἰ λέγοι τις, ὅτι τὸν δεῖνα μὲν φαῦλον ὄντα, τούτων ἠξιώσατε· ἐμὲ δὲ, ὡς ἑτέρως προαιρούμενον, τῶν ἐναντίων. παραδείγματα δὲ τῶν ἐννοιῶν τούτων πολλὰ ἔν τε τῇ ὑπὲρ τῶν λυκούργου παίδων ἐπιστολῇ, καὶ ἐν τῇ ὑπὲρ τῆς ἑαυτοῦ καθόδου· ἐν μέντοι ταύτῃ καὶ τὸ προοίμιον εὐθὺς τοιοῦτόν ἐστιν ἅπαν· οἷον, ἐνόμιζον μὲν ἀφ᾽ ὧν ἐπολιτευόμην, οὐχ ὅπως μηδὲν ὑμᾶς ἀδικῶν, τοιαῦτα πείσεσθαι, καὶ τὰ ἑξῆς. γίνονται μέντοι βαρύτητες κἀκ τῶν ἐπιεικῶν πως εἶναι δοκουσῶν ἐννοιῶν, μεθοδευθεῖσαι πως· ὅταν διδοὺς ἐν μειονεκτῇ τις ἑκὼν, ἢ συγχωρῇ πλεονεκτεῖν τῷ ἐχθρῷ, ἢ καὶ τῶν ἐναντίων ἀπὸ τοῦ λόγου φαίνηται, ἢ ἑαυτὸν, ἢ τὸν ἐχθρὸν ἀξιῶν, καὶ ὀνομάτων καὶ πραγμάτων. τοιαῦται δὲ αἱ εἰρωνεῖαι, μέθοδοί τινες οὖσαι δήπουθεν· οἷον, ἐμοὶ δὲ ὡς εἴ τε τις ὦ ἀθηναῖοι βούλεται νομίσαι μανίαν· μανία γὰρ ἴσως ἐστὶ τὸ ὑπὲρ δύναμιν τι ποιεῖν. πάνυ γὰρ βαρέως ἐνταῦθα τὴν φιλοτιμίαν ἑαυτοῦ, μανίαν ὠνόμασε. κἀκεῖνο δὲ τὸ, πῶς ὑμῖν ὑπὸ τῶν χρηστῶν τούτων τὰ πράγματα ἔχει; τοιοῦτόν

ἐστι

ἐστι· καὶ πολλὰ ἔχομεν τοιαῦτα παραδείγματα· τὸ δὲ τοιοῦ-
τον ἅπαν εἶδος, ὡς ἔφην, μεθόδου μᾶλλόν ἐστιν. αἱ γὰρ εἰρω-
νεῖαι μέθοδοί τινές εἰσιν δηλαδή, αἳ δὴ ποιοῦσιν ἐνταῦθα τὴν
βαρύτητα, ἀλλ' οὐκ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἔχει τι βαρὺ ἡ ἔννοια. καὶ
ποιοῦσί γε τὴν βαρύτητα, ὡς ἔφην, ἐν τῷ τοὐναντίον αὐτῷ ἢ λέ
γει ὁ τῇ εἰρωνείᾳ χρώμενος, ἐνδείκνυσθαι διὰ τῆς μεθόδου· οἷον,
τότε τοίνυν ὁ παιανιεὺς ἐγὼ βάταλος, οἰνομάου τοῦ κοθωκίδου,
σοῦ πλείονος ἄξιος ὢν ἐφάνην τῇ πόλει. διὰ γὰρ ἀμφοτέρων
τῶν ὀνομάτων, τοῦ τε βατάλου καὶ τοῦ οἰνομάου, τὰ ἐναντία τοῖς
ὀνόμασιν αὐτοῖς δηλοῦται. τό τε γὰρ βάταλος, ὄνομα ὂν ἐπὶ μα
λακίᾳ λεγόμενον, ἐφ' οἷς ἀνδρείως προὔστη τῶν κοινῶν, τέθεικε·
δι' ὧν οὐ μηδὲ βάταλος, ἀλλ' εἴ τι τούτῳ ἐναντιώτατόν ἐστιν ὄ-
νομα, καλεῖσθαι ἂν δικαίως αὐτὸν οἴεται δείκνυσι· τό τε οἰνόμαος,
ἔχον τι μέγα καὶ τραγικόν, ἐφ' οἷς ταπεινὸς καὶ ἄνανδρος ὁ αἰ-
σχίνης ὤφθη, τεθὲν, σαφῶς τῶν ἐναντίων αὐτὸν ὀνομάτων ἄξιον
ἀποφαίνει. εἰ δ' ἔτι τοῦτο καὶ σκώμματος ἔχει, ἑτέρου λόγου. ἀλ
λὰ μέθοδος μέν τοι βαρύτητος αὕτη, ἰδία τῆς εἰρωνείας· εἰδέναι
μέν τοι χρή, ὅτι πᾶσα εἰρωνεία ὁμοίαν ἔχει τὴν βαρύτητα. δῆ
λον δὲ τοῦτο κἀκ τῶν προεθημένων γεγενῆσθαι νομίζω. ὅτε μὲν
γὰρ ἐφ' ἑαυτοῦ τις χρῷτο τῇ εἰρωνείᾳ· καὶ μάλιστα, εἰ πρὸς τοὺς
δικαστάς, ἀλλὰ μὴ πρὸς τὸν ἐχθρὸν λέγῃ, καθαρὰν ποιεῖ τὴν βαρύ-
τητα· οἷόν ἐστι καὶ τό, ἐμοὶ δὲ ὡς, εἴ τι τις ὦ ἀθηναῖοι βούλεται νο-
μίσαι μανίαν· μανία γὰρ ἴσως ἐστὶ τὸ ὑπὲρ δύναμιν τι πράττ-
ειν ταύτῃ γὰρ ἐκπρεπὴς βαρύτης· ὅτε μέν τοι κατὰ τῶν ἐ-
χθρῶν τις χρῷτο τῇ εἰρωνείᾳ, τὸ μὲν ἦθος ἴσχει πάντως ὁ λό-
γος, σφόδρα δὲ ὀλίγον τι, τὸ τῆς βαρύτητος, καὶ ἀμαυρὸν ὑποφαί-
νεται· οἷον, πῶς ὑμῖν ὑπὸ τῶν χρηστῶν τούτων τὰ πράγματα ἔχει;

ἐν

ἐν μὲν τοι τοῖς ἐσχηματισμένοις τῶν βαρύτητι φύσει ζητήμασι, δύναται κατὰ τὴν τοιαύτην μέθοδον ἐπ' ἀμφοῖν ἐκπρεπὴς εἶναι ἡ βαρύτης, ἐάν τε ἐφ' ἑαυτοῦ, ἐάν τε τῶν τοῦ ἐχθροῦ τις ἐθέλῃ χρῆσθαι τῇ εἰρωνείᾳ· οἷον, ὁ θεμιστοκλῆς δόξαν τοῖς ἀθηναίοις, εἰς τὸν συνοικισμὸν πιπράσκειν τὰς ναῦς, ἐπείπερ ἥττητο ἀντιλέγων, ἑαυτὸν προσαγγέλλει. αὐτός τε γὰρ πάντα ἐφ' οἷς θαυμάζεται, φήσει θανάτου ἄξια ἑαυτῷ πεπρᾶχθαι. καὶ γὰρ ὅτι τὸ χρησθὲν μόνος οἶδεν, οὐ ζημιοῦς, ἀλλὰ ἀζημίας ἄξιον εἶναι, διότι μηδὲν δεῖ τῶν νεῶν ὄφελος· καὶ ὅτι κράτιστος ἐν ταῖς ναυμαχίαις ὤφθη, καὶ τοῦτο ὁμοίως, τά τε ἄλλα παραπλησίως· τούς τε πεπεικότας νυνὶ πιπράσκειν τὰς ναῦς, θαυμαστοὺς εἶναι πολίτας καὶ μόνους τὸ συμφέρον εἰδέναι, ἡμαρτῆσθαι μέν τοι φήσει καὶ τῇ τύχῃ, τὸ, μὴ ἐξ ἀρχῆς αὐτοῦ κεκρατηκέναι ἀντιλέγοντος ὅτε ἔπειθεν ἐκεῖνα, ἐφ' οἷς νῦν θάνατον αὐτοῦ καταγινώσκει. οὔτε γὰρ ἐκλιπεῖν ἔδει τὴν πόλιν, οὔ τε ὅσα ἄλλα εἶπεν ἔχει. προσθήσει δὲ βαρύτητα, καὶ τὸν κυρσῖλον ὅτι στεφανοῦν, ἀλλ' οὐ καταλιθοῦν ἔδει· καὶ ὡς ἀσφαλέστερον νῦν οἰκήσουσιν, ἀποδόμενοι τὰς ναῦς. οὐ γὰρ ἐπιβουλεύσειν αὐτοῖς διὰ τοῦτό γε αὐτό, διότι τῶν νεῶν στέρονται, οὔτε βασιλέα, οὔτε ἄλλον οὐδένα. διὰ γὰρ τὸ πεζοῦ σεσῶσθαι τὴν ἑλλάδα, καὶ τὸ μηδὲν ὦφθαι τὰς ναῦς παρὰ τὴν χρείαν· καὶ ὅλως τὰ ἐναντία διὰ τῶν ἐναντίων ἐνδείξεται πανταχοῦ· ὅπερ ἴδιον μὲν τῆς εἰρωνείας, ἐργαστικὸν δὲ τῆς βαρύτητος. καὶ μὴν καὶ τὸ περὶ τῶν ὁμολογουμένων ὡς ἀμφισβητουμένων εἰς ἐρώτησιν ἐκ διαπορήσεως καθίστασθαι, βαρύτητος ἴδιον, οὐκ ἀπήλλακται δὲ οὐδὲ τοῦτο εἰρωνείας· οἷον, ἆρα μικρὰ βοηθῆσαι τοῖς πένησιν ὑμῶν δοκῶ; καὶ τὰ ἑξῆς. καὶ ὁ θουκυδίδης, ἆρα ἄξιοι δοκοῦμεν ὑμῖν ὦ λακεδαιμόνιοι; τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ συν-

διαλέξειν

δοιάζειν περὶ τῶν ὁμολογουμένων, ὃ δὴ καὶ τοῦ ἐνδιαθέτου ἔφαμέν πως εἶναι λόγου. εἰ δὲ καὶ ἐν αὐτοῖς οἷς ἐτιμᾶσθε, ἠδίκηκέ τις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον μισοῖσθ' ἂν ἢ σώζοισθε δικαίως; εἶτα ἡ ἐνδοίασις μετ' ἐπικρίσεως, ἐγὼ μὲν οἶμαι πολλῷ. καὶ τοῦτο δὲ, εἰρωνεία τις, τὸ ἐνδοιάσαι περὶ τοῦ ὁμολογουμένου. παραπλήσιον δὲ τούτῳ καὶ τὸ ἐπικρίνειν τι ὡς δέον γενέσθαι, ὃ βούλεται ἐνδείκνυσθαι ὅτι οὐ δέον· οἷον, μέλλον δὲ τοῦ τε ἰδίου βίου παντὸς, ὡς ἔοικε, λόγον διδόναι τήμερον καὶ τῶν κοινῇ πεπολιτευμένων. διὰ τοῦτο δὲ καὶ τῇ ἐπικρίσει ἐνδοιαστικῇ κέχρηται, τῷ, ὡς ἔοικεν, ἵνα τὸ, ἄκων αὐτὸ ποιεῖν ἐνδείξηται, καὶ ὡς ἀναγκάσαντος τοῦ Αἰσχίνου. εἰ δὲ καὶ δεινῶς μεθοδεύεται τὸ νόημα, ὅπερ ἐβούλετο ποιῆσαι, ἐνδεξαμένου τοῦ ῥήτορος οἷα κατ' ἀνάγκην καὶ τοῦ ἐχθροῦ βιασαμένου οὕτω ποιεῖ, μὴ θαυμάσῃς. σχεδὸν γὰρ οὐδὲν τῶν τοῦ ῥήτορος, ὃ δὴ πολλάκις εἴπομεν, ἀπήλλακται δεινότητος. ἀλλὰ νῦν, εἴπερ βαρύ ἐστι τὸ εἰρημένον, ἐπισκεπτέον· περὶ γὰρ ταύτης νῦν ἡμῖν πρόκειται λέγειν τῆς ἰδέας. περὶ δὲ δεινότητος ὡς πολλάκις ἐπηγγελάμεθα, ἐροῦμεν αὐτίκα. καὶ γὰρ τὴν τάξιν ἔχει μετὰ πάσας τὰς προειρημένας ἰδέας, εἰ καὶ τῇ δυνάμει πρῶτον ἁπασῶν ἡμῖν αὐτὴ κατατακτέον. ἀλλ' ἔννοιαι μὲν αὗται, καὶ μέθοδοι βαρύτητος, λέξις δέ τις ἤ τι ἕτερον τῶν ἑπομένων ταύτῃ, ὡς εἶναι βαρύτητος ἴδιον, οὐδέν ἐστι. φαίην δ' ἂν, ὅτι καὶ μᾶλλον ἑτέρων ἁρμόττοι ἂν αὐτῇ καὶ ὅσα ταῖς ἠθικαῖς ἰδέαις ἥρμοσε· λέγω δὲ τῇ ἀφελείᾳ καὶ τῇ ἐπιεικείᾳ, καὶ ἔτι τῷ ἐνδιαθέτῳ καὶ οἷον ἐμψύχῳ λόγῳ.

ΠΕΡΙ ΔΕΙΝΟΤΗΤΟΣ.

Η δεινότης ἡ περὶ τὸν λόγον, ἐστὶ μὲν κατ' ἐμὴν γνώμην οὐδὲν ἄλλ' ἢ χρῆσις ὀρθὴ πάντων τῶν τε προειρημένων εἰδῶν τοῦ λόγου καὶ τῶν ἐναντίων αὐτοῖς· καὶ ἔτι δι' ὧν ἑτέρων, σῶμα λόγου γίνεσθαι πέφυκε. τὸ γὰρ εἰς δέον καὶ κατὰ καιρόν, καὶ τὸ οὕτως ἢ ἐκείνως εἰδέναι τε καὶ δύνασθαι χρῆσθαι πᾶσί τε λόγων εἴδεσι καὶ πάσαις ἀντιθέσεσι καὶ πίστεσιν, ἐννοίαις τε προκατασκευαστικαῖς ἢ κατασκευαστικαῖς ἢ καὶ ἐπιλογικαῖς, ἁπλῶς τε, ὅπερ ἔφη, τὸ πᾶσι τοῖς πεφυκόσι σῶμα λόγου ποιεῖν, χρῆσθαι δύνασθαι δεόντως καὶ κατὰ καιρόν, ἡ ὄντως οὖσα δεινότης ἔμοιγε εἶναι δοκεῖ. ὥσπερ γὰρ δεινῶς χρῆσθαι πράγμασι λέγεται δήπουθεν, ὁ εἰς δέον τοῖς παραπίπτουσι πράγμασι χρώμενος, οἷον ὕλῃ τινὶ οὖσι τῆς ὥσπερ τέχνης αὐτοῦ, καὶ δεινὸς στρατηγὸς ὁ περὶ τὴν στρατηγίαν πράγμασιν εἰδὼς εἰς δέον χρήσασθαι, ὕλη δὲ δήπουθεν καὶ ταῦτα τοῦ στρατηγοῦ πάντως, οὕτω καὶ ῥήτωρ ἂν εἴη δεινὸς, ὁ τοῖς περὶ ῥητορικὴν πράγμασι καὶ ταῖς ὕλαις αὐτῆς εἰς δέον χρώμενος. πράγματα δὲ ἂν εἴη καὶ ὕλη δήπουθεν ταύτης τὰ προειρημένα, λέγω τά τε εἴδη τοῦ λόγου καὶ τὰ λοιπά. τούτων γὰρ ἕκαστον εἴ τις εἰδείη, πότε μὲν δεῖ, πότε δὲ μὴ δεῖ λέγειν, καὶ ποῦ καὶ μέχρι πόσου, καὶ πρὸς ὅν τινα, καὶ πῶς, καὶ διότι· καί, εἰ μὴ εἰδείη μόνον, ἀλλὰ καὶ δύναιτο, πάντως ἂν εἴη δεινότητος ἐκτός, καὶ οἷος ἅπαντας παρεληλυθέναι, ὥσπερ καὶ ὁ Δημοσθένης παρελήλυθεν. ἐπεὶ καὶ δεινὸν εἴποι τις ποιητήν, ὥσπερ ὁ Θεόκριτος εἶπεν ἐν Χάρισιν, ἢ Ἱέρωνι, τὸν Σιμωνίδην, εἰ μὴ δεινὸς ἀοιδὸς ὁ Κήιος αἰόλα φωνέων βάρβιτον ἐς πολύχορδον ἐν ἀνδράσι θῆκ' ὀνομαστούς· οὐδὲν ἄλλ' ἢ τοῦτο δήπουθεν λέγων, ὅτι τοῖς τῆς ποιητικῆς ἰδίοις εἴδε-

σι

σεται οἶδέ τε καὶ δύναται χρῆσθαι. οὐ γὰρ δεινὸν ἀοιδὸν οὕτω λέγοι ἂν τὸν σιμωνίδην, ὥσπερ οἱ πολλοὶ λέγουσι δεινὸν ῥήτορα, τὸν ταῖς βαθείαις ἢ περινενοημέναις ἐννοίαις ἢ μεθόδοις χρώμενον, ἢ καὶ λέξεσι μέγεθος ἐχούσαις, ἢ τὸ τοιοῦτον ποιοῦντα. εἰ δέ τις ἡμῖν περὶ τοῦ ὀνόματος διοίσεται, δεινὸν εἶναι ῥήτορα λέγων τὸν φοβερὸν ἢ μέγαν ἢ ἰσχυρόν, ἢ πάντα ταῦτα (τοὔνομα γὰρ τὸ τῆς δεινότητος οἴδαμεν τάττειν τοὺς ἀρχαίους ὑπὲρ τούτων· ὑπὲρ μὲν τοῦ φοβεροῦ· οἷον, αἰδοῖός τέ μοί ἐσσι φίλε ἑκυρὲ δεινός τε, καὶ δεινή τε καὶ σμερδνή τε· ὑπὲρ τοῦ μεγάλου, καὶ ἰσχυροῦ, αἰνῶς ἀθανάτοισι θεοῖς εἰς ὦπα ἔοικε) προστιθείη δὲ καὶ τὰ περὶ τοῦ ὀδυσσέως ῥηθέντα, τεκμαιρόμενος ὅτι δεινὸν αὐτὸν ῥήτορα βουλόμενος δεῖξαι ὁ ποιητής, φοβερόν τε καὶ μέγαν κατὰ τοὺς λόγους πεποίηκεν· οἷον τό, νιφάδεσσιν ἐοικότα χειμερίοισιν ἔπεα φθέγγεσθαι· εἰ ταῦτά τις ἡμῖν λέγων, περὶ τοῦ ὀνόματος τῆς δεινότητος διοίσεται, πρῶτον μὲν ἀγνοεῖ, ὅτι τὸν ὡς ἐγὼ λέγω, δεινὸν ῥήτορα ὁ ποιητὴς ἐνδείκνυσιν (εἰς δέον γὰρ καὶ κατὰ καιρὸν τῷ μεγέθει καὶ τῇ τραχύτητι καὶ τῇ σφοδρότητι κέχρηται ὁ ὀδυσσεὺς αὐτῷ, ἅτε τοῦ λόγου κατά τε ἀλεξάνδρου καὶ κατὰ τῶν τρώων, ὑπὲρ φορᾶς διομήδους (ἔπειτα, τί φήσει περὶ τοῦ, αἰδοῖ μειλιχίῃ ἀγορεύοντος; καὶ τοῦδε, θεὸς μορφὴν ἔπεσι στέφει; εἰ γὰρ μὴ δεινότατος εἶναί τινος ἐρεῖ τοῦτο, ἀλλ' ἄλλου τινός, τί φήσει περί τε τοῦ ἐν φαίαξιν ὀδυσσέως, καὶ ὧν αὐτόθι δημηγορεῖ; ὁ γὰρ αὐτὸς δήπουθεν ἐστὶ κἀνταῦθα κἀκεῖ· ἀλλ' οὐχ ὡσαύτως τῷ λόγῳ χρῆται, δεινὸς ὢν ὡς ἀληθῶς, καὶ ταῖς ἰδέαις τοῦ λόγου εἰς δέον τε καὶ κατὰ καιρὸν χρῆσθαι δυνάμενος. ἂν μὲν γὰρ κατηγορῇ βίας, ἁρπαγῆς, μοιχείας, παρανομίας, ἀσεβείας, τῆς εἰς τὸν ξένιον Δία, τῶν ἄλλων, ἃ ἄν τις εἴποι κατὰ τοῦ ἀλεξάνδρου

καὶ τῶν ἡρώων εἰκότως, τότε ὅπα τε μεγάλην ἐκ στήθεος ἵησι, καὶ ἔπεα νιφάδεσσιν ἐοικότα χειμερίῃσι, καὶ ὅλως ἐστὶ μέγας τῷ λόγῳ καὶ σφοδρὸς καὶ διηρμένος· ἐὰν δὲ ἐπᾶσαι καὶ διαχέαι τρυφῶντας ἀνθρώπους, ἕνεκα τῆς εἰς αὐτὴν φιλανθρωπίας βούληται, οὐκ ἔτι ὡσαύτως· ἀλλ' οὐ γὰρ ἔγωγέ τί φημι τέλος χαριέστερον εἶναι, ἢ ὅταν εὐφροσύνη μὲν ἔχῃ κατὰ δῆμον ἅπαντα, καὶ τὰ ἑξῆς. οὕτω καὶ ὁ τοῖς προσώποις τὸ δέον ἀποδιδοὺς (οἶμαι) ποιήσει ῥήτωρ· ἄλλον μειλιχίοις, ἄλλον στερεοῖς ἐπέεσσι προσφωνῶν. τί οὖν ὁ περὶ τοῦ τῆς δεινότητος ὀνόματος ἡμῖν διαφερόμενος, φήσει περὶ τούτων, εἰ ὁ αὐτὸς νῦν μὲν δεινὸς, νῦν δὲ οὐ δεινὸς ἦν; ἐγὼ μὲν γὰρ κἀνταῦθα κἀκεῖ τὸν αὐτὸν εἶναί φημι, καὶ τῇ αὐτῇ χρῆσθαι δεινότητι καὶ τέχνῃ, τοῖς εἴδεσι τοῦ λόγου γινώσκοντά τε ὡς δεῖ χρῆσθαι καὶ δυνάμενον. καὶ τί δεῖ παραδειγμάτων ἄλλων, ἐξὸν ἀπ' αὐτοῦ γε τούτου ἰδεῖν τοῦ ῥήτορος; καὶ γὰρ οὗτος δεινὸς μέν ἐστι, καὶ ὁ αὐτὸς πανταχοῦ μιᾷ χρώμενος ἐπιστήμῃ καὶ δυνάμει ἐν πᾶσιν, εἰς δέον δὲ καὶ ἑκάστῃ χρώμενος ἐννοίᾳ, καὶ ταῖς ὑποθέσεσι, καὶ τοῖς καιροῖς καὶ τοῖς προσώποις τὸ δέον ἀποδιδούς. ἄλλος μέν ἐστιν ἐν ἰδιωτικοῖς, ἄλλος δὲ ἐν δημοσίοις· καὶ τῶν δημοσίων δ' αὖ, ἕτερος μὲν ἐν φιλιππικοῖς, ἕτερος δὲ ἐν συμβουλευτικοῖς, δεινός γε μὴν ἁπανταχοῦ. εἰ δὲ νῦν μὲν καὶ εἶναι δοκεῖ δεινὸς, νῦν δὲ οὐ δοκεῖ, καὶ τοῦτο αὐτὸ κομιδῇ δεινόν ἐστι· καὶ τῆς οὔσης δεινότητος ὡς ἀληθῶς, τὸ δύνασθαι σὺν ἐπιστήμῃ, τούτων ἕκαστα ποιεῖν ἐν δέοντι. ἀλλ' ἤδη γε περὶ αὐτῶν τούτων λεκτέον. δεινὸς τοίνυν λόγος, ὁ μὲν καὶ ἔστι καὶ εἶναι δοκεῖ, ὅνπερ καὶ μόνον οἱ πολλοί, καὶ τάχ' ἂν ἡμῖν ἀμφισβητήσαντες περὶ τοῦ ὀνόματος τῆς δεινότητος λέγουσιν εἶναι δεινόν· φανερὸν δὲ ἔσται τοῦτο

αὐτίκα

αὐτίκα ἐκ τῶν ἐνθησομένων. ἀλλ', ὅπερ ἐλέγομεν, δεινὸς λόγος, ὁ μὲν καὶ ἔστι καὶ εἶναι δοκεῖ· ὁ δὲ, ἔστι μὲν, οὐ μὴν δοκεῖ· ὁ δὲ οὐκ ἔστι μὲν, δοκεῖ δὲ εἶναι. περὶ δὲ τοῦ μήτε ὄντος μήτε δοκοῦντος εἶναι τοιούτου, περιττὸν διαλαβεῖν. γίνεται δὲ ὁ μὲν εἶναί τε δοκῶν καὶ ὢν ὄντως δεινὸς, κατά τε ἔννοιαν, καὶ κατὰ τὰ ἄλλα πάντα, καθ' ἃ καὶ τὰ λοιπὰ εἴδη τοῦ λόγου· ὁ δὲ ὢν μὲν δεινὸς, οὐχὶ δοκῶν δὲ εἶναι, τὸ πλεῖστον ἔχει περὶ τὴν μέθοδον· ὁ δ' αὖ, δοκῶν μὲν εἶναι δεινὸς, οὐ μὴν ταὐτός γε ὢν ὡς ἀληθῶς, διὰ τῆς λέξεως τὸ πλεῖστον γίνεται. τούτων δὲ, τοῦ μὲν καὶ ὄντος δεινοῦ καὶ δοκοῦντος εἶναι τοιούτου παραδείγματα, οἵ τε κατὰ Φιλίππου λόγοι, καὶ σχεδὸν ἅπαντες οἱ Φιλιππικοὶ, καὶ τῶν δημοσίων οἱ πολλοί. καὶ γὰρ βούλεται δοκεῖν δεινὸς εἶναι λέγειν ἐνταῦθα, ὅς γε καὶ ὁμολογεῖ ζηλοῦν τὸν ἐπιφανῶς δεινότατον γεγονότα λέγειν τὸν Περικλέα· καὶ οὐ μόνον φαίνεται τοιοῦτος ἐνταῦθα, ἀλλὰ καὶ ἐστί. καὶ ἔστι μὲν ὄντως ἐνταῦθα δεινὸς, ὥσπερ καὶ ἐν ἅπασιν αὐτοῦ τοῖς λόγοις, ὡς δέον καὶ κατὰ καιρὸν εἴδει τινὶ λόγου χρησάμενος. κέχρηται μὲν γὰρ ἐνταῦθα τῇ φανερᾷ δεινότητι, τοῦτο αὐτὸν ἀπαιτοῦντος τοῦ λόγου· διότι δὲ, οὐχὶ νῦν καιρὸς εἰπεῖν· ἀλλ' ἐκεῖσε ἐπανιτέον. ἔστι μὲν γὰρ ὄντως ἐνταῦθα δεινός, δοκεῖ δὲ εἶναι καὶ φαίνεται δεινὸς, τῷ λέγειν οὕτως καὶ τὰ τοιαῦτα οἷα πάντας αἰσθάνεσθαι, ὡς οὐ κατὰ τοὺς πολλούς ἐστι τὰ λεγόμενα, οὔτε ταῖς ἐννοίαις οὔτε τοῖς λοιποῖς. τοιγαροῦν ἔννοιαι μὲν τῆς τοιαύτης δεινότητος αἱ παράδοξοι καὶ βαθεῖαι καὶ βίαιοι, καὶ ὅλως αἱ περινενοημέναι· οἷον, οὐ μὴν ἀλλ' ἐπιεικῶς ὦ Ἀθηναῖοι τοῦθ' ὃ δυσμαχώτατόν ἐστι τῶν Φιλίππου πραγμάτων, καὶ βέλτιστον ὑμῖν· καὶ πάλιν, ὃ γάρ ἐστι χείριστον ἐκ τοῦ παρεληλυθότος χρόνου, τοῦτο πρὸς τὰ μέλ-

λοντα βέλτιστον ὑπάρχει· καὶ πάλιν, ὃ δὴ καὶ ἴδιόν ἐστι διαφερόντως, ἐν τῷ περὶ τῆς παραπρεσβείας· οἷον, ἐγὼ δὲ οὐδὲ συμπεπρεσβευκέναι φημί σοι· πρεσβεύειν μέν τοι, σὲ μὲν πολλὰ καὶ δεινά, ἐμαυτὸν δὲ ὑπὲρ τούτων τὰ βέλτιστα. καὶ πάλιν τὸ ἐν τῷ περὶ στεφάνου περινενοημένως εἰρημένον· οἷον, οἷς γὰρ οὐκ ἐγράψατο τὸ προβούλευματος, τούτοις ἃ διώκει συκοφαντῶν φανήσεται, καὶ τὰ ἑξῆς· οἷον, οὐκοῦν ἃ μὲν ἐπέδωκα ταῦτά ἐστιν, ὧν οὐδὲν σὺ γέγραψαι, ἃ δέ φησιν ἡ βουλὴ δεῖν ἀντὶ τούτων μοι γενέσθαι, ταῦτ' ἐστὶν ἃ διώκεις· καὶ τὸ ἐνθύμημα δὲ τοιοῦτον, τὸ ἐφεξῆς· οἷον, τὸ λαβεῖν οὖν τὰ διδόμενα ὁμολογεῖς ἔννομον εἶναι, τὸ χάριν τούτων ἀποδοῦναι, παρανόμων γράφεις; πάνυ δὲ περινενοημένως διόλου ἐνταῦθα τῷ λόγῳ κέχρηται· ἐπειδὴ οὐκ ἠτιάσω, φησί, τὸ ὑποδοῦναι ὁμολογεῖς, καὶ τὸ ἐπ' αὐτῷ τι ἀντιλαβεῖν, ἔννομον εἶναι. εἰ γὰρ μὴ ἐκεῖνο παράνομον, οὐδὲ τοῦτο. ἀλλ' ἡ μὲν ἔννοια τοιαύτη, οὐ μὴν οὔτε μέθοδος, οὔτε ἡ ἐπαγγελία δοκεῖ πως φαίνεσθαι δεινή, εἰ καὶ ἔστι τοιαύτη ἑκατέρα· ἀληθινὴ δὲ μᾶλλον καὶ ἠθικὴ μετὰ κάλλους καὶ σφοδρότητος φαίνεται. δῆλον δὲ τοῦτο καὶ ἐκ τῶν ἐφεξῆς εἰρημένων ἐστίν, ὅτι σφοδρὰ ταῦτα καὶ ἠθικὰ ἦν, ἐν δέοντι δὲ οὕτως εἰσήχθη. οὐκοῦν ἔννοιαι μὲν αὗται καὶ αἱ τοιαῦται, λόγου τε καὶ ὄντος ἀληθῶς δεινοῦ καὶ δοκοῦντος εἶναι· καὶ ἔτι πρὸς ταύταις αἱ τὸ μέγεθος ποιοῦσαι, σχεδὸν ἅπασαι, οἷον ἀκμή, σεμνότης, αἱ λοιπαί· μέθοδοί τε ὡσαύτως, ὁπόσαι τε ἐοίκασι ταῖς προειρημέναις ἐννοίαις, λέγω ταῖς περινενοημέναις καὶ βαθείαις, καὶ ἔτι πᾶσαι αἱ ἴδιαι τῶν τὸ μέγεθος ποιουσῶν ἰδεῶν, ὅθεν καὶ νομίζουσιν οἱ πολλοί, ταύτ' εἶναι μόνον δεινότητα· καὶ γὰρ καὶ ἡ λέξις τούτων τῶν ἰδεῶν, ἁρμόττει τῇ οὔσῃ καὶ φαινομένῃ δεινότητι. αἱ γὰρ σεμναὶ καὶ τραχεῖαι καὶ σφοδραί, καὶ ὅλως αἵ τε

τραμ

γραμμέναι, δειναί τε εἰσὶν ὡς ὄντως διὰ ἐνάργειαν, ὅτε τι πρᾶγμα δι' ἐναργείας σημαίνοιεν, εἰς δέον παραλαμβανόμεναι, καὶ φαίνονται τοιαῦται διὰ τὸ αὐτό. σχήματα δὲ καὶ συνθήκη τά τε λοιπὰ ἐφεξῆς ἅπαντα, οὐχ ὅσα δὴ πασῶν ἦν τῶν ποιουσῶν τὸ μέγεθος ἰδεῶν, ταῦτά ἐστι καὶ τῆς δεινότητος, ἀλλ' ἀπὸ τῆς σεμνότητος ἦν καὶ ἀκμῆς, λαμπρότητός τε καὶ περιβολῆς· μάλιστα δὲ περὶ ἰδέας ταύτης καὶ τὸ κατὰ συστροφὴν σχῆμα, οἰκεῖον. δυνάμει γὰρ μεγάλῃ, φύσει τε κέχρηται, καὶ φαίνεται χρώμενον· οἷον, ὁ γὰρ μεσσήνην λακεδαιμονίοις ἀφεῖναι κελεύων, πῶς ὀρχομενὸν καὶ κορώνειαν τότε θηβαίοις παραδοὺς, τὰ δίκαια νομίζειν ταῦτ' εἶναι πεποιηκέναι σκήψαιτο; καὶ πάλιν, ὁ γὰρ ὅστις ἂν ἐγὼ ληφθείην, ταῦτα πράττων καὶ κατασκευαζόμενος, καὶ τὰ ἑξῆς· καὶ τὸ, εἰ γὰρ ὅτε ἥκομεν εὐβοεῦσι βεβοηθηκότες, καὶ τὰ τοιαῦτα. ἀλλ' ὁ μὲν καὶ ὢν καὶ δοκῶν εἶναι δεινὸς λόγος, οὕτω γίνεται· τοῦ δὲ ὂν μὴ δοκοῦντος μὲν εἶναι δεινοῦ, ὄντος δὲ ὡς ἀληθῶς τοιούτου, παραδείγματά εἰσι σχεδὸν ἅπαντες οἱ ἰδιωτικοὶ τοῦ δημοσθένους λόγοι, καὶ τῶν δημοσίων δὲ οὐκ ὀλίγα μέρη. τά γε μὴν τοῦ λυσίου, θαρρῶν ἴσως εἴποι τις ἂν ὅτι πάντα. γίνεται δὲ κατ' ἔννοιαν μὲν οὐδαμῶς, ἐν δὲ τῇ μεθόδῳ, καθάπερ ἔφην εἰπὼν, τὴν πλείστην, μᾶλλον δὲ τὴν πᾶσαν ἔχει δύναμιν ἡ τοιαύτη δεινότης· καὶ τοῦτο δῆλον ἐξ αὐτῶν τῶν παραδειγμάτων. τὸ γὰρ σφόδρα ἠθικαῖς καὶ ἀνειμέναις καὶ ταῖς ἐννοίαις καὶ τῇ λέξει καὶ πᾶσι τοῖς ἑπομένοις τῇ λέξει, οἷον, σχήμασι, κώλοις, συνθήκαις, ἀναπαύσεσι, ῥυθμοῖς, τὸ πᾶσι δὴ τούτοις ἠθικῶς καὶ ἀφελῶς, καὶ ἀνειμένως δοκοῦντα λέγειν, ὑπορύττειν που καὶ κατασκευάζειν ἃ βούλεταί τις μᾶλλον, ἢ εἰ μὴ ἀνειμένως μηδὲ ἀφελῶς ἐδόκει λέγειν·

καὶ

καὶ τοῦτο καὶ ἐν προοιμίοις καὶ ἐν καταστάσεσι καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ἅπασι ποιεῖν, σφόδρα (οἶμαι) δεινοῦ λόγου, ὂν μὲν δοκοῦντός γε εἶναι τοιούτου. τοῦτο δὲ ἂν καὶ τῆς ὄντως δεινότητος ἐστὶ, τὸ δοκεῖν ἀφελῆ τινὰ καὶ ἁπλοϊκὸν παρέχεσθαι λόγον, καὶ αὐτόν πως εἶναι δοκεῖν τοιοῦτον, πᾶν τοὐναντίον ὄντα τε καὶ ποιοῦντα κατὰ τὸν λόγον· οὐ μὴν διάσμά τι, οὐδὲ ἀξίωμά τι δύναιτ' ἂν ἔχειν ὁ τοιοῦτος λόγος, οὐδὲ τοῖς ὅλοις εἶναι δεινός, εἰ διόλου τοιοῦτον ἐργάζοιτό τις αὐτὸν τὸν τρόπον. ἐπεὶ καὶ βίας πολλάκις καὶ βαθύτητος δεῖ καὶ μεγέθους τινός, οἷς ὁ μὲν ῥήτωρ χρῆται, κἀνταῦθα λέγω καὶ ἐν ἰδιωτικοῖς· λυσίας δὲ καὶ οἱ κατὰ λυσίαν, ἧττον, ἵν' ἀσφαλῶς ἀποφαίνηταί τις. ἐπεὶ τάχ' ἂν περὶ τούτων εἰ δοῖ λέγειν, ἢ βραχέα, ἢ οὐδὲ ὅλως τούτοις ἐκεῖνοί γε χρησάμενοι φαίνονται. δύο μὲν δὴ ταῦτα, δεινότητος εἴδη, φαίνεται δὲ λόγος δεινὸς, οὐκ ὢν τοιοῦτος, ὃ δὴ καὶ τρίτον ἔφην δεινότητος εἶδος εἶναι, ὁ τῶν σοφιστῶν λέγω, τῶν περὶ πῶλον καὶ γοργίαν, καὶ μένωνα, καὶ τῶν καθ' ἡμᾶς οὐκ ὀλίγων, ἵνα μὴ πάντων λέγω. γίνεται γὰρ τὸ πλεῖστον περὶ τὴν λέξιν, ὅταν τραχείας καὶ σφοδρὰς τις ἢ καὶ σεμνὰς συμφορήσας, εἶτ' ἐξαγγέλλῃ ταύταις ἐννοίας ἐπιπολαίους καὶ κενάς· καὶ μάλιστα, εἰ καὶ σχήμασι χρῷτο, κώλοις τε καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσιν, ἤ τισι κεκαλλωπισμένοις, ἀκμαίοις τε καὶ σεμνοῖς. καὶ μὴν καὶ τὸ πρὸ τῶν ἀποδείξεων, λοιδορίαις ἢ σφοδρότησιν εἰκῇ κεχρῆσθαι, ἢ ἔνθα ὅλως μηδενὸς τοιούτου δεῖ, καθάπερ εἰώθεσαν ἀριστογείτων ποιεῖν, φαινομένη τίς ἐστιν, οὐ μὴν οὖσα δεινότης. ὑπόκενον γὰρ καὶ ψυχρὸν μᾶλλον τὸ τοιοῦτον· ἐπεὶ κἂν ἐννοίαις χρήσαιτό τις ἢ καὶ μεθόδοις, ἐχούσαις μέγεθος, οἷον σεμναῖς ἢ σφοδραῖς ἢ τραχείαις ἢ λαμπραῖς ἢ ἀκμαίαις, ἢ καὶ ταῖς περιβαλλούσαις τὸν

λόγον

λόγον, μὴ ἐπὶ καιρὸν δὲ ποιῇ τοῦτο, μηδὲ ἔνθα δεῖ, φανεῖται μὲν δεινός, οὐ μὴν ὡς ἀληθῶς γε ἔσαι τοιοῦτος. τὸ μὲν οὖν δή, τῇ λέξει χρῆσθαι μεγάλῃ ποτὲ ἐπὶ σμικρᾶς τινὸς καὶ λιτῆς ἐννοίας, χρήσιμον εἶναι, καὶ μὴ μόνον τῇ λέξει, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐπιμέρους αὐτῇ, συγχωρῶ (ἐπειδὴ καὶ Ἰσοκράτης φησί, ῥήτορος εἶναι, τό, τὰ σμικρὰ μεγάλως ὑπὲρ δύνασθαι, καὶ τὰ μεγάλα σμικρῶς) οὐ μὴν ἁπλῶς ἐστὶ χρήσιμον, ὥσπερ σχεδὸν οὐδὲ ἄλλο οὐδὲν εἶδος λόγου, ἀλλ᾽ ὅτε εἰς δέον παραλαμβάνοιτο. ἔστι δὲ τοῦτο μεγάλης καὶ πλειστάτης ἐπιστήμης (οἶμαι) τὸ χρῆσθαι τοῖς καιροῖς εἰδέναι τε καὶ δύνασθαι. ἥ γε ὡς ὄντως δεινότης, αὕτη ἐστί, καθάπερ ἔλεγον εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τοῦ περὶ δεινότητος λόγου, τό, τοῖς εἴδεσιν ἅπασι τοῦ λόγου καὶ πάσαις ἐννοίαις εἰδέναι πότε δεῖ, καὶ ποῦ, καὶ πρὸς ὅν τινα, καὶ πῶς, καὶ ἐφ᾽ οἷς, χρῆσθαι· καὶ μὴ μόνον εἰδέναι, ἀλλὰ καὶ δύνασθαι. τοῦτο δὲ ἰδίας ἐστὶ πραγματείας, ἑπομένης μὲν τῷ περὶ ἰδεῶν λόγῳ, καθάπερ ὁ περὶ τῶν ἰδεῶν τῷ περὶ εὑρέσεως, χωρὶς δὲ ταττομένης καθ᾽ ἑαυτήν. ἀγαπητὸν γε, εἰ καὶ μὴ πάρεργον, ἑτέρας τῆς τοιοῦτον πραγματείας ἐπανιστάμενος, μηδὲ ἐν προσθήκης ἀποδοὺς μέρει, καθάπερ νῦν ἂν γένοιτο, ἰδίαν δὲ ἀποδοὺς σπουδήν, ἣν προσήκει τῷ ποιοῦντι, μὴ πάντῃ σφαλείη τοῦ λόγου τοῦ περὶ αὐτῆς. ἐπεὶ καὶ ὅτε τὸν περὶ τῶν ἰδεῶν γράφοντες λόγον, τοῦτον αὐτὸν ἐν ἐννοίαις αὐτῶν ἐπηγγειλάμεθα ἐν τῷ περὶ δεινότητος ἐρεῖν, ταύτης ἐστὶ τῆς πραγματείας· καὶ ὁποῖόν γε τοῦτο καὶ ὁπόσον ἔργον, ὁ πειραθεὶς γνώσεται. σχεδὸν γὰρ οὐδὲ ἀνθρωπίνης ἐστὶ δυνάμεως, θείας δέ τινος ἰσχύος, τέχνῃ πάντα ὑπολαβεῖν ταῦτα, καιρούς, πρόσωπα, τόπους, αἰτίας, τρόπους, τἆλλα ὅσα τοιαῦτα. καὶ δεῖξαι περὶ πάντων μὲν προβλημάτων, πάντων ἂν τῶν ἐν

τούτοις εἰδῶν καὶ τρόπων, πάντων δὲ ἂν τῶν κατὰ μέρος νοημάτων, εἴτ' οὖν εἴη προκαταρκτικὰ, εἴτε πιστωτικά τε καὶ συστατικὰ, εἴτε ἀντιθέσεων λυτικὰ, εἴτε ἐπιλογικά· πασῶν τε ἰδεῶν λόγου, ποῖον μέν τοι προσήκει τὸ ὅλον εἶδος εἶναι τοῦ λόγου κατὰ τόδε τὸ ζήτημα, ἐπὶ τῶνδε τῶν ἀνδρῶν, κατὰ τοῦδε τοῦ προσώπου λεγόντων, κατὰ τόνδε τὸν καιρόν· ποῖα δὲ αὐτῶν τὰ κατὰ μέρος νοήματα, καὶ τίνα μὲν εἰπεῖν τῶν εὑρεθέντων, τίνα δὲ ἄρρητα ἐᾶν ἐνταῦθα βέλτιον (ἑτέρωθι γὰρ, ἂν οὕτω τύχῃ, καὶ τοὐναντίον ἔσται) καὶ τίς τοῖς κριθεῖσι ῥηθῆναι, τάξις ἀρίστη νῦν καὶ ἐπὶ τῶνδε (πάλιν γὰρ καὶ τοῦτο ἐφ' ἑτέρων, καὶ κατ' ἄλλον καιρὸν τάχα ἴσως ἑτέρως ἔσται) καὶ πῶς μὲν τοῦτο, πῶς δὲ ἐκεῖνο εἰσακτέον· καὶ τίσι μὲν πλεονάσαι τῶν ἐννοιῶν, καὶ τίνα τρόπον βέλτιον, τίνων δὲ τὴν ταχίστην ἀπαλλάττεσθαι καὶ διὰ ἐλαχίστου πως αὐτῶν ἐπιμνησθέντα, ταῦτα δὴ γὰρ πάντα καὶ τὰ τοιαῦτα, τέχνῃ διαλαβεῖν, καὶ ταῦτα μὴ διὰ σφόδρα μακρῶν, θεῖον (οἶμαι) τι πρᾶγμά ἐστι, καὶ οὐκ ἀνθρωπίνης δυνάμεως· οὐ μὴν ἀλλ', ὅσον γε ἀνθρώπου φύσις διαρκεῖν τοῖς τοιούτοις ἱκανὴ, καὶ ἡμᾶς διαρκέσειν οἴομαι, καὶ διαλήψεσθαί γε περὶ τούτων ἁπάντων ἐν τῷ περὶ μεθόδου δεινότητος ἱκανῶς, εὐθὺς μετὰ ταῦτα. πρότερον δὲ εἰπεῖν ἀνάγκη περί τε πολιτικοῦ λόγου, καὶ τῶν κατ' ἄνδρα εὐδοκιμούντων ἐν λόγοις· οὐχ ἁπάντων, ἀλλὰ τῶν γε κρατίστων, καὶ ἀφ' ὧν οὐ χαλεπὸν ἂν γένοιτο τοῖς τε τὰ προειρημένα πάντα καὶ τὰς γενικὰς ἰδέας ἐπεγνωκόσι τοῦ λόγου, καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἑκάστου γινώσκειν ἃ δεῖ, καὶ νέων ἤδη καὶ παλαιῶν. ἀλλὰ λεκτέον γε ἤδη περὶ τοῦ λόγου τοῦ πολιτικοῦ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ.

Ὁ πολιτικὸς τοίνυν καλούμενος λόγος γίνεται μὲν διὰ πασῶν τῶν προειρημένων ἰδεῶν· ὧν μὲν ἁπλῶς γε, κραθεισῶν δέ πως πρὸς ἀλλήλας, ὡς ἐλέγομεν. καὶ ὁ μὲν τῇ ἀρίστῃ μίξει χρησάμενος τούτων, τὸν ἄριστον δηλαδὴ τῶν πολιτικῶν λόγων ἐργάσεται· ὁ δὲ μετ' ἐκεῖνον, τὸν κατὰ δεύτερον λόγον γινόμενον τῶν πολιτικῶν ἄριστον· ὁ δὲ καὶ μετὰ τοῦτον, τὸν κατὰ τρίτον δηλαδὴ λόγον τοιοῦτον, καὶ περὶ τῶν ἄλλων δὲ ὡσαύτως εἰρήσθω. ἥτις δὲ ἀρίστη μίξις αὐτῶν, καὶ τίς ὁ κράτιστος τῶν λόγων τῶν πολιτικῶν, ὅτι μὲν ὁ δημοσθενικός, οὐδεὶς ἀμφιβάλλει δήπουθεν· οὐ μὴν ἁπλῶς γε ἡμῖν περὶ Δημοσθένους νῦν πρόκειται λέγειν, ἀλλὰ περὶ τοῦ καλλίστου τῶν πολιτικῶν, ἵνα ἀπὸ τούτου καὶ περὶ τῶν ἄλλων τῶν κατ' ἄνδρα εὐδοκιμούντων ἐπὶ τοῖς πολιτικοῖς λόγοις, χαρακτηρίζειν ἡμῖν μὴ ᾖ χαλεπόν. συμβαίνει γε μὴν ἀναγκαίως περὶ τούτου λέγουσι, καὶ περὶ Δημοσθένους λέγειν δοκεῖν· ἐπεὶ καὶ ἀντιστρέφει. ἄριστός τε γὰρ τῶν πολιτικῶν λόγων ὁ δημοσθενικός· ὅ,τε ἂν δημοσθενικὸς λόγος, τῶν πολιτικῶν ἄριστος. φημὶ τοίνυν δεῖν ἐν τῷ τοιούτῳ λόγῳ πλεονάζειν μὲν ἀεὶ τόν τε τὴν σαφήνειαν ποιοῦντα τύπον, καὶ τὸν ἠθικόν τε καὶ ἀληθῆ, καὶ μετὰ τούτους, τὸν γοργόν· τῶν δ' αὖ τὸ μέγεθος ποιουσῶν ἰδεῶν, τὴν μὲν περιβολὴν διόλου πλεονάζειν, καὶ οὐχ ἧττόν γε ἢ τὴν καθαρότητά τε καὶ εὐκρίνειαν· τὴν μέντοι τραχύτητά τε καὶ σφοδρότητα παρισοῦσθαι μέν πως τοῖς εἰρημένοις, κατὰ δεύτερον δὲ καὶ τρίτον λόγον.

ἀκμὴ δὲ καὶ σεμνότης ἀπ' αὐτῶν, καὶ ἔτι λαμπρότης εἶναι μὲν
ὀφείλει, οὐ μὴν οὕτως, οὐδὲ μὴν τοσοῦτον ἐφ' ὅσον καὶ αἱ προειρη-
μέναι τῶν ἰδεῶν, ἀλλ' ἐπ' ἔλαττον· ὅπου γε τὴν σεμνότητα καὶ
διακόπτειν ἐν τῷ πολιτικῷ χρὴ λόγῳ, καὶ καθαιρεῖν ἀπὸ τοῦ
μεγέθους· οἷον, ἅπας ὁ τῶν ἀνθρώπων βίος, κἂν μεγάλην πό-
λιν οἰκῶσι, κἂν μικρὰν, φύσει καὶ νόμοις διοικεῖται. περιεντεθὲν γὰρ
τὸ, κἂν μεγάλην πόλιν οἰκῶσι, κἂν μικρὰν, καὶ διακόψαν τὸν λό-
γον, καθεῖλεν ἀπὸ τοῦ μεγέθους, καὶ ἧττον ἐποίησε φανῆναι σεμνόν.
ἤδη δέ που καὶ ἡ λαμπρότης ταυτὸ πέπονθε τοῦτο, ὡς καὶ παρὰ
τῷ Δημοσθένει, οἷον, αὕτη τῶν περὶ Θήβας ἐγένετο πραγμάτων
ἀρχὴ, καὶ κατάστασις πρώτη· εἶτα πρὶν ἐπαγαγεῖν, ὃ σφόδρα ἂν
ἐποίησεν αὐτῷ τὸν λόγον λαμπρὸν καὶ σοφιστικὸν, λέγω τὸ, τοῦτο
τὸ ψήφισμα τὸν τότε περιστάντα τῇ πόλει κίνδυνον παρελθεῖν
ἐποίησεν ὥσπερ νέφος, διέκοψε καὶ ἧττον ἐποίησεν αὐτὸν φανῆ-
ναι λαμπρὸν, παρενθεὶς τὸ, τὰ πρὸ τούτων εἰς ἔχθραν καὶ μῖ-
σος καὶ ἀπιστίαν τῶν πόλεων ὑπηγμένων ὑπὸ τούτων. μεγέθους
μὲν οὖν μέχρι τοσούτου καὶ τοῦτον τὸν τρόπον προσεῖναι δεῖ τῷ
λόγῳ τῷ ἀρίστῳ τῶν πολιτικῶν, δεινότητος δὲ τῆς μὲν καὶ οὔσης
καὶ φαινομένης, ὡς ἐλάχιστον· τῆς δὲ ἐν μεθόδῳ κειμένης, πάμπο-
λυ· περὶ ταύτης δὲ ἐφ' ἑαυτῆς ἰδία πραγματευσόμεθα. τῆς δὲ φαινομένης
μὲν δεινότητος, οὐ μὴν οὔσης, οὐδὲν, πλὴν εἰ τὰ λαμπρὰ καὶ ἀ-
κμαῖα εἰς τοῦτο ἀναφέροι τις. τούτων δὲ ὁπόσων δεῖ μετεῖναι τῷ
κάλλος πολιτικῷ λόγῳ, προείρηται. κάλλος δὲ, ὅπερ ἔφαμεν εἶναι κα-
θάπερ κομμωτικὸν, διόλου μὲν ἔχειν ὁ πολιτικὸς ὀφείλει, ἧτ-
τον δὲ ἐμφαινόμενον· οἷον ὅσα καὶ παρὰ Δημοσθένει, καθάπερ ἐ-
δείξαμεν ἐν τῷ περὶ κάλλους· ἔνθα μέντοι λογισμῶν δεῖ καὶ
λεπτότητος, ἐνταῦθα καὶ πλεονάζειν προσήκει τοῖς τοῦ κάλλους
ῥυθμοῖς.

ῥυθμοῖς καὶ ταῖς συνθήκαις καὶ ἀναπαύσεσιν. αἱ γὰρ ἐμμέλειαι τῆς λέξεως, ταῖς πυκνότησι τῶν ἐννοιῶν ἐπιτήδειοι· καὶ τὸ καθαρὸν αὐτὸ τῆς συνθήκης τε καὶ ἀναπαύσεως ἀφαιρεῖται τῶν τοιούτων νοημάτων ἢ καὶ ζητημάτων τὸ ἄγαν αὐστηρόν, χάριν τινὰ προσβάλλον ἀφ' ἑαυτοῦ, καὶ διεγεῖρον τὸν ἀκροατήν, καὶ οὐκ ἐῶν ἄχθεσθαι τῇ πυκνότητι τῶν νοημάτων καὶ τῇ συνεχείᾳ· τοιαῦτα δὲ τὰ ἐν τοῖς λογισμοῖς κείμενα καὶ δυνάμεως λόγου δεόμενα. ἐπεὶ γάρ ἐστιν ἡ τοῦ λόγου δύναμις, τό, τὰ πολλὰ ἢ τὰ δυσχερῆ καὶ σκολιὰ τῶν νοημάτων, ἢ τὸ συναμφότερον δι' ἐλαχίστου σαφῶς εἰπεῖν, ἄνευ τοῦ προωσθῆναι εἴς τινα κακίαν λόγου, οἷον εὐτέλειαν ἢ σκληρότητα, δεῖ τινὸς κάλλους τῇ βραχύτητι, ὃ δὴ ποιεῖ ἐμμέλεια· πρὸς δὲ τούτοις μάχεσθαί πως τοῦ εὐτελοῦς τὸ ἐμμελὲς καὶ μὴ διηρημένον. ὥστε εἰ καὶ συμβαίνει διὰ λεπτότητα νοημάτων (ὃ δὴ πολλάκις πέφυκεν ἐν τοῖς τοιούτοις γίνεσθαι) καταφέρεσθαι τὸν λόγον εἰς εὐτέλειαν, ὀρθώσειας ἂν οὕτως αὐτὸν τοῖς τοῦ κάλλους σχήμασι καὶ τοῖς ῥυθμοῖς, ταῖς τε συνθήκαις καὶ ταῖς ἀναπαύσεσιν. ἀλλὰ ταυτὶ μὲν ἀκριβῶς ἐν τῷ περὶ μεθόδου δεινότητος ἡμῖν λελέξεται, τό, πότε καὶ πῶς δεῖ πλεονάζειν ἔν τισι τῶν ἰδεῶν· νυνὶ δὲ ἁπλῶς περὶ πολιτικοῦ λεγομένου λόγου καὶ δημοσθενικοῦ ἐν τῷ καθόλου, καὶ οὐ περί τινος δημοσθενικοῦ ἢ πολιτικοῦ. διαφέρει δὲ ἡ καθόλου τι λέγειν ἢ ἐπὶ μέρους· ἐπεὶ καὶ οἱ δημόσιοι λόγοι τοῦ ῥήτορος καὶ οἱ ἰδιωτικοί, καὶ πάλιν τῶν δημοσίων ὁ πρὸς Λεπτίνην, καὶ ὁ κατ' Αἰσχίνου, δημοσθενικοὶ δήπουθέν εἰσιν ἅπαντες. διαφέρουσι δὲ ἀλλήλων πάμπολυ, τῷ μὴ περὶ ταὐτὴν ἰδέαν πλεονάσαι. ἐν δὲ καὶ ἄλλοις τισὶ πολλάκις εἴδεσιν· οἷον τραχύτητι ἢ ἐπιεικείᾳ ἢ ὅλως ἤθει ἢ τινι τῶν λοιπῶν, διὰ αἰτίας τινὰς

τοῦ λόγου δύναμις.

ἐπὶ πλεῖον δεῖ χρῆσθαι, ἀλλ' ὅ γε ἁπλῶς δημοσθενικός ἐστι πολιτικῶν κάλλιστος λόγος ἐκείνως, καὶ δι' ἧς ἐλέγομεν κράσεώς τε καὶ μίξεως γίνεται· πλεονάζοντος μὲν κατὰ ταυτὸν τύπου τοῦ τὴν σαφήνειαν ποιοῦντος, καὶ τοῦ ἠθικοῦ τε καὶ ἀληθινοῦ, καὶ μετὰ τούτους τοῦ γοργοῦ, τῆς τε περιβολῆς παραπλησίως τούτοις, τραχύτητός τε καὶ σφοδρότητος οὐ παραπλησίως τῇ περιβολῇ, κατὰ δεύτερον δὲ καὶ τρίτον λόγον· σεμνότητος δὲ καὶ λαμπρότητος, καὶ ἀκμῆς, ἔτι ἐνδεέστερον ἢ κατ' ἐκείνας· δεινότητος δὲ τῆς μὲν ἐν μεθόδῳ, μάλιστα· τῆς δὲ ἄλλης, ἥκιστα, ἢ ὡς ἐλάχιστα· κάλλους δὲ τοῦ κομμωτικοῦ, πλεονάζοντος μὲν ὁμοίως τοῖς πρώτοις, καὶ μάλιστα ὅτε δυνατῶς ἐξαγγεῖλαί τι δέοι, ἀνεμφάτως δὲ ἐστὶν ἧττον ἔχοντος φανερὰν τὴν ἐπιτήδευσιν (διὰ γὰρ τούτων ἁπάντων οὕτω μιγνυμένων, ὁ κάλλιστός τε πολιτικὸς ἐστὶ δημοσθενικὸς γίνεται) τούτου δὲ τοῦ λόγου τοῦ πολιτικοῦ ὁ μέν ἐστι συμβουλευτικός, ὁ δὲ δικανικός, ὁ δὲ πανηγυρικός. καὶ ὁ μὲν συμβουλευτικός, δῆλον ὡς ἐν τοῖς μέγεθος ποιοῦσι μᾶλλον πλεονάζει τύποις μετὰ τῆς καὶ οὔσης καὶ φαινομένης δεινότητος (δεῖ γὰρ καὶ φαίνεσθαι τοιοῦτον τὸ συμβουλευτικὸν διὰ τὸ ἀξιωματικὸν ὀφείλειν εἶναι, ἅμα ἔχοντα δηλαδὴ καὶ τὰ ἄλλα πάντα, ἃ τὸν κάλλιστον τῶν πολιτικῶν δεῖν ἔφαμεν ἔχειν λόγον) ἤθους δὲ, πλὴν ὅσον ἐπὶ βαρύτητι καὶ τοῦ κατ' εἰρωνείαν σφοδροῦ, μετρίως μεθέξει. εἰ δέ τινες τῶν συμβουλευτικῶν, οἷον οἱ φύσει τοῦ ῥήτορος οὕτως ἐπιγραφόμενοι συμβουλευτικοί, πολὺ τὸ ἠθικὸν ἔχουσι καὶ τὸ ἐπιεικὲς, οὐ δεῖ θαυμάζειν τὸ εἰρημένον. νυνὶ γὰρ οὐ περὶ τῶν κατὰ μέρος λόγων χαρακτηρίζομεν (ὃ δὴ πολλάκις διεμαρτυράμην) ἀλλὰ περὶ τοῦ καθόλου διαφέροντος εἴδους ἐν λόγῳ συμβουλευτικῷ, ὁποῖόν ἐστι τὸ ἐν Φιλιππικοῖς. ὥστε

εἰ

ἐν προσώπῳ τις ἰδιώτης, ἤ τι τοιοῦτον ἕτερον ἠνάγκασε κατελθεῖν ἀπὸ τοῦ οἰκείου ἀξιώματος τὸν συμβουλευτικὸν λόγον εἰς τὸ ἠθικώτερον, ὡς ἐν τῷ ὑπὲρ Μεγαλοπολιτῶν, ἢ καὶ τῷ ἄλλῳ, μηδὲν τοῦτο ἐμποδὼν εἶναι νομίζομεν πρὸς τὸ δεῖν τοιοῦτον εἶναι τὸν ἄριστον τῶν συμβουλευτικῶν, ὁποῖον ἐχαρακτηρίζομεν, ἀξιωματικὸν λέγω, καὶ οἷς εἴπομεν πλεονάζοντα (ἐκεῖνος γὰρ οὐκ ἔτ' ἂν ἄριστος εἴη τῶν συμβουλευτικῶν, ὅ γε τῇ οἰκείᾳ φύσει διά τι χρήσασθαι ἐμποδισθείς) εἰ δέ τις καὶ τῆς Φιλιππικῆς φήσει, διὰ τὸ τοῦ Φιλίππου πρόσωπον, μέγεθος λαβεῖν, ὅτι ἐκεῖνος ἐπιφορὰν ἐνεδέχετο καὶ σφοδρότητα, ἐννοείτω ὅσην καὶ χωρὶς ἐκείνου τραχύτητα, καὶ ἄλλως ἀκμὴν κατὰ τῶν Ἀθηναίων ἔχουσιν οἱ λόγοι οὗτοι, καὶ παρρησίαν καὶ μέγεθος· πρὸς ἅπερ συλλαμβάνειν μὲν καὶ τὸ τοῦ Φιλίππου πρόσωπον ἀνάγκη συγχωρεῖν, οὐ μὴν τοσοῦτόν γε ὅσον αὐτὸ τὸ τῆς συμβουλῆς ἴδιον. περὶ δὲ προσώπων καὶ καιρῶν, ὁ περὶ μεθόδου δεινότητος ἀκριβέστερον ὑποδείξει λόγος. ἀλλ' ὁ μὲν κάλλιστος συμβουλευτικῶν, ὅπερ ἔφαμεν, λόγων, τοιοῦτος· ὁ μέν τοι δικανικῶν κάλλιστος, ἀνάπαλιν ἔχει τούτῳ, εἰ μὴ περὶ δημοσίων εἴη καὶ μεγάλων πραγμάτων, καὶ συμβουλῆς ἐγγύς· ὡς ὁ κατὰ Ἀριστοκράτους ἔχει, καὶ ὁ ὑπὲρ τοῦ στεφάνου, καὶ ὅσοι τοιοῦτοι. οὗτοι γὰρ σχεδὸν ὡσαύτως τῷ συμβουλευτικῷ τύπῳ χαρακτηρίζονται. τάχα δ' ἂν οὐδὲ εἶναι τοῦ τῆς δικανικῆς φύσει, νομίσειέ τις· ὁ μέν τοι μὴ τοιοῦτος, ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο δικανικός, ὅπερ ἔφην, ἐναντίως ἔχει τῷ προειρημένῳ. ἤθους τε γὰρ καὶ τοῦ κατ' ἐπιείκειαν καὶ ἀφέλειαν, πλεῖστον αὐτῷ μετεῖναι δεῖ. βραχύτητος δὴ, ἤ τινος τῶν τοιούτων ἥκιστα μετέχει, ἢ ὅτι βραχύτητα. μέγεθος δὲ τὸ μὲν κατὰ τὴν περιβολὴν ἀπὸ ἐννοιῶν δέχεται (οὐ γὰρ ἀπό γε τῆς λέξεως ἢ τῆς

περὶ

περὶ τὴν λέξιν ἢ καὶ τὴν μέθοδον τῆς ἐννοίας, πλὴν ὅσον ἐπ' ἐλάχιστον) τὰ δὲ κατὰ τὰς ἄλλας τοῦ μεγέθους ἰδέας, οὐκ ἔτι, πλὴν εἰ μή που πλὴν κατὰ ἔννοιαν σφοδρότητα, ἤ που καὶ τὴν κατὰ λέξιν μετὰ σχημάτων τῶν περὶ αὐτήν· τοῖς δὲ λοιποῖς μέρεσι τοῦ πολιτικοῦ χρῆται καθάπερ καὶ ὁ συμβουλευτικός. καὶ τοιοῦτοί γε οἱ δημοσθενικοὶ δικανικοί, τουτέστιν οἱ ἰδιωτικοί· ὁ δὲ πανηγυρικῶν λόγων κάλλιστος, ἐν λέξει πεζῇ, οὐκ ὡς ἐν ζητήμασι πολιτικοῖς. ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο πανηγυρικός, ὃς οὐδὲ πολιτικὸς ἴσως ἂν κληθείη, πάντων ἂν εἴη δήπουθεν ὁ πλατωνικός, ὥστε πάλιν, ὃ περὶ τοῦ καλλίστου πολιτικῶν λόγων λέγοντες ἔφαμεν, τὸν αὐτὸν τῶν δημοσθενικῶν τοῦτον ἀποφαίνοντες, τοῦτο καὶ νῦν περὶ τοῦ καλλίστου πανηγυρικῶν λόγων φαίημεν ἄν, τὸν αὐτὸν καὶ τοῦτον εἶναι τῶν πλατωνικῶν, καὶ γὰρ ἐνταῦθα ὁμοίως ἀναστρέφει καθάπερ κἀκεῖ. ὅ τε γὰρ κάλλιστος πανηγυρικῶν λόγων ἐστὶν ὁ πλατωνικός, ὅ τε αὖ πλατωνικὸς λόγος, τῶν πανηγυρικῶν ἐστὶν ὁ κάλλιστος, ὡς ἐν λέξει πεζῇ, περὶ οὗ λεκτέον. περὶ γὰρ τοῦ πολιτικοῦ πανηγυρικοῦ, περὶ οὗ μετὰ τὸν περὶ συμβουλευτικοῦ καὶ δικανικοῦ λόγον φαίη τις ἂν εἰπεῖν προσήκειν, μικρὸν ὕστερον λέξομεν· οὐ γὰρ ἄλλως ἐγχωρεῖ. ὁ τοίνυν κάλλιστος πανηγυρικός, καὶ (ὅπερ ἔφαμεν) ὁ πλατωνικός, ταῖς μὲν τοῦ μεγέθους ποιούσαις ἰδέαις πλὴν τραχύτητος καὶ σφοδρότητος γίνεται· πάσαις· διήκειν δέ πως χρὴ διὰ τούτων τὴν ἀφέλειαν, μὴ ἐλαττουμένων αὐτῶν, ποσότητος ἕνεκα, πλὴν ὅσον καθαρῶς ἐξαίρειν τὸν λόγον εἰς σεμνότητα δεῖ. αἱ δὲ γλυκύτητες, εἴπερ ἄλλοθί που, καιρὸν ἐνταῦθα ἔχουσι μάλιστα, καὶ αἱ ὑπὸ μέλψαι αἱ τὸν ἁβρὸν καὶ ὡραῖον ποιοῦσαι λόγον· δεινότητος δὲ ἡ μὲν κατὰ μέθοδον, ἥπερ ἥκιστά ἐστι φανερά, πάντων ὕπεστι καὶ τῶν πανηγυρικῶν· ἡ δ' ἄλλη, ἐν

τούτῳ

τούτῳ γε, οὐδαμῶς, πλὴν ὅπου τοῦ τό γε αὐτὸ ἐνδείξασθαι βούλεται πρόσωπόν τι τῶν παρ' αὐτῷ τοιούτων τὸν λόγον πανηγυρικόν· ὥσπερ τῷ Πλάτωνι πεποίηται ὁ Σωκράτης, ἐνδείξασθαι δεινότητα λόγων τῷ Φαίδρῳ βουλόμενος· καθὸ ἀντιπαρατίθησι τὸν αὐτοῦ τῷ Λυσίου. ἤδη δὲ καὶ ἐν ἄλλοις πρὸς ἀλλήλους κατὰ τὸ μιμητικὸν εἶδος τοῦ πανηγυρικοῦ λόγου φαίνεται τοῦτο πεποιηκώς. ὁ γοργός γε μὴν, ὡς ἐλάχιστον ἐν πανηγυρικῷ λόγῳ ὁ λόγος εἶναι ὀφείλει· ἀφήγησις γάρ ἐστι σχεδὸν ἅπας· τοῖς δὲ ἄλλοις εἴδεσιν ἢ καὶ μέρεσι τοῦ πολιτικοῦ, παραπλησίως χρῆται ὁ πανηγυρικὸς λόγος, καθάπερ ὅ τε συμβουλευτικὸς καὶ ὁ δικανικός. ἐν δὲ τοῖς ἀμοιβαίοις τῶν πανηγυρικῶν, ὃ δὴ καὶ αὐτὸ πολὺ παρὰ τῷ Πλάτωνί ἐστιν, ἤδη καὶ αἱ τραχύτητες καὶ αἱ σφοδρότητες ἔχουσι καιρὸν οὐκ ἐλάχιστον· ὥσπερ καὶ τὰ τῆς δεινότητος εἴδη πάντα, καὶ τῶν γε τοῦ Πώλου λόγων ἐν Γοργίᾳ τινὲς τῆς φαινομένης εἰσὶ καὶ οὐκ οὔσης δεινότητος· καὶ οὐ μόνον ταῦτά γε τὰ εἴδη τὰ ἀμοιβαῖα, ἀλλὰ καὶ πάντα εἴδη δέχεται διὰ τὸ μιμητικόν τε καὶ δραματικόν· καὶ οὕτως ὥστε κεχωρίσθαι πως ἀπ' ἀλλήλων αὐτὰ καὶ μὴ κεκρᾶσθαι, ἀλλ' ἰδίᾳ μὲν ἔχειν εὑρεῖν ἀφέλειαν, ἰδίᾳ δὲ σεμνότητα, ἰδίᾳ δὲ ἕκαστον τῶν λοιπῶν. ἔστι δ' οὖν καὶ εὔζωνον καὶ οἷον εὐτελὲς εἶδος τοῦ λόγου. αἱ γὰρ μιμήσεις τῶν προσώπων καὶ τούτῳ χώραν ἤδη δεδώκασι, καὶ ὡς μὲν ἐν λογογραφίᾳ τοιοῦτον εἶδος εἶναι δεῖ τὸ πανηγυρικόν, ὡς δὲ ἐν ζητήμασι πολιτικοῖς, ἔνθα τοῦ πολιτικοῦ πανηγυρικοῦ εἴδους δεῖ, περὶ οὗ μικρῷ πρότερον ἐπηγγελάμην ἐρεῖν. ἔστι γάρ τινα καὶ πολιτικὰ ζητήματα καὶ πανηγυρικά· οἷον, εἰ περὶ τῆς προπομπείας ἀμφισβητοῖεν Ἀθηναῖοι καὶ Λακεδαιμόνιοι μετὰ τὰ Μηδικά, ἢ ὅσα τοιαῦτα, ὡς ἐν τοῖς τοιούτοις ζητήμασιν, οὐκ ἔστιν ὁμοίως ὁ

πανηγυρικός, ἀλλὰ πολιτικώτερος γίνεται, ἢ καὶ σχεδὸν δι᾽ ὧν περ καὶ ὁ συμβουλευτικὸς, μᾶλλόν γε μὴν ἐνταῦθα ἢ ἐκεῖ, ἥ τε λαμπρότης καὶ ἡ σεμνότης πλεονάζειν ὀφείλουσιν. ἐπανιτέον δὲ πάλιν ὅθεν ἐπὶ τοῦτο ἐξέβημεν. ὁ μὲν γὰρ πολιτικὸς πανηγυρικὸς, τοιοῦτος, τῆς δὲ κατὰ λογογραφίαν πανηγυρικῆς ὄντος κάλλιστος, ὁ πλατωνικὸς, καὶ τοῦτον παράδειγμα φαίημεν ἂν ἡμεῖς εἶναι τὸ ἄριστον τοῖς βουλομένοις τε καὶ δυναμένοις πανηγυρικὸν λόγον ἐργάζεσθαι. ὡς δ᾽ ἐν ποιήσει. πανηγυρικὸν γὰρ πρᾶγμα δήπουθέν ἐστι ποίησις ἅπασα, καὶ πάντων γε λόγων πανηγυρικώτατον. ὡς οὖν ἐν ταύτῃ καὶ τί τὸ κράτιστον κατὰ ταύτην εἶδος. τοῦτο γὰρ δὴ χαρακτηριστέον ἡμῖν κἀνταῦθα πρῶτον ὥσπερ καὶ τὰ ἄλλα πάντα τῶν γενικῶν εἰδῶν ἐχαρακτηρίζομεν, ἀπὸ τῶν καλλίστων χαρακτηρίζοντες. οὐχ ὅμοια ἡ διοίκησις· ἀλλὰ προσεῖναι δεῖ πολλὰ καὶ ἄλλα τοῖς περὶ λόγου πανηγυρικοῦ προειρημένοις ἅπασιν, ἃ δὴ καὶ ἴδιά τις ἂν εἶναι φαίη ποιήσεως, περὶ ὧν λεκτέον. ἀνάγκη δὲ πάλιν ταυτὸν εἰπεῖν, καὶ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν σῶσαι κἀνταῦθα τοῖς ἔμπροσθεν κατὰ τῆς γεωμετρίας. ὅπερ γὰρ ἦν ὁ δημοσθένης ἡμῖν κατὰ τὸν πολιτικὸν λόγον ἔν τε τῷ συμβουλευτικῷ καὶ δικανικῷ, καὶ ὁ πλάτων ἐν τῷ πεζῷ πανηγυρικῷ, τοῦτ᾽ ἂν ὅμηρος εἴη κατὰ τὴν ποίησιν· ἢν δὴ, πανηγυρικὸν λόγον ἐν μέτρῳ λέγων εἶναί τις, οὐκ οἶδα εἰ διαμαρτήσεται. ἐπεὶ κἀνταῦθα ὁμοίως ἀναστρέφει τὸ πρᾶγμα, καθάπερ ἀνέστρεφεν ἐπ᾽ ἀμφοῖν κἀκεῖ. ἀρίστη τε γὰρ ποιήσεων ἡ ὁμήρου, καὶ ὅμηρος ποιητῶν ἄριστος. φαίην δ᾽ ἂν ὅτι καὶ ῥητόρων ἢ λογογράφων, λέγω δ᾽ ἴσως ταυτόν. ἐπεὶ γάρ ἐστιν ἡ ποίησις μίμησις ἁπάντων, ὁ δὲ μετὰ τῆς περὶ τὴν λέξιν κατασκευῆς ἄριστα μιμούμενος καὶ ῥήτορας δημηγοροῦντας, καὶ κιθαρῳ-

δοὺς

δὲ πανηγυρίζοντας, ὥσπερ τὸν φήμιον καὶ τὸν δημόδοκον, καὶ τὰ ἄλλα πρόσωπά τε καὶ πάντα πράγματα, οὗτος ἄριστός ἐστι ποιητής. ἐπειδὴ οὖν ταῦθ' οὕτως ἔχει, τάχ' ἂν ταυτὸν εἰρηκὼς εἴην, εἰπὼν εἶναι ποιητῶν ἄριστον, ὡς εἰ καὶ ῥητόρων ἄριστον καὶ λογογράφων ἔλεγον. στρατηγῶν μὲν γὰρ ἢ τεκτόνων ἢ τῶν τοιούτων ἴσως οὐκ ἄριστος. καί τοι καὶ τὰ τοιαῦτα, ἄριστα μιμούμενος. ἀλλ' οὐ λόγος ἐκείνοις. ἡ τέχνη οὐδὲ ἐν λόγοις· οἷς δέ ἐστιν ἐν λόγῳ τὸ ἔργον, οἷον ῥήτορσι λέγω καὶ λογογράφοις, ὁ τούτους ἄριστα μιμούμενος καὶ λέιων, ὥσπερ ἂν ὁ ἐκείνων ἄριστος εἴποι, πάντως ἂν εἴη καὶ αὐτὸς ἐκείνων ἄριστος. ἄριστος οὖν κατὰ πάντα λόγων εἴδη καὶ ποιητῶν ἁπάντων, καὶ ῥητόρων καὶ λογογράφων ὅμηρος. καὶ γὰρ μεγέθη καὶ ἡδονὰς καὶ ἐπιμελείας καὶ δεινότητας, καὶ (τὸ μέγιστον) κρίσεως μίμησιν ἐναργῆ καὶ πρέπουσαν τοῖς ὑποκειμένοις, κἂν τοῖς κατὰ λέξιν καὶ ταῖς εἰσαγωγαῖς τῶν προσώπων, καὶ μύθων διατυπώσεις καὶ μέτρων διαφόρους τομάς, ἐξ ὧν καὶ διαφορά πως συμβαίνει γίνεσθαι τὰ μέτρα, καὶ ταῦτα ἐν δέοντι καὶ κατὰ λόγον μεταβαλλόμενα πρός τε καὶ τὸ φύσει πάντων ἄριστον μέτρον προηγούμενον· καὶ ὅλως τὸ ποικίλον καὶ ἐξ ἁπάντων ἓν ὅτι κάλλιστον ὁ μάλιστα ἐργασάμενος, παρὰ πάντας ποιητὰς οὗτός ἐστιν. ἱκανὰ μὲν οὖν καὶ ταῦτα, τήν τε ἀρίστην ποίησιν, καὶ αὐτὸν ὅμηρον χαρακτηρίσαι· ἵνα δὲ ἐντελέστερον ᾖ τὸ λεγόμενον, πάλιν τὸ ἐξ ἀρχῆς ἀπανέλθωμεν. ὁ τοίνυν ὡς ἐν ποιήσει, λόγος ἄριστος πανηγυρικὸς γίνεται διά τε τῶν προειρημένων περὶ πανηγυρικοῦ λόγου, πάντων τε ὡσαύτως, καὶ ἔτι διὰ τῶν ἰδίων ποιήσεως παρὰ τὰ προειρημένα, οἷς ὁ μὲν δικανικὸς καὶ συμβουλευτικὸς ἥκιστα χρῆται, ἢ ὅτι σπανιώτατα. καὶ οὕτω γε οὐκ ἅπασιν, ἀλλά τισιν· ὁ δὲ ἐν τῷ καταλογάδην πανηγυρικὸς, χρῆται μὲν σχεδὸν

ἅπασιν, ἀλλὰ μετά τινος παραμυθίας, καὶ οὐχ ἁπλῶς. ἔστι δὲ ἴδια ποιήσεως παρὰ τὸν ἄλλον λόγον πάντως μὲν που καὶ τὰ μέτρα, τά τε ὁμολογούμενα, καὶ ὑπ' αὐτῆς ψιλῆς τῆς ἀκοῆς κρινόμενα, μάλιστα δὲ ποιήσεως ἴδια, αἵ τε μυθικαὶ ἔννοιαι πᾶσαι, οἷον τὰ περὶ κρόνου καὶ τιτάνων, καὶ ἔτι γιγάντων, καὶ διὸς αὐτοῦ, καὶ τῶν ἄλλων θεῶν ἀνθρωποπαθῶς λεγόμενα, ὡς ἐγένετο καὶ ὅσα ἔπραξαν ἢ πράττουσιν αὐτοί τε πρὸς ἑαυτοὺς καὶ πρὸς ἀνθρώπους, καὶ ἔρωτες αὐτῶν, καὶ πόλεμοι, καὶ φιλίαι, καὶ γοναί, καὶ τροφαί, καὶ ὅσα τοιαῦτα· πρὸς δὲ ταύταις ὅσα περὶ ἀνθρώπων ἤ τινων ἄλλων ζώων παραδοξολογοῦσιν· οἷον, ὡς κάδμος δράκων ἐγένετο ἐξ ἀνθρώπου· καὶ ὡς ἀλκυὼν ὄρνις, καὶ ὅσα περὶ ἀηδόνων ἢ χελιδόνων λέγουσι. ταύτης δὲ τῆς ἰδέας καὶ τὸ, γυναῖκας ἐξ ἀνδρῶν ποιεῖν, ὡς τὸν τειρεσίαν, καὶ ἄνδρας ἐκ γυναικῶν, ὥσπερ τὸν καινέα· τοιοῦτον δὲ καὶ τὸ, πτερωτοὺς ἀνθρώπους λέγειν ὡς ἔφυσαν· καὶ ὅλως σύνθετά τινα ζῷα ἢ ἐκτράπελα· οἷον, πήγασοι, καὶ γοργόνες, καὶ κένταυροι, καὶ σειρῆνες, καὶ τρίτωνες, καὶ λαιστρυγόνες, καὶ κύκλωπες, καὶ περσεύς, καὶ ὅσα τοιαῦτα. μυθικὰ δὲ κἀκεῖνα καὶ ποιητικὰ τὰ ὑπερβάλλοντα μὲν ἀνθρώπου φύσιν, ὑπὸ ἐκείνων δὲ τερατολογούμενα, ὡς γεγονότα καὶ πιστεύεσθαι ἄξια· οἷον, ὅτι ἀχιλλεὺς τοσόνδε ἐπήδα, καὶ ὅτι ὁ αἴας ἢ ὁ ἕκτωρ τηλικοῦτον ῥαδίως ἐρρίπτει λίθον, καὶ ὅτι τηλικοίδε ἦσαν, καὶ ὅλως τὰ τοιουτότροπα ποιητικά, καὶ τὸ τὰ ἄψυχα τοῖς θεοῖς μετ' αἰσθήσεώς τινος ὑπουργεῖν φάσκειν· οἷον, αὐτόματοι δὲ πύλαι μύκον οὐρανοῦ· καὶ τὸ, τοῖσι δ' ὑπὸ χθὼν δῖα φύε. καὶ ὅλως τὸ τὰ ἀδύνατα καὶ ἄπιστα τερατεύεσθαι. τὸ μέν τοι, ἄταλε δὲ κήτε' ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ὅσα τοιαῦτα, ποιητικὰ μὲν καὶ ἡδέα, ὡς ἐν τῷ περὶ γλυκύτητος ἡμῖν εἴρηται,

ἧττον

ἧττον δὲ ἔχει τερατολογίας· πλὴν εἰ τοὺς ἵππους αὐτοῖς ἤ τινα ἄλλα ζῶα φωνὰς ἀνθρωπίνας προΐεσθαι, ὡς λίαν μυθικά τις ἐστὶ ποιητικὰ εἶναι λέγοι. ἀφελὲς δὲ καὶ ποιητικὸν ὁμοῦ, καὶ τὸ λεπτῶς εἰς τὰ κατὰ μέρος ἰέναι· οἷον, κνίση δ' οὐρανὸν ἷκεν ἑλισσομένη περὶ καπνῷ· καὶ ὅτι ὁ δεῖνα τὸν δεῖνα οὑτωσὶ ἀπέκτεινε· καὶ ὅτι κύμβαχος ἐν κονίῃ πέσε· καὶ ὅτι ἀσθμαίνων· καὶ ὅσα τοιαῦτα. ἐν μὲν γὰρ ποιήσει χρήσιμα, ἐν ἱστορίᾳ δὲ εὐτέλειαν ποιεῖ, πλὴν ἔνθα ἂν ἀφελῶς τις πάνυ βούλοιτο τὴν ἱστορίαν γράφειν. ἀφελῆ γὰρ καὶ ἡδέα ὁμοῦ τὰ κατὰ μέρος. ἴδιαι μὲν οὖν ἔννοιαι ποιήσεως αὗται παρὰ τὰς ἄλλας ἐννοίας τοῦ λόγου τοῦ πανηγυρικοῦ, αἵ πέρ εἰσι καὶ αὐταὶ ποιήσεως οἰκεῖαι, μέθοδος δὲ αὖ ποιήσεως ἰδία πάλιν παρὰ τὰς τοῦ πανηγυρικοῦ λόγου μεθόδους μία, τό, μὴ παρ' ἑαυτῶν δοκεῖν λέγειν ἅττ' ἂν λέγωσι· τὰς μούσας δὲ παρακαλεῖν, ἢ τὸν ἀπόλλωνα, ἤ τινα ἄλλον θεόν, κἀκείνου ποιεῖν δοκεῖν εἶναι τὸν λόγον ἴδιον. πάλιν δ' αὖ ταύτῃ ὁ μὲν συμβουλευτικὸς καὶ δικανικὸς ἥκιστα χρήσεται, ὁ δὲ πανηγυρικός, μετά τινος παραμυθίας· λέξις γε μὴν φανερὰ πᾶσιν ἥτις ἐστὶν ἡ ποιητική, καὶ ὡς τῶν κατὰ ποίησιν καλλίστη λέξεων, ἡ ὁμήρου· καθαρὸς γὰρ ὡς ἐν ποιήσει κινδυνεύει μόνος. ἢ σὺν γε ἡσιόδῳ, κατ' αὐτὴν εἶναι. σχήματα δὲ ἴδια ποιήσεως, οὐκ ἔστιν, ὥσπερ ἦν νοήματα καὶ μέθοδός τις ἐστὶ λέξις, ἀλλὰ τὰ αὐτὰ ἔχει ταῦτα τῷ πανηγυρικῷ· κατὰ δὲ τὸ μιμητικόν, ὡς ἂν τὰ εἴδη τῶν λόγων ἀπαιτῇ· κῶλά γε μὴν ἴδια ποιήσεως ἐστὶ συνθῆκαι, ῥυθμοί τε καὶ ἀναπαύσεις, ῥᾴδιον μὲν εἰπεῖν ὅτι τὰ μέτρα, καὶ ὡς ἀληθές γε τοῦτο κατιδεῖν ἕως ἐφ' ἑαυτῆς ἡ ποίησις μόνη ψιλή, ὅταν δὲ περὶ ὁμήρου λέγωμεν, ἀνάγκη προστιθέναι ὅτι τόδε τὸ μέτρον· καὶ τοῦτο δὲ οὐχ ἁπλῶς, ὅτι ἑξάμετρον·

δακτυλικὸν καταληκτικόν· οὐδὲ ὅτι ἥδε ἡ ὁμηρικὴ ἀνάπαυσις, ἢ ὅδε ὁ ῥυθμὸς, ἢ ἥδε ἡ συνθήκη, ἀλλ' ὥσπερ καὶ περὶ τῶν σχημάτων ἐν τοῖς κατὰ μίμησιν ἐλέγομεν, οὕτω συμβαίνει τοῦτο κἀνταῦθα γίνεσθαι. ὅταν γὰρ ἡ διάθεσιν ἐμπαθῆ τοῦ λέγοντος προσλάβῃ ὁ ποιητὴς, ἤ τι ἄλλο προσώπου ἦθος μιμῆται, ἢ καὶ αὐτὸς ἀφ' ἑαυτοῦ τοιόνδε τι ἢ τοιόνδε πρᾶγμα διαγγέλλῃ, ἀνάγκη τὰς προσηκούσας ἐνταῦθα καθ' ἕκαστον γίνεσθαι κατὰ τὰ εἴδη τῶν λόγων ἀναπαύσεις καὶ βάσεις καὶ συνθήκας καὶ ῥυθμοὺς, οἷον σεμνοὺς ἢ τραχεῖς ἢ ἀφελεῖς ἢ περικαλλεῖς καὶ ἐπιμελεῖς, ἢ ὅσα εἴδη ῥυθμῶν τε καὶ λόγων ἐλέγομεν. τοῦτο δὲ συμβαίνει μάλιστα μὲν καὶ διὰ τὸ πλῆθος τῶν τοῦ ἑξαμέτρου σχημάτων (ἔστι γὰρ αὐτοῦ σχήματα δύο καὶ τριάκοντα, ὡς διδάσκουσιν ἡμᾶς οἱ γραμματικοί), ἔπειτα καὶ διὰ τὴν ποιὰν ἀνάπαυσιν, ὃ καὶ μέγιστον ἐν τοῖς τοιούτοις. δεῖξαι γὰρ καὶ τοῦ οἰκείου πολλάκις τὸ μέτρον ῥυθμοῦ, καὶ τὰς ποιὰς τῶν στίχων τομὰς καὶ ἀναπαύσεις ἐννοιῶν κατὰ κῶλα. τὸ γοῦν, αὐτοὺς δ' ἑλώρια τεῦχε κύνεσσιν, ἀναπαυστικόν πως ἐστὶ, γινομένης ἀναπαύσεως ἐν τῷ ἡρώων· διότι δὲ ἢ τούτου ἔλειπεν αὐτῷ ἐνταῦθα, ἢ ἑτέρωθί που ἄλλων τινῶν ῥυθμῶν, οὐ χαλεπῶς ἐπιγνοίη ἂν ὁ τὰ προειρημένα πάντα περὶ τῶν ἰδεῶν ἁπασῶν τοῦ λόγου ὀρθῶς ἐπισκεμμένος, καὶ ἔτι τὸν περὶ δεινότητος μεθόδου, ὃς μετὰ τήνδε ἡμῖν τὴν πραγματείαν τέτακται· Νυνὶ δὲ ἤδη περὶ τῶν μετὰ τούτους τοὺς προειρημένους ἄνδρας τρεῖς, ὑφ' ἑκάστῳ τούτων τεταγμένων, καὶ οἷον τὰ δεύτερα καὶ τρίτα φερομένων, καθ' ἕκαστον ἐκείνων ἐν τοῖς κατ' αὐτοὺς εἴδεσι λεκτέον· καὶ πρῶτόν γε περὶ τῶν πολιτικῶν. δεῖ δὲ ἀναγκαίως πρότερον εἰπόντα διὰ βραχέων τίς ὁ ἁπλῶς πολιτικὸς λόγος, οὐχ ὁ δημοσθενικὸς ἢ τοῦ ἄλλου,

ἀλλ'

ἀλλ' ἁπλῶς ὁ πολιτικός· καὶ τίς ὁ ἁπλῶς πανηγυρικός, ἀλλ' οὐχ ὁ κάλλιστος πανηγυρικός, ἢ πλατωνικός, ἢ ὁμηρικός, οὕτω καὶ περὶ τῶν καθ' ἕνα λόγον ἀξίων ἀνδρῶν διὰ βραχέων χαρακτηρίσαι. περὶ γὰρ τοῦ δικανικοῦ ἱκανῶς εἴρηται. ἀλλὰ πρότερόν γε περὶ τοῦ ἁπλῶς πολιτικοῦ, ὅπερ ἐλέγομεν, ζητέον. Ὁ τοίνυν, ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, λόγος πολιτικὸς γίνεται μὲν διά τε τῶν τὴν σαφήνειαν ποιουσῶν κατὰ τὸν λόγον ἰδεῶν, καὶ τοῦ κατ' ἐπιείκειαν καὶ ἀφέλειαν ἤθους, καὶ ἔτι τῆς τὸν ἀληθινὸν ποιούσης λόγον ἰδέας, ὃ δή ἐστι τὸ πιθανόν· δεῖ δὲ ταῦτα, ὡς ἐν ἀκούειν πάντα. ἐκ γὰρ τῆς μίξεως τούτων καὶ οἷον ἑνώσεως, ὁ ἁπλῶς πολιτικὸς γίνεται λόγος· οὗ δὴ καὶ πάντες μετέχουσιν, οὓς ὀνομάζομεν πολιτικούς, πλὴν ἴσως τοῦ ἰσοκράτους· κατά τι πλεῖστόν γε μὴν αὐτοῦ μέτεστι λυσίᾳ τε, καὶ ἰσαίῳ, καὶ ὑπερίδῃ. διὸ δὴ καὶ μάλιστά εἰσι πιθανοί. διαφέρουσι δὲ οὗτοι ἀλλήλων, ὅτι τῷ μὲν λυσίᾳ μετὰ τούτων καὶ τὰ τῆς ἐπιμελείας μετρίως ὕπεστι, καὶ τὸ τοῦ κόσμου σφόδρα ἀνεμφάτως· γοργότητος δὲ ὡς ἐλάχιστον· περιβολῆς δὲ τῆς μὲν κατ' ἔννοιαν μετρίως πως· τῆς δὲ κατὰ μέθοδον, ἢ λέξιν, ἢ τὰ ἑπόμενα ταύτῃ, σχεδὸν οὐδόλως· καὶ τῶν ἄλλων δὲ ἃ τὸν ἀξιωματικὸν ποιεῖ λόγον, ὡς ἐλάχιστον αὐτῷ μέτεστι· πλεῖστόν γε μὴν δεινότητος ἔχει τῆς κατὰ μέθοδον. τῷ δὲ ἰσαίῳ πρὸς ἐκείνοις, ἃ τὸν ἁπλῶς ποιεῖ πολιτικὸν λόγον, πλεῖον τὸ τῆς γοργότητος, ὡς ἐγγὺς εἶναι τοῦ καλλίστου λόγου τῶν πολιτικῶν· καὶ τὸ ἐπιμελές, περιττότερον ἢ κατὰ λυσίαν· περιβολή τε ὡσαύτως καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ μεγέθους εἴδη, καὶ πού καὶ ἀκμῆς ἔμφασις· ὡς ἀπολείπεσθαι μὲν τοῦ δημοσθενικοῦ κατὰ ταῦτα οὐκ ὀλίγῳ, ὑπερβάλλειν δὲ καὶ πολλῷ τὸν λυσίαν. δεινότης δὲ ἡ κατὰ μέθοδον πολλὴ μὲν καὶ παρὰ τούτῳ, δεινότερος δὲ ὁ λυσίας. ὁ δὲ ὑπερίδης τοῦ μὲν ἐπιμελοῦς ἥκιστα ἔχει,

διὸ

διὸ καὶ ἧττον δυνατὸς εἶναί πως δοκεῖ. μέγεθος δὲ αὐτῷ ἐστὶν ὑπέρογκον, σκληρὸν δὲ τοῦτο καὶ οὐ κεκραμένον, ὥστε μὴ σφόδρα ἐν τῷ καθαρῷ τε καὶ ἠθικῷ κεκρᾶσθαι· κίνησις δὲ καὶ γοργότης σχημάτων πάνυ ὀλίγοι παρὰ τούτῳ· δεινότης δὲ ἡ κατὰ μέθοδον, ἔστι μὲν καὶ παρὰ πᾶσι τοῖς ἄλλοις ῥήτορσι, καὶ παρὰ τούτῳ, ἔλαττον δὲ ἢ κατὰ τὴν παρὰ τῷ Λυσίᾳ τε καὶ Ἰσαίῳ, καὶ ἔτι τῷ κορυφαίῳ αὐτῶν, λέγω τῷ Δημοσθένει· παρὰ δὲ Ὑπερίδῃ κἀκείνην εὕροι τις ἂν τὴν δεινότητα, ἣ καὶ φαίνεται, καὶ ἐστίν, οὐχὶ τὴν κατὰ μέθοδον μόνην· σπανίως μέν τοι, ὅπου γε παρὰ τῷ Δημοσθένει σπάνιον τοῦτο, ἴδιον δὲ Ὑπερίδου τὸ καὶ ταῖς λέξεσιν ἀφελέστερόν πως καὶ ἀμελέστερον χρῆσθαι, ὥσπερ ὅταν μονώτατος λέγῃ, καὶ γαλεάγρα, καὶ ἐκκοκκύζειν, καὶ ἐσκλοκόπηται, καὶ ἐπίβολος, καὶ ὅσα τοιαῦτα. ἀλλ' οὗτοι μὲν ταύτῃ διαφέρουσιν ἀλλήλων, λέγοιμεν δὲ ἂν ἤδη καὶ περὶ τῶν λοιπῶν, ὧν ἕκαστος αὐτῶν ὁ αὐτὸς ὢν τοῖς ἄλλοις κατὰ τὸν πολιτικόν, ἕτερος αὐτῶν ἰδίοις τισὶν ἑτέροις γίνεται, δηλαδὴ τῷ πλεονάζειν περί τι λόγων εἶδος, ἢ (τοὐναντίον) ἐλάττονι χρῆσθαι τούτῳ, ἢ καὶ μέσως πως. καὶ πρῶτόν γε περὶ τοῦ Ἰσοκράτους λεκτέον. ὁ τοίνυν Ἰσοκράτης ἕνεκα μὲν καθαρότητος καὶ εὐκρινείας, αἳ δὴ τὸν σαφῆ ποιοῦσι λόγον ἰδέαι, πολιτικώτατός ἐστι πάντως, ἤθους δὲ καὶ ἀληθείας ἀμοιρῶν, ἧττόν ἐστι πιθανός· τῇ ἐμμελείᾳ μέν τοι καὶ κόσμῳ περιττεύει, μεγέθει τε ὡσαύτως, πλὴν ὅτι τὴν σφοδρότητα ἢ τραχύτητα, ἥν που καὶ χρῷτο ταύταις, τῇ ἐμμελείᾳ ἔκλυε, καὶ τὴν περιβολὴν δὲ ἧττον ἐν τοῖς περὶ τὴν λέξιν ποιεῖ καὶ τὴν μέθοδον, τοῖς κατ' ἔννοιαν δὲ μάλιστα περιβάλλει· γοργότητος δὲ οὐδὲν ὅλως παρὰ τούτῳ· πλέον δ' (εἰ καὶ ψυχρὲς εἰπεῖν) τὸ ὕπτιόν τε καὶ ἀναβεβλημένον παρ' αὐτῷ· καὶ ὅλως τὸ πρεσβυτι-

κόν

κὸν καὶ διδασκαλικόν. τῆς δὲ φύσει ἀληθείας ἀμοιρῶν, καὶ ταῖς ἐργασίαις περιττός ἐστιν, ὥσπερ ἐπίδειξιν εὑρέσεως ἐννοιῶν ποιούμενος, καὶ πολλὰ οὐ χρησίμως λέγων. δῆλον δὲ ἐξ ὧν εἰς τὰς αὐτὰς ὁ ῥήτωρ ἐμπεσὼν ἐννοίας αὐτῷ, οὐχ ὁμοίως ἐχρήσατο ταῖς ἐργασίαις καὶ πίστεσι. πολλὰ δὲ τούτου τὰ παραδείγματα· καταφανέστερον μέντοι ὃ λέγω γίνεται ἔκ τε τοῦ προοιμίου τοῦ τετάρτου τῶν Φιλιππικῶν· οἷον, εἰ μὲν περὶ καινοῦ τινὸς πράγματος προὐτίθετο, καὶ τὰ ἑξῆς· καὶ τοῦ Ἀρχιδάμου. ἐπ' αὐτῆς γὰρ οὔσης προτάσεως, ὅτι δεῖ καὶ νεωτέρων πρὸ τῶν πρεσβυτέρων ἀνισταμένων ἀνέχεσθαι, ὁ μὲν ὥσπερ θέσιν τινὰ ὁ Ἰσοκράτης διὰ πλειόνων κατεσκεύασεν, ὁ δὲ μιᾷ ἠρκέσθη κατασκευῇ. εἰ δέ τι καὶ ἄλλο ἔχει τὸ προοίμιον τοῦ λόγου, τοῦτο ὑπαίτιον, ἑτέρου καιροῦ ἐξετάζειν· ἡ μέντοι κατὰ μέθοδον δεινότης, ἔστιν οὐκ ὀλίγη παρὰ τούτῳ. ταῦτα καὶ περὶ Ἰσοκράτους.

Ὁ δὲ Δείναρχος πολιτικὸς ὤν, ὡς οἷα σαφὴς καὶ ἀληθὴς καὶ πιθανός, πολὺ τὸ σφοδρὸν ἔχει καὶ τὸ τραχύ, κατά τε τὴν ἔννοιαν καὶ τὴν μέθοδον· κατὰ δὲ αὐτὴν τὴν λέξιν, ἧττόν ἐστι σφοδρός· κατὰ μέντοι τὰ περὶ τὴν λέξιν, οἷον σχήματα, κῶλα, συνθήκας, ἀναπαύσεις, ῥυθμούς, καὶ πάνυ σφοδρός τε καὶ τραχύς ἐστι· διὸ καὶ ἧττον ἐπιμελὴς ὁ λόγος αὐτῷ. γοργὸς μέντοι καὶ δεινός, οὐ μετρίως· μᾶλλον δὲ εἶναι δοκεῖ, ἢ ἐστὶ δεινός, διὰ τὸ τῆς τοιαύτης μετέχειν δεινότητος μᾶλλον. καθόλου τε, ὁ ἀνὴρ ἐμφαινόμενον ἔχει πολὺ τὸ δημοσθενικόν, διὰ τὸ τραχὺ καὶ γοργόν, καὶ σφοδρόν· ὥστ' ἤδη τινὲς καὶ προσπαίζοντες, αὐτὸν οὐκ ἀχαρίτως, κρίθινον Δημοσθένην εἰρήκασι. ταῦτα καὶ περὶ Δεινάρχου. Ὁ δὲ Αἰσχίνης, πολιτικὸς μέν ἐστιν, ὥσπερ ἕτερός τις, σοφιστικὸς δὲ καὶ γαῦρος, καὶ τῷ μεγέθει μετὰ τοῦ κατὰ σχῆμα κάλλους

πλεονάζων· οὐ γὰρ διὰ τοῦ μετὰ παντὸς ἐπιμελοῦς. ἐπεὶ τούτου γε αὐτῷ τοῦ κόσμου βραχὺ καὶ μέτεστι, καὶ δι' ὀλίγου μὲν ἔστιν ἐπιμελής, ἀμελέστερος δὲ καὶ ἀτονώτερός πως· τῷ δὲ ἠθικῷ τῷ κατ' ἐπιείκειαν χρώμενος οὐκ ὀλίγῳ, τοῦ τύπου τοῦ ἀληθοῦς ἧττον μετέχει. διό, καίτοι πολλῇ τῇ σφοδρότητί τε καὶ τραχύτητι χρώμενος, ἔστιν οὗ τόνον οὐδένα ἔχει διὰ τὸ μὴ πεπονθότως μηδὲ ἀληθινῶς προφέρεσθαι τὸν λόγον. ταυτὸ δὲ αἴτιον καὶ τοῦ μὴ πάνυ γοργὸν μηδὲ εὐκίνητον εἶναι. δεινότης δὲ ἡ κατὰ μέθοδον μὲν, ἔστιν οὐκ ὀλίγη παρ' αὐτῷ, ἡ δὲ φαινομένη τε ὁμοῦ καὶ οὖσα, ἀναγκαίως ἐκ τῶν προειρημένων. περὶ δὲ Ἀντιφῶντος λέγοντας, ἀνάγκη προειπεῖν, ὅτι καθάπερ ἄλλοι τέ φασιν οὐκ ὀλίγοι, καὶ Δίδυμος ὁ γραμματικός· πρὸς δὲ, καὶ ἀπὸ ἱστορίας φαίνεται, πλείους γεγόνασι μὲν Ἀντιφῶντες, δύο δὲ οἱ σοφιστεύσαντες, ὧν καὶ λόγον ἀνάγκη ποιήσασθαι· ὧν εἷς μέν ἐστιν ὁ ῥήτωρ, οὗπερ οἱ φονικοὶ φέρονται λόγοι, καὶ δημηγορικοί, καὶ ὅσοι τούτοις ὅμοιοι. ἕτερος δὲ ὁ καὶ τερατοσκόπος καὶ ὀνειροκρίτης λεγόμενος γενέσθαι, οὗπερ οἵ τε περὶ τῆς ἀληθείας λέγονται λόγοι, καὶ ὁ περὶ ὁμονοίας, καὶ οἱ δημηγορικοί, καὶ ὁ πολιτικός· ἐγὼ δέ, ἕνεκα μὲν τοῦ διαφόρου τῶν ἐν τοῖς λόγοις τούτοις ἰδεῶν, πείθομαι δύο τοὺς Ἀντιφῶντας γενέσθαι (πολὺ γὰρ ὡς ὄντως τὸ παραλλάττον τῶν ἐπιγραφομένων τῆς ἀληθείας λόγων πρὸς τοὺς λοιπούς), ἕνεκα δὲ τοῦ καὶ παρὰ Πλάτωνι καὶ παρ' ἄλλοις ἱστορουμένου, πάλιν οὐ πείθομαι. Θουκυδίδην γὰρ Ἀντιφῶντος εἶναι τοῦ Ῥαμνουσίου μαθητὴν ἀκούω πολλῶν λεγόντων· καὶ τὸν μὲν Ῥαμνούσιον εἰδὼς ἐκεῖνον, οὗπέρ εἰσιν οἱ φονικοί, τὸν Θουκυδίδην δὲ πολλῷ κεχωρισμένον καὶ κεκοινωνηκότα τῷ εἴδει τῶν τῆς ἀληθείας λόγων, πάλιν οὐ

πείθο-

πείθομαι. οὐ μὴν ἀλλ', εἴ τε εἷς ὁ ἀντιφῶν ἐγένετο, δύο λόγων εἴδεσι, τοσοῦτον ἀλλήλων διεστηκότων χρησάμενος· εἴ τε καὶ δύο, χωρὶς ἑκάτερος, ὁ μὲν τοῦτο, ὁ δὲ ἐκεῖνο μετελθών, ἀνάγκη χωρὶς περὶ ἑκατέρου διελθεῖν· πλεῖστον γάρ, ὡς ἔφαμεν, τὸ μεταξύ. Ο τοίνυν ῥαμνούσιος ἀντιφῶν, οὗ περ οἱ φονικοὶ φέρονται, πολιτικὸς μέν, καὶ κατὰ τὸ σαφές, καὶ κατὰ τὸ ἀληθινόν, καὶ ἄλλως ἠθικός, ὥστε καὶ πιθανός· ἧττον δὲ ἅπαντα ταῦτα ἢ κατὰ τοὺς ἄλλους. ἐπεὶ καὶ πρῶτος λέγεται τοῦτο μετελθεῖν τὸ εἶδος καὶ ὅλως εὑρετὴς καὶ ἀρχηγὸς γενέσθαι τοῦ τύπου τοῦ πολιτικοῦ· καὶ γάρ ἐστι τοῖς χρόνοις τῶν δέκα ῥητόρων τούτων πρεσβύτατος ἁπάντων· μεγέθει δὲ χρῆται μὲν οὐκ ὀλίγῳ, καλλωπίζεταί τε συνυφασμένως, καὶ οὐ κατὰ τὴν ὑπερβολὴν διεστηκότα τῶν ἄλλων, οὐδὲ ἂν κατὰ τὴν αἰσχίνου σοφιστικῶς, καίτοι τῆς λέξεως αὐτῷ πολλαχοῦ διῃρημένης, ἐμμελὴς γε μὴν οὕτως, ὡς μὴ εἶναι προσκορής· γοργὸς δὲ μετρίως ἐστὶ καὶ δεινὸς ὡσαύτως· ὁ δὲ ἕτερος ἀντιφῶν, οὗ περ οἱ τῆς ἀληθείας εἰσὶ λεγόμενοι λόγοι, πολιτικὸς μὲν ἥκιστά ἐστι, σεμνὸς δὲ καὶ ὑπέρογκος τοῖς τε ἄλλοις, καὶ τῷ διὰ ἀποφάνσεων περαίνειν τὸ πᾶν, ὃ δὴ τοῦ ἀξιωματικοῦ λόγου ἐστί, καὶ πρὸς μέγεθος ὁρῶντος· ὑψηλὸς δὲ τῇ λέξει καὶ τραχύς, ὥστε καὶ μὴ πόρρω σκληρότητος εἶναι· καὶ περιβάλλει δὲ χωρὶς εὐκρινείας· διὸ καὶ συγχεῖ τὸν λόγον, καὶ ἔστιν ἀσαφὴς τὰ πολλά, καὶ ἐμμελὴς δὲ κατὰ τὴν συνθήκην, καὶ ταῖς παρισώσεσι χαίρων, οὐ μὴν ἤθους γέ τι οὐδὲ ἀληθινοῦ τύπου μέτεστι τῷ ἀνδρί. φαίην δ' ἂν ὡς οὐδὲ δεινότητος, πλὴν τῆς φαινομένης μέν, οὐ μὴν οὔσης γε ὡς ἀληθῶς. ἐγγὺς δὲ τῆς ἰδέας ἐστὶ ταύτης καὶ ὁ κριτίας· διὸ καὶ μετὰ τοῦτον εὐθὺς περὶ κριτίου λέξομεν. ἔστι γὰρ καὶ οὗτος σεμνὸς μὲν παραπλησίως τῷ ἀντιφῶντι καὶ διῃρημένος πρὸς ὄγκον, καὶ τὰ πολλὰ

λέγων ἀποφαντικῶς, καθαρώτερος δὲ τὴν λέξιν, καὶ ὅτι περιβάλλει, διευκρινῶν, ὥστε εἶναι καὶ σαφὴς ἅμα τῷ μεγέθει, καὶ εὐκρινής. ἔχει δὲ πολλαχοῦ, καὶ μάλιστα ἐν τοῖς δημηγορικοῖς προοιμίοις καὶ τὸ ἀληθινόν τι καὶ πιθανόν. ἐπιμελὴς δὲ ὢν οὐ μετρίως, ὅμως οὐχ ἁπλῶς χρῆται τῷ τοιούτῳ κόσμῳ, οὐδὲ κατὰ τὴν ἀντιφῶντα προσκόρως, καὶ σαφῆ τὴν ἐπιτήδευσιν ἔχοντι, ἀλλ' ὥστε μετέχειν καὶ κατὰ τοῦτο τοῦ ἀληθοῦς· τοῖς δὲ ἄλλοις τοῦ ἤθους εἴδεσιν οὐ σφόδρα τι χρῆται, οἷον ἐπιεικείᾳ καὶ ἀφελείᾳ, ἢ ὅσα τοιαῦτα. ταῦτα καὶ περὶ κριτίου. ἕπεται δὲ τῷ περὶ ἀντιφῶντος τοῦ ῥαμνουσίου λόγῳ ὁ περὶ λυκούργου τοῦ καὶ ὀνομασθέντος οὕτω ῥήτορος. ὁ τοίνυν λυκοῦργος, πολιτικὸς μέν ἐστιν, εἴπερ τις ἕτερος, πλὴν ἴσως τοῦ κατὰ τὴν ἀφέλειαν ἤθους ἕνεκα· πολὺ δὲ τὸ τραχὺ καὶ σκληρὸν ἔχει χωρὶς ἐπιμελείας· ἦν γὰρ ἂν ὁ αὐτός πως τῷ δεινάρχῳ, τῇ δὲ λέξει καὶ πολὺ τραχύτερός ἐστιν· ὅθεν φημὶ καὶ τοῦτον τὴν φαινομένην, οὐ μὴν οὖσαν ὡς ὄντως δεινότητα ἔχειν. τροπικώτεροι γάρ εἰσιν οἱ λόγοι μᾶλλον αὐτοῦ, καὶ καταδρομὴν ἔχοντες εἰσὶν οὐ κατὰ τῶν ἀποδεδειγμένων πραγμάτων. χρῆται δὲ πολλαῖς πολλάκις καὶ ταῖς παρεκβάσεσιν, ἐπὶ μύθους καὶ ἱστορίας καὶ ποιήματα φερόμενος, ἃ δὴ τῆς φαινομένης ἐστὶ καὶ αὐτὰ δεινότητος. ὁ δὲ ἀνδοκίδης, πολιτικὸς μὲν εἶναι προαιρεῖται, οὐ μὴν πάνυ γε ἐπιτυγχάνει τούτου· ἀδιάρθρωτος γάρ ἐστιν ἐν τοῖς σχήμασι καὶ ἀδιευκρίνητος, καὶ τὰ πολλὰ, ἐπισυνάπτει τε καὶ περιβάλλει ἀτάκτως, διὰ δὲ ταῖς ἐπιβολαῖς χωρὶς εὐκρινείας χρῆσθαι· ὅθεν ἔδοξε τις φλύαρος, καὶ ἄλλως ἀσαφὴς εἶναι· ἐπιμελείας δὲ αὐτῷ καὶ κόσμου πάνυ βραχὺ μέτεστι, γοργότητός τε ὡσαύτως· καὶ μέντοι καὶ τῆς κατὰ μέθοδον δεινότητος ὀλίγον, ἀλλὰ καὶ σφόδρα ὀλίγον ἔχει, τῆς δὲ

ἄλλης

ἄλλης, σχεδὸν οὐδ᾽ ὅλως. τῷ μὲν οὖν δημοσθένει οἱ λοιποὶ τῶν δέκα, μεθ᾽ ὧν καὶ ὁ κριτίας, ὑποτεταγμένοι οὑτωσί πως, τὰ δεύτερα καὶ τὰ τρίτα τοῦ δικανικοῦ τε καὶ συμβουλευτικοῦ τῶν λόγων εἴδους ἀποφέρονται· τούτῳ δὲ ἕπεται μὲν περὶ τοῦ ἁπλῶς πανηγυρικοῦ λόγου εἰπόντας, περὶ τῶν κατὰ τοῦτο μετὰ πλάτωνα εὐδοκιμούντων λέγειν, ὥσπερ ἐκεῖ περὶ τῶν μετὰ τὸν δημοσθένην εἰρήκαμεν. ἔστι δὲ σχεδὸν οὐ ῥᾴδιον περὶ τοῦ ἁπλῶς πανηγυρικοῦ ἀποφήνασθαί τι, πλὴν τοσοῦτον, ὅτι πάντ᾽ ἐκεῖνα τὰ εἴδη, ἐξ ὧν ἔφαμεν τὸν κάλλιστον πανηγυρικὸν καὶ πλατωνικὸν γίνεσθαι λόγον, δύναται καὶ καθ᾽ ἑαυτὰ ἕκαστα πλεονάζοντα ποιῆσαί τινα τύπον πανηγυρικόν· οἷον σεμνότης μόνη, ἀφέλεια· πάλιν γλυκύτης, καθαρότης, ἐπιμέλεια, ἅπαντα ἁπλῶς τὰ προειρημένα. καὶ φαίνονταί γε οὕτω καὶ οἱ εὐδοκιμοῦντες τῶν ἀρχαίων κατὰ τὸ πανηγυρικόν, χρησάμενοι τῷ λόγῳ, περὶ ὧν ῥητέον. ἀνάγκη δὲ πρῶτον, τοσοῦτον προειπεῖν, ὅτι (τοῦ καλλίστου τῶν πανηγυρικῶν ὀφείλοντος ἔχειν μέγεθος μεθ᾽ ἡδονῆς, καὶ ἔτι κόσμον καὶ σαφήνειαν, ἤδη δὲ καὶ προσώπων μιμήσεις καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα ἐν τῷ περὶ πανηγυρικοῦ εἴδους ἡμῖν λέλεκται, ἃ δὴ καὶ οὐχ ἡ ποίησις μόνη, οὐδὲ μὴν ἡ λογογραφία, ἀλλὰ καὶ ἡ ἱστορία ἔχει πλεονάζοντα πάντα) πάντως δεῖ καὶ τῆς ἱστοριογραφίας ἐν τοῖς πανηγυρικοῖς τετάχθαι, ὥσπερ (οἶμαι) καὶ εἰσίν. ἐπεὶ καὶ μεγέθους καὶ ἡδονῶν στοχάζονται, καὶ τῶν ἄλλων οἶμαι σχεδὸν ἁπάντων, εἰ καὶ μὴ παραπλησίως ἐκείνῳ τυγχάνουσι, λέγω τῷ πλάτωνι· ὥστε ἀνάγκη καὶ περὶ τούτων ἐνταῦθα εἰπεῖν. ἀλλ᾽ ἐπ᾽ ἐκείνους ἰτέον πρῶτον, τοὺς μετὰ τὸν πλάτωνα κατὰ τὸ πανηγυρικὸν εὐδοκιμοῦντας· ἄλλως τε ἐπειδή τινες αὐτῶν καὶ ἀμφοῖν μετέχουσιν, ἱστορίας τε καὶ τῆς ἄλλης λογογραφίας,

ὥσπερ ὁ ξενοφῶν, περὶ οὗ δὴ καὶ πρῶτον λεκτέον. ἔστι τοίνυν οὗτος ἀφελὴς μὲν ὡς ὅτι μάλιστα, καὶ τούτῳ πλεονάζων τῷ εἴδει παρὰ τὰ ἄλλα εἴδη πάντα τοῦ πανηγυρικοῦ· ταῖς μὲν ἀπὸ τῆς ἀφελείας αὐτῆς ἡδοναῖς πολλαῖς χρώμενος, γλυκύτησι δὲ ταῖς ἀπὸ τούτων, οἷον ταῖς ἀπὸ τῶν μύθων καὶ τῶν τοιούτων, μανώτερον. ἐπεὶ καὶ ὅτε περὶ τῶν κοινῶν διέξεισιν, ἡδονὰς ποιῶν, κατὰ τὴν τῆς ἀφελείας αὐτῆς ἐπίτασιν τοῦτο ποιεῖ, καὶ οὐ κατ᾽ ἄλλο τι τῆς φύσει γλυκύτητος ἰδίων. τὸ μέντοι περὶ τὸν ἀβραδάτην καὶ τὴν πάνθειαν, πᾶν ἦθός τε καὶ πάθος πολλὰς ἔχει τὰς ἡδονὰς μυθικῶς πλασθέν, καὶ τὰ περὶ τὸν τιγράνην δὲ ὡσαύτως, καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ τὴν ἀρμενίαν. ἔφαμεν δὲ ὅτι μανῶς μὲν χρῆται ταῖς τοιαύταις γλυκύτησι, χρῆται μέντοι καὶ ταύταις. μεγέθους δὲ κατὰ μὲν ἔννοιαν ἅπτεται πολλαχοῦ· καθαιρεῖ δὲ καὶ τοῦτο, καὶ βιάζεται πρὸς τὸ ἀφελές, ταῖς μεθόδοις καὶ τῇ λέξει, καὶ τοῖς περὶ τὴν λέξιν ἅπασι. καθαρὸς δὲ καὶ εὐκρινής, εἴπερ τις ἕτερος, ὁ ξενοφῶν· δριμύτησι δὲ καὶ ὀξύτησι χαίρων, ὧν τὴν φύσιν ἐν τοῖς περὶ γλυκύτητός τε καὶ ἀφελείας εἰρήκαμεν. ἐπιμελείᾳ δὲ ὡς ἐν ἀφελείᾳ τε καὶ ἀπλάστῳ λόγῳ χρῆται πολλῇ· ἡ δὲ παρὰ τῷ πλάτωνι ἀφελείας πολλῷ ἢ παρὰ τούτῳ ἀφελεστέρα ἐστί, κατ᾽ αὐτὰς τὰς ὑποθέσεις τῶν πραγμάτων τοιαύτη γινομένη, οὐ μόνον κατὰ τὴν λέξιν καὶ τὰ ἑπόμενα τῇ λέξει. συμπόσια γοῦν ἀμφοτέροις ἐστὶ γεγραμμένα· ἀλλ᾽ ὁ μὲν καὶ ὀρχηστρίδων εἰσόδους καὶ ὀρχημάτων εἴδη τινὰ καὶ φιλήματα καὶ πολλὰ τοιαῦτα λέγειν μεθ᾽ ἡδονῆς οὐ παραιτεῖται· ὁ δὲ ταῦτα (ὡς αὐτός φησιν) ἀφεὶς ταῖς γυναιξίν, ἐπὶ τὸ σεμνότερον ἄγει τὴν ἀφέλειαν τῶν πραγμάτων. τοιοῦτος δὲ ὁ ξενοφῶν κἀν τοῖς ἱστορικοῖς, οἷος κἀν τοῖς ἄλλοις· οἷον ὅτι χιλὸν ἐστέψαντο ὅταν

λέγῃ

λέγῃ, καὶ ὅτι τοῖς παισὶν ὡς συνετοῖς διαλέγονται, καὶ ὅτι πίνειν ἀπὸ τοῦ κρατῆρος τῶν κύψαντας ἔδει καθάπερ βοῶν. ταῦτα γὰρ καὶ τὰ τοιαῦτα, καθ' ὑπερβάλλουσαν ἀφέλειαν ἔχει τὴν ἡδονήν, ᾗ περ οὐχ ὁμοίως ὁ πλάτων χρῆται. κἂν ταῖς μιμήσεσι δὲ τῶν προσώπων μᾶλλον εὐδοκιμεῖ, ὅτε ἀφελῶς καὶ ὡς ὄντως ἄπλαστα καὶ ἁπαλὰ καὶ ἡδέα ἤθη ψυχῶν μιμοῖτο· ὥσπερ καὶ τὸ τοῦ κύρου, παιδὸς ἔτι ὄντος· καὶ ὅσα τοιαῦτα. παρὰ δὲ τῷ πλάτωνι τοιοῦτον οὐδέν ἐστιν, πλὴν ὅσον ἐν ταῖς κατὰ μειρακίων ἡλικίαν· οἷον ὅτε τὸν θεαίτητον, ἤτοι τοιοῦτον πρόσωπον εἰσάγει, πάντως οὖν κατὰ τὸ τοῦ κύρου δήπουθεν, ὃν λέγω, παιδὸς ἔτι ὄντος, ἢ κατὰ τὸ τῆς ἀρμενίας γυναικός, ἢ ὅσα τοιαῦτα· ἴδιον δὲ ξενοφῶντος καὶ τὸ κατὰ ποσὰ διασήματα χρῆσθαι ποιητικαῖς πως λέξεσι, πολὺ τῶν ἄλλων τῇ φύσει διεστηκυίας λέξεων, ὥσπερ ὅταν λέγῃ πορσύνην καὶ ὅσα τοιαῦτα. μετὰ δὲ ξενοφῶντα τάττοιτ' ἂν ὁ αἰσχίνης ἡμῖν· λέγω δὲ τὸν σωκρατικόν. οὗτος τοίνυν, ἔστι μὲν ἀφελὴς καὶ αὐτός, εἴπερ τις ἕτερος· πλείονι δὲ τῷ καθαρῷ καὶ εὐκρινεῖ ἢ τῷ ἀφελεῖ χρῆται. ταῦτά τοι καὶ λεπτότερός ἐστι κατὰ τὴν λέξιν τοῦ ξενοφῶντος. ἐννοίαις δὲ οὐκ ὀλίγαις καὶ αὐτὸς σεμνοτέραις χρῆται, ἡδοναῖς δὲ ταῖς ἀπὸ τῶν μύθων τε καὶ μυθικῶν, μετριώτερον. ὅσον δὲ ὁ ξενοφῶν ἀφελείᾳ τῇ κατ' αὐτὴν ὑπερβέβληκε τὴν πλάτωνος ἀφέλειαν, φαίης ἂν ὅτι τοσοῦτον πάλιν αὖ τὸν ξενοφῶντα ὑπερβέβληκεν ὁ αἰσχίνης τῇ λεπτότητι. διὸ καὶ πολλῷ καθαρώτερός ἐστιν· ἐπιμελής τε ὡς ἐν ἀφελείᾳ σφόδρα, καὶ μᾶλλόν γε ἢ ξενοφῶν.

Ο δὲ νικόστρατος (ἄξιον γὰρ οἶμαι, τάχ' ἴσως δὲ καὶ ἀναγκαῖον, μετ' ἐκείνους καὶ τούτου ποιήσασθαι μνήμην) ἀφελὴς μὲν οὐδενὸς ἧττόν ἐστι τῶν προειρημένων· λεπτότερος δὲ καὶ πολλῷ κα-

θαρώ-

καθαρώτερος σχεδὸν ἁπάντων. ὑπέρισχνον γὰρ αὐτῷ τὸ εἶδος, καὶ οὐδαμοῦ μέγεθος ἔχον, πλὴν εἴ που κατ' ἔννοιαν μόνην· μύθοις μέν τοι χαίρων καὶ ταῖς ἀπὸ τούτων ἡδοναῖς· ὅς γε καὶ μύθους αὐτὸς πολλοὺς ἔπλασεν· οὐκ αἰσωπείους μόνον, ἀλλ' οἵους εἶναί πως καὶ δραματικούς. ἐμμελὴς δὲ κατὰ τὴν σύνταξιν, ἀλλ' ὅτι μάλιστα· μετὰ μέν τοι τοῦ μὴ λυμαίνεσθαι τῇ ἀφελείᾳ. ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν κατὰ τὸ τοιοῦτο τῶν πανηγυρικῶν εἶδος λόγων εὐδοκιμούντων ἀνδρῶν, μεθ' ὧν καὶ τὸν νικόστρατον ἐτάξαμεν, τοσαῦτα εἰρήσθω· ἑξῆς δ' ἂν λέγοιμεν περὶ τῶν κατὰ τὸ ἱστορικὸν εἶδος ἐλλογίμων. οἱ γὰρ ἰσοκράτους τε καὶ λυσίου ὀλυμπικοί τε καὶ παναθηναϊκοί, καὶ αὐτὸ τοῦτο πανηγυρικοί, κἂν ἐπιγράφωνται οὕτω πανηγυρικοί, δῆλόν ἐστιν ὡς ἄλλο τι βούλονται. μετρίως γάρ πως ἔχουσι τὸ πανηγυρικὸν καὶ ὅσον τάχα ἂν καὶ συμβουλευτικὸς ἢ δικανικὸς λόγος δέξαιτο. εἰ δὲ ἄρα καὶ ταύτης εἶεν τῆς ἰδέας, τά τε ἄλλα, καὶ διὰ τὸν κόσμον τὸν περὶ τὴν συνθήκην τῶν ἰσοκράτους, ἀρκεῖ τὰ λεχθέντα περὶ αὐτῶν ἐν τοῖς περὶ τῶν δικανικῶν τε καὶ συμβουλευτικῶν ἀνδρῶν εἰρημένοις. ἀλλὰ λεκτέον γε ἤδη καὶ περὶ τῶν ἱστορικῶν, πλὴν ξενοφῶντος. ὁποῖος γὰρ εἰς τοὺς λόγους ὁ ἀνήρ, ὀλίγῳ πρότερον εἰρήκαμεν. Ἐν τοίνυν τοῖς καθ' ἱστορίαν πανηγυρικοῖς, πανηγυρικώτατός ἐστιν ὁ ἡρόδοτος. τὸ δὲ αἴτιον, ὅτι μετὰ τοῦ καθαροῦ καὶ εὐκρινοῦς, πολύς ἐστι ταῖς ἡδοναῖς. καὶ γὰρ ταῖς ἐννοίαις μυθικαῖς, σχεδὸν ἁπάσαις, καὶ τῇ λέξει ποιητικῇ κέχρηται δι' ὅλου· μέγεθος δὲ πολλαχοῦ καὶ ἔχει καὶ τὸ κατ' ἔννοιαν· καὶ μέν τοι ἐπιμέλειαν καὶ τὸ πολὺ τοῦ κόσμου τὸ συναμφότερον, καὶ τὸ ἡδονὴν ἔχει καὶ τὸ μέγεθος. οἵ τε πλεῖστοι τῶν ῥυθμῶν, αὐτῷ κατά τε τὰς συνθήκας καὶ τὰς βάσεις, δακτυλικοί τε εἰσὶ καὶ ἀναπαυστικοί, σπονδειακοί τε καὶ ὅλως σεμνοί.

ἤδη

ἤθη δὲ καὶ πάθη προσώπων, εἴπερ τις ἄλλος, κάλλιστα καὶ πιθανώτατα μεμίμηται. διὰ δὲ τούτων καὶ πλείονι τῷ μεγέθει πολλαχοῦ κέχρηται, ὥς ἔν τε ἄλλοις, καὶ ἐν τῇ ἑβδόμῃ τῶν ἱστοριῶν περὶ τοὺς ξέρξου πρὸς ἀρτάβαζον, κἀκείνου πρὸς ξέρξην περὶ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων λόγους. τοσαῦτα καὶ περὶ ἡροδότου. περὶ δὲ θουκυδίδου μέλλων λέγειν, προσδιορίσομαι τοσοῦτον, ὡς οὐκ, ἐπειδὴ μεθ' ἡρόδοτον ἐμνήσθημεν αὐτοῦ καὶ μετ' ἄλλους, διὰ τοῦτο χρὴ νομίζειν, ὡς καὶ τῇ κατὰ λόγους ἕξει τε καὶ δυνάμει μετ' ἐκείνους ἡμῖν τέτακται. ἐπεὶ οὐδὲ ἡρόδοτον μετὰ νικόστρατον δήπου θείην ἢ μετ' αἰσχίνην, ἀλλ' οὐδὲ μετὰ ξενοφῶντα ἡμεῖς τάττοιμεν ἄν, λόγων τε δυνάμεως ἕνεκα καὶ τῆς κατ' αὐτοὺς ἕξεως, ἄλλως τε καὶ ἐν εἴδει πανηγυρικῷ· τῇ δὲ ἀκολουθίᾳ τῇ περὶ τὰς ἰδέας ἐκείνης λόγου ἑπόμενοι, ταύτῃ τῇ τάξει κεχρήμεθα· ἰδίᾳ μὲν τοὺς ἄλλους πανηγυρικούς, ἰδίᾳ δὲ καὶ τοὺς ἱστορικοὺς θέντες· καὶ τῶν ἱστορικῶν ἐν πρώτοις ἡροδότου διὰ τοῦτο ἐμνήσθημεν, ὅτι πανηγυρικώτατος, καὶ ἡδίων οὐ μόνον θουκυδίδου, ἀλλ' ἴσως ἁπάντων ἐστὶ τῶν οὕτω γράφειν λόγους προελομένων. ἐπεὶ θουκυδίδης γε καὶ ἀμφισβήτησίν τῳ παράσχοι μεθ' ὧν ἐξετάζοιτ' ἂν δικαίως. οὐχ ἧττον γὰρ δικανικός ἐστι καὶ συμβουλευτικός, ἢ πανηγυρικός· λέγω καὶ κατὰ τὰς ἐννοίας, καὶ τὸ μηδὲν ἀκατασκεύως εἰσάγειν· ἀλλὰ τετάχθω μοι, ἔνθα αὐτῷ καὶ προσήκει τετάχθαι καθ' ἑκάτερον· κατά τε τὸ τῶν λόγων εἶδος, καὶ κατὰ τὸ προκεκρίσθαι τινῶν. ἑτέρων δέ, εἰ καὶ τοῦτο συμβαίνει, τὰ δεύτερα φέρεσθαι, τῶν περὶ τοὺς λόγους ἕξεως ἕνεκα, ἡμεῖς δὲ ὁποῖός τίς ἐστι, χαρακτηρίσωμεν. ὁ τοίνυν θουκυδίδης, μάλιστα μεγέθους ἐφιέμενος, τυγχάνει μὲν τοῦ μεγέθους· οὐ μὴν οὗ περ ἐφίεσθαί μοι δοκεῖ μεγέθους τυγχάνει. βούλεται μοι γάρ, ὥς ἐγώ γε οἶμαι, σεμνὸν

εἶναι τὸν λόγον αὐτῷ, ὅπερ ἴδιον μεγέθους πανηγυρικοῦ, φαίνεται δὲ ὑπερβαίνων τοῦτο καὶ μάλιστα κατὰ τὴν λέξιν, ὥστε τὸ τραχύτερον μᾶλλον καὶ τὸ σκληρότερον, καὶ διὰ τοῦτο ὥστε τὸ ἀσαφέστερον, καὶ ἔτι κατὰ τὴν συνθήκην τῆς λέξεως. ὥστε μελετῇ μὲν γὰρ κόσμου, ἀλλ' ὅτι μάλιστα· βουλόμενος δὲ εἶναι καὶ τοῦτο ὑψηλὸν αὐτῷ καὶ ὑπέρογκον, πάλιν ὑπερεκπίπτει· κατά τε τὰς ὑπερβολὰς καὶ τὰς καινότητας τῆς συνθήκης, ὥστε τὸ σκληρότερον, καὶ δι' αὐτὸ ὥστε τὸ ἀσαφέστερον φέρεσθαι. ἀξιωματικὸς δὲ ὁ ἀνήρ, ἀλλ' ὅτι μάλιστα· ταῖς δὲ ἐννοίαις, εἴπερ τις ἄλλος, πολιτικὸς ὁμοῦ καὶ σεμνός. οὐδὲν γὰρ ἀκατάσκευον, οὐδὲ ἐν ταῖς ἱστορίαις ἀπολείπει· ταῖς μέντοι μεθόδοις οὐ τοιοῦτος. μετὰ γοῦν μεγέθους τινὸς γνωρίμου, ἢ τινος ἑτέρου τοιούτου καὶ τὰς κατασκευὰς εἰσάγει, διὸ καὶ ἀγλυκὴς ἐστὶ σχεδὸν διόλου· εἰ δέ που καὶ γλυκύτητα ἔχει, μάλιστα μὲν, ὥσπερ ἀλλότριον ἐστὶ τῆς ἰδέας αὐτοῦ, ἐκφαίνεται τὸ μέρος ἐκεῖνο· οἷον ἐστὶ καὶ τό, τηρεῖ δὲ τῷ Πρόκνην τὴν Πανδίονος ἀπ' Ἀθηνῶν σχόντι γυναῖκα, καὶ τὰ ἑξῆς, καὶ ὅσα τοιαῦτα. θαυμάζειν δέ, εἰ καὶ μὴ τοιοῦτον ἦν, τοῦτο οὐκ ἐχρῆν, ὅτι καὶ ἡδονήν ποῦ ἔχειν ὁ λόγος αὐτῷ· σχεδὸν γὰρ οὐδὲ ἄλλος τις τῶν κατ' ἄνδρα λόγων ὁμοίως προελόμενός τε καὶ ἐργασάμενος δύναιτ' ἂν καθαρὸς ὀφθῆναι, καὶ μὴ οὐχὶ καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων, ἀμηγέπη προσαψάμενος εἰδῶν τοῦ λόγου. ἔτι ὡς ἱστορικὸς ὁ Θουκυδίδης κέχρηται μὲν καὶ μιμήσει κατά τε τὰς δημηγορίας, καὶ ἐν τισι διαλόγοις, ὁ αὐτὸς δέ ἐστι κἂν τούτοις· μᾶλλον δὲ μειζόνως ἐστὶ τοιοῦτος, οἷον αὐτὸν ἐχαρακτηρίζομεν. ἐπεὶ ἔν γε τῇ ἱστορίᾳ ἧττόν ἐστι σκληρὸς καὶ τραχύς· ἔχει δὲ πολλὰ ἐνταῦθα καθαρά τε καὶ εὐκρινῆ· καὶ τόν γε διδάσκαλον αὐτοῦ τὸν Ἀντιφῶντα, πολλοῖς μὲν καὶ ἄλλοις, τούτοις δὲ (οἶμαι) καὶ μᾶλλον παρελήλυθε. το-

σαῦτα

ταῦτα καὶ περὶ τοῦ Θουκυδίδου. Ἑκαταῖος δὲ ὁ Μιλήσιος, παρ' οὗ δὴ μάλιστα ὠφέληται ὁ Ἡρόδοτος, καθαρὸς μέν ἐστι καὶ σαφής, ἐν δέ τισι καὶ ἡδὺς οὐ μετρίως· τῇ διαλέκτῳ δὲ, ἀκράτῳ Ἰάδι καὶ οὐ μεμιγμένῃ χρησάμενος, οὐδὲ κατὰ τὴν Ἡρόδοτον ποικίλῃ, ἧττόν ἐστιν ἕνεκά γε τῆς λέξεως ποιητικός· καὶ ἡ συμμελεία δὲ αὐτῷ οὐ τοιαύτη, οὐδὲ ὅμοιος ὁ κόσμος ὁ περὶ αὐτήν. Διὸ καὶ ταῖς ἡδοναῖς ἐλάττων πολλῷ τοῦ Ἡροδότου· ἀλλὰ πάνυ πολλῷ· καί τοι γε μύθοις γε τὰ πάντα σχεδόν, καὶ τοιαύτην τινὰ ἱστορίαν συγγραψάμενος. ἀλλ' οὐ μόνον ἡ ἔννοια ἱκανή, λόγων εἶδ' ὁτιοῦν ἐξεργάσασθαι, πολὺ δὲ ἔχει καὶ ἡ λέξις καὶ τὰ περὶ τὴν λέξιν· οἷον, σχήματα, κῶλα συνθῆκαι, ῥυθμοί, ἀναπαύσεις, πρὸς τὸ ἡδονὰς ποιῆσαι καὶ γλυκύτητας, οἷαί εἰσιν ἂν παρὰ Ἡροδότῳ· καὶ νὴ Δία γε ἄλλο τι λόγου εἶδος, ὡς ἕκαστα πεφύκασιν ἐργάζεσθαι λόγων ἰδέαι. εἰκότως οὖν τοῦτο ὁ Ἑκαταῖος πέπονθε, τῆς συμμελείας καὶ τοῦ περὶ τὴν λέξιν κόσμου μὴ ὁμοίως φροντίσας. τοσαῦτα καὶ περὶ Ἑκαταίου. περὶ δὲ Θεοπόμπου καὶ Ἐφόρου καὶ Ἑλλανίκου καὶ Φιλίστου καὶ τῶν ὁμοίων τούτοις, περιττὸν ἔδοξεν εἶναί μοι γράφειν· μάλιστα μὲν καὶ διὰ τὸ περὶ ἀπό τε τῶν περὶ τῶν ἰδεῶν λόγου, καὶ τῶν κατ' ἄνδρα εἰρημένων μὴ χαλεπῶς ἐγνῶσθαι δύνασθαί τινα, καὶ περὶ ἐκείνων χαρακτηρίσαι· πρὸς δὲ τούτῳ καὶ ὅτι ζήλου καὶ μιμήσεως τὰ εἴδη τῶν λόγων αὐτῶν οὐ πάνυ τοι, μᾶλλον δὲ οὐδὲ ὅλως (ὅσα γε ἐμὲ γινώσκειν) ἠξίωται παρὰ τοῖς Ἕλλησι, καθάπερ τὰ τῶν ἄλλων· οἷ Θουκυδίδου, Ἡροδότου, Ἑκαταίου, Ξενοφῶντος, τῶν λοιπῶν. τούτοις ἑπόμενόν ἐστι, τοὺς μεθ' Ὅμηρον ποιητὰς χαρακτηρίσαι, ὥσπερ τοὺς μετὰ Δημοσθένην ῥήτορας ἐχαρακτηρίζομεν, καὶ τοὺς μετὰ Πλάτωνα λογογράφους, πρῶτον περὶ αὐτῶν εἰπόντες, Πλάτων καὶ δὴ

καὶ ὡς εἰρήκαμεν, δυναμένων ῥᾳδίως χαρακτηρίζειν, καὶ πάνθ' ὅντιν' οὖν, καὶ νέον καὶ παλαιόν, καὶ ποιητὴν καὶ λογογράφον, καὶ ὅν ποτ' ἄρα, τὰ γενικὰ δὴ ταῦτα εἴδη τοῦ λόγου καὶ οἷον στοιχεῖα πάσης ἰδέας ἐπισκεψαμένων, περὶ ὧν τὴν πᾶσαν πραγματείαν ταυτηνὶ συνεστησάμεθα· ὥστε περιττῶς ἂν πλεονάζοιμεν, καὶ περὶ τῶν ποιητῶν καθ' ἕκαστον διεξιόντες· ἄλλως τε καὶ πάνυ πολλοῦ γενησομένου τοῦ λόγου, μὴ μόνον περιττοῦ. δεῖ γὰρ δήπου πρότερον, εἰ μέλλει τις ταῦτα ὀρθῶς διευκρινήσειν, ἰδίᾳ μὲν περὶ ἐποποιίας εἰπεῖν τι, καὶ τῶν κατ' αὐτὴν δευτέρων τε καὶ τρίτων μεθ' ὅμηρον· ἰδίᾳ δὲ αὖ περὶ τραγῳδίας, καὶ κωμῳδίας ὡσαύτως· τῶν τε λυρικῶν ποιημάτων καὶ τῶν ἄλλων εἰδῶν τῆς ποιήσεως ἁπάντων, καθ' ἕκαστόν γε αὐτῶν εἰπεῖν, τίς ὁ πρῶτος καὶ διατί· καὶ τίς ὁ δεύτερος, καὶ διατί· ὥστε σχεδὸν εἰς ἀπέραντον ἂν τὸν λόγον προελθεῖν. ἀπόχρη οὖν τὰ προειρημένα, καὶ τέλος ἡμῖν ὁ περὶ τῶν ἰδεῶν λόγος τοῦτο ἐχέτω· μεθ' ὃν ὁ περὶ τῆς κατὰ μέθοδον δεινότητος γεγράψεται, ὃς ἐστιν ἔλλειμμα ἂν τῆς πραγματείας ταύτης, καί τοι πολλῷ καὶ ταύτην προσεληλυθώς· ὡς καὶ μικρῷ πρότερον διωρισάμην, καὶ αὐτὸ δηλώσειν τὸ πρᾶγμα φημί.

ΤΕΛΟΣ.

TVM NON
ALIT DVOS ERYTHAS